

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΚΡΗΤΗΣ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ, ΙΒ'. Τόμ.

ΤΗΣ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

ΥΠΟ

Μ. ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ.

*Τῆ ἀναστάσεως
καὶ χαρισμάτων
Βουσιριδι Σεβαστῆ
Καλλιουσιου*

ΔΩΡΕΑ
ΤΑΜΕΙΟΥ ΕΦΕΔΡΩΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ
ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΔΩΡΗΤΗΡΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΧΑΝΙΩΝ
Αριθ. ἀριθ. 4633
Χρονιά: 1958
Είδος: 1-3-1958
Αριθ. 939.1 / 186P

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. ΡΑΛΛΗ.

1846.

56457

- » Κρήτη τιμήσσα, Διὸς μεγάλοιο τιθήνη,
» Πολλή τε λιπαρή τε καὶ Εὐβοτος.

(Διονύς. Ἀλεξανδριν.).

- » Κρήτη τις γαί' ἐστὶ, μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
» Καλὴ καὶ πείρα, περίρρυτος· ἐνδ' ἄνθρωποι
» Πολλοὶ, ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννεμήκοντα πόλεις.

(Ὅμηρ. Ὀδυσ. XIX. 172).

» Δοκεῖ ἡ νῆσος (Κρήτη) καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν Ἑλληνικὴν πεφυκέναι καὶ κείσθαι καλῶς· πάσῃ γὰρ ἐπίκειται τῇ θαλάσῃ, σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων ἰδρυμένων περὶ τὴν θάλασσαν πάντων. »

(Ἄριστ. Πολ.).

ρεστέραν κρητικὴν ἱστορίαν καὶ ἢ νὰ κατορθώσω μεγαλύτερον ἔργον, ἢ νὰ μὴν ἐπιχειρισθῶ διόλου τὴν ἔκδοσιν μικροῦ τοιοῦτου βιβλίου· ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μέρους ἡ προβεβηκυῖα ἡλικία μου καὶ τὸ πάθος τῶν τρεμουσῶν χειρῶν μου, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ οἰκιακαὶ μου φροντίδες δὲν μοὶ ἐπέτρεψαν τοῦτο. Ὁ δὲ πρὸς τὴν μητρίδα μου ἔρωσ μ' ἐβίασε νὰ τὸ ἐκδώσω καὶ τοιοῦτον, οἷον αἱ περιστάσεις καὶ αἱ σωματικαὶ μου δυνάμεις μοὶ ἐσυχώρησαν. Εὐχόμαι ὅμως καὶ ἐλπίζω ὅτι ἄλλοι τινὲς μετ' ἐμὲ θέλουσιν ἐκπληρῶσει τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην βοηθούμενοι μάλιστα κατὰ μέρος ἀπὸ τὴν παρ' ἐμοὶ συλλογὴν χειρογράφων τε καὶ μοναδικῶν βιβλίων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα φαίνονται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς παρ' ἐμοῦ προσκδοθείσης ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῆς Κρήτης, εἰς τὴν ὁποίαν καθὼς καὶ εἰς τὸ παρὸν, φαίνονται αἱ μεγάλαι μεταβολαί, τὰς ὁποίας ὁ ῥοῦς τοῦ χρονικοῦ χειμάρρου κετεκύλησεν ἐπὶ τῆς αἵματοφύρτου αὐτῆς γῆς, καὶ ὁποῖα ἐστάθησαν τὰ αἷτια τῶν μεταβολῶν ἐκεῖνων.

Μετὰ τὸν πίνακα προσέθεσα καὶ τὰ περὶ τῆς Κρήτης ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατείας ἀποσπάσματα διὰ νὰ μὴν δυσαρεστηθοῦν οἱ συνδρομηταὶ ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ βιβλίου δὲν εἶναι ἀνάλογος· τούτου ἕνεκα ἐπεσύναψα ἠθικὰ τινα ποιημάτια καὶ φιλοσοφικὰ γνωμικά.

Ὁ μεταφραστὴς.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ΚΑΤÀ τὸ 1836 ἔτος, ὅτε ἐξέδωκα τὴν παρ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τοῦ Δ. Ο. Δάπερ μεταφρασθεῖσαν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς Κρήτης, ὑπεσχέθην περὶ τὸ τέλος τῆς εἰσαγωγῆς ἐκείνης ὅτι, θέλω σπεύσει νὰ ἐκδώσω καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης, μεταφρασθεῖσαν ὁμοίως παρ' ἐμοῦ, ἐκ τοῦ δωδεκάτου τόμου τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, τὸ Διμενολόγιον τοῦ Ἑρρίκου Μιχελότου τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ καὶ φιλοσόφου τῆς Κρήτης Ἐπιμένιδου (κατὰ τὸ ἱστορικὸν καὶ κριτικὸν λεξικὸν τοῦ I. Γ. Σχιόπετζε) καὶ ἄλλα διάφορα. — Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀπόκεντρον καὶ μεμακρυσμένον ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν μέρος τῆς Λαμίας, ὅπου οὐκὼ συνεχῆ ἔτη διέτριψα, μ' ἐμπόδισε νὰ ἐκτελέσω τὴν ὑπόσχεσίν μου ἐκείνην, ἰδοὺ, ἥδη σχολάζων εἰς Ἀθήνας, ἐπρόσθεσα τὴν ἐν τῷ μεγάλῳ γεωγραφικῷ, ἱστορικῷ τε καὶ κριτικῷ λεξικῷ τοῦ Μ. Βρουζῆν περιγραφὴν τῆς Κρήτης, αὐτοκρατορικά τινα ἔγγραφα περὶ διανομῆς τῶν γαιῶν αὐτῆς εἰς τοὺς δώδεκα ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐλθόντας ἐκεῖ εὐγενεῖς, ἀποσπάσματα ἐκ τῶν τοῦ Γ. Φραντζῆ, ἐκ τῆς Γεωγραφίας τοῦ Β. Γυθρῆ, καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας τοῦ Π. Δαρῦ, περὶ τῶν ἐπαναστάσεων τῶν Κρητῶν ἐναντίον τῶν Ἑνετῶν, τέλος περὶ τῆς κατακτῆσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ὄθωμανῶν καὶ ἐκδίδω αὐτὰ συνδρομῆ, τῶν φιλομούσων καὶ φιλιστόρων, ἐπιμεληθεὶς ὅσον ἡδυνάμην νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὴν ἔνοιαν τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου.

Γνωρίζω μὲν ὅτι ἐξ αὐτῶν καὶ ἄλλων συγγραφέων βοηθούμενος καὶ ἐραυζόμενος ἔπρεπε νὰ ἐκδώσω τακτικὴν καὶ πλη-

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΚΡΗΤΗΣ.

Η ΝΗΣΟΣ ΚΡΗΤΗ, ἥτις τὸ πάλαι ὠνομάζετο Ἰερία, Χθονία, Ἰδαία, Κουρήτη, Μάκαρις κ.τ.λ. ἐστὶ μία τῶν μεγαλητέρων νήσων τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὁ Στράβων (α) τῇ δίδει διακόςια ὀγδοήκοντα ἑπτὰ μίλια μήκους· κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον (β), ἔχει διακόςια ἐβδομήκοντα· καὶ κατὰ τὸν Σκύλακα, τριακόςια δώδεκα. Ὁ δὲ Πλίνιος βεβαιῶσι (γ), ὅτι τὸ πλατύτερον μέρος τῆς δὲν ἔχει περισσότερον τῶν πενήτηκοντα πέντε μιλίων· καὶ ἐκ τούτου, κατὰ τὸν Στεφανον, ὠνομάσθη νῆσος Μακρὰ ἢ Μακρόνησος· καὶ πρὸς μὲν τὸ Βόρειον αὐτῆς ἐστὶ τὸ Ἀρχιπέλαγος, ἢ Αἰγαῖον· πρὸς Μεσημβρίαν δὲ ἡ Ἀφρικὴ θάλασσα· πρὸς Ἀνατολὰς τὸ Καρπάθιον Πέλαγος, καὶ πρὸς τὴν Δύσιν τὸ Ἰόνιον Πέλαγος.

Τὸ ὄνομα Κρήτη, τὸ ὁποῖον οἱ πλείονες τῶν παλαιῶν ἔδιδον εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, παράγεται, κατὰ τινὰς, ἀπὸ τῶν Κουρήτες, οἵτινες νομίζονται οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς νήσου. Ἄλλοι δὲ πιστεύουσιν, ὅτι αὕτη ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τὴν νύμφην Κρήτην, θυγατέρα τοῦ Ἐσπέρου, ἢ ἀπὸ τὸν Κρή-

(α) Βιβλ. ἰ. Τόμ. ιε΄.

(β) Βιβλ. δ'. κεφ. ιε΄.

(γ) Ὁ αὐτὸς, αὐτόθι.

τα, υἷον τοῦ Διὸς, τὸν ὁποῖον ὑποθέτουσι νὰ ἐβασίλευσεν ἐκεῖ (α).

Περὶ τοῦ Κλίματος, τῆς Γῆς κτλ. αὐτῆς.

Αὕτη ἡ νῆσος, κειμένη μεταξὺ τοῦ τριακοστοῦ τετάρτου καὶ τριακοστοῦ πέμπτου βαθμοῦ τοῦ Βορείου πλάτους, ἦν τὸ πάλαι περιβόητος διὰ τὴν ἀκραν τῆς εὐκαρπίας, τὴν προξενουμένην ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν τῆς γῆς τῆς, καὶ ἀπὸ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν μικρῶν ρυάκων, τῶν καταρδευόντων αὐτήν. Αὕτη ἠπόρει εἰς πᾶν εἶδος καρπῶν αἱ δὲ ὀπώραι αὐτῆς ὑπερέβαινον ἀπείρως, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Πλινίου, ὅλας τὰς ὀπώρας τοῦ αὐτοῦ εἶδους, τὰς εἰς ἄλλους τόπους γινομένης (β).

Ὁ ἐκεῖ γινόμενος οἶνός ἐστὶν ἐν γένει ἀρκούντως δυνατός. ὡς τόσον ὁ Γαληνὸς ἤβραν, ὅτι δύναται τις νὰ δώσῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν εἶνον εἰς ἀρρώστους εἰς τὴν περίοδον τοῦ πυρετοῦ (γ). Ὁ αἶμα αὐτῆς ἦν τὸ πάλαι καθαρὸς καὶ ὑγιής, καὶ ἐστὶ μέχρι τῆς σήμερον μὲν ὅλον ὅτι ἐν μέγα μέρος τοῦ τόπου ἐστὶν ἀκαλλιέργητον (*), δυστυχία πολλὰ συνήθης εἰς τόπους ὑποκειμένους εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν Μωαμεθανῶν. Ἡ εὐκρασία ταύτης τῆς γῆσου καὶ ἡ καθαρότης τοῦ ἐκεῖ πνεομένου ἀέρος, παρεκίνησε νὰ τὴν ὀνομάσωσι Μακάριαν.

Περὶ τῶν πόλεων αὐτῆς.

Τὸ πάλαι ἐπαρίθμιον εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον ἕως ἑκατὸν πόλεις, ἐννενήκοντα πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ δέκα πολὺ μετὰ ταῦτα, ὅταν οἱ Δωριεῖς κατῴλησαν αὐτήν διὰ τοῦτο

(α) Ἴδε τὴν σημείωσιν Α.

(β) Βιβλ. κέ. Κεφ. γ.

(γ) Ἰπόμενη γ. εἰς τὸ περὶ διαίτης τοῦ Ἱπποκράτους εἰς τὰς οἰκείας νόσους.

(*) Ἐγὼ δὲν ἐγνώρισα κἄν ἐν μέρος ἀκαλλιέργητον, εἰμὴ ὅσον κτεόμενοι οἱ ἀπέραντοι ἐλαιῶνες, τὰ πατρώδη καὶ ἄσθατα ὄρη, καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἰδῆς ἐν μικρῶν μέρος βοσκῆς ποιμνίων. (Ὁ Μισαφρατῆς.)

καὶ τὴν ὠνόμασαν Ἐκατόνταπολιν. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ἑκατὸν πόλεων ἔμειναν μόνον τεσσαράκοντα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πτολεμαίου, ἐπειδὴ τόσας μόνον ἀπαριθμεῖ ὁ ἴδιος. Αἱ περιβοητότεραι δὲ ἦσαν.

Ἡ Κνωσσός.

Αὕτη ἡ πόλις ὠνομάζετο τὸ πάλαι Κέρατος, ὅπου ὁ Βασιλεὺς Μίνως εἶχε τὴν καθέδραν του, καὶ ἐχρημάτισε μερικὸν καιρὸν ἢ πρωτεύουσα τῆς νήσου, καὶ εἶχε τὴν τιμὴν, κατὰ τὸν Στράβωνα (α), νὰ ὑπερέχη τῶν περισσώτερων λοιπῶν κατὰ τὰ πλούτη καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων· ἐπειδὴ εἶχε τριάκοντα περίπου στάδια περιφερείας. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς τὴν τάττει εἰς εἴκοσι στάδια ἀπὸ τὸ Ἀργιπέλαγος, καὶ εἰς ἑννεήκοντα στάδια ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν θάλασσαν. Τινὲς δὲ τῶν νέων περιηγητῶν Γάλλων πιστεύουσιν, ὅτι ἦν πλησίον τοῦ μέρους ἐκεῖνου, ὅπου εὐρίσκεται τανῦν ἡ πόλις Καστέλι τῆς πεδιδάδος. Ἄλλοι δὲ διεσχυρίζονται λέγοντες, ὅτι ἀνεκάλυψαν μερικὰ ἔχνη αὐτῆς εἰς ἓν μικρὸν διάστημα ἀπὸ τὸ χωρίον Κνωσσά. Ἀπὸ αὐτῆν τὴν πόλιν ἡ θυγάτηρ τοῦ Μίνως ἐπωνομάσθη Γνώσις, ἢ τόσον περιβόητος παρὰ τῶν παιητῶν Ἀριάδνη. Ὁ ποταμὸς Κέρατος ἔβρεχε τὰ τείχη της· καὶ τοῦτο ἐστάθη αἰτία νὰ τῇ δώσωσι μερικοὶ ἀρχαῖοι τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Ἡ Κυδωνία, ἢ Κυδών.

Ἡ Κυδωνία ἔκειτο, κατὰ τὸν Στράβωνα (β), Πλίνιον (γ) καὶ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (δ), ἐπὶ τὴν ἀντικειμένην εἰς τὴν γῆν τῶν Λακεδαιμονίων τῆς Πελοποννήσου ἀκτῆν, καὶ ὑπερείχεν ὄλων τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς Κρήτης κατὰ τὴν δύναμιν καὶ κατὰ τὰ πλούτη· ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους,

(α) Βιβλ. 1.

(β) Αὐτόθι.

(γ) Βιβλ. δ'. Κεφ. 16'.

(δ) Βιβλ. 1.

τῶν ὁποίων αὕτη ἦν τὸ θέατρον, ἀντίστατο εἰς τὰς ἐνωμένας μὲ τὴν Κνωσσὸν καὶ τὴν Γορτύνην δυνάμεις, ἀφ' οὗ αὗται αἱ τελευταῖαι καθυπέταξαν τὸ περισσότερον μέρος τῆς νήσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. Ἐπολιορκήθη πολλάκις ἀλλ' ὁ Μέτελλος εἶχε πρῶτος τὴν τιμὴν νὰ τὴν κυριεύσῃ, εἰς τὸν ὅποιον ἤνοιξε τὰς πύλας ἢ ἦτα τοῦ Λασθένους καὶ τοῦ Πανάρου (α).

Αὕτη ἡ πόλις ἦν ἡ παλαιότερα ὄλης τῆς νήσου· αἱ δὲ περισσότεραι τῶν λοιπῶν ἐκτίσθησαν καὶ κατωκίσθησαν ἀπὸ ἀποικίας Κυδωνίων· καὶ τοῦτο ἐστάθη αἰτία νὰ τὴν ὀνομάσωσιν οἱ Ἕλληνες μητέρα τῶν πόλεων. Ἀπὸ τὴν Κυδωνίαν μετεκομίσθησαν τὰ δένδρα Κυδωνίαι κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου αἱ ὀπώραι αὐτῶν ὀνομάσθησαν melum Cydonium, ἢ μῆλα Κυδωνία.

Ἡ Γορτύνη.

Ἡ Γορτύνη, εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ τόπου, ἦν κατὰ τὸν Στράβωνα (β), εἰς διάστημα ἐννεαήκοντα περίπου σταδίων ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς θαλάσσης. Ἡ ἀρχὴ τῆς Γορτύνης ἐστὶ σκοτεινὴ, καθὼς καὶ ἡ τῶν περισσοτέρων παλαιῶν πόλεων. Τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν Γόρτυναεῖον τοῦ Ραδαμάθυος· ἄλλοι δὲ διίσχυρίζονται λέγοντες ὅτι ἐθεμελιώθη παρὰ τοῦ Ταύρου ἄρπαγος τῆς Εὐρώπης (γ). Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἡ Γορτύνη ὑπερέβη μὲ τὸν καιρὸν ὅλας τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Κρήτης, μᾶλλον δὲ ἀφ' οὗ ἡ νῆσος ὑπεδουλώθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους οἴτινες, φαίνεται, ὅτι ἠδύνοντο νὰ ταπεινώσωσι τὴν Κνωσσὸν, καὶ νὰ ἀνεγείρωσιν, ἢ ὡς οὕτως εἶπω, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς τὴν ἀντιζήλον τῆς Γορτύνης (δ). Ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν

(α) Φλωρ. βιβλ. γ'. κεφ. ζ'.

(β) Βιβλ. ἰ'.

(γ) Κεδριν. ἐπιτομ. Ἰστ. Στράβ. Βιβλ. ἰ'.

(δ) Στράβ. αὐτόθι.

ταύτης τῆς πόλεως δύναται τις νὰ κρίνη, ὅτι ἦν κυρίως ἡ ἀποθήκη ὅλης τῆς νήσου, ἐπειδὴ φαίνονται ἐπι τὰ ἑρείπια αὐτῆς εἰς ἕξ μίλια σχεδὸν ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς Ἰδῆς, εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς πεδιάδος τῆς Μεσαρίας. Ὁ Τουρνεφόρ (α) παρατηρεῖ, μεταξύ τῶν θαυμασίων τούτων λειψάνων, μίαν ἀπό τὰς πύλας, ἣτις ἐστὶ μία ἀψίς ἐντελῶς κατασκευασμένη, καὶ ἐν μέρος τοῦ τείχους, ὅπου ἐγγίζει πιστεύει δ' ὅτι ἐστὶν ἐκείνη, τὴν ὁποίαν Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἔκτισε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (β).

Πλησίον ταύτης τῆς πύλης εὐρίσκονται δύο στήλαι ἀπὸ κοκκώδη λίθου, ἔχουσαι μῆκος δεκαοκτὼ ποδῶν, καὶ πλησίον ἐκεῖ πολλὰ βάραι, ἢ βάσεις στύλων, τεταγμέναι ἀνὰ δύο ἐπι τῆς αὐτῆς γραμμῆς, καὶ αἱ ὁποῖαι ἦσαν διωρισμέναι εἰς τὸ νὰ βαστάζωσιν, ὡς βάραι, τὰς στήλας τοῦ προσώπου τοῦ κτιρίου ναοῦ τινος. Μεταξὺ δὲ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν στηλῶν, τῶν μέχρι τοῦδε σωζομένων, εἰσὶ τινες ἐκ λίθου κοκκώδους, γυρισμένου ἐλικοειδῶς, καὶ μιᾶς ἐξαισίου ὠραιότητος. Οἱ Τούρκοι ἔλαβον πολλὰς ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Συγγραφεὺς μας παρετήρησεν εἰς ἓν χωρίον, ὀλίγον μακροσμένον ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἑρείπια, δύο στήλας θαυμασίας ὠραιάς, μετὰ ἐνὸς πλέκτου μεταξύ τῶν δύο, χρησιμεύοντος εἰς τὸ νὰ ἔμβη τις εἰς ἓνα λειμῶνα, ἢ περιβόλιον. Οἱ κάτοικοι ἀγνοοῦσι τὴν τιμὴν αὐτῶν τῶν πολυτίμων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος. Ὀλίγα μόνον ἀγάλματα εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν νήσον· ἐπειδὴ οἱ Ἕνετοὶ, ἐξουσιάζαντες αὐτὴν πολὺν καιρὸν, μετεκόμισαν τὰ περισσώτερα εἰς Βενετίαν. Τὸ ἐπι τῆς βρύσεως (*) τοῦ Χάνδακος ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον νομίζεται ἀριστούργημα, εὐρέθη μεταξύ τούτων τῶν ἑρειπίων, πλὴν κατὰ

(α) Περιήγησις εἰς Ἀνατολ.

(β) Βιβλ. Ι.

(*) Εἰς τὸ Βαληδὲ δζαμισὶ μὲν ἦδη, ἐπι Χριστιανῶν δὲ ἐκκλησία τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. (Ὁ Μεταφρ.)

πὸ παρὸν ἐστὶ χωρὶς κεφαλῆς. Οἱ Τούρκοι τὸ ἐκωλόθωσαν οὕτως, ἐπειδὴ ἔχουσι μίαν δεισιδαίμονα ἀποστροφὴν εἰς ἐκάστην παράστασιν κεφαλῶν ἐκάστου ζῶντος, ἂν δὲν ᾖ ἐπὶ νομισμάτων.

Ἡ Γορτύνη ἦν τὸ πάλαι περιβόητος διὰ τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἐκατόμβου Διὸς, τοῦ οὕτω καλουμένου, ἂν πιστεύσωμεν τὸν Ἡρακλείωνα Πτολεμαῖον, ἀναφερόμενον παρὰ τοῦ Φωτίου (α)· ἐπειδὴ ὁ Μανέλαος ἐθυσίασεν ἐκεῖ τῷ Διὶ ἑκατὸν βόας, ὅταν εἰδοπαῖνθῃ τὴν φυγὴν τῆς Ἑλένης. Ὀλίγον τι μακρύτερον, πλησίον ἐνὸς ἔλους (βάλτου), ἢ κάλλιον ἐνὸς ποταμοῦ, ὅστις ἔβρεχε τὰ τεῖχη τῆς Γορτύνης (β), φαίνονται ἔτι μερικά περιεργὰ ἔρειπια, μετὰ μιᾶς εἰκόνης μισσοβεσμένης, ὅμως ἐντελοῦς, κατὰ τὸν Γοτθικὸν τρόπον. Ταῦτα τὰ ἔρειπιά εἰσι τὰ λείψανα ἐκκλησιῶν τινων παλαιῶν, τὰς ὁποίας οἱ νεώτεροι Ἕλληνες διίσχυρίζονται λέγοντες, ὅτι εἶχον κτισθῆ ἀπὸ τὸν Τῆτον, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε μίαν τῶν ἐπιστολῶν του, καὶ ὅστις ἐστάθη ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος τῆς Κρήτης.

Ὁ Θεόφραστος (γ), ὁ Βαρρόν δὲ Ρέ (δ) καὶ ὁ Πλίνιος (ε) ὁμιλοῦσι περὶ ἐνὸς πλατάγου πλησίον τῆς Γορτύνης, τοῦ ὁποίου τὰ παλαιὰ φύλλα δὲν πίπτουσιν, εἰμὴ καθ' ὄν καιρὸν βλαστάνουσι τὰ νέα. Τοῦτο τὸ φαινόμενον ἐστάθη τύσον παράδοξον εἰς τοὺς παλαιούς Ἕλληνας, ὥστε ἐπλασαν, ὅτι ἡ πρώτη ἔντευξις τοῦ Διὸς μετὰ τῆς Εὐρώπης ἦν ὑπὸ τοῦτο τὸ ἀειθαλὲς δένδρον. Καὶ τοῦτο τὸ μυθῶδες σύμβεθκὸς βέβαια ἔδωκε τὴν περίστασιν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Γορτύνης, νὰ παραστήσωσιν ἐφ' ἐνὸς νομίσματος τὴν Εὐρώπην ἐπωχουμένην εἰς ἓνα ταῦρον, καὶ περίξ φύλλα δάφνης (ζ).

(α) Βιβλιοθήκ. Βιβλ. ε'.

(β) Στράβ. Βιβλ. ι'. Σελ. σημ. Κεφ. 6'.

(γ) Ἱστορ. Φυτ. βιβλ. ι'. Κεφ. ιε'. (δ) Γεωρ.

(ε) Βιβλ. ιε'. Κεφ. α'.

(ζ) Ἀντών. Δύγουστ. διαλ. α'.

Ὁ Πλίνιος (α) βεβαιῶν, ὅτι ἐπάσχισαν παντὶ σθένει νὰ πολλαπλασιάσωσιν αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ πλατάνου εἰς τὴν νῆσον, ἀλλὰ ματαίως, ἐπεὶδὴ μεταφρευόμενον ἐφυλλοφόρει τὸν χειμῶνα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ συνήθεις πλάτανοι.

Ἡ Ἀύχος (μᾶλλον δὲ ἡ Ἀύκτος) ἦτον τὸ πάλαι μία πόλις ἀξιόλογος καὶ ἐξ ἀρχῆς μία ἀποικία τῶν Λακεδαιμονίων, ἀν πιεσύσωμεν τὴν Πολύβιον (β). Αὕτη ἔκειτο εἰς τὴν σπεραάν, καὶ, καθὼς νομίζουσι τινες, εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ὅπου εὐρίσκεται τὴν σήμερον τὸ Παλαίο-καστρον. Μερικοὶ Συγγραφεῖς τὴν ὑποθέτουσιν εἰς τὰ περίξ τῆς Ἀύγουστίνης καὶ ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι ἀνεκάλυψαν μερικὰ εἰσείπια αὐτῆς εἰς τὰ περίξ τῆς Γεράπετρας, ἢ Ἰεράς Πύτης.

Ἡ Ἰεράπυτνα.

Ἡ Ἰεράπυτνα, καλουμένη ὁμοίως Κύρρα, ἢ Κύρα, Πύτνα καὶ Κάμαρα, ὑποθέτεται, ὅτι ἦν ἡ ἰδία πόλις, τὴν ὁποίαν ὁ Πτολομαῖος καλεῖ Ἰεράν Πέτραν. Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι εὐρίσκετο εἰς ἐν ὕψωμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει Πύτναν, καὶ ὅτι πιεσύει νὰ ἦν μέρος τοῦ Ὄρους τῆς Ἰδης. Τὰ εἰσείπια ταύτης τῆς πόλεως φαίνονται ἔτι εἰς τὰς ἡμέρας μας (γ). Ἡ Ἰεράπυτνα ἦν ἐν δυνατὸν φρούριον τῆς νήσου, ὅταν ὁ Μέτελλος ἐπεχείρισε νὰ κυριεύσῃ τὴν νῆσον τῆς Κρήτης, ἀλλὰ τὴν σήμερον εἶναι μόνον κοινὸν χωρίον ὑπ' ὀνόματι Γεράπετρα.

Ἐλεύθεραι, Ῥηθύμνη, Ἡρακλεία κλπ.

Αἱ Ἐλεύθεραι (δ), καλούμεναι ἔτι Σάορος καὶ Ἄωρος, ἦν εἰς τὴν σπεραάν, καὶ ἐν φρούριον, ἢ ὠχυρωμένως τόπος

(α) Ἐνθα ἀνωτέρω.

(β) Βιβ. δ'.

(γ) Στράβ. βιβλ. ι.

(δ) Ἡ νῦν Ἐλεύθερα, ἢ Ἐλευθεριανά. (Ὁ Μ.)

καὶ πολυάριθμος εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ῥωμαίων. Ἡ Ῥηθύμνη, Ἡρακλεία, Πραισὸς, Ἄπτερον καὶ Ἀρκαδία ἦσαν τὸ πάλαι ἀξιόλογοι πόλεις. Ἡ Ῥηθύμνη, τὸ τωρινὸν Ῥέθεμνόν ἐστιν, ἔτι μετρίως πολυάνθρωπον, καὶ εἶχεν ἄλλοτε ἓνα ἐξαιρετὸν λιμένα. Ἡ Ἡρακλεία, ἣ τὸ Ἡράκλειον ἦν, κατὰ τὸν Πλίνιον (α), κατέναντι τῆς νήσου Βίας, ἣ Δίας, ὡς ἄλλοι τὴν ὀνομάζουσιν. Αὕτη ἐχρησίμειεν ὡς λιμὴν εἰς τοὺς Κνωσσίους, καὶ πιστεύουσιν ὅτι εὕρισκετο εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὅπου ἐκτίσθη ἡ πόλις Χάνδαξ, πολλοὺς αἰῶνας ἔπειτα.

Ἡ Πραισὸς ἦν ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἐτεοκρητῶν, τὴν ὀνομαζομένην ἀπὸ Ὀμηροῦ ἀναφέρει, καὶ περιεῖχεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ἓνα περὶ φημον ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὸν Δικταῖον Δία. Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς Κρήτης, αὕτη ἡ πόλις κατηδαφίσθη παρὰ τῶν ἐγκατοίκων τῆς Ἰεραπύτνης.

Τὸ Ἄπτερον (ἢ ἡ Ἀπτέρα) ἐδύνατο νὰ νομισθῇ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πτολεμαίου ὡς μία ἀγορὰ οὐκ εὐκαταφρόνητος· αὕτη ἐκτίσθη ἐπὶ ἐνὸς βράχου κρημνώδους, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὀπίου, μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάσσης, εὕρισκετο ἐκεῖνη ἡ περιβόητος πεδιάς, ὅπου αἱ Συρῆνες, νικηθεῖσαι παρὰ τῶν Μουσῶν, ἀπώλεσαν τὰ πτερά των. Ἐκ τούτου τοῦ μύθου, ἂν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν μερικοὺς συγγραφεῖς (β), ἐδανείσθη ἡ πόλις τὸ ὄνομά της, τὴν λέξιν Ἄπτερον, τὸ σημαῖνον χωρὶς πτερά. Ὁ Εὐσέβιος παράγει ἐκ τούτου τὸ ὄνομα τοῦ Ἀπτέρου βασιλέως τῆς Κρήτης, τὸν ὁποῖον ὑποθέτει ὅτι ἦν ὁ θεμελιωτὴς αὐτῆς. Εὕρισκονται ἔτι ἐρείπια τινὰ ταύτης τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἀλλ' οὐκ ἔστι τι ἄξιον περιεργείας καὶ προσοχῆς.

Ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Θεόφραστος, ὁ Σενέκας, ὁ Πλίνιος, κτλ. ὀμιλοῦσι περὶ τῆς Ἀρκαδίας. Ὅλοι λέγουσιν ὅτι, ἀπ' οὗ ποτὲ κα-

(α) Βιβλ. δ'. Κεφ. ιβ'.

(β) Στέφ. Ἐτυμ. μίγ. Σουίδ.

περηνώθη, ὅλαι αἱ πηγαὶ τῶν περιχώρων ἐστέγνωσαν, καὶ ὅτι ἄρχισαν πάλιν νὰ τρέχουσι παρευθὺς ἀφ' οὗ αὕτη ἀνηγέρθη.

Τοιαῦται ἦσαν τὸ πάλαι αἱ ἀξιολογώτεραι πόλεις τῆς Κρήτης.

Ὅρη.

Τὰ κυριώτερα ὄρη ταύτης τῆς νήσου εἰσὶν ἡ Ἰδα, περὶ τῆς ὁποίας οἱ ποιηταὶ ἀμίλησαν τόσον, καὶ ἣτις ἐστὶν ὑψηλότερα. Ἀπὸ τὴν κορυφὴν τούτου τοῦ ὄρους φαίνονται καθαρῶτατα αἱ δύο θάλασσαί· ὡς πρὸς ἕλα τὰ λοιπά, τούτο εἶναι κατώτερον (ἴσως ὑψηλότερον) τῶν ἄλλων ὄρων τῆς Κρήτης, ἐπειδὴ εἶναι σχεδὸν καθ' ὄλον τὸν χρόνον χιονοσκεπέαστον, καὶ τύσον ἄκαρπον, ὥστε δὲν γεννᾷ εἰμὴ ἀκάνθας. Ὁ Θεόφραστος (α) καὶ ὁ Πλίνιος (β) ὁμιλοῦσι περὶ ἐνὸς εἶδους ἀμπέλου, ἣτις αὐξάνει ἐκεῖ φυσικῶς. Οἱ Γάλλοι ὅμως περιηγηταὶ δὲν ἐδυνήθησαν ποτὲ νὰ τὴν εὔρωσιν. Ὁ Θεόφραστος, προβάλλει ὡς ἀληθῆ πολλὰ πράγματα ἐπὶ ἀπλῶν ἀναφορῶν· ὁ δὲ Πλίνιος ἀντιγράφει πολλάκις, ἢ μᾶλλον μεταφράζει, ὅτι εὑρίσκει εἰς τὸν Θεόφραστον, χωρὶς νὰ ἐνοχλῆται νὰ ἐρευνᾷ κατ' ἄλλον τρόπον. Τοῦτο τὸ ὄρος ὠνομάσθη Ἰδα, ἐξ αἰτίας τῆς καλῆς θέας, τὴν ὁποίαν προξενεῖ, ἐπειδὴ ὁ τρόπος τοῦ βλέπειν ἐκφράζεται Ἑλληνιστὶ διὰ τῆς λέξεως Ἰδεῖν (γ). Ὁ Σαῦδάς βεβαιῶν μάλιστα περὶ τούτου, ὅτι ὅλα τὰ μέρη, ὅθεν δύναται τις νὰ βλέπῃ μίαν μεγάλην ἔκτασιν τόπου, ὠνομάζοντο Ἰδαί. Ὁ Ζεὺς ἐτράφη ἐκεῖ κρυφίως· καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη Ἰδαῖος. Τινὲς τῶν παλαιῶν βεβαιοῦσιν ὅτι, ἐν δάσος τούτου τοῦ ὄρους, ἀφ' οὗ κατεκαύθη διὰ τοῦ κερκυνοῦ, περίπου ἐβδομηκοντα τρεῖς χρόνους μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος, ἀνεκαλύφθη ἡ τέχνη τοῦ ἀναλύειν τὸν σίδηρον παρὰ τῶν Δακ-

(α) Ἱστορ. φυτῶν· βιβ. γ'. Κεφ. ιζ'.

(β) Βιβ. ιδ'. Κεφ. γ'.

(γ) Ἑλλάδ. παρὰ Φωτείφ εἰς Βιβλικῶ.

τύλων κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν (α). Τὸ ὄρος Ἰδα ὀνομάζεται κατὰ τὸ παρὸν Ψηλωρίτης, ἢ Ἰψηλωρίτης.

Δίκτη (*) ἡ νῦν Σιτεία, ἢ Λασιίθη (**), ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν la Sitia), καὶ τὸ δευτέρον ὄρος κατὰ τὸ ὕψος, εἶναι τὸ περισσότερον μέρος τοῦ ἐνιαυτοῦ σκεπασμένον ἀπὸ χιόνα· διὰ καὶ ὀνομάσθη Λευκὸν ὄρος παρὰ τοῦ Στράβωνος, τοῦ Πλινίου καὶ τοῦ Πτολεμαίου. Οἱ ῥηθέντες συγγραφεῖς βεβαιοῦσιν ὅτι αἱ κυπάρισσοι ἐβλάστανον ἐκεῖ τὸ πάλαι εἰς τὴν χιόνα, ὡς καὶ εἰς τὰ βράθη τῶν κοιλάδων.

Τοῦτο τὸ ὄρος ὀνομάζετο Δίκτη ἀπὸ τὴν Δικτύνην νύμφην τῆς Κρήτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδίδουσι τὴν ἐφεύρεσιν τῶν δικτύων τοῦ κυνηγίου· αὕτη δὲ ἡ νύμφη ὀνομάζετο ἐξ ἀρχῆς Βριτόμαρτις, καὶ ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν δικτύων τὴν ὀνόμασαν Δικτύνην.

Τὰ Λευκὰ ὄρη εἶναι μία μακρὰ ἄλυσσος βουνῶν, καλουμένων οὕτως ἐξ αἰτίας τῆς ἐκ τῆς χιόνος προερχομένης λευκότητός των, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σκεπάζονται, κατὰ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ταῦτα δὲ ὀνομάζονται ἤδη Μαδάρα καὶ Σφακία.

Ποταμοί.

Αὕτη ἡ νῆσος ἔχει ὀλίγους ἀξιολόγους ποταμούς· οἱ παλαιοὶ ὀμιλοῦσι περὶ τοῦ Νειλοποτάμου, τοῦ Σκασίνου καὶ τοῦ Ἐπικίδνου, ἢ Ἐπικινδύνου· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἐστὶ πλώϊμος κατὰ τὸ παρὸν. Αὕτη δὲ ἡ ἔλλειψις διορθοῦται ὁπωσοῦν δι' ἑνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ μικρῶν κόλπων θαλάσσης, καὶ διὰ διαφορῶν θαυμασιῶν λιμένων. Οἱ κάτοικοι

(α) Ὁ αὐτὸς αὐτῶν.

(*) Ὅρος τῆς Σιτείας πλησίον Ἱεραπέτρας. Ἡ παλαιὰ πόλις τῆς Σιτείας ἐκαλεῖτο Ἐτεία καὶ κατὰ παραφθορὰν ἀπὸ τὰς δύο λέξεις εἰς Ἐτεϊαν ἔγινεν ἡ μία λέξις, Σιτεία· ἴδε τὸ Λιμενολόγιον εἰς τὴν ἀρχὴν. ((Ὁ Μεταφρ.))

(**) Τὸ Λασιίθι δὲν εἶναι εἰς τὴν Σιτεϊαν μῆτε πλησίον τῶν ὄρων τῆς Δίκτης. (Ὁ Μετ.)

διΰσχυρίζονται λέγοντες ὅτι φαίνονται εἰς τὰ πέριξ τοῦ ὄρους Ἰδης μερικὰ λείψανα τοῦ παλαιοῦ Λαβυρίνθου, κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Δαίδαλου. Ὁ Βελλῶν δμως βεβαιῶι ὅτι οὗτος ὁ Λαβυρίνθος δὲν εἶναι ἄλλο τί, εἰμὴ ἔν παλαιὸν λατομεῖον (ἦτοι τόπος ὅθεν ἐκκόπτουσι τοὺς λίθους), ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξέβαλλον τοὺς λίθους πρὸς χρῆσιν τῆς οἰκοδομῆς τῶν δύο πόλεων Γορτύνης καὶ Κνωσσοῦ.

Αὕτη ἡ γνώμη ἐπικυροῦται διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πλινίου, ὅστις βεβαιῶι ὅτι εἰς τὸν καιρὸν του δὲν εὕρισκετο οὐδὲν ἔγχοσ τοῦ Λαβυρίνθου εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον (*).

Ἐγκάτοικοι, Ἰδαῖοι δάκτυλοι.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κρήτης, κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην, ἦσαν οἱ Ἰδαῖοι δάκτυλοι, οἱ κατοικοῦντες τὸ ὄρος τῆς Ἰδης· οὗτοι δ' ἦσαν, λέγουσι τινὲς συγγραφεῖς, ἑκατὸν τὸν ἀριθμὸν· κατ' ἄλλους δ' ἦσαν μόνον δέκα, καὶ ἑνομάθησαν δάκτυλοι κατὰ μεταφορὰν τῶν 10 δακτύλων τῶν χειρῶν.

Οὗτοι οἱ Ἰδαῖοι δάκτυλοι, ἂν πιστεύσωμεν τὸν Ἐφορον, ἀναφερόμενον ἀπὸ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελ. κατήγοντο ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς Ἰδης τῆς Φρυγίας, καὶ διέβησαν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τοῦ βασιλέως Μίνωσ. Κατόκησαν δὲ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Σαμοθράκην, ὅπου ἐδίδαξαν τοὺς κατοίκους τελετὰς τινὰς ἱεράς, διέταξαν θυσίας καὶ εἰσήγαγον ἔν σχέδιον κανονισμένον θρησκευτικῆς λατρείας.

Ὁ Ὀρφεὺς, ὅστις εἶχε φυσικὴν κλίσιν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ εἰς τὴν ποιητικὴν, ἐστάθη, ὡς πιστεύουσι τινὲς, ὁ πρῶτος αὐτῶν μαθητής, καὶ ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν συνῆθειαν τῶν ἱερῶν τελετῶν. Ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς Ἰδαίουσ δάκτυλοὺσ τὴν ἐφευρεσιν τῆς χρήσεωσ τοῦ πυρὸσ, καὶ

(*) Τοῦ Λαβυρίνθου τούτου ἡ περιγραφή φαίνεται εἰς τὴν παρ' ἐμοῦ ἐκδοθεῖσαν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς Κρήτησ καὶ ἀλλαχού. (Ὁ Μεταφρ.)

λέγουσιν ὅτι οὗτοι ἐδίδαξαν τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου, τοὺς συνορευομένους μὲ τὸ ὄρος Βερέκυνθον, τὴν φύσιν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χαλκοῦ, καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἐργάζεσθαι αὐτά. Διὰ αὐτὰς τὰς ἐπωφελεῖς ἐφευρέσεις τοὺς ἐλάτρευσαν μετὰ θάνατον ὡς θεοῦς. Εἰς δ' ἐξ αὐτῶν ὠνομάζετο Ἡρακλῆς, ὅστις κατέστησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, τοὺς ἀποδοθέντας μετὰ ταῦτα εἰς τὸν Ἡρακλέα υἱὸν τῆς Ἀλκμίνης.

Κουρῆτες, ἢ Κυρῆτες, ἢ Κορύβαντες.

Οἱ Κουρῆτες ἦσαν ἐννέα τὸν ἀριθμὸν· καὶ τινες μὲν ἐξ αὐτῶν, υἱοὶ τῆς γῆς, οἱ δὲ, καταγόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους. Οὗτοι δὲ κατώκουν εἰς τὰ ὄρη, ὑπὸ μεγάλα δένδρα, εἰς σπήλαια καὶ ἐν γένει, ὅπου ἐδύνατο νὰ διαφυλαχθῶσιν ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας τῶν ἀνέμων. Ἡ τέχνη τοῦ οἰκοδομεῖν οἶκους δὲν ἦταν ἔτι γνωστή. Ἦσαν δ' οὗτοι πολλὰ ἐπινοητικοί, καὶ ἐφεύρον πολλὰ ἐπωφελῆ πράγματα εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡς τὸ διοικεῖν τὰ ποίμνια, τὸ ἡμερώνειν τοὺς ἵππους, τὸ θηρεύειν καὶ λ.π. Ἐδίδαξαν τοὺς ἀνθρώπους τὸ νὰ σχηματίζωσιν ἐν σῶμα κοινωνίας, καὶ ἔδειξαν εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ παραδείγματός των τὴν προσηλωμένην ὠφέλειαν εἰς μίαν εἰρηνικὴν ζωὴν καὶ κἀνωικὴν· ἐδίδαξαν ἔτι εἰς τοὺς πατριώτας των τὸ νὰ κατασκευάζωσι σπαθία καὶ περικεφαλαίας καὶ νὰ χορεύωσιν ἔνοπλοι, ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς τὸ παράδειγμα πολέμου διὰ νὰ ἐμποδίσωσι, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ κρότου, τὸ νὰ ἀκούσῃ ὁ Κρόνος τὰς φωνὰς τοῦ Διὸς, ἔτι βρέφους ὄντος, καὶ νὰ μὴ καταπίῃ τὸν ἰδίον του υἱόν.

Οἱ Τιτᾶνες.

Οἱ Τιτᾶνες ἦσαν σύγχρονοι τῶν Κουρητῶν, καὶ ἐκατοικοῦσαν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὅπου μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ἐθεμελιώθη ἡ πόλις Κνωσσός. Οὗτοι οἱ Τιτᾶνες ἦσαν ἐξ ἀνδρῶν καὶ πέντε γυναικῶν, ὅλοι καταγόμενοι, κατὰ τινὰς

συγγραφείς, ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν, κατὰ δὲ ἄλλοις, ἀπὸ ἑνα τῶν Κουρητῶν καὶ ἀπὸ τὴν Τιταΐαν ὠνομάσθησαν δὲ Τιτᾶνες ἀπὸ τὴν μητέρα των, τῆς ὁποίας οἱ μὲν υἱοὶ ἦσαν ὁ Κρόνος, ὁ Ἰπερίων, ὁ Κοῖος, ὁ Ἰαπετός, ὁ Κρῖος καὶ ὁ Ωκεανός· αἱ δὲ θυγατέρες Ῥέα, Θέμις, Μνημοσύνη, Φοίβη καὶ Τηθύς. Ὅλοι οἱ Τιτᾶνες ἐφεύρον πρᾶγμα τι ὠφέλιμον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα συνηριθμῆθησαν μετὰ τοὺς Θεούς.

Ὁ Κρόνος ὡς πρωτότοκος ἔλαβε τὸ βασιλεῖον τῆς Κρήτης, καὶ ἡμέρωσε τὰ ἄγρια ἦθη τοῦ ὑπηκόου του, καταπειθῶν αὐτὸ εἰς τὸ νὰ ζῆσῃ καθ' ἕνα τρόπον σύμφωνον μετὰ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους· τοῦτο ἔδωκεν ὕλην εἰς τοὺς ποιητικούς μύθους ἐπὶ τοῦ Χρυσοῦ αἰῶνος.

Ὁ Ἰπερίων ἐγνώρισε πρῶτος τὰς κινήσεις τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης καὶ μερικῶν ἄλλων Ἀστέρων καὶ μετεχειρίσθη αὐτὴν τὴν γνῶσιν εἰς τὸ νὰ μετρήσῃ τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ χρόνου· διὰ αὐτὸν δὲ τὸν λόγον τὸν ὠνόμασαν πατέρα τῶν Πλανητῶν. Ἡ Λητώ ἦν θυγάτηρ τοῦ Κοίου καὶ τῆς Φοίβης· ὁ δὲ Προμηθεύς, ὁ ὅσον περιβόητος παρὰ τῶν ποιητῶν, υἱὸς τοῦ Ἰαπετοῦ· εἰς αὐτὸν ἀπέδωκεν τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἐξάγειν πῦρ ἀπὸ τοῦ πυρίτου λίθου (πυροβολόπετρας)· τοῦτο δ' ἔδωκεν αἰτίαν εἰς τοὺς ποιητὰς νὰ πλάσωσιν ὅτι ἔκλεψε τὸ πῦρ ἀπὸ τοὺς θεούς, καὶ τὸ ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ Μνημοσύνη ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν τέχνην τοῦ καλλιιεργεῖν τὸ μνημονικὸν αὐτῶν· καὶ δι' αὐτὴν τὴν εὐεργεσίαν τὴν ὠνόμασαν Μνημοσύνην, ὅπερ ἐστὶν ἐνθύμησις. Ἡ Θέμις ἐδιώρισε νόμους τοῦ τιμᾶν τοὺς θεούς, καὶ τοῦ διατηρεῖσθαι τὴν εἰρήνην, καὶ τὴν καλὴν διοίκησιν, ἢ δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ἐστία, ἡ Δῆμητρα, ἡ Ἥρα, ὁ Ζεὺς, ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων ἦσαν ὅλοι τέκνα τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας. Ἡ Ἐστία ἐφεύρε τὴν

τέχνην τοῦ οἰκοδομεῖν οἴκους. Ἡ Δήμητρα ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν τοῦ σίτου. Ὁ Ποσειδῶν τὴν θαλασσοπλοῖαν, καὶ ὁ Πλούτων τὰς ἐπιταφείους πανηγύρεις, ἐξ οὗ τὸ βασιλεῖον τοῦ Πλούτωνος ἐπὶ τῶν καταχθονίων σκιῶν καὶ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τῶν θαλασσίων κυμάτων (α).

Οἱ Κουρήτες περὶ ὧν ἀναφέρει ὁ Διόδωρος ἦσαν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (β) καὶ τὸν Στράβωνα (γ), ἀνεκαθεν Φοινίκες· συνώδευσαν δὲ τὸν Κάδμον, ἀποδημήσαντα ἀπὸ Φοινίκης, καὶ ἦλθον νὰ κατοικήσωσι, τινὲς μὲν εἰς Φρυγίαν, ὅπου ὀνομάσθησαν Κορύβαντες, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, καὶ ἄλλοι τέλος πάντων εἰς τὴν νῆσον τῆς Ρόδου, ὅπου ὀνομάζοντο Τελχῖνες κ.τ.λ.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὀνομάζει τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους βαρβάρους, δηλαδὴ ξένους· καὶ μᾶς διδάσκει ὅτι εἰς αὐτοὺς χρεωστοῦμεν ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν τῇ Φρυγίᾳ καὶ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ τὰς πρώτας γνώσεις τῶν γραμμάτων. Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς προσθέτει ὅτι, διὰ τῆς βοθησίας αὐτῶν κατεσκευάσεν ὁ Βασιλεὺς Μίνως ἓνα στόλον καὶ ἀπέκτησε τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης (δ). Κατὰ τινὰς συγγραφεῖς, οἱ Κουρήτες καὶ οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἦσαν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ γένος, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν Κρήτην, εἰμὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μίνως.

Ὁ Βοχάρτ λέγει ὅτι ἦλθον οἱ Κουρήτες ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην, ἐξ αἰτίας τῆς σχέσεως, τῆς οὔσης μεταξύ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν καὶ τῶν Κρεθίμων ἢ Κερεθίων, λαοῦ τῆς Παλαιστίνης (ε). Οἱ Φιλισταῖοι ἀπέκτησαν τῷ ὄντι τὴν Σιδόνα, καὶ ἠμποροῦσαν πολλὰ κελὰ, μερικοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐνωμένοι

(α) Διοδ. Σικελ. βιβλ. ε.

(β) βιβλ. ε. κεφ. νη.

(γ) βιβλ. ι. Σελ. 464.

(δ) Στρωμ. α.

(ε) Βοχάρτ, εἰς Ξανκάν. βιβλ. ε. κεφ. ιε.

μὲ τοὺς Φοίνικας, νὰ ἐσυνώδευσαν τὸν Κάδμον εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Πελασγοὶ καὶ Δωριεῖς.

Πρὸ πολλῶν χρόνων ὅμως, πρὶν ἔλθωσι νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὴν νῆσον Κρήτην, μίαν ἀποικίαν τῶν Πελασγῶν εἶχε κατοικήσει εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου. Τεῦταμος ὁ πάππος τοῦ Μίνως μετόκησεν ἐκεῖ μετὰ ταῦτα μίαν ἀποικίαν Δωριαίων, Δακῶνων καὶ ἀπὸ τὴν Ὀλυμπίαν γῆν τῆς Πελοποννήσου. Αὗται αἱ διάφοροι ἀποικίαι ὠμίλουν καὶ διαφόρους διαλέκτους, καὶ ἔζων ἡσυχῶς μέσα εἰς σπήλαια ἀπὸ τὰ αὐτόματα προϊόντα τῆς γῆς, ἕως εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐφευρέσεως τῶν πρῶτων τεχνῶν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀστερίου υἱοῦ τοῦ Τευτάμου. Ὅλοι οἱ ἐγκάτοικοι ὑπετάχθησαν τέλος πάντων εἰς μίαν διοίκησιν Μοναρχικὴν, καὶ κατήντησαν εἰς λαὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Μίνως τοῦ πρώτου αὐτῶν νομοθέτου· ἔκτισαν διαφόρους πόλεις, καὶ εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τῆς γεωργικῆς.

Ἀστέριος, Ζεὺς, Μίνως, Ραδάμανθους, Εὐρώπη κ. λ.

Κατ' αὐτὴν τὴν διήγησιν, τὴν ἐπιβεβαιωμένην παρὰ τοῦ Στράβωνος, παρὰ τοῦ Λουκιανοῦ καὶ παρὰ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως, οἱ δύο πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Κρήτης, οἵτινες ἐβασίλευσαν, μετὰ τὸν ἐρχομὸν τῶν Κουρητῶν, ἦν ὁ Ἀστέριος καὶ ὁ Μίνως. Ἡ Εὐρώπη ἦν γυνὴ τοῦ Ἀστερίου καὶ μήτηρ τοῦ Μίνως, οἱ δὲ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἤλθον μετ' αὐτῆς, καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἀλύμνου εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου κατέκον μετὰ εἰς σπήλαια τοῦ ὄρους Ἰδης μετὰ τοῦ νέου Διὸς, τροφίμου αὐτῶν ὥστε ὁ Ἀστέριος, ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ Μίνως πρέπει νὰ ἦσαν ὁ Κρόνος, ἡ Ρέα καὶ ὁ Ζεὺς τῶν Κρητῶν.

Ὁ Μίνως ὠνομάσθη τῷ ὄντι υἱὸς τοῦ Διὸς ὅμως οἱ Φοῖ-

νικες, καθὼς σημειοῖ ὁ ἵππεὺς Νεύτων (α), ἔδωσαν, ἀφ' οὗ ἤλθον τὴν πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοπιάτωρος, ἢ τοῦ Υἱοπιητέρος εἰς ὄλους τοὺς βασιλεῖς· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Μίνως καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀξέριος εἶχον καὶ οἱ δύο τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοπιητέρ (Διός) δηλαδὴ τοῦ Βασιλέως. Ὁ Μίνως, κατὰ τὸν Ἐχεμένην, ἀναφερόμενον παρὰ τοῦ Ἀθηναίου (β), ἦν ὁ Ζεὺς, τοῦ ὁποῦοι ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ δικαιοσύνη τὸν κατέστησαν τόσον περίφημον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκείνον τὸν καιρὸν αὐτὸς ἦν ὁ μεγαλύτερος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ μόνος Νομοθέτης.

Ὁ Πλούταρχος μᾶς διδάσκει (γ) ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Νάξου διῆσχυρίζοντο, ὅτι ἐκεῖ ἦσαν δύο Μίνωες, καὶ δύο Ἀριάδναι· καὶ ὅτι ἡ πρώτη Ἀριάδνη συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Βάκχου, καὶ ὅτι ἡ δευτέρα ἠρπάχθη παρὰ τοῦ Θησέως. Ἄλλ' ὁ Ὀμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἡρόδωτος καὶ ὁ Στράβων δὲν ὀμιλοῦσιν εἰμὴ διὰ ἓνα μόνον Μίνωα, τὸν ὁποῖον ὁ Ὀμηρος ὀνομάζει υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀδελφὸν τοῦ Ῥαδάμανθυος καὶ τοῦ Σαρπηδῶνος, πατέρα Δευκαλίου γος τοῦ Ἀργοναύτου, καὶ πάππον τοῦ Ἰδομενέως, ὅστις ἦν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τρωάδος. Ὁ Ἡρόδωτος (δ) ποιεῖ τὸν Μίνωα καὶ Ῥαδάμανθυν υἱοὺς τῆς Εὐρώπης, καὶ συγχρόνους τοῦ Αἰγέως. Ὁ δ' Ἀπολλόδωρος (ε) καὶ ὁ Ἰγνίος (ς) βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ Μίνως, πατὴρ τοῦ Ἀνδρόγεω, τῆς Ἀριάδνης καὶ τῆς Φαίδρας, ἦν υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ῥαδάμανθυος καὶ τοῦ Σαρπηδῶνος.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μίνωος, ὁ Ῥαδάμανθος ἀδελ-

(α) Χρον. σελ. 150.

(β) Βιβλ. ιγ'. σελ. 601.

(γ) Εἰς Θησεία.

(δ) Βιβλ. α'.

(ε) Βιβλ. γ', κεφ. α'.

(ς) Μυθ. ἄο, 41, 42 καὶ 178.

φός τοῦ βασιλέως, ἐσύστησε διαφόρους ἀποικίας εἰς τὰς πλησίον νήσους, καὶ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν εἰς τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στρατεύματός του. Ἡ νήσος Λίμνος ἔπεσεν ἐν τῇ διανομῇ εἰς ἓνα καλούμενον Θῶαντα, ὅστις, μαθητὴς ὢν τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, καὶ ἐπομένως μεταλλουργός, ὑποθέτεται παρὰ τοῦ Ἀπολλοδώρου, παρὰ τοῦ Σουίδα καὶ παρ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου ὅτι ἦν ὁ Ἡφαιστος τῶν Ἑλλήνων.

Αἱ νῆσοι Κάρπαθος, Σύμη καὶ αἱ πλείονες τῶν Κυκλάδων κατωκλήθησαν ἀπὸ τὰς ἀποικίας τῶν Κρητῶν. Ὁ Ραδάμανθους ἀντέμειβε τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν ἀξιωματικῶν του, ἂν θέλῃ νὰ πιστεύσῃ τις τὸν Διόδωρον (α), δίδων αὐτοῖς τὴν ἡγεμονίαν τῶν πλησίον νήσων· τὸ ὁποῖον ἐγέννησε πολὺν ἀριθμὸν μικρῶν βασιλειῶν.

Οἱ Κρητὲς δὲν κατώκησαν μόνον τὰς πλησίον νήσους, ἀλλ' ἔστειλον ἔτι ἀποικίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Τρωάδα, κ. λ.

Ἡ πόλις τῶν Δελφῶν εἰς τὴν Φωκίδα, τῆς Μιλήτου εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ πολλαὶ ἄλλαι εἰς τὴν Ἰαπυγίαν ἐθεμελιώθησαν παρ' αὐτῶν. Οἱ Τρωαδοῦται, ἂν πιστεύσωμεν τοὺς παλαιότερους συγγραφεῖς, κατήγοντο ἀπὸ τὴν Κρήτην· ὁμοίως καὶ οἱ Μεσσηπιοὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ οἱ κάτοικοι μερικῶν νήσων τῆς Ἀραβίας, κ. λ.

Διοίκησις.

Ὅλοι οἱ σοφοὶ συμφωνοῦσιν ὅτι ἡ διοίκησις τῶν Κρητῶν ἦν κατὰ πρῶτον Μοναρχική· μία ὁμοῦς μεγάλη διαφωνία ἐστὶ μεταξὺ αὐτῶν περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν αὕτη ἡ διοίκησις εἰσῆχθη ἐκεῖ. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ὑποθέτει ὅτι ὁ Τεύταμος, ἢ Τέκταμος ἦν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Κρήτης. Ὁ Εὐσέβιος ὁμοῦς λέγει διὰ ἓνα ὀνομαζόμενον Κρήτην, ὅστις ἔδωκε

(α) Σικελ. βιβλ. ε', σελ. 224.

καὶ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἐβασίλευσεν εἰς αὐτὴν, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς, 400 χρόνους πρὶν τοῦ Τευτάμου. Αὐτὸς ἐπαριθμεῖ ἀπὸ Κρήτου ἕως Κυδῶνος 300 χρόνους, ἀπὸ δὲ Κυδῶνος ἕως Ἀπτέρου 63, καὶ 40, ἀπὸ Ἀπτέρου ἕως Λαπίθου. Αὕτη ἡ γνώμη, τὴν ὁποῖαν Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ οἱ πλείονες τῶν παλαιῶν χρονολόγων ἐδέχθησαν, συμφωνεῖ μὲ ἐκείνην, ἥνπερ ἀναγινώσκωμεν εἰς τὸν Παιουσιαν, ὅστις ἀναφέρει πολλοὺς βασιλεῖς πρὶν τοῦ Τευτάμου· καὶ μεταξὺ αὐτῶν, τὸν Κρήτην, τὸν Ἡφαιστον καὶ τὸν Ραδάμανθυ. Ὁ Λακτάντιος καὶ ὁ Βήρωσος προσθέτουσιν εἰς αὐτοὺς τὸν Μηλίην καὶ τὸν Μελισσαῖον· τοὺς ὁποίους ὑποθέτουσιν ὅτι ἐβασίλευσαν πρὶν τοῦ ἐρχομοῦ τῶν Πελασγῶν, ἢ Δωριέων. Πρὶν δ' ὀμιλήσωμεν λεπτομερῶς διὰ τὰς βασιλείας τούτων τῶν Βασιλέων, θέλει ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα τὸν κατάλογον αὐτῶν, καθὼς τὸν εὕρισκωμεν εἰς τὰ συγγράματα τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ Λακταντίου καὶ τοῦ Βηρώσου.

Βασιλεῖς τῆς Κρήτης.

α'. Κρής, ἢ Κρήτης.	ι'. Ἀστέριος.
β'. Τάλως.	ια'. Μίνως.
γ'. Ἡφαιστος.	ιβ'. Λύκαστος.
δ'. Ραδάμανθυς.	ιγ'. Μίνως β'.
ε'. Μηλίης.	ιδ'. Δευκαλίων.
ς'. Μελισσαῖος.	ιε'. Κρηθεὺς, ἢ Κατρεύς.
ζ'. Κύδων.	ισ'. Ἴδομενεὺς.
η'. Ἀπτερος.	ιζ'. Μηριώνης.
θ'. Λαπίθης.	ιη'. Αἰτέαρχος (α).

Ἄδύνατον εἶναι διόλου νὰ διορίσωμεν ἀκριβῶς τὴν χρονολογίαν αὐτοῦ τοῦ βασιλείου, ἐξ αἰτίας τῆς δυσκολίας τοῦ νὰ ἀποφασίσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ· διὸ καὶ δὲν θέλει δυνηθῆ τις

(α) Ἰδὲ σημ. β'.

νά εἶπη τίποτε περὶ τῶν βασιλέων του, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀναφέρῃ.

Βασιλείαι τῶν Βασιλέων τῆς Κρήτης.

Κρής.

Ὁ Κρής ἐστάθη, κατὰ τὸν Εὐσέβιον (α), ὁ πρῶτος βασιλεύσας εἰς τὴν Κρήτην· Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (β), ὁ Κεθρηνός (γ), καὶ ὁ Εὐστάθιος (δ) ὁμιλοῦσιν ὁμοίως περὶ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος. Ὁ Εὐστάθιος ποιεῖ αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διὸς, καὶ δὲν συμφωνεῖ εἰς τοῦτο τὸ ἄρθρον μετ' ἄλλου τινος τῶν παλαιῶν καὶ νέων συγγραφέων. Ὁ δὲ Πausanias ἐστὶ μόνος ὁ συναριθμῶν μὲ τοὺς βασιλεῖς τῆς Κρήτης τὸν Τάλων καὶ τὸν Ἰφαιστον.

Τάλως καὶ Ἰφαιστος.

Οὗτος ὁ Ἰφαιστος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ᾔῃαι ἐκεῖνος, ὅστις ἐβάσιλευσεν εἰς τὴν Σικελίαν, ἢ εἰς τὴν νῆσον τῆς Λίμνου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτηδειότης τοῦ εὕρισκειν τὰ μεταλλεῖα καὶ ἐργάζεσθαι τὰ μέταλλα ἔδωκεν ὕλην εἰς τοὺς μύθους τῶν Ποιητῶν.

Ῥαδάμανθους, Μηλίνοσ, Μελισσαῖος,

Κύδων καὶ Ἄπτερος.

Ὁ Ῥαδάμανθους, περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὁ Στράβων (ε), ὡς περὶ τοῦ πρώτου νομοθέτου τῶν Κρητῶν, διεδέχθη τὸν Ἰφαιστον, καὶ ἐστάθη περιβόητος διὰ τὴν εἰς τὴν δικαιοσύνην ἀγάπην καὶ κλίσιν αὐτοῦ. Ὁ Ἄριστοτέλης βεβαίως ὁμοίως εἶπε

(α) Χρον.

(β) Στρωμ. βιβλ. α.

(γ) Σελ. 63.

(δ) Εἰς Διονύσ.

(ε) Βιβλ. ι.

ἑστάθη ὁ πρῶτος Νομοθέτης τῶν Κρητῶν (α). Ὁ Μηλιῖνος, κατὰ τὸν Βήρωνον, ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἐθαλασσοκράτησεν, ἀλλ' ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα Λύβιον. Ὁ δὲ Μελισσαῖος, ἂν πιστεύσωμεν τὸν Λακτάντιον, ἑστάθη πρῶτος ὁ ἐισαγαγὼν εἰς τὴν νῆσον τῆς Κρήτης τὴν λατρείαν τῶν θεῶν, καὶ τὰς ἱεροπραξίας. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς προστίθησιν, ὅτι αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, Ἀμάλθεια καὶ Μελισσα, ἔθρεψαν τὸν Δία, βρέφος ἔτι ὄντα, με γάλα αἰγῶς, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὕλην εἰς τοὺς γνωστοὺς εἰς ὅλον τὸν κόσμον μύθους.

Οὗτος ἀπέδειξε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μελισσαν Ἰέρειαν τῆς Κυβέλης, μητρός τῶν θεῶν καὶ ἐπειδὴ ἡ ἡγεμονίς αὐτῆ ἑστάθη ἡ πρώτη, ἧτις ἐνεδύθη αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, ὅλαι αἱ Ἰέρειαι ταύτης τῆς θεᾶς ὀνομάσθησαν μετὰ ταῦτα Μελισσαι.

Ὁ Ζεὺς, περὶ οὗ πρὸ ὀλίγου ὠμιλήσαμεν, ἦν, ὡς ὁ Λακτάντιος παρατηρεῖ, ἄλλος τοῦ περιφήμου Διὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, μ' ὅλον ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφεῶν τοὺς συγχέουσιν. Ὁ Κύδων διεδέχθη τὸν πατέρα του Μελισσαῖον, καὶ ἐβασίλευσε, κατὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ Εὐσεβίου (ε), κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Κέκροπος, πρώτου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Ἄπτερος διεδέχθη τὸν Κύδωνα, καὶ ἔκτισε μίαν πόλιν,

Λαπίθης.

Ὁ Λαπίθης, τὸν ὁποῖον μερικοὶ συγγραφεῖς ὀνομάζουσι Ταῦρον καὶ Δία, ἤρπασε τὴν Εὐρώπην, θυγατέρα τοῦ Ἀγήνορος, βασιλέως τῆς Σιδωνος, τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ὕλην εἰς τὸ πλάσμα, ὅτι ὁ Ζεὺς μετεμορφώθη εἰς Ταῦρον (γ). Ὁ Εὐστάθιος καὶ ὁ Κεδρηνὸς (δ) λέγουσιν ὅτι, ὁ Λαπί-

(α) Βιβλ. ε. ἔθ.

(ε) χρον.

(γ) Εὐστάθ. εἰς Διον. Κεδρην. σελ. 47.

(δ) Αὐτὸς αὐτῷ.

θης ἔκτισε τὴν πόλιν Γορτύνην, ὅτι ἐκυρίευσε τὴν Τύρον καὶ ὅτι, μετὰ διαφόρους ἀνδραγαθίας, ἀπέθανεν εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ὁ τάφος του ἐφαίνετο ἔτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Εὐσεβίου. Ὁ Σολῖνος (α), Θεόφιλος ὁ Ἀντιοχεὺς (β) καὶ ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος (γ) ὁμιλοῦσι περὶ ἐνὸς τάφου τοῦ Διὸς εἰς τὴν Κρήτην· καὶ οὗτος ὁ τάφος ἦν, ὡς φαίνεται, ὁ ἴδιος τοῦ Λαπίθου, ἐπονομαζομένου Διὸς καὶ Ταύρου, καθὼς παρετηρήθη ἔμπροσθεν.

Ἀστέριος, Μίνως.

Ὁ Ἀστέριος κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (δ) καὶ Εὐσέβιον (ε), ἀδελφὸς τοῦ Λαπίθου, διεδέχθη αὐτὸν καὶ ἔγημε τὴν χήραν τοῦ Εὐρώπην. Εἰς τὸν Μανέθωνα ἀναφέρεται ὁμοίως περὶ τοῦ Ἀστερίου, ὅστις τὸν θέλει σύγχρονον τοῦ Πανδίωνος, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Λαπίθης ἔσχεν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τρεῖς υἱούς, τὸν Μίνωα, τὸν Ραδάμανθυν καὶ τὸν Σαρπηδόνα. Τοῦ Ἀστερίου πλησιάζαντος εἰς τὸν θάνατον, χωρὶς ἀπόγονον ἀρσενικόν, οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Λαπίθου ἐφιλονείκουν περὶ τῆς βασιλείας. Ὁ οὖν Μίνως τὴν ἔλαβε καὶ ἐξώρισε τοὺς ἀδελφούς του. Ὁ Ραδάμανθους παρεμέρισε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Λυκίαν καὶ ἐπομένως εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου ἐνουμφεύθη τὴν Ἀλκμήνην μητέρα τοῦ Ἡρακλέους, καὶ κατέκχησεν εἰς τὴν Ἄλιαν (ζ). Ὁ Στράβων καὶ ὁ Πausanias ὁμιλοῦσι περὶ δύο Ραδάμανθῶν, ὡς καὶ περὶ δύο Μινῶν.

Ὁ περίφημος Ραδάμανθους, εἰς τῶν κριτῶν τοῦ Ἄδου, διὰ τῆς ἀδείας τῶν ποιητῶν, ἦν ἀδελφὸς τοῦ β'. Μίνως.

(α) Κεφ. ιϛ'.

(β) Βιβλ. β'.

(γ) Βιβλ. β'. Ἐναντ. Ἰοθίαν.

(δ) Βιβλ. β'.

(ε) Αὐτόθι. χρόν.

(ζ) Ὁ αὐτὸς βιβλ. γ'.

Ἄλλ' ὅτι μᾶς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ περὶ τούτων τῶν ἡγεμόνων ἐστὶ τόσον συγκεχυμένον καὶ τόσον μειγμένον μὲ μύθους, ὥστε δὲν ἤθελε δυνηθῆ τις νὰ ἀναφέρῃ οὐδὲν μετὰ βεβαιότητος.

Σαρπηδῶν, Εὐάνδρος.

Ὁ Σαρπηδῶν κατατροπώθεις παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μίνωος, καὶ ἐξωρισθεὶς ἀπὸ τὴν νῆσον μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἐστερεώθη εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐγνωρίζετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Λυκία. Ἐκεῖ ἐκλέχθη βασιλεὺς καὶ ἔδειξε τὴν ὑποχρεωτικωτέραν ὑποδοχὴν εἰς τὸν Λύκιον, υἱὸν τοῦ Πανδίου, ὅταν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Αἰγεὺς τὸν εἶχε βιάσῃ νὰ παραιτήσῃ τὰς Ἀθήνας. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτοῦ τοῦ Λύκου, οἱ ἐγκάτοικοι τοῦ τόπου, οἱ πρότερον ὀνομαζόμενοι Σόλυμοι, ὠνομάσθησαν ἔπειτα Λύκιοι (α). Ὁ Μίνωος εἶχεν ἓνα υἱὸν ὀνομαζόμενον Εὐάνδρον, ὅστις διεδέχθη τὸν θρόνον, νυμφευθεὶς τὴν Δηϊδάμειαν, θυγατέρα τοῦ Βελεροφόντου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν υἱὸν ὀνομαζόμενον Σαρπηδόνα.

Τὸν δ' Εὐάνδρον διεδέχθη ὁ υἱὸς του, ὅστις ἐπορεύθη εἰς βοήθειαν τῶν Τρωαδῶν καὶ εὐδοκίμησε μὲ τὴν ἀνδρίαν του εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως των, ἀλλ' ἀθανατώθη μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ Πατρόκλου (β). Οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφέων συγχέουσι τοῦτον τὸν Σαρπηδόνα βασιλέα τῆς Κρήτης μετὰ τοῦ Σαρπηδόνο, βασιλέως τῆς Λυκίας (γ).

Μετὰ τὸν Σαρπηδόνα ἐβασίλευσεν ὁ Λυκάστης, υἱὸς γνήσιος τοῦ Μίνωος καὶ τῆς Ἰτώνης. Ὁ οὖν Λυκάστης ἔσχεν υἱὸν ἀπὸ τὴν Ἰδαν γυναῖκα του Μίνωα τὸν β'. καὶ

(α) Ἡρόδοτ. βιβλ. α.

(β) Ἰδὲ σημ. γ'.

(γ) Ἰδὲ Νηατλ. Κομ'.

μεγαλῆτερον βασιλεία τῆς Κρήτης, τὸν ὁποῖον οἱ παλαιοὶ καὶ ἐξαιρέτως οἱ ποιηταὶ ἀναφέρουσι πολλάκις.

Ὁ Διόδωρος, καθὼς εἶπομεν μέχρι τοῦδε, δὲν συμφωνεῖ τελείως περὶ τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης μετὰ τοῦ Παισανίου, Πλινίου, Εὐσεβίου, Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως καὶ τῶν πλειόνων ἱστορικῶν καὶ χρονολόγων, τόσον παλαιῶν ὅσον καὶ νέων. Κατ' αὐτὸν ὁ Τεῦταμος υἱὸς τοῦ Δώρου, ἔγγονος τοῦ Δευκαλίωνος, ἀφ' οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν Κρήτην μετὰ τῶν Αἰολέων καὶ Πελασγῶν, ἐβασίλευσεν ἐκεῖ ὡς βασιλεὺς, καὶ ἀφ' οὗ ἐνυμφεῦθη τὴν θυγατέρα τοῦ Κρήτου, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ἀστέριον, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποῖου, ὁ Ζεὺς ἤρπασε τὴν Εὐρώπην, ἣτις ἐγέννησε μετ' αὐτοῦ τρεῖς υἱούς, τὸν Μίνωα, τὸν Ραδάμανθυν καὶ τὸν Σαρπηδόνα. Ὁ Ἀστέριος συνεζεύχθη ἔπειτα μετὰ τῆς Εὐρώπης· ἀλλὰ μὴ τεκνοποιήσας μετ' αὐτῆς, υἰοθέτησε τοὺς υἱούς τοῦ Διὸς, καὶ παρήτησεν εἰς αὐτοὺς τὸ βασίλειον.

Μίνως.

Ὁ μὲν Ραδάμανθος διέταξε τοὺς νόμους εἰς τοὺς Κρητὰς, ὁ δὲ Μίνως ἐπεφορτίσθη τὴν διοίκησιν τῆς νήσου· ἐνυμφεῦθη δὲ τὴν Ἰτώνην, θυγατέρα τοῦ Λυκτίου, καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Λυκάστην, ὅστις ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα του τὴν Ἰδαν, θυγατέρα τῶν Κορυβάντων, ἣτις ἐγέννησεν υἱὸν ὀνομασθέντα, ὁμοίως Μίνωα. Οὗτος δ' ὁ Μίνως ἐστάθη ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, ὅστις κατεσκευάσε στόλον, καὶ κατετρόμαξεν ὅλην τὴν θάλασσαν· γήμας δὲ Πασιφάνην τὴν θυγατέρα τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Κρήτης, ἐγέννησε τὸν Δευκαλίωνα, τὸν Ἀσέριον, τὸν Ἀνδρόγεω, τὴν Ἀριάδνην, καὶ πολλὰ ἄλλα τέκνα. Ὁ Ἀνδρόγεωσ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αἰγέωσ διέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἰδῆ ἐκεῖ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν συνέδεσε μίαν τόσον στενὴν καὶ

ξεχωριστήν φιλιαν μετὰ τοῦ Πάλλαντος, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν πενήκοντα αὐτοῦ υἱῶν, ὥστε ὁ Αἰγεὺς ἔλαβεν ὑποψίας μήπως ὁ Πάλλας, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης, ἀφαρπάσῃ τὴν βασιλείαν. Διὰ τὴν ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ αὐτὸν τὸν φόβον ἐδολοφόνησε τὸν Ἀνδρόγεον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Μίνως ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνωφελῶς ἐπάσχισε μὲ τὰς δυνάμεις του, διὰ τὴν ἐκδικηθῆναι τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, ἐπρόστρεξεν εἰς τοὺς θεοὺς, καὶ ἄφησεν εἰς αὐτοὺς τὴν φροντίδα τοῦ νὰ παιδεύσῃ τὸν ἄπιστον φονέα τοῦ Ἀνδρόγεω· καὶ ἀμέσως ὁ λοιμὸς, ὁ λιμὸς καὶ πολλαὶ ἄλλαι μάστιγες ἔπεσον ἐπάνω εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐρωτήσαντες τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔλαβον χρησμὸν τοιόνδε· ὅτι τότε θέλουσιν εὔρει ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν, ὅταν διαλλαγῶσι καὶ φιλιωθῶσι μετὰ τοῦ Μίνωος, ὅστις ἀποφασίσας νὰ τοὺς ὑποχρέωσῃ νὰ πληρώσωσιν ἀκριβῶς τὴν ἐλευθερίαν των, ἐπεφόρτισεν εἰς αὐτοὺς ἕνα φόρον ἐνιαύσιον ἐπτὰ νεανίσκων καὶ ἐπτὰ νέων παρθένων, τοὺς ὁποίους κατεδίκαζε νὰ καταβιβρόσκωνται ἀπὸ τὸν Μινώταυρον εἰς διάστημα ἐπτὰ, ἢ κατ' ἄλλους ἐννέα ἐτῶν.

Μινώταυρος.

Ὁ Μίνως εἶχε δεχθῆναι ἤδη τρεῖς φοραὶς τοῦτον τὸν σκληρὸν φόρον ὅταν ὁ Θεσεύς, ἀφ' οὗ εἶχεν ἐκτελέσει διαφόρους ἐνδόξους ἀνδραγαθίας, ἀφιερῶθη ἐκουσίως νὰ γένη μία τῶν θυσιῶν. Ἦλθεν οὖν μετὰ τῶν συγκαταδίκων του εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἐφόνευσε τὸν Μινώταυρον, καθὼς ἀνεφέραμεν περὶ τούτου ἐκτεταμένως εἰς ἄλλο μέρος (x).

Οἱ ποιηταὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Μινώταυρος, τεράστιος, κατὰ μὲν τὸ ἥμισυ ἀνθρώπος, κατὰ δὲ τὸ ἄλλο ἥμισυ ταῦρος, ἦν

(x) Ἰδε τόμ. θ'. σελ. 60. τῆς Γεν. Ἱστορ.

ὁ καρπὸς τῶν ἐρώτων τῆς Πασιφάης, συζύγου τοῦ Μίνωος, ἀπὸ ἑνα ταῦρον, ἔρωσ ὑπερασπιζόμενος παρὰ τοῦ Δαίδαλου. Ἄλλ' ὁ Σέρβιος (α) μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Πασιφάη ἐρωτευθεῖσα μετὰ τοῦ Ταύρου, μυστικοῦ γραμματικοῦ τοῦ Μίνωος, ἀφοῦ ἔκαμε μετ' αὐτοῦ μίαν πράξιν ἐγκληματικὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Δαίδαλου, ἐγέννησε δύο διδύμους υἱούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν παρωμοίαζε τὸν Μίνωα, ὁ δὲ τὸν Ταῦρον· καὶ ὅτι τοῦτο μάλιστα ἐστάθη αἰτία τοῦ μύθου περὶ Μίνω-ταύρου. Ἡμεῖς ὅμως εἴχομεν ἤδη τὴν περίστασιν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου τοῦ τέρατος, ἔργου τῆς φαντασίας τῶν ποιητῶν (β).

Ὁ Μίνωσ ἄκρως παροξυνθεὶς κατὰ τοῦ Δαίδαλου δι᾽ ὑπερασπίσθη τοὺς ἐγκληματικούς ἔρωτας τῆς Πασιφάης, καὶ μαθὼν ὅτι κατέφυγεν εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὸ παλάτιον τοῦ βασιλέως τῶν Σικανῶν, ἢ Σικελιωτῶν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος, καθώπλισεν ἕνα δυνατὸν στόλον, καὶ ἔφθασεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν παραθαλασσίαν τῆς Ἀκράγαντος. Ὁ δὲ τόπος ὅπου ἐποίησεν ἀπόβασιν τῶν στρατευμάτων του ὀνομάσθη ἐξ αὐτοῦ Μινῶα, τὸ ὅποιον ὄνομα διεφύλαξεν οὗτος ὁ τόπος ἕως εἰς τὸν καιρὸν Διοδώρου τοῦ ἱστορικοῦ (γ).

Ὁ Μίνωσ μετὰ τὸν ἐρχομὸν του ἔστειλε πρέσβεις εἰς τὸν Κόκκαλον, νὰ τῷ εἴπωσι νὰ παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ ὑπερασπίζηται τὸν Δαίδαλον, ἂν δὲν ἤθελε νὰ ἐπισπάσῃ ἐπάνω του ἕνα λυπηρὸν πόλεμον. Αὕτη δὲ ἡ διαπραγματεύσις ἐπροξένησε μίαν ἐντευξίν μεταξὺ τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Κόκκαλου, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ὁ τελευταῖος ὑπεσχέθη νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι ἤθελε ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης. Ὁ δὲ Μίνωσ, ἀπατηθεὶς ἀπὸ αὐτὰς τὰς βεβαιώσεις, ἦλθεν εἰς τὸ παλά-

(α) Β.βλ. σ'. Αἰνεῖάδ.

(β) Ἰδε τὸμ. δ'. σελ. 58.

(γ) Διοδ. Σικελ. βιβλ. δ'.

τιον τοῦ Κοκκάλου, χωρὶς φύλαξιν, ὅπου ἐπνίχθη κρυφίως μέσα εἰς ἓνα λουτρόν. Τὸ δὲ σῶμα του παρεδόθη εἰς τοὺς Κρήτας, οἵτινες τὸν εἶχον συνοδεύσει, καὶ διεφημίσθη ὅτι ἐπνίγη εἰς τὸ ὕδωρ, ἐπειδὴ εἶχε γλυστρήσει ὁ πούς αὐτοῦ εἰς τὸ λουτρόν. Οἱ στρατιῶται αὐτοῦ τὸν ἐνταφίασαν μετὰ πομπῆς καὶ ἀνήγειραν εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἓν ἀξιοθύμαστον μνημεῖον, πλησίον τοῦ ὁποίου ᾠκοδόμησαν ἓνα ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὅπου ἐσύχναζε πολὺς λαὸς εἰς διάστημα πολλῶν αἰῶνων μετὰ ταῦτα.

Μετὰ πολὺν καιρὸν, ἀφ' οὗ ἡ Ἀκράγας ᾠκοδομήθη, εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ τοῦ Μίνωος, καὶ ἐστάλησαν παρὰ τοῦ Θέρωνος εἰς τὴν Κρήτην. Οἱ δ' εἰς τὴν Σικελίαν συνοδεύσαντες τὸν Μίνωα Κρήτες, κατόκησαν εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου, καὶ ἐθεμελίωσαν ἐκεῖ τὴν πόλιν Μινώαν. Ἐκυρίευσαν μετὰ ταῦτα μερικὰ μέρη πρὸς τὸ κέντρον τοῦ τόπου καὶ ἔκτισαν τὴν Ἑγγεῖον. Αὕτη ἡ πόλις ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπιδράμωσι συνεχῶς κατὰ τῶν πλησιοχώρων τόπων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ μίαν νέαν ἀποικίαν Κρητῶν, ἐλθόντων εἰς τὰ παράλια τῆς Σικελίας, καθ' ὃν καιρὸν ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια ὑπὸ τὸν Μηριώνην μετὰ τὴν καταδάφισιν τῆς Τρωάδος. ὑπέταξαν πολλὰς πλησιοχώρους ἐπαρχίας, καὶ ἐσχημάτισαν μίαν Ἀριστοκρατίαν, ἣτις ἐστάθη ἡ ἀξιολογωτέρα αὐτοῦ τοῦ μέρους τῆς νήσου (α).

Μερικοὶ συγγραφεῖς, καθὼς παρετηρήθη ἔμπροσθεν (β), διῴσχυρίζονται ὅτι ἦν εἰς μόνος Μίνωος· ἄλλοι δ' αὖθις ἀναφέρουν δύο, προσθέτοντες ὅτι ἀμφότεροι ἐστάθησαν περιφημοὶ διὰ τοὺς δημοσιευθέντας ὑπ' αὐτῶν νόμους καὶ διὰ τὰς κατακτήσεις των. Ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχη ἡ περὶ τούτου ὑπόθεσις, ὁ Μίνωος, περὶ οὗ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ἦν πατὴρ Δευκαλίωνος τοῦ Ἀργοναύτου πάππου τοῦ Ἰδομενέως καὶ σύγχρονος

(α) Διόδ. Σικελ. βιβλ. β'.

(β) Σελ. 18.

τοῦ Λίγιως, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν· καὶ οὗτος ἐστάθη ὁ Μίνως ἐκεῖνος, ὅστις, κατὰ τὸν Πλάτωνα (α) καὶ Ἀριστοτέλην (β), ἦν ὁ συγγραφεὺς ἐκείνων τῶν νόμων, περὶ ὧν ἀναφέρουσι μετὰ τοσούτων ἐπαίνων, καὶ περὶ ὧν ἐστὶ δίκαιον νὰ ὁμιλήσωμεν ἐνταῦθα ὀλίγον.

Νόμοι τοῦ Μίνως.

Ὁ μέγας σκοπὸς, τὸν ὁποῖον ὁ Μίνως προέθετο διορίζων τοὺς νόμους, ἦν, καθὼς μᾶς διδάσκει ὁ Στράβων (γ), τὸ νὰ ἀποκαταστήσῃ τοὺς ὑπηκόους του εὐτυχεῖς, ἀποτελῶν αὐτοὺς ἐναρέτους. Διὰ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα ἐνόμισεν ὅτι πρέπει κατ' ἀρχὰς νὰ ἐξορίσῃ τὴν ὀκνηρίαν καὶ πολυτέλειαν, τὰς πηγὰς ὄλων τῶν ἐλαττωμάτων. Οὗτος ἐφεῦρε τὸν τρόπον νὰ ἐνασχολῇ ὅλους τοὺς ὑπηκόους του, μὴ συγχωρῶν εἰς οὐδένα αὐτῶν τὸ νὰ διάγῃ ὀκνηρὰν ζωὴν, καὶ τοὺς ὑποχρέωσεν νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὸ στράτευμα, ἢ νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν γεωργικὴν, τὴν ὅποιαν προσηλώθη ὄλως διόλου νὰ φέρῃ εἰς ἐντέλειαν. Διὰ νὰ συστήσῃ δὲ ἐν εἶδος ἰσοτιμίας μεταξὺ τῶν ὑπηκόων του διέταξεν ἕνα νόμον, δυνάμει τοῦ ὁποῖου, ὅλοι οἱ παῖδες μίᾳ πόλει, ἔπρεπε νὰ ἀνατρέφωνται ὁμοῦ, καὶ νὰ μορφώνωνται ἐγκαίρως εἰς τὰ αὐτὰ γυμνάσματα. Αὐτὸς τοὺς ἐσυνήθιζεν, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, νὰ ὑποφέρωσι τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψύχος, τὴν καῦσιν, καὶ νὰ περιπατῶσιν εἰς τραχεῖς καὶ δυσβάτους τύπους, νὰ συγκροτῶσιν ἀναμεταξύ των μικρὰς μάχας μίᾳ φατρία ἐναντίον τῆς ἄλλης, καὶ νὰ γυμνάζωνται εἰς ἐν εἶδος χοροῦ μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τότε ἐνόμισαν πυρρίχιον (δ).

(α) Κεφ. νομ. βιβλ. α΄.

(β) Πολιτ. βιβλ. β΄.

(γ) Βιβλ. ἰ. σελ. 480.

(δ) Αὐτόθι.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Κρήτη ἐστὶ τόπος ἀνώμαλος καὶ πλήρης ὑψωμάτων, ἡ νεολαία δὲν ἐδιδάσκετο τὴν ἵππικὴν, μήτε νὰ φέρῃ δύσφορα καὶ βαρέα ὄπλα, ἀλλὰ νὰ τοξεύῃ· καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερεῖχον ὄλους καὶ ἦσαν ἀξιόλογοι. Ἐν τῶν θεοπισμάτων τοῦ Μίνωος, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀριστοτέλης ἐγκρίνει μάλιστα, ἦν ἡ κοινότης τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν βρωμάτων, χωρὶς κἀμμίαν ἐξαίρεσιν τοῦ πτωχοῦ καὶ τοῦ πλουσίου. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ φιλοσόφου τούτου (α), ὁ Μίνωος εἰσήγαγεν ἕν εἶδος ἰσοτιμίας, ἐσυνήθισε τὸ ὑπήκοόν του εἰς μίαν ζωὴν σώφρονα καὶ ὀλιγαρχικῆ, καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν φιλίαν μεταξὺ τῶν πολιτῶν, διὰ τῆς συναναστροφῆς καὶ τῆς εὐθυμίας, ἣτις ἐπεκράτει εἰς τὰς τραπεζάς. Τὸ κοινὸν ἐπρομήθευε τὰ ἐξόδα αὐτῶν τῶν φαγητῶν· ἕν μέρος τῶν εἰσοδημάτων τοῦ τόπου μετεχειρίζοντο εἰς τὸ νὰ πληρώνονται τὰ ἐξόδα τῆς ἱεροπραξίας καὶ τῆς λατρείας τῶν θεῶν, τὸ δ' ἔναπολειφθὲν ἦν ἀπορασισμένον διὰ τοὺς μισθοὺς τῆς ἀνταμοιβῆς τῶν ἀρχῶν καὶ διὰ τὴν κοινὴν τροφὴν.

Μετὰ τὸν δεῖπνον οἱ γέροντες ὠμίλου διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, διὰ τὰς πράξεις καὶ ἀρετὰς τῶν προγόνων των, ἢ ἐν γένει διὰ ἐκείνου, εἴτινες διεκρίνοντο διὰ τῆς ἀνδρίας των ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου, ἢ διὰ τῆς φρονήσεώς των ἐν καιρῷ τῆς εἰρήνης καὶ ἐπρότρεπον τοὺς νέους, τοὺς εὐρισκομένους παρόντας εἰς αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν συνομιλιῶν, νὰ φέρωσι πρὸ ὀφθαλμῶν των αὐτοὺς τοὺς μεγάλους ἀνδρας ὡς παραδείγματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ μεταρρυθμίζωσι τὰ ἥθη των καὶ νὰ κανονίζωσι τὴν διαγωγὴν των.

Ἐν ἄλλο σύστημα τοῦ Μίνωος, τὸ ὁποῖον ὁ Πλάτων θαυμάζει περισσότερο (β), συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐμπνέῃ ἐγκαίρως εἰς τοὺς νέους βαθύτατον σέβας διὰ τὰ γνωμικὰ, τὰς συνηθείας καὶ τοὺς νόμους τοῦ τόπου των, καὶ εἰς τὸ νὰ τοὺς ἐμπο-

(β) Ἐθα ἀνοτήρω.

(α) Ἐθα ἀνοτι.

δίξῃ ἀπὸ τὸ νὰ ἀναφέρωσι ποτὲ, ἢ νὰ ἀμφισβάλλωσι περὶ τοῦ φρονήματος τοῦ θεσπίσματος τῶν· ἐπειδὴ εἶχον χρέος νὰ τοὺς θεωρῶσιν ὄχι ὡς διωρισμένους ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀλλ' ὡς ὑπαγορευμένους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θεοὺς. Τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχε διὰ τὸ σύστημα τῶν κριτῶν, καὶ διὰ τὰ γηραλαῖα ὑποκείμενα, τὰ ὁποῖα ἐσύστανε νὰ τὰ τιμῶσι καθ' ἓνα ξεχωριστὸν τρόπον καὶ διὰ νὰ μὴν ἤθελε δυνηθῆ τι νὰ ἐξελείψῃ τὸ πρὸς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν χρεωστούμενον σέβας, ἐπρόσταζεν ὅτι, ἂν ἤθελε παρατηρηθῆ εἰς αὐτοὺς κάμμία ἔλλειψις, νὰ μὴν ὀμιλῶσι πλέον ἐπὶ παρρησίᾳ τῶν νέων τούτων.

Μία συνθήκη αὐστηθεῖσα παρὰ τοῦ Μίνως εἰς τὴν Κρήτην, ἣτις μετέβη καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἔδωκεν αἰτίαν νὰ πιστεύσουν ὅτι μετεχειρίζοντο κάλλιον τοὺς δούλους εἰς αὐτὸν τὸ τόπον παρὰ εἰς ἄλλο μέρος τῆς γῆς. Εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Ἑρμοῦ, οἱ δεσπότες ὑπερέτουν τοὺς δούλους, τῶν ἐπὶ τραπεζῆς, καὶ ἀπένεμον αὐτοῖς τὰ ἴδια χρέη, ἅπερ ἐδέχοντο παρ' αὐτῶν καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον διάστημα τοῦ ἔτους· συνθήκη σοφὴ ἣτις ὑπενθύμιζε τοῖς δεσπόταις τὴν ἀρχαίαν ἰσοτιμίαν αὐτῶν μετὰ τῶν δούλων τῶν, τῆς αὐτῆς καταστάσεως μετ' αὐτῶν ὄντων, δηλ. ὅτι καὶ οἱ δούλοι εἰσὶν ἄνθρωποι καθὼς καὶ οἱ δεσπότες καὶ μόνη ἡ περίστασις ἔφερε τὸ νὰ ἔχωσιν οἱ δεσπότες τὴν ὑπεροχὴν (α).

Οἱ νόμοι τοῦ Μίνως ἦσαν τὸ πάλαι εἰς τοιαύτην μεγάλην ὑπόληψιν, ὥστε ὁ Λυκοῦργος διέτριψεν εἰς τὴν Κρήτην πολὺν καιρὸν, καὶ προσηλώθη εἰς τὸ νὰ τοὺς διδαχθῆ καὶ νὰ κάμῃ ἐξ αὐτῶν τοὺς κανόνας τῆς διοικήσεως, ἣν ἐμελέτα νὰ συστήσῃ. Ὁ Πλάτων ἐπιβεβαίωσι ὅτι ἡ Κρήτη, ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς τοιοῦτου σοφοῦ ἡγεμόνος, κατήντησεν ἡ καθέδρα τῆς ἀρετῆς, τῆς χρηστότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης· καὶ ὅτι οἱ παρ' αὐτοῦ διαταχθέντες νόμοι ἦσαν τόσον σύμφωνοι μετὰ τὴν ἐπιείκειαν καὶ καλοκάγαθίαν, ὥστε διετηροῦντο καὶ ὑπῆρχον ἔτι καθ' ὅλας

(α) Πλάτ. αὐτόθι.

τάς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας τῶν εἰς τὸν καιρὸν του, δηλ. ἐνενεακοσίους περίπου χρόνους ἀφ' οὗ τοὺς ἐδημοσίευσεν.

Κατὰ ἀλήθειαν, οἱ Κρήτες ἐξετράπησαν κατ' ὀλίγον ὀλίγον τῆς ἀρχαίας αὐτῶν χρηστότητος, καὶ κατήνησαν τέλος τὸ ἐλαττωματικώτερον γένος τὸ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Ὁ Πολύβιος λέγει (α) ὅτι εἰς τὸν καιρὸν του οἱ Κρήτες ἦσαν τόσον φιλοκερδεῖς, ὥστε πᾶν εἶδος κέρδους ἐνομιζέτο παρ' αὐτῶν τίμιον. Ὁ Σουΐδας καὶ ὁ Καλλιμάχος (β) φέρεται πρὸς αὐτοὺς, ὡς πρὸς πανούργους καὶ ψεύσας· ὁ δ' Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει κατ' αὐτῶν τὴν ἐνὸς τῶν ἰδίων ποιητῶν μαρτυρίαν, ἴσως τὴν τοῦ Ἐπιμενίδου, ὅστις τοὺς ζωγραφίζει μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα. Ἡ ῥυπαρότης τῶν ἐρώτων αὐτῶν εἶναι γνωστὴ διὰ τῶν ὅσων μᾶς λέγει περὶ αὐτῶν ὁ Στράβων (γ), ὁ Σέρβιος (δ) καὶ ὁ Ἀθήναιος (ε)· ἡ μεταβολὴ μ' ἔλον τοῦτο τῶν ἠθῶν αὐτῶν δὲν ἐλαττώνει διόλου τὴν ἀρχαίαν χρηστότητα τῶν Κρητῶν, μήτε τὴν δόξαν τῶν Νομοθετῶν αὐτῶν.

Ἡμεῖς θέλομεν προσθέσει ἐνταῦθα ὅτι, ὅταν σκεπτόμεθα ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐπιεικειᾶς τοῦ βασιλέως Μίνωος, καὶ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἐγκωμίων, τὰ ὅποια οἱ σοφώτεροι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος ἐπλεξαν αὐτῷ, ἀναγκαζόμεθα νὰ πιστεῦσωμεν, ὅτι οἱ συγγραφεῖς, οἱ ἀποδόσαντες αὐτῷ τὸν σκληρὸν φόρον, τὸν ἐπιβληθέντα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἠπατήθησαν. Ὁ Πλάτων, ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Στράβων, ὁ Πλούταρχος, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ λοιπ. εἰσὶ τῶ ὄντι τῆς αὐτῆς γνώμης· ἀλλ' εἷς νεώτερος σοφὸς ἀπέδειξε καθαρῶς ὅτι ἦσαν εἰς πλάνην, καὶ ὅτι συνέχεον τὸν Νομοθέτην, περὶ οὗ ὁμιλοῦμεν, μετ' ἄλλου τινὸς Μίνωος, ὅστις, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ

(α) Πολύβ. βιβλ. 6.

(β) Καλλιμ. ὕμνῳ πρὸς Δία 86.

(γ) Στράβ. βιβλ. 10.

(δ) Σέρβιος, Αἰνεῖαδ. βιβλ. 10. σελ. 325.

(ε) Ἀθην. Δειπν. βιβλ. 13 κ. κ. λ.

υιού του, ὤρμησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς αὐτὸν τὸν αἱματώδη φόρον. Ὁ Θησεὺς ἠλευθέρωσε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ αὐτὸν, φονεύσας τὸν Ταῦρον στρατηγὸν τοῦ βασιλέως, καὶ φυγαδεύσας τὰ στρατεύματα τὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του (α).

Δευκαλίων.

Διάδοχος τοῦ Μίνως ἐστάθη ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱὸς Δευκαλίων, ὅστις, ἀφοῦ ἀνενέωσε τὴν παλαιὰν συμμαχίαν μεταξὺ τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων, ἔδωκεν εἰς ὑπανδρίαν τῷ Θησεῖ τὴν ἀδελφὴν του Φαίδραν, οὗτος δ' ἔσχεν ἐξ αὐτῆς υἱοὺς τὸν Ἀκάμαντα καὶ τὸν Δημοφῶντα. Ἡ Φαίδρα ἐρωτεύεται τὸν πρόγονόν της Ἰππόλυτον· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὸ πάθος τοῦ ἐρωτός της, αὐτὴ τὸν ἐγκάλεσεν εἰς τὸν ἄνδρα της, ὡς βουλούμενον νὰ πλημμελήσῃ εἰς τὴν σωφροσύνην της. Ὁ Θησεὺς ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν Ἰππόλυτον νὰ ἀπολογηθῆ εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν· ἡ δὲ Φαίδρα φοβηθεῖσα ὅτι τὸ διπλοῦν ἐγκλημά της θέλει ἀνακαλυφθῆ ἐφονεύθη μόνη της (β).

Κρητεὺς, ἢ Κρηταῖος.

Ὁ Δευκαλίων ἦτον κατὰ τὸν Ἰγίνον εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν. Ὁ Πλούταρχος μᾶς διδάσκει ὅτι οὗτος ὁ ἡγεμὼν ἐφονεύθη παρὰ τοῦ Θησεῶς εἰς τὴν Κνωσσὸν πόλιν τῆς Κρήτης (γ). Μετὰ δὲ τὸν Δευκαλίωνα ἐβασίλευσεν ὁ Κρητεὺς, ἢ, καθὼς ὁ Πausanias καὶ ὁ Διοδώρος τὸν ὀνομάζουσι, Κατρεύς. Οὗτος ἦν ἀδελφὸς τοῦ Δευκαλίωνος καὶ υἱὸς τοῦ Μίνως καὶ τῆς Πασιφάης, ἢ, κατ' ἄλλους, τοῦ Μίνως καὶ τῆς Μερόπης, καὶ κατ' ἄλλους, τῆς Κρήτης. Ἐπειδὴ δὲ εἰδοποιήθη ἀπὸ τὸ Μαντεῖον, ὅτι θέλει φονευ-

(α) M. Banier Mém. de l'Acad. des Insc. tom. 3.

(β) Διόδωρ. Σικελ. βιβλ. 4. Ἀπολλοδ. βιβλ. 3. Περρον. Σικελ. βιβλ. 2.

(γ) Πλούτ. εἰς Θησ.

θῆ παρὰ τοῦ Ἀλθιμένους υἱοῦ του, ἐξώρισεν αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα ἀπὸ τῆν ἐπικράτει ἄν του. Μετ' ὀλίγους δὲ χρόνους, ἐπειδὴ ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀλθιμένης ἀπεκατε στάθη εἰς τὴν νῆσον τῆς Ρόδου, ἠθέλησε νὰ τὸν ἰδῆ πρὶν τοῦ θανάτου του· διὸ ἀπέπλευσε, καὶ ἔφθασεν ἐν νυκτὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου. Οἱ ἐγκατοικοὶ ὑπολαβόντες αὐτὸν ὡς πειρατὴν, ὤρμησαν νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν ἀπόδασίν του, καὶ εἰς τὴν μάχην ταύτην ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης ἐφανεύθη παρὰ τοῦ γνησίου υἱοῦ του (α).

Ἰδομενεύς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κρητέως, ἢ Κατρέως, ὁ Ἰδομενεὺς, υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Κλεοπάτρας, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὡδήγησεν εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ἕνα στόλον ὀγδοήκοντα πλοίων, καὶ, ἂν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν τοὺς ποιητὰς, ὑπερέιχεν ἔμπροσθεν τῆς Τρωάδος εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους συμπλοκάς.

Εἰς τὴν ἐπιστροφήν του ἀπὸ τὴν πολιορκίαν, ἐπειδὴ αἱ νῆες του ἐστενοχωρήθησαν ἀπὸ μίαν σπιδράν τρικυμίαν, ὑπεσχέθη εἰς τοὺς θεοὺς, ὅτι, ἂν τὸν κατευθώσουν εἰς τὸν τόπον του, νὰ θυσιάσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ πρῶτον ὑποκείμενον, ὅπερ ἤθελεν ὑπαντήσῃ πρότερον. Ὁ πρωτότακός του υἱὸς ἔρχεται πρῶτος εἰς προῦπάντησίν του. Τοῦ Ἰδομενεῶς ἐκπληροῦντας, ἢ τοῦλάχιστον, θέλοντας νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχασίν του, τὸ ὑπήκοόν του ἀπεποιήθη νὰ τὸν ὑπόδεχθῆ· ὁ ἡγεμὼν δ' οὕτως ἐπελάβετο τότε τῆς εὐθείας πρὸς τὴν Ἰταλίαν ὁδοῦ, ὅπου ὠκοδόμησε τὴν πόλιν Πετηλίαν τανῦν Strongoli, πλησίον τοῦ Σαλεντιοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλαερίας (β).

Ὁ περιβόητος ἱστορικὸς Δίκτης, ὁ ἐπωνομαζόμενος ἐκ τῆς Κρήτης, ἦν ὁ μυστικὸς του, ἂν πιστεύσωμεν τὸν Εὐστάθι-

(α) Διόδωρ. Σικελ. βιβλ. 5. κεφ. 13. Ἀπολλόδ. βιβλ. 3.

(β) Βιργιλ. 2. καὶ 3. Αἰνείαδ. Ἰσαὰκ Τζέτζης, σελ. 166. Ἴδε τὴν σημ. Δ'.

ον (α). Οὗτος ὁ συγγραφεὺς, κατὰ τὸν Σεπτίμιον, Κεδρινόν, Σούδαν καὶ Ἰσακκ τὸν Πορφυρογέννητον, ἐσύνθεσε μίαν ἱστορίαν Ἑλληνιστὶ τοῦ πολέμου τῆς Τρωάδος, γεγραμμένην ὁμῶς ἐν γράμμασι Φοινικικοῖς· τὸ δὲ ἤδη ἐπ' ὀνόματι Δίκτυος ἐκ Κρήτης βιβλίον, εἶναι ὑποβολιμαῖον.

Μηριόνης.

Μετὰ τὸν θάνατον, ἢ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰδομενέως, ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Μηριόνης, υἱὸς τοῦ Μόλου καὶ τῆς Μέλφιδος καὶ ἑγγονος τοῦ Μίνως. Οὗτος συνώδευσε τὸν Ἰδομενέα εἰς τὴν Τρωάδα, καὶ ἦν περιβόητος διὰ τὴν ἀνδρίαν του, ὡς ἡμπορεῖ ἕκαστος νὰ πληροφρηθῇ ἀπὸ τὸν Ὀμηρον, τὸν Βιργίλιον καὶ ἄλλους παλαιούς ποιητάς. Ἐτελεύτησε δὲ μετὰ μίαν ὀλιγοχρόνιον βασιλείαν, καὶ ἐνταφιάσθη εἰς τὴν Κρήτην μὲ μίαν παράδοξον καὶ μεγαλοπρεπῆ πομπήν, πλησίον τοῦ τάφου τοῦ Ἰδομενέως. Τὰ μνημεῖα τούτων τῶν δύο ἡγεμόνων ἐφαίνοντο ἔτι εἰς τὸν καιρὸν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, εἰς ὀλίγον διάστημα ἀπὸ τῆς πόλεως Κνωσσοῦ. Καὶ ἐπὶ τὸ τοῦ Ἰδομενέως ἦν ἡ ἐπομένη ἐπιγραφή: Ἰδομενεύς, γεννηθεὶς εἰς Κνωσσὸν, καὶ ταίεν τῷ δε τῷ τάφῳ, πλησίον δὲ τούτου Ἰ. Μηριόνης υἱὸς τοῦ Μόλου. Ἀμφότεροι ἐλατρώθησαν παρὰ τῶν Κρητῶν ὡς ἡμίθειαι, καὶ ἐπεκαλοῦντο αὐτοὺς εἰς ὄλους τοὺς πολέμους τῶν (β).

Ἐτέαρχος.

Πολλοὺς χρόνους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μηριόνης εὐρίσκομεν τὸν Ἐτέαρχον βασιλεύοντα εἰς τὴν Κρήτην, καὶ ἔχοντα τὴν καθέδραν του εἰς τὴν Ὀάξον. Ἡ δὲ Κνωσσὸς ἦν ἕως τότε

(α) Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. σελ. 537.

(β) Διοδωρ. Σικελ. βιβλ. 5. κεφ. 15.

ἡ καθέδρα τῶν λοιπῶν βασιλείων. Αἱ πράξεις καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν βασιλευσάντων μεταξὺ τῶν δύο τούτων βασιλείων, εὐρίσκονται καταβεβυσμμένα εἰς τὴν λήθην· εἶναι μ' ὄλον τοῦτο πιθανὸν ὅτι ὁ Ἐτέαρχος κατήγετο ἀπὸ τὸν Μίνωα· καὶ μάλιστα ὅτι ἦν ἐκ τῆς ἰδίας οἰκογενείας τῶν ἡγεμόνων, τῶν ὁποίων ἀνεφέραμεν τὰς βασιλείας· ἐπειδὴ ὁ Σουίδας μᾶς διδάσκει, ὅτι ἡ φυλὴ τοῦ Μίνωος διετήρησε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Κρήτης μέχρι τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ τοῦ βασιλείου, δηλαδὴ ἕως οὐ ἡ δημοκρατία ἀντεκατέστη εἰς τὸν τόπον τῆς Μοναρχίας.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μίνωος, ἀγκαλὰ καὶ στερημένη τῆς ἡγεμονικῆς ἐξουσίας, ἐστάθη μ' ὄλον τοῦτο πολυάριθμος, ἂν πιστεύωμεν τὸν Τζέτζην (α)· ὁ δὲ Σουετόνιος ἐπιβεβαιῶν ὅτι ὁ Γάλλος Αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων, ὅστις ἔγεν. τὸ δ' ἔτος π. χ. καὶ ἐτελεύτησε ἕθ'. μ. Χ. διίσχυρίζετο λέγων ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸν Μίνωα ἐκ μέρους τῆς μητρὸς του (β). περὶ τοῦ Ἐτεάρχου, τελευταίου βασιλέως τῆς Κρήτης δὲν ἠξεύρομεν ἄλλο εἰμὴ ὅτι, ἡ γυνὴ του, μὲ τὰς συκοφαντίας της, ἐδυνήθη νὰ τὸν ἐρεθίσῃ τόσοσιν πολὺ ἐναντίον Φρονίμης, τῆς ἐκ προτέρας γυναικὸς θυγατρὸς του, ὥστε τὴν ἔδωκεν εἰς ἓνα ἔμπορον, καλούμενον Θεμισόν, μὲ προσταγὴν νὰ τὴν ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ Θεμισός, μ' ὄλον ὅτι ὑπέσχεθη μεθ' ὄρκου νὰ ἐκτελέσῃ τὴν προσταγὴν τοῦ Ἐτεάρχου, δὲν ἠδυνήθη μ' ὄλον τοῦτο νὰ ὑποφέρῃ τὸ νὰ ἐκτελέσῃ μίαν τόσοσιν σκληρὰν προσταγὴν· καὶ οὕτω, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐνταυτῷ καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του καὶ τοὺς νόμους τῆς ἀνθρωπότητος, ἔδωσε τὴν ἡγεμονίδα μὲ ἐν σχοινίον, καὶ τὴν ἐβύθισε μὲν εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ἐτράβηξεν ὅμως ἀμέσως, καὶ τὴν ὀδήγησεν εἰς τὴν Θήραν, τόπον τῆς γεννήσεώς του. Ὁ Πολύμνηστος κατέταξεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν παλλακίδων του, καὶ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τὸν Βάττον, θεμελιωτὴν τῆς Κυρήνης (α).

(α) Τζέτζ. σελ. 62.

(β) Σουετ. εἰς Γαλλ.

(γ) Ἡρόδοτος βιβλ. III.

Ἡ Μοναρχικὴ διοίκησις ἀκυρώθη, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ ἡ ἱστορία εἰς ποίαν περίστασιν, μήτε κατὰ τίνα τρόπον ἢ ὑπερτάτῃ ἐξουσίᾳ μετέβη εἰς τὴν Σύγκλητον, σύνθετον οὖσαν ὑπὸ τριάκοντα Μελῶν, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριστοτέλης (α) ὀνομάζει τὸ μέγα συμβούλιον τοῦ γένους. Αἱ ἀναγκαιότεραι ὑποθέσεις ἦσαν οἱ σκοποὶ τῶν ἀποφάσεων ταύτης τῆς Συγκλήτου, αὗται ὅμως αἱ ἀποφάσεις δὲν εἶχον οὐδεμίαν δύναμιν, ἂν δὲν εἶχεν ἐνωμένην καὶ τὸ πλῆθος τὴν περὶ τούτου ψῆφον του.

Ἡ κατωτέρα τῆς τῶν Συγκλητικῶν ἐξουσία ἦτον ἐμπιστευμένη εἰς τοὺς Κόσμους, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα παράγεται ἀπὸ τὸ Κόσμος, λέξις Ἑλληνικῆ σημαίνουσά τινι. Τὸ ἐπάγγελμά των τοὺς ὑποχρέωνε νὰ διατηροῦν τὴν εὐταξίαν εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Ἡ ἐξουσία των ἦτον σχεδὸν ἡ αὐτὴ τῆς τῶν Ἐφόρων εἰς τὴν Σπάρτην. Τὸν δ' ἀριθμὸν αὐτῶν εἶχον προσδιωρισμένον μέχρι τῶν δέκα· τοὺς ἐξέλεγον, ὡς τοὺς Ἐφόρους, μεταξὺ τοῦ πλῆθους. Οἱ ἐλάχιστοι τῶν ὑπηκόων ἐδύναντο νὰ ἀπαιτῶσιν ἐδραν εἰς αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, ἀπαραλλάκτως καθὼς καὶ οἱ πρῶτοι τῆς Δημοκρατίας. Οὗτος ἦτον τρόπος τινὰ ὁ σύνδεσμος, ὅστις ἦνωνεν ὁμοῦ τὴν Σύγκλητον καὶ τὸ πλῆθος, καὶ ἐμπόδιζεν ὥστε ἡ μία τούτων τῶν δύο τάξεων νὰ μὴν οικειοποιηθῇ τὰ δικαιώματα τῆς ἄλλης· οὐδεμία ἀπόφασις εἶχεν, ἰσχὺν νόμου, χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν.

Ἐκ τούτων ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τῶν Συγκλητικῶν των. Τὸ ἀξίωμα ὅμως τοῦτο δὲν ἐδίδοτο εἰμὴ εἰς ἐκείνους αἵτινες εἶχον δώσει παραδείγματα τῆς ἀφιλοκερδείας των καὶ τῆς φρονήσεώς των εἰς τὴν Σύγκλητον τῶν Κόσμων. Ἐν καιρῷ πολέμου οὗτοι ἐδιόικουν τὰ στρατεύματα τῆς Δημοκρατίας μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ἐν ᾧ οἱ Συγκλητικοὶ ἐδίδον ἀπολογίαν τῆς ἐπὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων ἐπιστάσεως των.

(α) Ἀριστ.: Δημοκρατ.: β:βλ. II. Κεφ. 10.

Ἡ νῆσος τῆς Κρήτης διέμενε διοικουμένη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πολλοὺς αἰῶνας. Οἱ ἐγκαταίκοι ἐμάχοντο σχεδὸν πάντοτε ἀναμεταξύ των, ἐπειδὴ ἐκάστη τῶν πόλεων ἐπεθύμει τὴν κυριαρχίαν τῆς νήσου. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ συγγράψαντες τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης δὲν ἔφθασαν ἕως εἰς ἡμᾶς, διὰ τοῦτο ἀγνοοῦμεν τὴν λεπτομέρειαν ὅλων τούτων τῶν ἐμφυλίων πολέμων. Ἠξεύρομεν δὲ μόνον περὶ τούτων ὅτι, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Φιλίππου πατρὸς τοῦ Περσέως, οἱ Κνωσσοὶ καὶ οἱ Γορτύνιοι εἶχον εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν ὅλων τὴν νῆσον καὶ διενέμοντο τὰ εἰσοδήματά της ἀναμεταξύ των ὥστε ὅλοι οἱ Κρήτες ἔπρεπε νὰ πληρῶνουν ἓνα ἐτήσιον φόρον εἰς τὴν πόλιν τῆς Γορτύνης, ἢ εἰς τὴν τῆς Κνωσσοῦ (α).

Αἱ ἐσωτερικαὶ αὗται ταραχαὶ, διαρκέσασαι αἰῶνας τινας, ἀπεκατέστησαν τοὺς ἐγκαταίκοις τῆς νήσου ἐντελεστάτους εἰς τὰ πολεμικά, τὸ ὅποιον τοῖς ἐπροξένησε μεγίστην φήμην μεταξύ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἐφρόντιζον νὰ ἐνδυναμάνουν τὰ στρατεύματά των μὲ ἐν σῶμα Κρητῶν. Οὗτοι οἱ νησιῶται, παρατηρεῖ ὁ Πausanias (β), ἔλαμπον πάντοτε διὰ τὴν ἐπιτηδειότητά των εἰς τὴν μεταχείρησιν τοῦ τόξου καὶ τῆς σφενδόνης. Ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι ἔδωσαν μεγάλην βοήθειαν εἰς τὴν ἀναχώρησιν τῶν δέκα χιλιάδων (γ). Ὁ Ἀλέξανδρος ἐγνώριζε χάριν, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, εἰς τοὺς συμμάχους τοῦ Κρήτας διὰ πολλὰς νίκας του (δ).

Τῦτος ὁ Δίβιος δὲν ἀλησμόνησε τὰς προόδους, τὰς ὁποίας ἔκαμαν Εὐμένης ὁ δεῦτερος, υἱὸς τοῦ Ἀττάλου βασιλέως τῆς Περγαμῆς, καὶ ὁ Ἰπάτος Μάνλιος διὰ τοῦ τρόπου τῶν τοξοτῶν καὶ τῶν σφενδονιστῶν Κρητῶν, ὁ μὲν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, ὁ δὲ κατὰ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν περιβόητον μάχην, ἣτις ἐγένετο πλησίον τοῦ ὄρους Ὀλύμπου (ε).

(α) Πολυβ. βιβλ. IV.

(β) Πaus. εἰς τὰ Ἄττικά.

(γ) Ξενοφ. βιβλ. IV. περὶ ἀναβ. Κύρου.

(δ) Ἐρριαν. περὶ ἀναβάσεως Ἀλεξ.

(ε) Δίβ. βιβλ. 37 κεφ. 41. καὶ βιβλ. 38 κεφ. 21.

Ἀφ' οὗ οἱ Ῥωμαῖοι ἐγνώρισαν τί ἀχρίζουν οἱ Κρήτες, τοὺς μετεχειρίζοντο εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας των, καὶ εἶχον ἐξ αὐτῶν πάντοτε δι' ἐξόδων των διάφορα σώματα, τὰ ὅποια ἔκαμναν εἰς αὐτοὺς μεγάλας ἐκδουλεύσεις. Εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμον, οὗτοι ἐμβήκαν εἰς συμμαχίαν μετὰ τῆς Ῥώμης, κατὰ ζήτησιν τοῦ Εὐμένους βασιλέως τῆς Περγάμου. Μ' ὅλην ὁμῶς τὴν συνθήκην τῆς φιλίας, τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν δύο Δημοκρατιῶν, οἱ Κρήτες μ' ὅλον τοῦτο ἐσυμφωνοῦσαν μετὰ ἄλλους δεσμούς καὶ ὑποχρεώσεις, χωρὶς τὴν εἰδήσιν τῆς Συγκλήτου. Λέγουσι πινές ὅτι, εἰς τὸ διάστημα τοῦ πολέμου, τὸν ὅποιον οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον μετὰ τὸν Μιθριδάτην Εὐπάτορα, οἱ Κρήτες διετήρουν μίαν μυστικὴν ἀλληλογραφίαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἔδιδαν μάλιστα βοήθειαν εἰς τοὺς πειρατὰς τοὺς κατενοχλοῦντας τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἐτάραττον τὴν θαλασσοπλοῖαν ἕως εἰς τὰς ὄχθας τῆς Ἰταλίας. Αὕτη ἡ διαγωγὴ ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους μίαν πρόφασιν εὐλογοφονῆ τοῦ νὰ ὑποτάξουν ταύτην τὴν νῆσον, ἣτις ἦτον ἕως τότε ἐντελῶς ἀνεξάρτητος ἢ ἀληθῆς ὁμῶς αἰτία, ἣτις παρεκίνησε τοὺς Ῥωμαίους νὰ ἀποφασίσουν αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν, ἣτο, κατὰ τὸν Φλώρον (α), ὁ πόθος τοῦ νὰ ἴδωσιν ἐκυτοὺς κυρίους μιᾶς τόσον ἀξιολόγου νήσου. Οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ τόσον ἐπίφθονοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, ἐφρόντιζον πάντοτε νὰ στερήσωσιν ὅλα τὰ λοιπὰ ἔθνη τούτου τοῦ ἀγαθοῦ δηλ: τῆς ἐλευθερίας.

Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπεδούλωσαν τοὺς Κρήτας.

ἀπὸ κατακλυσμοῦ 2929. καὶ

πρὶν Χριστοῦ 69.

Ἀφ' οὗ ἀπεφασίσθη ὁ κατὰ τῶν Κρητῶν πόλεμος, ἔπεσεν ὁ κλῆρος τοῦ νὰ διοικῆ τὰ στρατεύματα, (τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ καταγίνωνται εἰς τὸν πόλεμον τούτον) εἰς τὸ μέρος τοῦ Ἰπάτου Ὀρτησίου· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε ζήσει ὅλην του τὴν ζωὴν χωρὶς

(α) Φλώρ. β. βλ. III Κεφ. Γ.

νά εὐρεθῆ ποτὲ εἰς πόλεμον, παρήτησε μὲ εὐχαρίστησίν του τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων εἰς τὸν συνάρχοντά του Κούιντον Κεκίλιον Μέτελλον, ὅστις ἀνέβαλε τὴν ἐκστρατείαν ἕως οὐ ἐτελειώσεν ὁ καιρὸς τῆς ὑπατείας του. Ἐς τόσον οἱ Κρήτες ἔστειλαν μίαν προσβείαν εἰς τὴν Ῥώμην, σύνθετον ἀπὸ τριάκοντα τῶν ἐγκρίτων τῆς νήσου, οἵτινες μὲ τὰς ἀγωγὰς των, ἐρέθισαν τὴν εὐσπλαγχτίαν τῆς Συγκλήτου τόσον, ὥστε ἤθελον ἀνανεώσει μετ' αὐτῶν τὰς παλαιὰς συνθήκας, ἂν ὁ Π. Λεντύλος Σπινθῆρ μόνος δὲν ἤθελεν ἐναντιωθῆ. Οὗτος ἐπρόβαλεν ὅτι ἡ Ῥώμη δὲν θέλει ἠμπορέσει ποτὲ νὰ ᾖναι κύριος τῶν θαλασσῶν, μήτε νὰ τὰς καθάρσῃ ἀπὸ τοὺς πειρατὰς, οἵτινες τὴν ἐνοχλοῦσαν, ἐν ὅσῳ ἡ Κρήτη δὲν ἤθελεν ᾖναι μία ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου της. Ἡ ἀντίστασις του ἤλλαξε γνώμην τῶν Συγκλητικῶν, οἵτινες εἰζήτουν νὰ ἐπιβάλλουν ζητήματα τόσον σκληρὰ εἰς τοὺς ἰκέτας, ὥστε οὗτοι οἱ τελευταῖοι ἐπεθύμουν κάλλιον νὰ βυφοκινδυνεύσουν ἕνα πόλεμον, παρὰ νὰ συγκατανεύσουν εἰς αὐτά.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, ὁ Μέτελλος ἀπέπλευσεν ὁμοῦ μὲ τρεῖς λεγεῶνας στρατιωτῶν, καὶ ἀπεβίβασε τὰ στρατεύματα του εἰς τὴν Κρήτην, χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ οὐδεμίαν ἀντίστασιν. Αὕτη ἡ Δημοκρατία ἐδιοικεῖτο τότε ὑπὸ δύο ἀρχηγῶν, Λασθένους καὶ Πανάρου. Ὁ πρῶτος εἶχε συνεισφέρει πολὺ ὄταν, κατὰ τὸν παρελθόντα χρόνον, ἐνίκησεν οἱ πειραταὶ τὸν Ἀντώνιον· ὅθεν μὴ ἀμφιβάλλον διόλου ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἤθελον τὸν ζητήσῃ νὰ τοῖς τὸν παραδώσουν, ἐγκαρδίωκε τὸ πλῆθος εἰς τὸ νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα, καὶ διήγειρε μεγάλας δυνάμεις εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς νήσου, ὥστε εἰς ὀλίγον καιρὸν συνεκρότησεν ἕνα στρατὸν εἰκοσιτεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν.

Πρόοδοι τῶν Ῥωμαϊκῶν ὄπλων εἰς τὴν Κρήτην.

Διὰ νὰ τοὺς παρακινήσῃ δ' εἰς μίαν μάχην ἐπροχώρησεν ὁ Μέτελλος πρὸς τὴν Κυδωνίαν, τὴν τότε πρωτεύουσαν τῆς νή-

σου, ὡς νὰ εἶχε σκοπὸν νὰ τὴν πολιορκήσῃ. Ὁ δὲ Λασθένης θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου, ὤρμησεν ἔμπροσθεν τοῦ στρατηγοῦ Ῥωμαίου καὶ ἤρχισε τὸν πόλεμον· ἀλλ' ἐνίκηθη διόλου, καὶ ἐβιάσθη νὰ παραμερίσῃ εἰς τὴν Κνωσσόν. Ὁ μὲν Μέτελλος μείνας νικητὴς, ἐπολιόρκησε τὴν Κυδωνίαν. Ὁ δὲ Πάναρος, μετὰ μίαν μετρίαν ἀνθίστασιν, τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν νικητὴν, μὲ συνθήκην νὰ χαρίσῃ τὴν ζῶνιν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἐγκατοίκους. Ἀπὸ τὴν Κυδωνίαν ἦλθεν ὁ Μέτελλος ἔμπροσθεν τῆς Κνωσοῦ, ὅπου ὁ Λασθένης εἶχεν ἀσφαλισθῆ. Αὐτὸς ὁμοίως ὁ ἀνάνδρος ἀρχηγός, ἀντὶ νὰ ὀχυρώσῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ ἰκανὴν νὰ βραστάξῃ τὴν πολιορκίαν, ἐπυρπόλησεν αὐτὴν καὶ ἀνεχώρησεν. Ἡ πόλις Λύκτος, ἀγκαλὰ καὶ σφόδρα ὠχυρωμένη, ἤνοιξε μ' ὅλον τοῦτο τὰς πύλας ἀμέσως, ὅταν εἶδε τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν ὅτι πλησιάζει. Οὕτω λοιπὸν ὁ Μέτελλος ἐκυρίευσεν εἰς μίαν μόνην ἐκστρατείαν τὸ καλλιώτερον μέρος τῆς νήσου, μ' ὅλον ὅτι ὑπερασπίζετο ἀπὸ τοὺς Κιλικίους πειρατὰς καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐνταπίους (α).

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πρώτης ἀνοίξεως τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὁ Μέτελλος ἤνοιξε τὸν πόλεμον, καὶ ἀφ' οὗ κατετρόπωσε τὰς ἠνωμένας δυνάμεις τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Κιλικίων πειρατῶν, κατεδίωξε τοὺς μὲν τελευταίους ἀπὸ ἐν φρούριον, ἐφοδομηθὲν παρ' αὐτῶν ἐπὶ τινων βράχων πλησίον τῆς θαλάσσης, τοὺς δὲ πρώτους ἀπὸ τὰ περισσότερα φρούρια, ἅπερ εἶχον εἰς τὸ κέντρον τοῦ τόπου των. Ἐπειδὴ ὁμοίως μετεχειρίζετο μὲ ἄκραν αὐστηρότητα τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο μέρος, ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν Πομπήιον, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχε γείνει Ἀνθύπατος τῶν θαλασσῶν μὲ ἀπόλυτον πληρεξουσιότητα, διὰ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ ἐπιχειρισθῇ τελευταίως τὴν ἀπόκτησιν τῆς νήσου, καὶ τῷ ὑπεσχέθησαν νὰ παραδοθῶν εἰς αὐτὸν ἀμέσως ὅτε ἤθελεν ἐμφανισθῆ.

(α) Ἀππιανὸς πρεσβευ. 30. βιβλ. ΧCIX Φλορ. βιβλ. III. κεφ. 7.

Ὁ Πομπήϊος, πάντοτε ὡν εὐδιάθετος τοῦ νὰ ἰδιοποιητῆται τὰ δικαιώματα τῶν λοιπῶν στρατηγῶν, εὐχαριστήθη κατὰ πολλὰ ἀπὸ τὴν πρότασιν τῶν πρίσβειων, καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θέλει τελειώσει μετ' αὐτῶν μίαν ὠφέλιμον εἰρήνην. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἀφ' οὗ ἔλαβεν ἡμέρους, ἔστειλεν ἀπὸ τὴν Παμφυλίαν, ὅπου εἶχε τότε τὴν καθέδραν του, τὸν Λούκιον Ὀκτάβιον, ἓνα τῶν ταποτηρητῶν του, μὲ προσταγὴν τοῦ νὰ κοινολογήσῃ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς νήσου, ὅτι ὁ ἴδιος Πομπήϊος εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ κάμῃ συνθήκην εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀνθυπατείας του, καὶ ὅτι ὁ Μέτελλος εἶχε λάθει ἀπρεπῶς τὸν τίτλον τοῦ στρατηγοῦ εἰς ἓνα τόπον, ὅστις ἦτον μέρος μιᾶς ἐπαρχίας, τὴν ὁποίαν ἡ Σύγκλητος εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Πομπήϊου (α).

Αὕτη ἡ ἀνακήρυξις ἐπροξένησεν εἰς τὴν νήσον ἐν εἶδος ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Ὀκτάβιος ἦνωσε τὰς δυνάμεις του μὲ τὰς τῶν πειρατῶν καὶ τῶν κατοίκων τῆς νήσου, διὰ νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Μετέλλου· ἀλλ' αὐτὸς χωρὶς νὰ συγχισθῆ, ἐξηκολούθησε τὰς κατακτήσεις του· ἐπολιόρκησε τὴν Ἐλευθέραν (β), καὶ τὴν ἐκυρίευσεν διὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐνὸς τῶν προϋχόντων πολιτῶν. Ἐπῆγεν ἔπειτα ἔμπροσθεν τῆς Λάμπης, ὀχυρᾶς πύλεις, τῆς ὁποίας τὴν ὑπεράσπισιν εἶχεν ἐπιχειρισθῆ ὁ Ὀκτάβιος προσωπικῶς· ἀλλ' ἐκυριεύθη ἀμέσως τὸ φρούριον εἰς πρώτην προσβολήν· ὅλοι οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι Κρήτες καὶ Κιλικιοὶ ἐφανεύθησαν διὰ μαχαίρας, ὁ δὲ Ὀκτάβιος καὶ λοιποὶ Ῥωμαῖοι μετεκομίσθησαν ἄνευ ὄπλων· ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀλλαγαμῶν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μετέλλου.

Ὁ Πομπήϊος ἔστειλε βοηθητικὸν στράτευμα τοῦ Ὀκταβίου, καὶ ἐπρόσταξε τὸν Σισσέναν νὰ ὑπάγῃ ἀπὸ τὰ παραθαλάσσια τῆς Λατίας εἰς τὰ τῆς Κρήτης. Ὁ Σισσένας ὑπήκουσεν· ἀλλ' ἐτελευτήσεν ἐντὸς ὀλίγου μετὰ τὴν ἐκεῖ ἀφίξιν του. Ὁ δὲ Ὀκ-

(α) Φλόρ. ἔπου ἀνωτέρω. Κικ. προανάγνωθι χειρόγραφα. Πλάστ. εἰς Πομπ.
(β) Τὴν Ἐλευθέραν.

τάβιος ἐπεφορτίσθη τότε τὴν ὁδηγίαν τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ἔσπευδε νὰ συμφωνήσῃ μὲ τοὺς πειρατὰς καὶ μὲ τοὺς Κρήτας, νὰ ἀντισταθοῦν τῷ Μιτέλλῳ· ἀλλ' ὁ ἀνδρείος οὗτος στρατηγός, ἀφ' οὗ ἐκυρίευσε τὴν Ἰεράπυτταν, τὴν ἰσχυροτέραν καὶ ὀχυρωτέραν ἀγορὰν τῆς νήσου, ἐβίασε τὸν Ὀκτάβιον νὰ καταφύγῃ εἰς τὰς ναῦς του, καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νῆσον. Ἄμα ἔφυγεν αὐτός, ὁ Λασθένης καὶ ὁ Πάναρος παρέδωκαν τὰ ὄπλα, καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἔκλινον τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγόν. Ὁ Μιτέλλος ἤλλαξε τότε τὸν τρόπον τῆς διοικήσεώς των, καὶ τοὺς ἐβίασε νὰ δεχθῶσι τοὺς νόμους τῆς Ῥώμης, ἐπέβαλε δ' ἓνα φόρον ἐνιαύσιον εἰς ὅλην τὴν νῆσον καὶ τὴν κατέταξε εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας.

Τοιοῦτόν τέλος ἔλαβεν ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν οἱ Κρήτες ἀπῆλασαν εἰς διάστημα πολλῶν αἰῶνων (α). Ὁ Ὀρόσιος βεβαίῳσι ὅτι ὁ Μιτέλλος ὑπέταξε τὴν νῆσον εἰς διάστημα δύο ἐτῶν (β). Ὁ δὲ Βελλέϊος Πατέρκουλος (γ), ὁ Εὐτρόπιος (δ) καὶ πολλοὶ ἄλλοι διίσχυρίζονται λέγοντες ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κατεξόδευσαν τρεῖς χρόνους εἰς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν, ἐπειδὴ ἀντεμάχοντο μὲ ἄνδρας τόσον ἀνδρείους ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Ὁ Μιτέλλος λοιπὸν ἔλαβε τὴν τιμὴν τοῦ θριαμβοῦ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Κρητικοῦ. Ὁ Πλούταρχος δίδει τοῦτο τὸ ὄνομα τῷ Ἀντωνίῳ, πατρὶ τοῦ περιφήμου Μάρκου Ἀντωνίου, ὅστις τῷ ὄντι, εἶχεν ἀρχίσει ταύτην τὴν ἐκστρατείαν· ἀλλ' ἔχασεν ἐκεῖ τὸν στόλον του καὶ τὴν ζωὴν του.

(α) Ἄππιαν. προεβου. 30. βιβλ. I. Βελλέϊος Πατέρκ βιβλ. II. κεφ. 38.

(β) Ὀρόσιος βιβλ. VI. κεφ. 4.

(γ) Βελλέϊος Πατέρκ. αὐτόθι.

(δ) Εὐτρόπ. βιβλ. VI.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Α΄.

Ἐν σελίδι 3.

Ὁ Εὐσέβιος, ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος, ὁ Μαρκιανός, ὁ Ἰσίδωρος καὶ ὁ Κεδρινός παράγουσιν τὸ ὄνομα τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦ Κρητός, ἐνὸς τῶν Κουρητῶν τῶν ἀναθρεψάντων τὸν Δία. Ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης λέγει ὅτι αὕτη ἡ νῆσος ὀνομάζετο Κρήτη ἀπὸ τὴν Κρητέαν, θυγατέρα ἐνὸς τῶν Κουρητῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Ζεὺς συνεζύχθη, καὶ τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἔδωκεν εἰς τὴν νῆσον, τὴν πρότερον καλουμένην Ἰδαίαν (α). Αὕτη ὀνομάζεται τῶρα Κάνδια, τὸ ὁποῖον ὄνομα ὁ Μοροζίνης ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τοῦ Κάνδιδος (β), λέξις λατινικὴ λευκὸν σημαίνουσα, ἐπειδὴ ἡ γῆ τῆς νήσου εἶναι λευκόχρους. Κατὰ δ' ἄλλους, τὸ ὄνομα Κάνδια παράγεται ἀπὸ τὴν λέξιν χάνδαξ, ἥτις, καθὼς ἐξηγεῖ ὁ Σκυλίτζης (γ), σημαίνει εἰς τὴν τῶν Σαρακινῶν διάλεκτον, ἀποκοπήν, ἢ χαράκιμα. Οἱ Σαρακινοὶ ἔκτισαν μίαν πόλιν, καθὼς βεβαίως ὁ ἴδιος συγγραφεὺς, εἰς τὸν τύπον ὄπου, διὰ τῆς γνώμης ἐνὸς μοναχοῦ Ἑλληνοῦ, περιωρίσθησαν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ ἐπωνομαζομένου Τραυλοῦ. Αὕτη ἡ πόλις ὀνομάσθη Χάνδαξ, δηλ. χαράκιμα, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χάνδακος μεταβλήθη ἔπειτα εἰς τὸ Κάνδια, ἐδόθη εἰς ὁλόκληρον τὴν νῆσον.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Β΄.

Σελ. 20.

Ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν τὸν κατάλογον ἐξηκολουθήσαμεν κυρίως τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Λακτάντιον, θέλει ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα ἐν

(α) Διόδωρ. Σικελ. βιβλ. III.

(β) Μοροζίνης. Βενετίας βιβλ. XII.

(γ) Σκυλίτζης, σελ. 509.

ὀλίγοις, ὅ,τι λέγουν ἄλλοι συγγραφεῖς περὶ τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης. Ὁ πρῶτος βασιλεύσας εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην, ἦν ὁ Ζεὺς, ὁ πρῶτος τοῦ ὀνόματος. Οὗτος ἔγχευ τὴν Ἰδαίαν, καὶ ἐκοινοποίησε τὸ ὄνομά της εἰς ὅλην τὴν νῆσον, καὶ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς ἓνα υἱὸν καλούμενα Κρήτα, ὅστις ἦν εἷς τῶν Κουρητῶν, καὶ ὅστις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του (α). Κατὰ τὸν Εὐριπίδην (β), οἱ Κουρητῆτες ἦσαν ὅλοι υἱοὶ τοῦ Διός. Ὁ Κρής, ὅστις διεδέχθη τὸν πατέρα του Δία, ἐστάθη, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, σύγχρονος τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰσαάκ (γ). Ἐξ αὐτοῦ, ἂν πιστεύσωμεν τὸν Ἰσίδωρον (δ), ὠνομάσθη ἡ νῆσος Κρήτη. Τοῦ Κρητὸς δὲ διάδοχος ἦτον ὁ Ἄμμων, ὅστις συνεζεύχθη μετὰ τῆς θυγατρὸς του Κρήτης. Ὁ Ἄμμων ἐβασίλευσε πρῶτον εἰς τὴν Λυβίαν, ὅπου ἔγχευ τὴν Ρέαυ θυγατέρα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ ἀδελφὴν τοῦ Κρόνου. Ἡ Ρέα συγχισθεῖσα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς της, τὸν παρήτησε καὶ ὑπανδρεύθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Κρόνου, ὅστις συνδεθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Τιτάνων, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἄμμωνος· ἀλλ' οὗτος, ἀφ' οὗ τοὺς ἐνίκησεν, ἐπέρασεν ἔπειτα ἀπὸ τὴν Λυβίαν (ὅπου ἐστρεφεῖτο καρπῶν) εἰς τὴν Κρήτην, ἐνθα ἔγχευ τὴν θυγατέρα τοῦ Κρητὸς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του, ἔλαβε, δυνάμει τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς του, διακατοχικὴν κληρονομίαν τὴν νῆσον, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα Ἰδαία μετέλλαξεν εἰς τὸ τῆς Κρήτης, ὅπερ ἦτο τὸ ὄνομα τῆς θυγατρὸς τοῦ Κρητὸς. Οἱ Τιτᾶνες τὸν κατέτρεξαν εἰς τὸ νέον του βασίλειον, καὶ ἀγκαλὰ νενικημένοι ἄπαξ, ἄρχισαν πάλιν τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ Διόνυσος, ἐπανελθὼν ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ νικητὴς ἀπὸ τὴν εἰς τὰς Ἰνδίας ἐκστρατείαν του, ἐκηρύχθη σύμμαχος τοῦ Ἄμμωνος, καὶ

(α) Διόδωρ. Σικελ. βιβλ. I. κεφ. 19.

(β) Εὐρ. ἐν Βάκχοις.

(γ) Εὐσέβ. εἰς τὰ χρονικά.

(δ) Ἰσίδ. Origin βιβλ. 18. κεφ. 6.

μὲ μίαν δύναμιν μερικῶν Αἰγυπτίων, κατώρθωσε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Τιτῆνας (α).

Τὸν Ἄμμωνα διεδέχθη ὁ Μελισσαῖος, κατὰ τὸν Ἰγνίνον. Ζεὺς, ὁ ἐπονομαζόμενος Μέγας (β), ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας του, καὶ ἀνετράφη ἀπὸ τὰς δύο του θυγατέρας, Ἀμάλλειαν καὶ Μέλισσαν, τὸν ὅποιον ἔθρεψαν μὲ γάλα αἰγῶς καὶ μὲ μέλι. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄμμωνος καὶ τοῦ Βάχου, ὁ Ζεὺς

(α) Διόδωρ. Σικελ. ἴδε ἀνωτέρω.

(β) *Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἡροδότου ἀπὸ τὸν Larché.*
Τόμ. 3. βιβλ. γ. σελ. 331.

Ὁ Ἡσύχιος λέγει Ταλλαῖος ὁ Ζεὺς ἐν Κρήτῃ. Ταλλαῖος ἴστιν ἐπίθετον τοῦ ἐν Κρήτῃ Διὸς· αὕτη ἡ ἐπωνυμία δίδεται αὐτῷ ἀπὸ τὸ ἐκεῖ ὄρος Ταλλαῖος, ὅπου ἐγεραίρετο. Ὀμιλεῖται περὶ τοῦ ὄρους τούτου εἰς μίαν ἐπιγραφὴν ἀναφερομένην παρὰ τοῦ Γρουτέρου σελ. MLVXIII. ὁ Κύριος Τουρνεφόρ, ὅστις ἀναφέρει περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὴν διήγησιν τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιηγησιᾶς του. Τόμ. 1 σελ. 77. βεβαίαι ὅτι ταῦτα τὰ ὄρη ἦσαν πλησίον τοῦ Μελιδονίου, τὸ ὅποιον τάττει 22 μίλια ἀπὸ τὸ Ῥέθυμον. Ἐγὼ ὅμως δὲν εὗρισκω εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιγραφῆν τι, τὸ ὅποιον νὰ προξενῇ ὑποψίαν τινα μόνην περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἐἶναι πολὺ φυσικώτερον τὸ νὰ στοχασθῶμεν ὅτι, τὸ ὄρος τοῦτο ἦν εἰς τὴν γῆν τῶν πόλεων Ὀλεῦς καὶ Λατίω, ἐπειδὴ ὁ Ζεὺς ἐγεραίρετο ἰδιαιτέρως ἐκεῖ, ὑπὸ τὸ ὄνομα Διὸς τοῦ Ταλλαῖου, ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς τούτων τῶν πόλεων, καθὼς φαίνεται εἰς τὴν μεταξὺ τῶν Λατίων καὶ τῶν Ὀλοντίων συνθήκην, (antiq. asiaticqu. page 135.) Εἰς τὸν τῶν Λατίων καὶ τῶν Ὀλοντίων ὄρκον, (αὐτόθι page 136 Creta sacra tom A'. σελ. 45.

OMNEN TAN ESTIAN KAI TON
ZHNA TON KRHTOGENIA KAITAN
HRAN KAI TON ZHNA TON TAA
LAION KAI TON POSEIDAN KAI
TAN AMPHITRITAN KAI TAN XA
TON K' ARTEMIN KAI APEA KAI
TAN AΦΡΟΔΙΤΙΑΝ KAI TAN ΕΛΕΥ-
ΣΙΝΑΝ KAI TAN ΒΡΙΤΟΜΑΡΤΙΝ
KAI ΕΡΜΑΝ KAI ΚΟΡΗΤΑΣ KAI
ΝΥΜΦΑΣ KAI ΤΩΣ ΑΛΛΟΣΙΩΣ
ΠΑΝΤΑΣ KAI ΠΑΣΑΣ.

Ὁς τόσον, ἃ μοι εἶναι συγχωρημένον νὰ παρατηρήσω ἐτι ἐν μικρῶν λόθος τοῦ ἰδίου Κ. Τουρνεφόρ. Λέγει (αὐτόθι) ὅτι κάποιος Ἄρτεμις, ἡ Σαλλόνιος, ἢ ὅστις προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν Ἑρμῆν ἐν τῇ περιστάσει τοῦ θανάτου τῆς συζύ-

ἀπεκατέστη κύριος τῆς νήσου Κρήτης, καὶ ἐξέτεινεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ βασιλείον του ἐπάνω εἰς ἓν μέγα μέρος γῆς.

Ὁ Κύδων ἐβασίλευσεν ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς χρόνους· ἀλλὰ τὰ ὀνόματα τῶν Ἡγεμόνων, τῶν μεταξὺ Διὸς καὶ Κύδωνος βασιλευσάντων, καὶ περὶ ὧν ὁ Διόδωρος βεβαιοῖ ὅτι ἦσαν εἰς μέγαν ἀριθμὸν, δὲν ἔφθασαν ἕως εἰς τοὺς χρόνους μας. Ὁ Ἀθηναῖος ἀναφέρει ὅτι ὁ Κύδων εἶχε μίαν θυγατέρα ὀνομαζομένην Εὐλιμένην, περιβόητον διὰ τὸ κάλλος τῆς, καὶ ζητουμένην ἀπὸ ὅλα τὰ σημαντικὰ ὑποκείμενα τῆς νήσου. Ὁ πατὴρ αὐτῆς ὁμοίως ἐβιάσθη νὰ τὴν θυσιάσῃ εἰς τοὺς νερτέρους (ψυχὰς τῶν νεκρῶν) τῶν Ἡρώων τῆς Κρήτης, διὰ προσταγῆς τοῦ Μαντείου. Ὁ Πανσανίας (α) καὶ ὁ Στέφανος ἀναφέρουσι περὶ ἐνὸς ἄλλου Βασιλέως τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὅστις ἦν υἱὸς τοῦ Ἑρμιῦ καὶ τῆς Ἀνακαλλίδος, καὶ ὅστις ἐβασίλευσεν ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς χρόνους.

Ὁ Κύδων ἄφησε διάδοχόν του τὸν Ἄπτερον ἢ Ἄπτερα, μετὰ τοῦ ὁποῖου ἡ Εὐλιμένη ἦν μεμνηστευμένη εἰς γάμον. Ὁ Εὐσέβιος λέγει ὅτι ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῷ ὀγδόῳ ἔτει τοῦ Μαυσέως, καὶ ἐξήκοντα χρόνους ἀπ' οὗ ἄρχισεν ὁ Κύδων νὰ βασιλεύῃ. Ὁ Λάπης, τὸν ὁποῖον ὁ Εὐσέβιος ὀνομάζει Λαπίθα, ἔφθασεν εἰς τὸν θρόνον, κατὰ τὸν ἴδιον συγγραφέα, πρὸς τὸν ἑννατον χρόνον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ἄφησε δὲ διάδοχόν του, κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην, τὸν Τεῦταμον, υἱὸν τοῦ Δώρου, ὅστις, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Κρήτην μὲ μίαν ἀποικίαν Διολέων καὶ Πελασγῶν, ἐστερεώθη ἐκεῖ, καὶ ἐκλέχθη βασιλεὺς διὰ τὴν ὑπόληψιν τῆς ἀξιοῦτος καὶ τῶν προτερημάτων του (β).

Ὁ Ἀστέριος, υἱὸς τοῦ Λάπη ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του. Ἐγῆμε τὴν Εὐρώπην, θυγατέρα τοῦ Ἀγεινороs, τὴν ὁποίαν ὁ Ζεὺς εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Σαρρέ-

σου του. Ὡς οὗτοι οἱ λόγοι ἔπραπε νὰ τῷ δώσωσι νὰ καταλάβῃ ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἦν ἀλλοιωμένη. Ὁ Μουρατόρης τὴν ἀναφέρει ἀκριβεστέρην. — Ἄρταμις, θυγάτηρ τοῦ Σαλλονίου ἦν ἡ πρῶτος φέρουσα τὰς θυσίας εἰς τὸν Ἑρμῆ ἦν

(α) Πανσαν. εἰς τὰ Ἄττικα.

(β) Διόδωρ. Σικελ. βιβλ. IV,

κατὰ τὸν τῶν Π (γ)

παν, πόλιν τῆς Φοινίκης, εἰς τὴν Κρήτην. Ὁ δ' Ἀστέριος μὴν ἀποκτήσας διόλου τέκνα ἐξ αὐτῆς, υἱοθέτησε τοὺς τρεῖς υἱούς τοῦ Διός, τὸν Μίνωα, τὸν Ραδάμανθυον καὶ Σαρπηδόνα. Ὁ Μίνωας διεδέχθη τὸν θρόνον του, καὶ ἔσχεν ἐκ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἰτόνης, θυγατρὸς τοῦ Λυκτίου, ἕνα υἱὸν καλούμενον Λυκάστην, ὅστις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του.

Ὁ Λυκάστης ὑποδόμησε τὴν πόλιν Λύκαστον, καὶ ἀποθνήσκων ἄφησε τὸν θρόνον εἰς τὸν Μίνωα, δευτέρον τοῦ ὀνόματος, τὸν ὅποιον ἔσχεν ἐκ τῆς Ἰδης, θυγατρὸς τοῦ Κορύβαντος. Ὁ Μίνωας ἔχων συνάφειαν εἰς τὴν μοναρχικὴν ἐξουσίαν, ὥπλισε μίαν θαλάσσιον δύναμιν καὶ ἀπεκατέστη κύριος τῶν Κυκλάδων νήσων, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του, ἀφ' οὗ ἀπέβαλε τοὺς Κᾶρας, οἵτινες εἶχον στερεωθῆ εἰς τὸ περισσότερον μέρος τῶν νήσων τούτων. Οὗτος ἦτον ὁ Μίνωας, ὅστις, κατὰ τὸν Διόδωρον καὶ Θουκυδίδην, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, διότι ἐφόνευσαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀνδρόγεων (α).

Ὁ Μίνωας ἔσχεν ἐκ τῆς γυναικὸς τοῦ Πασιφάης τέσσαρας υἱούς, τὸν Δευκαλίωνα, τὸν Κατρέα, τὸν Ἀνδρόγεων, καὶ τὸν Γλαῦκον. Ὁ Δευκαλίων διεδέχθη τὸν πατέρα του καὶ ἄφησε διάδοχόν του τὸν ἀδελφόν του Κατρέα. Ὁ Δευκαλίων ἐζῆσε μερικὸς χρόνος εἰς τὴν Ἄττικὴν, καὶ ἐτελεύτησεν ἐκεῖ, καθὼς ἄδεται· ἐπειδὴ ὁ Πausanίας (β) μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ τάφος τούτου τοῦ ἡγεμόνος ἐφαίνετο ἔτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις, πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ὁ Κατρέας ἐφρονεῦθη κατὰ συμβεβηκός ἀπὸ τὸν ἴδιον υἱὸν τοῦ Ἀθημένην, ἀφ' οὗ δ' ἐφρονεῦθη καὶ οὗτος ἀπὸ τὴν ἀπελπιτίαν του, ἄφησε τὸ βασιλικὸν διάδημα εἰς τὸν Ἰδομενέα υἱὸν τοῦ Δευκαλίωνος καὶ εἰς τὸν Μηριόνην υἱὸν τοῦ Μόλου.

Ὁ δὲ Μόλος, κατὰ μὲν τὸν Ἀπολλόδωρον, ἦτον υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος· κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον, υἱὸς τοῦ Μίνωος καὶ

(α) Διόδωρ. Σικελ. ἐκεί, Θουκυδ. βιβλ. I.

(β) Πaus., εἰς τὰ Ἄττικά.

ἀδελφός τοῦ Δευκαλίωνος. Ὁ Ἴδομενεὺς καὶ ὁ Μηριώνης ἔδωσαν τοῖς Ἕλλησιν εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἓνα στόλον ὀγδοήκοντα νεῶν. Ὁ πρῶτος περιγράφεται παρὰ τοῦ Ὀμήρου, ὡς ἐμπειρότατος εἰς τὸ τοξεύειν (α). ἀμφοτέρω δ' ἐλατρεύθησαν ἀπὸ τοὺς Κρήτας μετὰ θάνατον ὡς ἡμίθειοι. Ὁ Βιργίλιος λέγει (β) ὅτι ὁ Ἴδομενεὺς ἐδιώχθη ἀπὸ τὸ βασιλείον του ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Τρωάδα, χωρὶς νὰ φανερώσῃ παρὰ τίνος, μῆτε εἰς ποίαν περίστασιν. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ διαδοχὴ τῶν βασιλείων τῆς Κρήτης, κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον καὶ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην· ἀλλ' ὅσα λέγουσι περὶ τούτων τῶν ἡγεμόνων εἶναι τόσον συγκεχυμένα μὲ τοὺς μύθους, ὥστε τὸν ἀναφέρωμεν περὶ τούτου ἐστὶν ἔξω τῶν ὄρων τῆς ἱστορίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Γ'.

Σελ. 24.

Καθὼς διαλαμβάνουσι τὰ μάρμαρα τῆς Πάρου, ἡ πολιορκία τῆς Τρωάδος ἐπεχειρίσθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων διακοσίους δεκατέσσαρας χρόνους, ἀφ' οὗ Μίνως ὁ παλαιὸς εἶχεν ἀρχίσει νὰ βασιλεύῃ εἰς τὴν Κρήτην. Δῆλον δ' ἐστὶν ὅτι ὁ Σαρπηδῶν, βασιλεὺς τῆς Λυκίας, ἀδελφός τούτου τοῦ ἡγεμόνος, δὲν εἰμποροῦσε νὰ εἰρεθῇ εἰς αὐτὴν τὴν πολιορκίαν, συγκροτηθεῖσαν δύο αἰῶνας μετ' αὐτόν. Οἱ σοφοὶ μας Ἄγγλοι λοιπὸν εἶχον δίκαιον νὰ καταδικάσουν ἐκείνους, οἵτινες δι' ἄσχυρίζοντο λέγοντες ὅτι ἦτον εἰς βοήθειαν τῶν Τρωαδιτῶν· δὲν εἶχον ὅμως δίκαιον νὰ θέλουν ὅτι ὁ Σαρπηδῶν, ὅστις συνεπολέμησε μὲ τοὺς Τρωαδίτας, ἦτον ἐκεῖνος ὅστις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κρήτης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Εὐάνδρου, υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Μίνως. Ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔζησεν, ἦτον

(α) Ὀμηρ. Ὀδυσ. βιβλ. 3.

(β) Αἰνείδ. βιβλ. 3. στίχ. 122.

πολύ πρότερος τοῦ πολέμου τῆς Τρωάδος. Εἶναι περιττὸν τοῦτο ἐπιδοῦν θέλομεν ἰδεῖ, μερικὰς σελίδας κατωτέρω, ὅτι οἱ Κρήτες οὐ μόνον δὲν συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Τρωαδιδῶν, ἀλλ' ἤνωσαν μάλιστα μετὰ τὸν στόλον τῶν Ἑλλήνων ὀγδοήκοντα νῆας, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ βασιλέως τῶν Ἰδομενέως, ὅστις ἐδακτυλοδεικνύετο εἰς αὐτὴν τὴν κατ' αὐτῶν τῶν ἰδίων Τρωαδιδῶν πολιορκίαν. Ἐν βλέμμα μόνον ἂν ρίψῃ τις εἰς τὸν κατάλογον τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης, θέλει πληροφορηθῆ τὴν ἀλήθειαν ταύτης τῆς σημειώσεως. Ἡμεῖς βλέπομεν ἐκεῖ τέσσαρας βασιλεῖς ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας βασιλεύσαντας εἰς τὴν Κρήτην, ἀπὸ τὸν Σαρπηδόνα, δέκατον τρίτον βασιλέα ταύτης τῆς νήσου, ἕως εἰς τὸν Ἰδομενέα τὸν δέκατον ὀγδοον.

Ποῖος ἦτο λοιπὸν οὗτος ὁ Σαρπηδὼν ὅστις συνεμάχησε μετὰ τοῦ Πριάμου, καὶ ἐφημίζετο εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τρωάδος ὡς ἀρχηγὸς τῶν Λυκίων, καὶ ὅστις ἐφονεύθη παρὰ τοῦ Πατρόκλου; Πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἦτο τις τῶν ἀπογόνων τοῦ Σαρπηδόνα ἀδελφοῦ τοῦ πρώτου Μίνωα, τὸν ὅποιον οὗτος ἐτίμας νὰ παραιτήσῃ τὴν νῆσον τῆς Κρήτης, καὶ ὁ ὅποιος ἐφθασε νὰ γείνη βασιλεὺς τῆς Λυκίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Δ΄.

σελ. 37.

Ἰωάννης ὁ Τζέτζης ἀναφέρει τοῦτο διαφορετικῶς. Λέγει ὅτι ὁ Ἰδομενεὺς, πρὶν ἀποδημῆσαι διὰ τὴν Τρωάδα, ἐδιώρισεν ἕνα καλούμενον Λευκὸν νὰ διοικῇ τὸ βασίλειον ἐν καιρῷ τῆς ἀπουσίας του, καὶ τῷ ὑπεσχέθη νὰ τῷ δώσῃ, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του, τὴν θυγατέρα του Κλεισιθύραν εἰς ὑπανδρείαν, καὶ νὰ τὸν κάμῃ κληρονόμον του. Ὁ Λευκὸς ἐδιοῖκει μερικὸν καιρὸν μετὰ πολλὴν δικαιοσύνην καὶ ἐπιείκειαν· ἀλλ' εἰς τὸ τέλος, διὰ παρακινήσεως Ναυπλίου τοῦ βασιλέως τῆς Εὐβοίας, ἔβαλε καὶ ἐφόνευσαν τὴν Μηδείαν, τὴν γυναῖκα, καὶ τὴν Κλεισιθύραν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰδομενέως, καὶ ἐκυρίευσεν τὸ βα-

εὐλειον. Ὁ δ' ἰδομενεὺς εὐρών εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ τὸν Λευκὸν, κύριον τοῦ θρόνου, ἠθέλησε νὰ διώξῃ τὸν ἄρπαγα τύραννον· ἀλλ' ἐβιάσθη αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ παραιτήσῃ τὴν νῆσον, τῆς ὁποίας ἅπαντες οἱ ἐγκάτοικοι ἐκπρύχθησαν βοηθοὶ τοῦ Λευκοῦ, καὶ νὰ ζητήσῃ νέαν ἄλλην ἀποκατάστασιν διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ διὰ ἐκείνους, ὅσοι ἐπέστρεψαν μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τῆς Τρωάδος.

Περὶ Ἐπιμενίδου.

Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ κριτικοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἰακώβου Γεωργίου δὲ - Σχίσφε - Πιέ.

Ἐπιμενίδης, ἀρχαῖος ποιητὴς καὶ φιλόσοφος. Ὅλοι οἱ συγγραφεῖς συμφωνοῦσιν ὅτι ἦν Κρῆς, μ' ὄλον ὅτι εἶχε πάντοτε μακρὰν κόμην, ἐναντίον τοῦ εἰθίμου τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Ὁ Λαέρτιος καὶ ὁ Βαλέριος Μάξιμος λέγουσιν ὅτι ἦν Κνώσσιος· ὁ δὲ Στράβων νομίζει ὅτι ἦν Φαίστιος, ὁμοίως καὶ ὁ Πλούταρχος· ὁ Πausanias ὁμοίως ἀναφέρει, ὅτι Πολύμηστος ὁ Κολοφώνιος, ἀρχαῖος ποιητὴς, ἐμαρτύρει αὐτὸν Κνώσσιον· ἄλλοι δὲ πάλιν Γορτύνιον. Διαφωνοῦσιν ὁμοίως περὶ τοῦ τῶν γονέων αὐτοῦ ὀνόματος, περὶ τε τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ· μερικοὶ ὀνομάζουσι τὸν πατέρα αὐτοῦ Φαίστιον, ἢ Φαίστον· ἄλλοι Δωσιάδην· ἄλλοι Ἀγήσαρκον· ὁ δὲ Σουΐδας ὀνομάζει τὴν μητέρα αὐτοῦ Βλάσταν, καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ἦν ἡ νύμφη Βάλτη. Διηγοῦνται ὅτι, νέον ὄντα ἔτι, ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν ἔστειλλε μίαν ἡμέραν εἰς ἀναζήτησιν ἐνὸς προβάτου ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅστις ἐπιστρέφων ἐξετράπη ὀλίγον τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐπροχώρησε πρὸς μεσημβρίαν, ἢ, κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον, πρὸς δυσμὰς καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἓν σπήλαιον ἵνα ἀναπαυθῇ, καὶ ὅτι, ἔμεινεν ἐκεῖ κοιμώμενος πεντήκοντα ἑπτὰ, ἢ πεντήκοντα τέσσαρα, ἢ ἑξ ἔτη (α), διαφέρουσι γὰρ καὶ περὶ τῆς διαμονῆς τοῦ ὕπνου αὐτοῦ. Ἄφ' οὗ δὲ ἠγέρθη, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ἐκοιμήθη πολὺν

καιρὸν, παρετήρει τριγύρω αὐτοῦ, ζητῶν τὸ πρόβατον, ἐξῆλθε δὲ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἔμεινεν ἐστατικός κατὰ πολλὰ, βλέπων τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς μεταβεβλημένην διόλου· ἔτρεξε δὲ πλήρης θαυμασμοῦ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· εὐρών ὅμως κτηματοδεσπότην ἄλλον, ἐπέστρεψεν ἔντρομος εἰς τὴν πύλιν Κνωσσόν· βουλόμενος δὲ εἰσελθεῖν ἐν τῷ πατρικῷ εἴκῳ, μετὰ βίας ἀνεγνωρίσθη παρὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἦτο τότε πλέον ὑπέργηρος, καὶ ἐκ τούτου ἐπληροφορήθη περὶ πασῶν τῶν συμβασῶν μεταβολῶν, καὶ περὶ τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν κεκοίμηται. Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ἐξύπνησε γέρον· ὁ δὲ Πλίνιος καὶ Δακέρτιος ἀναφέρουσιν, ὅτι ἐγήρασεν εἰς τόσας ἡμέρας, καθ' ὅσους χρόνους ἐκοιμήθη. Μερικοὶ συγγραφεῖς μεταβάλλουσιν αὐτὸν τὸν θαυμάσιον ὕπνον εἰς φυσικόν, καὶ διῆσχυρίζονται ὅτι κατηγάλωσεν αὐτὸν τὸν καιρὸν εἰς περιηγήσεις, ἵνα τελειοποιηθῆ κατὰ τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως καὶ ἐπὶ πᾶσι τῶν βοτάνων (β). Ἴσως πρὸς τούτοις οὗτος ὁ ὕπνος ἦν μία ἐφευρέσις πολιτικὴ, πρὸς ἀπόκτησιν πίστεως εἰς τὴν τέχνην αὐτοῦ· ἐπειδὴ βεβαιοῦσιν ὅτι ἐπέταττε πολλὰ αὐστηρῶς εἰς τὸν λαόν, πληροφορῶν αὐτὸν ὅτι ἡ ψυχὴ κατέλειπε τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ὅτι αὐτὴ ἐπέστρεφεν, ἦτοι εἰσῆρχετο αὐθις, ὅταν αὐτὸς ἐβούλετο. Μ' ὅλον τοῦτο, διαφημισθέντος τούτου τοῦ συμβάντος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καθεὶς ἐνόμιζε τὸν Ἐπιμενίδην ὡς θεοφιλῆ (γ). Τῶν δὲ Ἀθηναίων ὄντων λελυπημένων διὰ τὴν ἐκεῖ ἐπικρατοῦσαν πανώλην, καὶ τοῦ χρησμοῦ προστάξαντος αὐτοῖς καθαρῆσαι πανδήμως τὴν πόλιν, ἐξαπέστειλον πλοῖον σὺν τῷ Νικίᾳ τῷ υἱῷ τοῦ Νικηράτου εἰς Κρήτην, ἵνα φέρῃ τὸν Ἐπιμενίδην. Οὗτος δὲ συγκατένευσεν εἰς τὴν ζήτησιν αὐτῶν, καὶ ἦλθε σὺν τοῖς ἀπεσταλμένοις εἰς τὰς Ἀθήνας τῇ μς'. Ὀλυμπιάδι, (δ) καὶ ἐξιλάσατο τὴν πόλιν (ε)· ἐφιλιώθη δὲ μετὰ τοῦ Σόλωνος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἰδιαίτερας νομοθεσίας περὶ τῆς συστάσεως τῶν νόμων αὐτοῦ (ζ). Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ εἶπε καθορισθεῖς εἰς τὸν λιμένα τῆς Μουνυχίας, ἔδωκεν αὐτῷ φήμην προφήτου (η)· τίτλος τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι ἔδωσαν αὐτῷ (θ). Ἐκτελέσας δὲ

ἐκεῖνο, δι' ἃ ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσφερον αὐτῷ πλοῦσια δῶρα, καὶ τιμήσαντες αὐτὸν μεγάλως, ἠτοίμασαν καὶ ναῦν διὰ τὴν εἰς Κρήτην ἐπιστροφήν αὐτοῦ, δὲν ἠθέλησεν ὁμως εἰμὴ μόνον ἓνα κλάδον ἐλαίας, ἀριερωμένον ὄντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων τὴν μετὰ Κνωσίων συμμαχίαν, ἀπολαύσας δὲ τὸ ζητούμενον, ἐπέστρεψεν εἰς Κρήτην, ὅπου μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησεν, εἰς ἡλικίαν 157 ἐτῶν, ἢ 150, κατ' ἄλλους. Οἱ Κρήτες ὁμως λέγουσιν ὅτι ἐτελεύτησε τῷ 299 ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Ὁ Λαέρτιος διετύρησεν ἡμῖν μίαν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς Σόλωνα γεγραμμένην (ι). Οὗτος ἦν μέγας ποιητής, ἔγραψε δὲ πολλὰ ἔπη (κ). Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει ἓνα στίχον ἐκ τῆς χρησμοῖ καὶ ἀποκρίσεις ἐπιγεγραμμένης βίβλου αὐτοῦ (λ). Οἱ Λακεδαιμόνιοι διεφύλαττον ἐπιμελῶς τὸ σῶμα αὐτοῦ, διὰ συμβουλῆς τοῦ χρησμοῦ. Ὁ Πανσανίας ἀναφέρει, ὅτι ἐφαίνετο εἰς τὸ Ἄργος ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Σάλπιγκος, ὁ τάφος τοῦ Ἐπιμενίδου, καὶ ὅτι οἱ Ἄργεοὶ διηγοῦντο ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐν καιρῷ τοῦ κατὰ Κνωσίων πολέμου αὐτῶν, ἔλαβον τὸν Ἐπιμενίδην καὶ φανεύσαντες αὐτὸν, διὰ τὸ μὴ προφήτεῖν αὐτοῖς εἰμὴ δυστυχίας, ἐνταφίασαν αὐτὸν ἐκεῖ. Μετὰ δὲ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου, τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκταφέντος, εῦρον ὄλον τὸ δέρμα αὐτοῦ κατὰστικτον γράμμασιν· ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία, Ἐπιμενίδιον δέρμα, περὶ διατετηρημένων πραγμάτων (μ). Οὗτος ὠνόμασεν ἑαυτὸν Αἰακόν· οἱ δὲ Κρήτες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὠνόμαζον αὐτὸν Κουρήτα. Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι συνηριθμεῖτο τοῖς ἑπτὰ Σοφοῖς, παρὰ τῶν μὴ συναριθμούντων τὰν Περίανδρον.

Ἐξηρημάτισαν δὲ ἔτι δύο Ἐπιμενίδαι, ἐξ ὧν ὁ μὲν Γερμαλογικός, ὁ δὲ, ὅστις συνέγραψεν εἰς Δωρικὴν διάλεκτον περὶ τῆς νήσου Ρόδου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐπὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ ἱστορικοῦ καὶ κριτικοῦ λεξικοῦ
τοῦ Ἰακώβου Γεωργίου δὲ - Σχρόφφ - Πιέ.

(α) [Ἡ ἐξ ἔτη]. Τοῦτο ἐστὶ τὸ παρὰ τοῦ Σουΐδα λεγόμενον. Ὁ Μέναγος ὁμῶς νομίζει ὅτι ἡ περικοπὴ διεφθάρη, καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐξ, δεῖ ἀναγινώσκειν ἐξήκοντα, κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Βολφίου. Ὁ Στάνλεϋς ὁμοίως συμφωνεῖ ὅτι ἡ γραφὴ διεφθάρη.

(β) [Μερικοὶ συγγραφεῖς διῆσχυρίζονται, ὅτι κατηνάλωσεν αὐτὸν τὸν καιρὸν εἰς περιηγήσεις, ἵνα τελειοποιηθῇ κατὰ τὴν γνώσιν τῆς φύσεως, καὶ ἐπὶ πᾶσι τῶν βοτάνων]. Τοιούδε τι ἀναφέρουσι καὶ περὶ τοῦ Ἐνδυμίωνος (Endymion), ἐπειδὴ, καθὼς παρατηρεῖ τοῦτο Ὁλυμπιόδωρος, διέτριβε πάντοτε εἰς μίαν ἔρημον προσηλωμένος εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἀστρονομίας· τοῦτο ἐστάθη προσέτι αἰτία τοῦ νὰ λέγῳσιν, ὅτι ἡ Σελήνη ἠράσθη αὐτοῦ. Ὁ Ὁλυμπιόδωρος προστίθησιν ἔτι, ὅτι ἀνέφερον τὸ ἴδιον καὶ περὶ τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου, ὅτι τεσσαράκοντα ἔτη ἐζῆσεν εἰς ἀναχώρησιν (in Pteris Canobi) ἐνασχολούμενος εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, καὶ ὅτι ἐνεχάραξε μὲ σημεῖα τὰς Ἀστρονομικὰς ἀποδείξεις καὶ συμπεράσματα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν στηλῶν τοῦ τόπου τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ. Εὐφυῆς τις νεώτερος συγγραφεὺς σημειεῖ εἰς τὴν περίστασιν τοῦ ὕπνου τοῦ Ἐπιμενίδου, ὅτι εὐρίσκονται εἰς φυσικὰ τινὰ ἐγχειρίδια, παραδείγματα ὕπνου σαθερῶς παρατεταμένου, ἕως δύο καὶ τρεῖς μῆνας. Ὅμως, προσίθησιν ὁ αὐτός, εὐκόλως βλέπει τις, ὅτι ὁ τοῦ Ἐπιμενίδου ἔχει ὅλα τὰ φαινόμενα μιᾶς ματαίας χειμαίρας. « Πιστεύω λέγει, ὅτι ἐν τῇ διαστάματι τῶν χρόνων, καθ' οὓς σοχάζονται ὅτι ἐκοιμήθη, ἀνεχώρησεν εἰς ἀπομακρυσμένον καὶ μοναδικὸν τινὰ τόπον ὅπου οὐκ ἄλλήν τινὰ συγκοινωνίαν εἶχεν, εἰμὴ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ἓνα μικρὸν ἀριθμὸν τοῦ ἄνθους τῶν φίλων του. »

(γ) [Καθεὶς ἐνόμιζε τὸν Ἐπιμενίδην ὡς θεοφιλή]. Ὁ Λαέρτιος λέγει, « θεοφιλέστατος εἶναι ὑπελήφθη. » Ὁ Πλούταρχος μετεχειρίσθη τὴν αὐτὴν λέξιν, περὶ Ἐπιμενίδου ὁμιλῶν. « ἐδόκει δέ τις εἶναι θεοφιλῆς καὶ σοφὸς περὶ τὰ θεῖα κ. τ. λ. »

(δ) [Τῇ μς'. Ὀλυμπιάδι]. Τὸ παρὰ τοῦ Λαερτίου λεγόμενον, καὶ ὁ Ἄλδοβραντίνης (Aldobrandini) νομίζει ὡς βέβαιον, ὅτι τοῦτο συνέβη κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον τῆς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος, ἕνα χρόνον πρὸ τοῦ παραδοθῆναι τὴν διοίκησιν τῶν Ἀθηναίων τῷ Σόλωνι. Ὁ Πλάτων ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἐπιμενίδης ἦλθεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν δέκα ἔτη πρὸ τῆς ἐκστρατείας τῶν Περσῶν. τουτέστι, κατὰ τὸν Ἄλδοβραντίνην, πρὸ τῆς εἰς Λυδίας αὐτῶν ἐκστρατείας· τοῦτο συμφωνεῖ μετὰ τῆς διηγήσεως τοῦ Λαερτίου· ἐπειδὴ ὁ Κύρος εἰσῆλθε θριαμβεύων εἰς Σάρδεις, δέκα ἔτη πρὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας τοῦ Ἐπιμενίδου. Ὁ Εὐσέβιος τίθησι τὸν καθαρισμόν τῶν Ἀθηνῶν παρὰ τοῦ Ἐπιμενίδου, ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς μς'. Ὀλυμπιάδος. Τοῦτο ἐστὶ μία πλάνη· ἐπειδὴ ἡ ἀρχοντεία τοῦ Σόλωνος, ὅπερ ἐστὶ ἀληθῶς ὕστερον αὐτοῦ τοῦ ἐξιλάσματος, πίπτει εἰς τὸ τρίτον ἔτος τῆς μς'. Ὀλυμπιάδος. Ὁ Σουίδας τίθησι τὸν καθαρισμόν ἐντὸς τῆς μδ'. Ὀλυμπιάδος· ὁ δὲ Στάνλεϋς νομίζει ὅτι ἡ διήγησις τοῦ Λαερτίου συμφωνεῖ κάλλιον μετὰ τῶν περιστάσεων τῆς ἱστορίας.

(ε) [Καὶ ἐξιλάσατο τὴν πόλιν]. Ἐλαβε πρόβατα, ἄλλα μὲν μαῦρα, ἄλλα δὲ ἄσπρα, τὰ ὁποῖα μετέφερον εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, καὶ ἐκεῖθεν ἄφισεν αὐτὰ περινοστεῖν ἕνθα βούλοιντο, ἐπρόσταζεν ἔπεσθαι πᾶσι, καὶ τοῖς ἐπὶ τούτῳ ἐκλελεγμένοις θύειν αὐτὰ τοῖς προστάταις θεοῖς τοῦ, καθ' ὃν κατακλίνοντο ἕκαστον αὐτῶν τόπου· καὶ οὕτως ἔπαυσεν ἡ πανῶλη· ἐκεῖ βλέπει τις ἔτι, φησὶ Λαέρτιος, εἰς πολλὰς κωμοπόλεις τῆς Ἀττικῆς, ναοὺς ἀνωνύμους, ἀφιερωμένους εἰς μνήμην ταύτης τῆς ἐξιλάσεως. « Ὅθεν ἔτι καὶ νῦν ἐστὶν εὐρεῖν κατὰ τοὺς δήμους τῶν Ἀθηναίων βωμοὺς ἀνωνύμους, ὑπόμνημα τῆς τότε γενομένης ἐξιλάσεως. » Ὁ Βροδιὸς, καὶ ὁ Βέζε (Brodeau et Béze)

νομίζουσιν ὅτι οὗτοι εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ ναοὶ, περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὠμίλει ἐν τῷ πρὸς Ἀθηναίους λόγῳ αὐτοῦ. Ὁ Παισαυίας καὶ ὁ Λουκιανός, ἢ ὁ συγγραφεὺς, οὗος δὴποτε ἐστὶ τοῦ διαλόγου, Φιλόπατρις ἐπιγραφομένου, ὁμίλει πλατυτέως περὶ τούτου. Ὁ Λαέρτιος σημειοῖ, ὅτι ἀπαδίδουσι τινὲς τὴν πανώλην εἰς τὸ πεπραγμένον ἐπὶ τὰ ὑποκείμενα τῶν πατριαστῶν τοῦ Κύλωνος ἔγκλημα, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιδημία ἔπαυσε, δύο νέων ἀποθανόντων, Κρατίνου καὶ Κτησειοῦ. Ὁ Κύλων ἦν Ἀθηναῖος, ὅστις ἐπὶ τῇ πίστει χρησιμοῦ τινος, ἐμπιστευθεὶς καὶ εἰς τὴν δύναμιν Θεαγένους τοῦ τυράννου τῶν Μεγαρίων, πενθεροῦ αὐτοῦ, ἤρπασε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον κύριος· ἀλλὰ τῶν Ἀθηναίων ἀσπόνδων ἐχθρῶν ὄντων τῆς τυραννίας καὶ πολιορκούντων αὐτὸν, διέφυγε μετὰ τοῦ ἀυταδέλφου αὐτοῦ, οἱ δὲ μείναντες, καταφυγόντες εἰς τοὺς ναοὺς τῶν σεμνῶν θεῶν, μέρος μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπεσπάρσθησαν καὶ ἐρονεύθησαν, μέρος δὲ κατεσφάγησαν πρὸ τῶν θυρῶν τῶν ἰδίων ναῶν.

(ζ) [Οὗτος ἔδωκεν ἰδιαιτέρας νομοθεσίας τῷ Σόλωνι περὶ τῆς ευστάσεως τῶν νόμων αὐτοῦ]. Συνήθισε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ μὴ πολλὰ δαπανᾶν περὶ πάντων τῶν εἰς θρησκείαν ἀποβλεπόντων, καὶ εἰς τὸ μετριωτέρους εἶναι περὶ τῶν πενήθιμων αὐτῶν, μιγνύων πρῶτον τοῖς ἐξοδίοις αὐτῶν μερικὰς θυσίας, ἕπειτα ἀντικατέστησεν ἀντὶ τῶν σκληρῶν καὶ βαρβάρων ἔθων τῶν πρότερον ἐπικρατούντων, καὶ εἰς τὰ ὅποια τὸ πλεῖστον μέρος τῶν γυναικῶν ἦτο προσηλωμένον.

(η) [Ἐκεῖνο ἔπερ εἶπε καθορισθεὶς εἰς τὸν λιμένα τῆς Μουνηχίας, εἶδεν αὐτῷ φήμην προφήτου]. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν περισκεπτόμενος αὐτὸν τὸν λιμένα, εἶπε τοῖς περὶ αὐτόν· ὦ πόσον οἱ ἀνθρώποι εἰσὶ τυφλοὶ περὶ τῶν μελλόντων! Ἄν οὐκ Ἀθηναῖοι ἤξευρον πόσῃ οὗτος ὁ λιμὴν προξενήσει τὴν δυστυχίαν τῷ τόπῳ αὐτῶν, καταστρέψειεν ἂν αὐτὸν τοῖς ὁδοῦσι μᾶλλον, ἢ ἐᾶν ὑπάρχειν. » Πρὸς τὸ τέλος τῆς ξδ'. Ὀλυμπιάδος ἡ Ἀντίπατρος ἐπλήρωσε τὴν προφητείαν αὐτοῦ, διωρίσας μίαν

φρουράν Μακεδονικὴν εἰς τὰ ἀπόρθητα αὐτὰ χαρακώματα, αἱ εἶδει δὲ ὁμολογεῖν, φησὶν ὁ κύριος Βασίλειος Κεννέτης (Κενηετ) ὅτι οὗτος ὁ ἐπιτήδειος ἄνθρωπος εἶχε παραδοξωτάτην τινα ἀγγλίνοιαν, ἂν δὲν ἦτο εὐκολον ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ τὸ προβλέπειν, καὶ μὴ ὄντι μάγῳ, ὅτι ἐν μιᾷ ἢ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τύραννός τις θέλει μεταχειρισθῆ αὐτὸν τὸν τόπον ἵνα κατοικήσῃ ἐκεῖ μίαν φρουράν ἐν χαλινῷ κατακρατούσαν ὅλην τὴν πόλιν.

(θ) [Τίτλος (προφήτου) ὄνπερ οἱ ἀρχαῖοι ἔδοσαν αὐτῷ]. Διογένης ὁ Λαέρτιος φησὶν, ὅτι εἶχε τὴν εὐκολίαν τοῦ προνοεῖν τὸ μέλλον. « Φασὶ γὰρ καὶ γνωστικώτατον γεγονέναι. » Ὁ Πλάτων καλεῖ αὐτὸν θεῖον ἄνδρα ὃ δὲ Κικέρων παρίστησιν αὐτὸν ὡς ἐπιτηδεύοντα θεῖον. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει αὐτὸν προφήτην, « ἔφη τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης. » Ἀληθῶς ὁ Ἀριστοτέλης παρατηρεῖ, ὅτι ἐτίμων αὐτὸν ὡς προφήτην, οὐχὶ ἐπειδὴ ἐπροφήτευσεν τὸ μέλλον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκήρυττε παρελθόντα πράγματα, ὄντα ἄγνωστα, (περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδῆλων δέ). Ὁ Ἰσαὰκ ὅμως ὁ Καζωνδῶν (Casaubon), μαρτυρεῖ ὅτι ἐξέστη, διὰ τὸ παρ' Ἀριστοτέλους λεγόμενον, ἐπειδὴ εὐρίσκομεν εἰς τὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ εἰς τὰ τῶν λοιπῶν συγγραφέων, προῤῥήσεις διαφόρους τοῦ Ἐπιμενίδου πρὸς τὸ μέλλον ἀνηκούσας. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει, ὅτι τῶν Ἀθηναίων ἐντρόμων ὄντων διὰ τὸν στόλον τῶν Περσῶν, οὗτος ἐβεβαίωσεν αὐτοὺς ὅτι οὐκ ἔτι εἶχον φόβον ἐπὶ πολλῶν ἐτῶν· καὶ ὅτι ἂν οἱ Πέρσαι ἤθελον ὀρμήσουν ἐπ' αὐτοὺς, δὲν ἤθελον εὐδοκιμήσῃ κατὰ τὰς ἐλπίδας αὐτῶν, ἀλλ' ἤθελον βιασθῆ νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἀπωλεία αὐτῶν, μείζονι τῆς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν προξενηθείσης· ὅπερ ἐπληρώθη διὰ τῶν ἐν Μαραθῶν καὶ Σαλαμῖνι πολέμων. Ὁ Ἐπιμενίδης προσέφη ὁμοίως τοῖς Λακεδαιμονίοις τὴν ἤτταν, ἣν ἔμελλον δοκιμᾶσαι παρὰ τῶν Ἀρκάδων, ὅπερ ἠκολούθησεν ὅταν ὁ Εὐρυκράτης καὶ Ἀρχίδαμος ἐβασίλευον εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν.

(ι) [Ὁ Λαέρτιος διετήρησεν ἡμῖν μίαν ἐπιστολήν, γεγραμμέ-

νην πρὸς Σόλωνα]. Οὗτος ὁ συγγραφεὺς εἰδοποιεῖ, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ ἐσώζετο μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἐπιμενίδου πρὸς Σόλωνα περὶ τῆς διοικήσεως τῆς συσταθείσης εἰς τὴν Κρήτην παρὰ τοῦ Μίνως· προστίθεται ὅμως, ὅτι ὁ Δημήτριος Μάγνης ἐνόμιζε ταύτην τὴν ἐπιστολὴν νεωτέραν καὶ ᾔθελεν, ὅτι αὐτὴ ἦν ἐν διαλέκτῳ Ἀττικῇ, καὶ οὐκ ἐν Κρητικῇ. Ὁ Λαέρτιος φησὶ προσέει, ὅτι εὐρὼν ἄλλην τινα ἐπιστολὴν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὕλης, ἐκοινολόγησεν αὐτὴν τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ, ὧδέ πως· Ἐπιμενίδης Σόλωνι. « Ἔχε θάρρος, φίλε. Ἄν ὁ Πεισίστρατος ὑπέταττεν ἀνθρώπους εἰς τὴν δουλείαν συνειθισμένους, ἢ μηδέποτε ζῶντας ὑπὸ καλοῦς νόμους, ἴτως ἢ ἐξουσία αὐτοῦ ἠδύνατο διαρκέσαι ἐπὶ πολλοῦ· νῦν δὲ οὐ κακοὺς καὶ ἀνάδρους ἀνδρας δουλοῦται, μετ' οὐ πολὺ ἐνθυμηθήσονται τὰς διδασκαλίας τοῦ Σόλωνος· αἰσχυνηθήσονται τὴν ἄλυσσον αὐτῶν, καὶ οὐ δυνήθησονται ὑποφέρειν τύραννον ὑπὸ δουλείαν αὐτοὺς κατακρατοῦντα ἐπὶ πλείονος χρόνου. Τέλος, κἂν ὁ Πεισίστρατος διέμενε κύριος ἐν ὄλω τῷ βίῳ αὐτοῦ, τὸ βασίλειον αὐτοῦ οἱ οἰκεῖοι παῖδες οὐδέποτε διαδέξονται· ἀδύνατον γὰρ ἐλευθέρους ἀνθρώπους ὑπὸ χρηστοῦς νόμους εἰθισμένους ζεῖν, δυνηθῆναι ποτὲ ἀποφασίσαι μένειν διὰ παντός ἐν τῇ δουλείᾳ. Διὰ δὲ τὰ κατὰ σὲ, δέομαί σου μὴ διαμένειν πάντοτε πλανώμενον τῆδε κἀκείσαι· σπεῦδε δὲ ἐλθεῖν εὔρειν ἡμᾶς ἐν Κρήτῃ, ὅπου οὐδεὶς τύραννος οὐδένα δυναστεύει· ἐπειδὴ φοβοῦμαι λίαν, ἂν οἱ Πεισιστράτου φίλοι περιτύχωσί σε ἐν ὄλω (τοῦτο γὰρ δύναται γενέσθαι) μή τοι δεινόν σοι πράξωσιν.» Αὕτη ἡ ἐπιστολὴ δοκεῖ μοι ἀπόκρισις τῆς ἐφεξῆς τοῦ Σόλωνος πρὸς Ἐπιμενίδην. Σόλων Ἐπιμενίδῃ. « Μήτε οἱ ἐμοὶ νόμοι ἔδει ἐπωφελέστατοι εἶναι τοῖς Ἀθηναίοις, μήτε τὸ παρὰ σοῦ περὶ ἐξιλάσεως τῆς πόλεως αὐτῶν πραχθέν· μήτε οἱ θεοὶ, μήτε οἱ νομῆθῆται δύνανται μόνου χρησιμεύειν ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς δημαγωγοῖς, ὅταν ἔχωσι καλὸν σκοπὸν· ὅταν δὲ καταχρῶνται αὐτοῖς, οἱ νόμοι εἰσὶν ἀνωφελεῖς. Οἱ νόμοι μου οὐδέποτε ἦσαν ἐπωφελεῖς· πλὴν οἱ παραβάντες αὐτοὺς κατέστρε-

ψαν δίολου τὴν δημοκρατίαν, μὴ ἐμποδίζοντες τελείως τὸν Πεισίστρατον τοῦ ἀρκᾶσαι τὴν τυραννίαν· ἐγὼ προέφην πᾶν τὸ μέλλον συμβήσεσθαι, ἀλλ' οὐδόλως μοι ἐπίστευσαν. Ὁ δὲ Πεισίστρατος κολακεύων τοὺς Ἀθηναίους, ἐφκίνετο αὐτοῖς ἀξιοπιστότερος ἐμοῦ τοῦ λέγοντος αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν. Κατατιθεμένου μου δὲ τὰ ὄπλα ἀπέναντι τῆς θύρας τῆς συγκλήτου· εἶπον ὅτι βλέπω καθαροτέρως τῶν μὴ παρατηρούντων ὅτι ὁ Πεισίστρατος ἔπνεε τυραννίαν, καὶ ὅτι ἐγὼ εἶχον περισσοτέραν τόλμην, τῶν μὴ τολμούντων ὑπερασπίσασθαι ἐλευθερίαν τὴν κοινήν. Οὗτοι δὲ ὑπελάμβανον ὅτι ὁ Σόλων μαινεται. Τέλος ἐξωρίσθην τῆς πατρίδος μου ὑποσχόμενος τοῦτο τὸ ἐξῆς. « ὦ πατρίς! ἐπειδὴ ὁ Σόλων ἠτοιμάσθη τοῦ βοηθεῖν σοι διὰ τῶν λόγων καὶ ἔργων αὐτοῦ, φαίνεται τοῖς παροῦσιν ὅτι πάσχει μανίαν· βιάζομαι οὖν ἐγκαταλείψαι σε, ὦν μόνος ἐχθρὸς Πεισιστράτου, καὶ ὅτι πάντες οἱ λοιποὶ εἰσὶ διατεθειμένοι τοῦ δέξασθαι αὐτὸν κύριον. Οἶδός γάρ, φίλε, ὅποια πανουργία ἀπέκτησε τὴν διοίκησιν ἤρξατο κολακεύειν τὸν λαόν, τρωθεὶς δὲ ἔπειτα ὁ ἴδιος, μετεκομίσθη καταιματωμένος ἐν τῷ μέσῳ τῆς λεωφόρου, καὶ ἔλεγεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἔφερον αὐτὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ζητῶν μίαν φυλακὴν τετρακοσίων νέων, ἣτις καὶ παρεχωρήθη αὐτῷ, ἐναντίον τῶν παραινέσεών μου· ἠφάνισεν ἔπειτα τὴν δημοκρατίαν. Βουλομένου δέ μου ἀπελευθερῶσαι τοὺς πτωχοὺς τοῦ δουλεῦειν ἐπ' ἀργυρίῳ, ὑπετάχθησαν ἅπαντες τῇ ὑποταγῇ τοῦ Πεισιστράτου. »

(κ) [Ἐγράψε δὲ πολλὰ ἔπη]. Ἐποίησε Κουρήτων καὶ Κορυθάντων γένεσιν καὶ θεογονίαν ἔπη πεντακισχίλια. Ἀργούς ναυπηγίαν τε, καὶ Ἰάσονος εἰς Κόλχους ἀπόπλουν, ἔπη ἑξακισχίλια πεντακόσια. Συνέγραψε δὲ καὶ καταλογάδην περὶ θυσιῶν, καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ πολιτείας· καὶ περὶ Μίνω καὶ Ραδαμάνθυρος, εἰς ἔπη τετρακισχίλια· ἄλλα τε περὶ κατηγήσεων καὶ ἐξιάσεων, καὶ περὶ ἐτέρων ὑποθέσεων ἀποκρύφων. Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ποιεῖ ἀνάμνησιν περὶ τοῦ ἐγγχειριδίου αὐτοῦ ἐπιγραφομένου, *χρησμοὶ καὶ ἀποκρίσεις*.

(λ) [Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει ἓνα στίχον ἐκ τῆς βίβλου αὐτοῦ, ἐπιγεγραμμένης χρῆσμοι καὶ ἀποκρίσεις]. Ἴδου ὁ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου ληφθεὶς στίχος.

Κρῆτες ἀ-εὶ ψεῦ - σται, κακὰ - θηρία, - γαστέρες - ἀργαί.
Οἱ Κρῆτες εἰσὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, κοιλίαι ὄκηνηαί. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, ὁ Θεοδώρητος καὶ ἄλλοι τινὲς ἀπέδωκαν αὐτὸν τὸν στίχον εἰς τὸν Καλλίμαχον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκεται

Κρῆτες ἀ - εὶ ψεῦ - σται καὶ - γὰρ τάφοι - ὧ Ἴτα - σεῖο
Κρῆτες ἐ-τεκτή - γαντο, σὺ - δ' οὐ θάρες, - ἔσσι γὰρ - ἀεὶ.
Οἱ Κρῆτες εἰσὶ πάντοτε ψεῦσται, ἐπειδὴ ἤγειρον τάφον, ὧ Ζεῦ, σοὶ τῷ ἀθανάτῳ, ἀλλ' οὗτοι ἔδειξαν τὸν τάφον τοῦ Διὸς ἐν τῇ νήσῳ τῆς Κρήτης, ὅπου ἐβασίλευσε καὶ ὅπου ἀπέθανεν. Ὁ Καλλίμαχος ποιῶν μεταφορὰν ἐν ταῖς πρώταις λέξεσι τοῦ Ἐπιμενίδου, ληφθείσας παρὰ τοῦ Παύλου, κατηγορεῖ τοὺς Κρῆτας εἰς ψεῦδος καὶ πλάνην, ἐπειδὴ διῆσχυρίζοντο ὅτι ὁ Ζεὺς ἐγεννήθη, ἐβασίλευσε καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν. (Ἐρταῦθα Ζῆρ κεύται, ὄρ Δία κικλήσκουσιν)· αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπιγραφή τοῦ μνήματος αὐτοῦ. Ὁ Ἐπιμενίδης ἦν Κρῆς, ὁ δὲ Καλλίμαχος Κυρηναῖος· δὲν ἀναφέρει δ' εἰμὴ τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου, ἐν ᾧ ὁ Ἐπιμενίδης ἐποίησε στίχον ὀλόκληρον, οἷον ὁ Ἀποστ. Παῦλος ἀναφέρει· οὕτως οὖν οὐκ ἔστιν ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἀπόστολος μόνον τὸν Ἐπιμενίδην παρετήρησε.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ Εἰς τὸ τοῦ Ἀποστόλου,

« Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται »

ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

Τρεῖς πρὸς τοὺς ἐννεήκοντα κ' ἔτι πεντακοσίους,
πρὶν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, χρόνους ἐνιαυσίους,
Πρὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Σόλωνος, ὄντων τῶν Ἀθηναίων
φιλοπολέμων, ἀσεβῶν, ὅλως σχεδὸν ἀθῶων.
Καταμαστιζομένων δὲ καὶ ὑπὸ τῆς πανώλης,
καὶ τοῦ χρῆσμοῦ προστάξαντος νὰ καθαρῆ ἡ πόλις,
Ἀφ' οὗ πολλοὶ ἐδίδαξαν καὶ δὲν ἐστάθη τρόπος,
νὰ τοὺς μεταρρυθμίσει νὰ ζῶσι νομοτρόπως.

Ἐστειλαν, ἐπροσκάλεσαν καὶ τὸν Ἐπιμενίδην

Κρήτα, τὸν τότε ποιητὴν, Φαίστιον τὸν Βολίδην.

Ἄνθρωπος δ' ὦν σοφώτατος καὶ σοβαρὸς τὸ ἦθος,

ἐκαθαροσωφρόνισε τὴν πόλιν καὶ τὸ πλῆθος.

Ἐν ᾧ λοιπὸν ἐδίδασκε περὶ θεολογίας.

Λέγων ὅτι, θεὸς ὁ Ζεὺς βλέπει τὰς ἀμαρτίας,

Καὶ μὲ πυρφόρους κερανοὺς θέλει τοὺς κατακαύσει.

καὶ ὁ Πλούτων μετὰ θάνατον μέλλει νὰ τοὺς κολάσῃ.

Αὐτοὶ τῷ ἀπεκρίνοντο ὅτι, ὁ Ζεὺς ἐστάθη

θνητὸς, καὶ εἰς Κρήτην τέθαιπται μέσα εἰς τύμβου βάθην.

Καὶ ὅτι ἀληθέστατος ἦτον ὁ θάνατός του,

ἔλεγον τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν τοῦ μνήματός του.

α' *Ἐνταῦθα Ζὰρ κείται ὃν Δία κικλήσκουσιν.* »

Αὐτὸς δὲ ἄλλον μὴ εἰδὼς θεὸν νὰ τοῖς προτείνῃ,

εἰς ψεῦδος ἀπεφάσισεν, ὡς ἄνθρωπος, νὰ κλίνῃ.

Οὕτω λοιπὸν ψευδόμενος εἶπε τὸ, Κρήτες ψεῦσται,

ὅς' εἶπον τάχα ψεῦματα ὄντες ἀργοὶ καὶ κλέπται.

Γράφων δ' ὁ Παῦλος ἔπειτα πρὸς τέκνον του τὸν Τίτον,

ὅταν εἰς τὴν Νικόπολιν Μακεδονίας ἦτον,

Λέγει ὅτι τὸν ἄφησεν ἵνα ἀναπληρώσῃ

τῆς Κρήτης τὰ ἐλλείποντα καὶ νὰ τὰ διορθώσῃ.

Νὰ ἀποκαταστήσῃ δὲ εἰς πόλεις πρεσβυτέρους.

Τοὺς ἐναρέτους γέροντας, εὐποληπτοτέρους.

Εἰς τὴν διαταγὴν του δὲ αὐτὴν καὶ συμβουλὴν του,

τῷ παραγγέλει αὐστηρῶς εἰς τὴν ἐπιστολήν του.

» Τοὺς πρεσβυτέρους ἐκλεγε νὰ ἦν' ἐστηριγμένοι,

» εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ θεμελιωμένοι.

» Ἐλέγχε, ἐπιστόμιζε τοὺς ἀργυρολογοῦντας,

» μᾶλλον τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς μὴ ὀρθῶς φρονοῦντας

» ἔσο πολὺ προσεκτικὸς νὰ μὴ σε φενακίζουν,

» ὅτι κρυφίως ἐξ αὐτῶν τινὲς Ἰουδαίζουν.

» Ἐνεκα τούτου σ' ἄφησα ἐπίσκοπον τῆς Κρήτης,

» εἶπε γὰρ (λέγει) ἰδίός τις ἐξ αὐτῶν προφήτης.

» Κρῆτες ἄ-ει ψεῦ-σται, κακά-θηρία-γαστέρες-ἀργαί (α)·

Ἰδὲ τὸν Θεοδώρητον, Χρυσόστομον, Σουίδα·
αὐτοὺς κ' ἐγὼ ἀνέγνωσα καὶ καθαρῶς τὸ εἶδα.

Αὐτὸν τὸν στίχον μάλιστα μετρῶν, ὀλωσδιόλου
βλέπεις αὐτὸν ποιητικόν, οὐχὶ τοῦ Ἀποστόλου.

Ἐπειτα ὁ Καλλιμάχος, εἰς ὕμνον πρὸς τὸν Δία,
ὕμνων αὐτὸν ἀθάνατον, λέγει ἐν μονοδίᾳ.

Κρῆτες ἄ-ει ψεῦ-σται, καὶ-γάρ-τάφοι,,- ὦ Ἄνα-σοῖο
Κρῆτες ἐ-τεκτῆ-γάρ-το σὺ-δ' οὐ θάνας- ἐσοὶ γάρ-ἀεὶ (β)·

Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἀθάνατος ἐστάθη,
οἱ Κρῆτες εἶπον ψεύματα, εἶχον καὶ τ' ἄλλα πάθη.

Εἰδὲ ὁ Ζεὺς ἀπέθανε, ψεῦδος αὐτοὶ δὲν εἶπον,
ἀλλ' ὁ ὑπνώδης ποιητῆς, ἵνα φυλάξῃ τύπον.

Καὶ ἐπειδὴ ὠφέλησε ψεῦδος πολὺ τοιοῦτον,
συγγνώμης κρίνω ἄξιον τὸν ὑπνοβάτην τοῦτον.

(μ) [Μετὰ δὲ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου, τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκταφέντος, εὔρον πᾶν τὸ δέρμα αὐτοῦ κατάστικτον γράμμασιν, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία Ἐπιμενίδειον δέρμα, περὶ διατηρουμένων πραγμάτων.] Τοῦτο ἐστὶ τὸ παρά τοῦ Σουίδα διδασκόμενον. Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ, πόρρω χρόνων τὸ δέρμα εὐρεθῆναι γράμμασι κατάστικτον, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία τὸ Ἐπιμενίδειον δέρμα ἐπὶ τῶν ἀποτεθειμένων πραγμάτων (ἀποθετῶν πρὸς διατήρησιν).

Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐκφράζεται ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς. His body was taken up many yeas after, marked all over with characters whonce arose the proverb concerning abstruse things, the skin of Epimenides. Νομίζω ὅτι τοῦτο παρίστησι τὴν ὑπόθεσιν ὀλίγον σκοτεινὴν. Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ παρ' ἄλλων συγγραφέων λεγόμενον, ὅπερ δοκεῖ μοι καθαρώ-

(α) Ἐπιμεν. χρῆσμ. καὶ ἀποκρ.

(β) Καλλιμ. εἰς ὕμν. πρὸς τὸν Δία.

τερον. ὁ Ησύχιος Μιλέζιος φησίν, ὅτι ὅταν ὁ Ἐπιμενίδης ἐτελεύτησεν, εὔρον τὸ δέρμα αὐτοῦ γράμμασι κατάστικτον. Ἄλλοι δὲ ἀναφέρουσιν, ὅτι ἡ αἰτία τῆς παροιμίας ἐστάθη, ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι διετήρουν ἐπιμελῶς τοῦτο τὸ δέρμα, ὥστε ἔλεγον, Τὸ Ἐπιμενίδιον δέρμα, ἵνα χαρακτηρίσωσι πρᾶγμα διατηρημένον καὶ πεφυλαγμένον ἐπιμελῶς. Ἐπιμενίδιον δέρμα ἐπὶ τῶν ἀποθετῶν κατέκειτο γὰρ παρὰ τῇ Λακωνίᾳ.

Ἐκ τῶν τοῦ Διογέους Λαερτίου περὶ βίων, δογμάτων καὶ ἀποφθεγμάτων, τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκμησάντων βιβλίων α. Κεφάλαιον 1.

ἘΠΙΜΕΝΙΔΗΣ.

1.) Ἐπιμενίδης, καθὰ φησὶ Θεόπομπος καὶ ἄλλοι συγνοί, πατὴρ μὲν ἦν Φαιστίου· οἱ δὲ Δωσιάδου· οἱ δὲ Ἀγησάρχου, Κρῆς τὸ γένος, ἀπὸ Κνωσσοῦ, καθέσει τῆς κόμης τὸ εἶδος παραλλάσσω.

2.) Οὗτος ποτὲ πεμφθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς ἀγρὸν ἐπὶ πρόβατον, τῆς ὁδοῦ κατὰ μεσημβρίαν ἐκκλίνας, ὑπ' ἄνθρωπον τι κατεκοιμήθη ἑπτὰ καὶ πενήκοντα ἔτη. Διαναστὰς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξίηται τὸ πρόβατον, νομίζων ἐπ' ὀλίγον κεκοιμησθαι, ὡς δὲ οὐχ εὔρισκε, παρεγένετο εἰς τὸν ἀγρὸν, καὶ μετασκευασμένα πάντα καταλαβὼν, καὶ παρ' ἑτέρῳ τὴν κτήσιν, πάλιν ἦκεν εἰς ἄστὺ διαπορούμενος· κῆκεῖ δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ εἰσιὼν οἰκίαν, περιέτυχε τοῖς πυθανομένοις τις εἴη· ἕως τὸν νεώτερον ἀδελφὸν εὔρων τότε ἦδη γέροντα ὄντα, πᾶσαν ἔμαθε παρ' ἐκείνου τὴν ἀλήθειαν.

3.) Ἐνωσθεὶς δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, θεοφιλέστατος εἶναι ὑπελήφθη. Ὄθεν Ἀθηναίοις τῷ τε λοιμῷ κατεχομένοις ἔχρησεν ἡ Πυθία καθῆραι τὴν πόλιν. Οἱ δὲ πέμπουσι ναῦν τε καὶ Νικίαν τὸν Νικηράτου εἰς Κρήτην, καλοῦντες τὸν Ἐπιμενίδην.

καὶ ὅς ἐλθὼν Ὀλυμπιάδι τεσσαρακοστῇ ἔκτη ἐκάθρεν αὐτῶν τὴν πόλιν, καὶ ἔπαυσε τὸν λοιμὸν τοῦτον τὸν τρόπον. Λαβὼν πρόβατα μέλανά τε καὶ λευκά, ἤγαγε πρὸς τὸν Ἄρειον Πάγον. κάκειθεν εἶπεν ἰέναι οἱ βούλαιντο, προστάξας τοῖς ἀκολούθοις, ἔνθα ἂν κατακλίνοι αὐτῶν ἕκαστον, θύειν τῷ προσήκοντι θεῷ· καὶ οὕτω λήξει τὸ κακόν· ὅθεν ἔτι καὶ νῦν ἐστὶν εὐρεῖν κατὰ τοὺς δήμους τῶν Ἀθηναίων βωμοὺς ἀωνύμους, ὑπόμνημα τῆς τότε γενομένης ἐξιλάσεως. Οἱ δὲ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν τοῦ λοιμοῦ τὸ Κυλώνειον ἄγος, σημαίνοντες τὴν ἀπαλλαγὴν· καὶ διὰ τοῦτο ἀποθνεῖν δύο νεανίας, Κρατῖνον καὶ Κτησίβιον, καὶ λυθῆναι τὴν συμφορὰν. Ἀθηναῖοι δὲ τάλαντον ἐψηφίσαντο δοῦναι αὐτῷ, καὶ ναῦν τὴν εἰς Κρήτην ἀπάξουσιν αὐτόν. Ὁ δὲ τὸ μὲν ἀργύριον οὐ προσήκατο· φιλίαν δὲ καὶ συμμαχίαν ἐποίησατο Κνωσίων καὶ Ἀθηναίων.

4.) Καὶ ἐπανελθὼν ἐπ' οἴκου, μετ' οὐ πολὺ μετέλλαξεν, ὡς φησὶ Φάσχων ἐν τῷ περὶ Μακροβίων, βιούς ἔτη ἑπτὰ καὶ πενήτηκοντα καὶ ἑκατόν· ὡς δὲ Κρήτες λέγουσιν, ἐνὸς δέοντα τριακόσια· ὡς δὲ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἀκηκοέναι φησὶ, τέτταρα πρὸς τοῖς πενήτηκοντα καὶ ἑκατόν.

5.) Ἐποίησε δὲ Κουρήτων καὶ Κορυθάντων γένεσιν καὶ θεογονίαν, ἔπη πεντακισχίλια. Ἄργους ναυπηγίαν τε, καὶ Ἰάσονος εἰς Κόλχους ἀπόπλουν, ἔπη ἑξακισχίλια πεντακόσια, συνέγραψε δὲ καὶ καταλογάδην περὶ θυσιῶν, καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ πολιτείας· καὶ περὶ Μίνω καὶ Ραδαμάνθυος, εἰς ἔπη τετρακισχίλια.

6.) Ἰδρύσατο δὲ καὶ παρ' Ἀθηναίους τὸ ἱερόν τῶν σεμνῶν θεῶν, ὡς φησὶ Λόβων ὁ Ἀργεῖος ἐν τῷ περὶ ποιητῶν· λέγεται δὲ καὶ πρῶτος οἰκίας καὶ ἀγροῦς καθῆραι, καὶ ἱερὰ ιδρύσασθαι.

7.) Εἰςὶ δὲ οἱ μὴ κοιμηθῆναι αὐτὸν λέγουσιν, ἀλλὰ χρόνον τινὰ ἐκτοπίσαι, ἀσχολούμενον περὶ ῥίζοτομίαν.

8.) Φέρεται δ' αὐτοῦ καὶ ἐπιστολὴ πρὸς Σόλωνα τὸν νομοθέτην, περιέχουσα πολιτείαν ἣν διέταξε Μίνως Κρησί. Ἀλλὰ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς περὶ ἀωνύμων ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων, διελέγχειν πειράται τὴν ἐπιστολὴν ὡς νεαρῶν

καὶ μὴ τῇ Κρητικῇ φωνῇ γεγραμμένην, Ἀτθίδι δὲ καὶ ταύτῃ νέα!
9.) Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλην εὐρον ἐπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως.

Ἐπιμενίδης Σόλωνι.

Θάρρει, ὦ ἑταῖρε, αἱ γὰρ ἔτι θητεύουσιν Ἀθηναίους καὶ μὴ
εὐνοημένοις ἐπέθηκατο Πεισίστρατος, εἶχε καὶ τὰν ἀρχάν ἀεὶ,
ἀνδραποδιζάμενος τῷς πολιήτας. νῦν δὲ οὐ κακῶς ἀνδρας
δουλῶται· τοὶ μεμναμένοι τῆς Σόλωνος μανύσιος, ἀλγούντι
παῖδα αἰσχύνας, οὐδὲ ἀνέζονται τυραννούμενοι· ἀλλ' αἴκε Πει-
σίστρατος κατασχεθῆ τὰν πόλιν, οὐ μὰν ἐς παῖδας τήνω ἔλ-
πομαι τὸ κράτος ἵξεσθαι· δυσμάχανον γάρ, ἀνθρώπως ἔλευ-
θεριάξαντας ἐν τεθμοῖς ἀρίστοις, δούλωσ ἤμεν. Τὸ δὲ μὴ
ἀλᾶσθαι, ἀλλ' ἔρπε ἐς Κρήτην πόθ' ἄμμε· τουτᾶ γὰρ οὐκ ἐσεῖ-
ται τοι δεινὸς ὁ μόναρχος. Αἱ δὲ πη πλατεῖη ἐγκύρῳσντι τοι
τήνω τοι φίλω, δειμαίνω μὴ τι δεινὸν πάθης.

Καὶ οὗτος μὲν ὧδε.

10.) Φησὶ δὲ Δημήτριος τινὰς ἱστορεῖν, ὡς λάβοι παρὰ
νυμφῶν ἔδρασμα καὶ φυλάττοι ἐν χηλῇ βοᾶς· προσφερόμενός τε
κατ' ὀλίγον, μηδεμιᾶ κενουσθαὶ ἀποκρίσει, μὴ δὲ ὀφθῆναι ποτὲ
ἐσθίων, μέμνηται αὐτοῦ καὶ Τίμαιος ἐν τῇ δευτέρᾳ.

11.) Λέγουσι δὲ τινὲς ὅτι Κρήτες αὐτῷ θύουσιν ὡς θεῷ·
φασι γὰρ καὶ γνωστικώτατον γεγονέναι· ἰδόντα γοῦν τὴν Μου-
νυχίαν παρ' Ἀθηναίους ἀγνοεῖν, φάναι, αὐτοῦς, ὅσων κακῶν αἴ-
τιον ἔσται τοῦτο τὸ χωρίον αὐτοῖς, ἐπεὶ καὶ τοῖς ὁδοῦσιν αὐτὸ
διαφορῆσαι. Ταῦτα ἔλεγε τοσούτοις πρότερον χρόνοις. Λέγεται
δὲ ὡς καὶ πρῶτος αὐτὸν Αἰακὸν λέγοι, καὶ Λακεδαιμονίους
προεῖπει τὴν ὑπὸ Ἀρκάδων ἄλωσιν προσποιηθῆναι τε πολλὰς
ἀναβρωβιωκένας· Θεόπομπος δ' ἐν τοῖς θαυμασίοις· κατασκευά-
ζοντος οὗτοῦ τὸ τῶν νυμφῶν ἱερὸν, φαγῆναι φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ
Ἐπιμενίδῃ μὴ νυμφῶν, ἀλλὰ Διός. Κρησὶ τε προεῖπειν τὴν
Λακεδαιμονίων ἦτταν ὑπὸ Ἀρκάδων, καθάπερ προεῖρηται· καὶ
δὴ καὶ ἐλήφθησαν πρὸς Ὀρχομενῷ.

12.) Γηραιάσαι τε ἐν τοσαύταις ἡμέραις αὐτὸν ὄσα περ ἔτη κατεκοιμήθη· καὶ γὰρ τοῦτο φησὶ Θεόπομπος. Μυρωνιανὸς δ' ἐν ὁμοίῳις φησὶν, ὅτι Κούρητα αὐτὸν ἐκάλουν Κρήτες. Καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ φυλάττουσι Λακεδαιμόνιοι παρ' αὐτοῖς, κατὰ τὴν λόγιον, ὡς φησὶ Σωσίβιος ὁ Λάκων.

13.) Γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι δύο Ἐπιμενίδαι ὅ,τε γενεαλόγος, καὶ τρίτος ὁ Δωριστὶ γράψας περὶ Ῥόδου.

ΛΙΜΕΝΟΛΟΓΙΟΝ

ΤΗΣ
ΝΗΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ.

Ἐκ τοῦ Λιμενολογίου τῆς Μεσογείου
ὕπὸ τοῦ Ἐνρίκου Μιχελότου.

Ἐκ τῆς ἐν Μασσαλία 1824 ἐκδόσεως σελ. 527.

μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

Ἰπὸ Μ. ΒΕΡΝΑΡΟΥ.

Ὅρμοι τῆς νήσου Κρήτης καὶ περὶ αὐτήν.

Περὶ τὸ ἀκρωτήριον Σούνιον, ἢ Σιδέρον, ἦτοι
τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου.

Πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου, ἢ Σιδέρου, εἶναι μέγας
τις κόλπος, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται τρία νησιδια, ὀνο-
μαζόμενα τὸ πάλαι *Yares*, ῥῆσοι τοῦ Βάχρου, ἢ *Διονυσιάδες*,
καὶ ἐκ τούτου, κατὰ παραφθορὰν τῆς λέξεως, *Γαρισάδες*. Πρὸς
μεσημβρίαν τῶν νησιδίων τούτων εἰς τὸν μυχόν, (τὸ ἐνδότερον
μέρος) τοῦ κόλπου, εἶναι μία πόλις, τὸ πάλαι *Ἐτεῖα*, νῦν δὲ
Στετεῖα καλουμένη (α). Αὕτη ἡ πόλις δὲν ἔχει διόλου λιμένα,
εἰμὴ ἐν παράλιον, ὅπου τὰ πλοῖα προσορμίζονται, μολοντί ὁ
Βορρᾶς ἐμποδίζει τὴν ἐξοδον. Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σουνίου ἢ Σι-
δέρου ἀκρωτηρίου εἶναι ἡ νῆσος *Λάσα*, ἢ *Ελάσα*, Μορένα, μετα-
ξὺ τῆς ὁποίας καὶ τοῦ ῥηθέντος ἀκρωτηρίου εἶναι τὸ νησιδίον
Παλαιίδα, καὶ τρεῖς ὑφαλοι πέτραι (β) ὀριζοντικῶς τῶν κυμά-

ἀπὸ τὸ εἰς Ἐτεῖαν, κατὰ συγκοπὴν τῆς εἰ διφθόγγου, νομίζω ὅτι ἐγέναν
ἡ λέξις Στετεῖα καὶ Στεῖα. Μολοντί τὸ πάλαι ἦτον ἐκεῖ μία πόλις ὀνομαζο-
μένη Στεῖα, ἢ Στεῖον, λαβοῦσα τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἀπὸ τὸν παραβρέοντα
ποταμόν, τότε μὲν Στεῖα, νῦν δὲ Βαροῦτι καλούμενον.

(β) Ἐλέγοντο τὸ πάλαι Πλατεῖαι νῆσοι. Ὁ Μεταφραστής

των, τὰ ὁποῖα σκάζουσι ἐκεῖ μὲ τὸν ὀλιγώτερον ἄνεμον. Αἱ ξέραι αὗται πλησιάζουσι περισσότερο εἰς τὸ ἀκρωτήριον παρὰ εἰς τὴν νῆσον· διὰ τοῦτο ὅστις θέλει νὰ διαπλεύσῃ ἐκεῖθεν, πρέπει νὰ πλησιάσῃ περισσότερο εἰς τὴν νῆσον παρὰ εἰς τὸ ἀκρωτήριον. Πρὸς τὸ μεσημβρινὸν τῆς νήσου ταύτης *Μορένας* καθορμίζονται μὲν, ἀλλὰ τὸ βῆθος δὲν εἶναι καλόν· εἶναι ἐκεῖ μικρὸς τις κόλπος εἰς τὸν ὁποῖον ἤμποροῦν νὰ εἰσχωρήσουσι δύο πλοῖα καὶ νὰ δέσουν τέσσαρα παλαμάρια, πρὸς δὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ῥηθέντος κόλπου εἶναι πηγὴ τις ὕδατος, μάλιστα εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης, ἱκανὴ νὰ προμηθεύσῃ ὕδωρ εἰς ἓνα στρατόν.

Αὐτόθι.

Παρατηρῶν θέλει ἰδεῖ τις ἐν νησίῳ ἔμπροσθεν, τὸ ὁποῖον θέλει ἀφήσει δεξιὰ εἰσερχόμενος· ἂν δ' ὁ ἄνεμος τὸν βιάσῃ νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀριστερά, θέλει πλησιάσει εἰς τὴν νῆσον (*Ελλάσα*) ὅσον θέλει, ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ ἀκρωτηρίου, ὡς εἴπομεν, εἶνε τρεῖς ὕφαλοι πέτραι (βράχιοι ἀφανεῖς) εἰς ἡμισυ κάλως (καλώδιον, ἢ καλαμάρι cable) (α) δηλ. εἰς 360 ποδῶν· ἀφοῦ διαπλεύσῃ τὴν νῆσον *Ελλάσα* θέλει καθορμισθῆ εἰς τρόπον ὥστε ἡ νῆσος νὰ μείνῃ πρὸς ἀνατολὰς τέταρτον βορειοανατολικόν, καὶ θέλει εὔρει 20 πήχεις, ἀνὰ 6 πόδας βάθος, θέλει ἰδεῖ ἐκεῖ τὰς παραθαλασσίους ἀποθήκας, ὅπου φορτώνουν τὸ ἔλαιον. Ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον *Σούριον*, ἢ *Σήδερον* ἕως εἰς τὰς τρεῖς νήσους (*Διονυσιάδας*, ἢ *νήσους τοῦ Βάχου*) *Ἰανισιάδας* εἶναι τρεῖς λεῦγα (β) πρὸς τὸ ἀνατολικὸν καὶ πρὸς τὸ δυτικόν· ἀπὸ τὰς ῥηθείσας νήσους *Διονυσιάδας* ἕως εἰς τὸν λιμένα τῆς *Λατοῦς*, ἢ *Καύρου*, *Μακρὰκάνθης*, *Σπιναλόγκας* εἶνε ἔνδεκα λεῦγα πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τέταρτον βορειοανατολικόν καὶ πρὸς τὸ δυτικὸν τέταρτον μεσημβρινοδυτικόν.

(β) Ὁ κάλως ἐξ αὐτοῦ καὶ καλώδιον cable, εἶνε σχετῆριον, χονδρὸν εἶδος μέτρου 720 ποδῶν.

(β) Μία λεῦγα ἴση μὲ 13,692 πόδας γαλλικοῦς. 25 λεῦγα ἴσαι μὲ 1 μίσαν· ἡ γαλλικὴ, ἢ καινὴ λεῦγα 15,000 πόδας· ἡ δὲ μεγάλῃ λεῦγα 20,000 πόδας.

Ὀρμος τῆς (*Λατοῦς*, ἢ *Λατόας*, ἢ *Λητόας*, ἢ *Καίνου*)
Μακρακάρθης d' Epine - longue Γαλλισιὲ καὶ spina
 longa ἰταλισι) *Σπίνα* - λόγκας.

Ἐπτὰ περίπου λεύγας πρὸς ἀνατολὰς τῆς *Δίας* εἶνε τὸ ἀκρω-
 τήριον τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου*, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀπὸ τὴν *Δίαν*
 πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου εἶνε ὁ κόλπος τῆς (*Λα-*
τοῦς) *Μακρακάρθης*, εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ κόλπου, τὸν ὑποῖον
 σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριον τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου*, εἶνε καὶ τὸ νη-
 σίον τῆς ῥηθείσης *Λατοῦς*, *Μακρακάρθης*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε τὸ
 φρούριον, (πλησίον ἐκεῖ ἦτο τὸ πάλαι ἢ πόλις *Νάξιος* ὅπου εὐ-
 γαίνουσι αἱ ἀκονόπετραι, ἐξ οὗ καὶ τὸ τοῦ Πινδάρου ἢ *Νάξιος*
ἀκόνη). Τὰ ἀπὸ ἀνατολικά ἢ ἀρκτικά μέρη ἐρχόμενα, διὰ νὰ
 εἰσελθῶσιν εἰς τὸν λιμένα πλοία, πρέπει νὰ τραβῶσι πρὸς τὸ ἀρ-
 κτικὸν τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου*, καὶ ἀφίνοντα αὐτὸ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ
 τὸ φρούριον πρὸς τ' ἀριστερὰ, νὰ ὑπάγουν ν' ἀράξουν ὀπισθεν τοῦ
 ῥηθέντος φρουρίου· δὲν πρέπει ὅμως νὰ προχωρήσωσι πολὺ
 μέσα, ἐπειδὴ δὲν εἶνε πολὺ βάθος ἔμπροσθεν τοῦ φρουρίου, τὸ
 ὁποῖον θέλει μένει πρὸς ἀνατολὰς· τὸ βάθος δὲ τοῦτο εἶνε ἐξ, ἢ
 ἑπτὰ πηγῶν (*brasses*) (α) δηλ. 36—42 πόδας καὶ ἀρμόδιον
 δι' ἀγκυροβόλημα.

Ὁ λιμὴν οὗτος εἶνε καλὸς διὰ κάθε καιρὸν· πρὸς ἀνατολὰς
 τοῦ νησίου τῆς *Λατοῦς*, *Μακρακάρθης*, εἶνε ἐν μικρὸν νησίδιον
 ὀνομαζόμενον (*Λίσσιον*) *Κολοκύνθα*, μετὰξὺ δὲ τούτων τῶν νη-
 σίων ἡμπορεῖ τις νὰ καθορμισθῇ εἰς καιρὸν ἀνάγκης ἀσφαλιζό-
 μενος ἀπὸ κάθε ἀνεμον. Κάτωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἁγίου
Ἰωάννου ἡμπορεῖ ὁμοίως νὰ καθορμισθῇ καὶ ν' ἀσφαλισθῇ ἀπὸ
 τοὺς βορείους μόνον ἀνέμους. Ὁ πυθμὴν αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς
 20—30 πηγῶν βάθος· ὁ βορειοανατολικὸς ὅμως ἀνεμος δια-
 περνᾷ ἐκεῖθεν τόσον, ὥστε δὲν ἡμπορεῖ τις, τούτου πνέοντος,
 νὰ σταθῇ εἰς τὸν ῥηθέντα ὄρμον· ὁ λιμὴν τῆς *Λατοῦς* (*Μακρα-*

(α) Τὸ *brasse* ἴσον μὲ 6 πόδας, δηλ. μία ἀργυρία. Ὁ *M.*

κάνθη) δὲν εἶνε ἀρμόδιος διὰ τρικροτοδικρότους νῆας, ἐπειδὴ ἔχει ὀλίγον βάθος, ἡμπορεῖ ὅμως πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς νήσου ν' ἀγκυροβολήσῃ· πλὴν διὰ τὴν ὑπάγῃ ἐκεῖ, πρέπει ν' ἀφήσῃ τὴν νῆσον ταύτην δεξιὰ, καὶ νὰ περνᾷ πολλὰ πλησίον τῆς, εἶνε δὲ καθαρωτάτη. Καθὼς φθάσῃ τις εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτῆς μέρος, βλέπει ἐν παράλιον, τὸ ὅποιον προχωρεῖ ἔνδον πρὸς τὸ βόρειον βορειοδυτικὸν, καὶ ἡμπορεῖ νὰ τραβίξῃ πρὸς αὐτὸ ἕως ν' ἀσφαλισθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνατολικούς ἀνέμους· τὸ δὲ βάθος του εἶνε 25—26 πηχῶν, καλὸν δὲ ἀγκυροβόλημα. Τὸ παράλιον τοῦτο εἶνε ἡ διάβασις τῶν ἀπὸ τὴν στερεὰν εἰς τὴν *Λατῶ* (*Μακρὰκάνθη*) ἐρχομένων, τὸ δὲ φρούριον δὲν εἶνε πολλὰ μακρὰν.

Ὅστις θέλει νὰ ὀρμισθῇ εἰς τὴν *Λατῶν*, *Λατῶ*, ἢ *Λητιῶν Μακρὰκάνθη*, *Spina Longa* ἐρχόμενος ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (ἴσως τὰς Σετείας, ἢ τοῦ *Λισαίου*, ἢ τῆς *Παχί-ας ἄμμου*, ἢ τοῦ *Μεραμπέλου*) πρέπει νὰ ἔλθῃ πρὸς βορρᾶν, καὶ ἂν παρατηρήσῃ πρὸ ἡμισείας λεύγῃς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον θέλει ἴδει ἐν μέγα νησίον (ἴσως τῆς *Κολοκύνθας*) καὶ πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στερεᾶς εἶναι ὁ βράχος ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ φρούριον (*Λατῶ*) ἢ *Μακρὰκανθα*, ἣτις κυριεύεται μόνον διὰ τῆς πείνης. Ὅστις θέλει νὰ καθορμισθῇ ἐκεῖ, πρέπει ν' ἀφίση τὸ φρούριον ἀριστερά, ἢ ἡμπορεῖ νὰ διαβῇ μεσαζὺ τοῦ φρουρίου καὶ τοῦ νησίου, καὶ νὰ ἔλθῃ νὰ καθορμισθῇ εἰς τρόπον ὥστε τὸ φρούριον νὰ μείνῃ πρὸς τὸ βόρειον βορειοανατολικὸν, καὶ θέλει εὐρεθῇ τότε ἐπὶ 19—10 πηχῶν λασπῶδους πυθμένος. Ἠμπορεῖ πρὸς τούτοις νὰ ὀρμισθῇ εἰς τρόπον ὥστε τὸ μέγαλον νησίον νὰ μείνῃ πρὸς τὸ βορειοανατολικόν· Ἐμβαίνων δὲ ἡμπορεῖ ν' ἀφήσῃ τὴν μεγάλην νῆσον πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ θέλει ἴδει τρία μικρὰ νησίδια, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἀφήσῃ ἀριστερά· θέλει δ' ἔλθῃ νὰ καθορμισθῇ εἰς μέρος, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει ἄλλην ἐξοδον, εἰς δέκα πηχῶν ἄμμώδη· πυθμένα· ἐκεῖ εἰς τὸ παραθαλάσσιον φαίνονται αἱ ἀποθήκαι ὑποφορτῶνον τὸ ἔλαιον (α) ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον τῆς *Λατοῦς* ἕως

(α) Ὁ ὕψος τοῦ ἁγ. Νικολάου δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος, ὅστις νομίζω

εἰς τὴν νῆσον *Δίας* εἶναι 4 καὶ ἡμίσεια λεῦγαι πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τέταρτον δυτικὸν καὶ μισημέρινοανατολικὸν τέταρτον ἀνατολικόν.

Ὅρμος τῆς νήσου Δίας.

Αὕτη ἡ νῆσος εἶναι ἀκατοίκητος, ἔχει δὲ τρεῖς ὄρμους, καὶ ὁ μὲν πρῶτος καλεῖται *Ἀνατολικός*, ἢ τοῦ ἁγίου *Νικολάου*· ὁ δεύτερος τῆς *Παραγίας*, ὅστις εἶναι ὁ μεσαῖος· εἰς τὸν λιμένα τοῦτον εἶναι μικρὸς τις κόλπος, καὶ διὰ τὴν ἔλθῃ τις νὰ καθορμισθῇ εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ προχωρήσῃ πολλὰ ἔμπρὸς, ὅπου θέλει ἀγκυροβολήσῃ ἀπὸ 50—40 πηχῶν βύθος· καὶ ἂν ἤθελεν εἶναι πλέον ἀνοικτὰ, ἕως ἔν καὶ ἡμισυ καλώδιον, δὲν θέλει εὐρὴ τελείως πυθμένα. Πρέπει δ' εὐθὺς νὰ δέσῃ ἐν πρυμνήσιον σχοινίον εἰς τὴν γῆν, ἀφοῦ καθορμισθῇ εἰς τὴν ῥηθείσαν κώχην, ὅπου ἡμποροῦν νὰ σταθοῦν καὶ δύο μεγάλα πλοῖα, δένοντα εἰς τέσσαρα, ἀσφαλίζεται δ' ἐκεῖ ἀπὸ κάθε ἀνεμον. Εἶναι δὲ ὀκτὼ πῆχεις ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὴν γῆν. Ὁ δυτικὸς λιμὴν τῆς αὐτῆς νήσου εἶναι ὁ τρίτος τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*, (6)

ὅτι λέγεται καὶ λιμὴν *Ψεῖρα*, ὅπου ἐλιμενίσθη τὸ 1831 ἔτος, κατὰ τὸν μῆνα Ἰουλίου, τὸ Γαλλικὸν πολεμικὸν βρῖκιον *Gépie*, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρισκόμην κατ' ὄψιν περιγηγῆς, καὶ ἐμείναμεν ἐκεῖ 48 ὥρας, ὅπου ἤλθεν ὁ Διμενάρχης τῆς *Αατσῆς* Ὀθωμανὸς μὲ μίαν *Δέμσον*, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἑλληνικῶν ὄπλων τῆς ἐπαρχίας τοῦ *Μεραμπέλου Γεωργίου Αουτσάκης*. Εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ κόλπου *Μεραμπέλου* φαίνονται εἰρήτεια τῆς παλαιᾶς πόλεως *Ἀνατολικῆς Μινώας*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εἶχε ποτὲ ἡ ἐπαρχία καὶ ὁ κόλπος, ἀπὸ δὲ τούτων μετοίκους τῶν Ἑνετῶν ὀνομάσθη *Μεραμπέλου*, ἐκ τῶν δύο βαρβαρικῶν λέξεων *μύρι* (καλὸν) καὶ *μπέλου* (ὠραῖον)· τῆς μὲν πρώτης *Σλαυικῆς*, τῆς δὲ δευτέρας *Ἰταλικῆς*.

(6) Τὸν μὲν δυτικὸν λιμένα ὀλοὶ ὀνομάζουσι τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*, τὸν δὲ μετ' αὐτὸν, ὁ μὲν *Α*. Τόρρες ὀνομάζει *Στιχέλι*, *Κάππαριν* καὶ *Γραϊκόν*· ὁ δὲ Βοσχαίνης μόνον *Κάππαριν*. Τὰ δὲ ἀρχεῖα τῶν Εὐγενῶν τῆς Βενετίας ὀμοίως *Κάππαριν*, καὶ ὁ *Δάπερ* μόνον *Γραϊκόν*. Τὸν ἐπόμενον τῆς *Παναγίας* ὀλοὶ συμφώνως τὸν τελευταῖον, *Ἀγριελαίαν* ἢ Βοσχαίνης, οἱ Ἑνετοὶ καὶ *Τόρρες*, ὅστις *Τόρρες* τὸν ὀνομάζει καὶ *Ἀντιτριάδα*· οὗτοι δὲ σημασιῶσι καὶ ἓνα πέμπτον μικρὸν εἰς τὸ Ἀνατολικώτερον μέρος τῆς *Δίας* ὀνομάζοντες αὐτὸν *Ἀγκιριν* καὶ ἓνα ἕκτον βόρειον μικρὸν *Κονύδα* καὶ *Κόνκαν*. Τὸ δὲ ἀνατολικομισμημέρινον ἀκρωτήριον *Ἀγριελαίαν* καὶ τὸ μετ᾽ αὐτὸν *Πεταδρα*

ἐκεῖ θέλει καθορμισθεῖ τις εἰς 30 πῆχεις, δένων τὸ πρημνήσιον σχοινίον εἰς τὴν γῆν. Ἐκεῖ ἤμποροῦν νὰ σταθοῦν τέσσαρα μεγάλα πλοῖα, εἶναι ὅμως ἐκτεθειμένος ὁ λιμὴν οὗτος εἰς τὸν μεσημβρινομεσημβρινοανατολικὸν ἄνεμον, ὅστις ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον, Χάνδακα (α).

**Ομοίως περὶ τὴν αὐτὴν νῆσον Δίαρ.*

Ἡ νῆσος αὕτη ἔχει τρεῖς λιμένας πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος· ὁ μὲν πρῶτος, πρὸς τὸ δυτικόν, ὀνομάζεται τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅστις δὲν εἶναι τόσον καλὸς, ἐπειδὴ τὸ βάθος του εἶναι ὀλίγον, δηλ. δὲν ἔχει πολὺ νερόν, καὶ ὁ μεσημβρινὸς ἄνεμος ὑψώνει ἐκεῖ μεγάλα κύματα.

Εἰς τὴν μέσση τῆς νήσου εἶναι εἰς ἄλλος λιμὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου καλούμενος (ἕως Γραικὸς, ἢ τῆς *Paragias*) (β) εἶναι δ' οὗτος ὁ μεγαλύτερος· πρὸς δὲ τὸ δυτικὸν μέρος εἶναι ἐν ὄρος ὑψηλόν. Οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος καὶ θελοντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα, πρέπει νὰ πλησιάζουσι ὅσον ἠμποροῦσιν ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον. Πλησίον τοῦ αὐτοῦ ἀκρωτηρίου τὸ βάθος εἶναι 35 πηχῶν, μὲ τὸν βόρειον ἄνεμον πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ δέσουν τὸ πρημνόσχοινον εἰς τὴν ξηρὰν, ἐπειδὴ ἂν εἶναι ψύχος θέλει ἀπομακρυνθῶν εἰς τρόπον ὥστε θέλουσι δοκιμάσει μεγάλην δυσκολίαν τοῦ νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ ἀνοικτότερα δὲ δὲν θέλουσι εὖρει πυθμένα. Ὅταν φθάσῃ ὅπισθεν τοῦ ἀκρωτηρίου πρέπει νὰ ἔμβουσι μέσα ὅσον ἠμποροῦν τὸ βάθος εἶναι ἀπὸ 40—55 πῆχεις. Φαίνεται δὲ ἐκκλησία τις πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς κώχης, ὅπου ἠμποροῦν νὰ ὑπάγουν διὰ ν' ἀσφαλισθῶν ἀπὸ κάθε ἄνεμον, δένοντες τὸ πρημνόσχοινον εἰς τὴν γῆν, τῆς δ' εἰσόδου τὸ βάθος εἶναι 12 πη-

(α) Καὶ ἐκεῖ ἐλιμενίσθη τὸ Γαλλικὸν βρίκιον *Génie* 1831 καὶ ἠγγρασάμεν μπαρμποῦνια ἀνὰ 20 παράδες τὴν ὁκτῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν μεγάλα ἀπὸ 100—150 δράμια τὸ καθέν· οἱ δὲ ἀλιεῖς ἦσαν κάταικοι τοῦ Ἡρακλείου Ὀθωμανοί.

(β) Ἐπειδὴ μόνον τὸ ἀνατολικὸν ἀκρωτήριον τῆς Αἴας ὀνομάζεται τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ὁ μετ.

χῶν. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ λιμένος τούτου, καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἀκρωτήριον, εἶναι εἰς ἄλλος λιμὴν τῆς Παναγίας καλούμενος, ὁ κάλλιστος τῶν λοιπῶν τριῶν· ὅταν ἔρχεται τις ἐκεῖ μὲ τὸν βύρσιον ἄνεμον, πρέπει νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον ὅσον δύναται. Ἡμπορεῖ δὲ νὰ ὀρμισθῇ εἰς 7, ἢ 8 πήχεις, δένων τὸ πρυμνιόσχοινον εἰς τὴν γῆν. Ἐξώθεν τῶν εἰκρῶν τὸ βάθος εἶναι ἀπὸ 20—25 πήχεις· εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ λιμένος τούτου εἶναι μία ἐκκλησία τῆς Παναγίας· ὀλίγον πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς ὁποίας καθορμίζονται πλοῖα, εἶναι δὲ τὸ κάλλιστον μέρος καὶ μόνον ὁ μεσημβρινομεσημβρινοανατολικὸς ἄνεμος διαβαίνει ἐκεῖθεν. Εἰς τὸ δυτικὸν τῆς νήσου εἶναι ἕν νησίδιον (Πεταλίδα) πλησίον τῆς γῆς· πλὴν δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ διαβῇ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Δίας, ἐπειδὴ ἔχει 6 ποδῶν ὕδωρ. Εἶναι ἔτι ἕν ἄλλο νησίδιον (πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Δίας) καὶ πλησίον αὐτῆς, Πηξιμάδι καλούμενον, εἰς τὴν μέσσην τὸ βάθος εἶναι 40 πήχων· ἐκεῖθεν ἠμπορεῖ τις νὰ διαβῇ χωρὶς φόβον, ἐπειδὴ εἶναι καθαρῶτατον.

*Ὁρμος εἰς τὸν Λάκκον καὶ εἰς τὸν λιμένα τοῦ
Ἡρακλείου, ἢ Χάνδακος (α)*

Καθορμίζεται τις εἰς 30 πήχεις, ὅπου ὁ πυθμὴν εἶναι (τελευταίως) λασπώδης (Vase) βάλλων τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Λάκκου εἰς τὸ βορειοδυτικόν, τὸ φρούριον τῆς Φακῆς εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τέταρτον βόρειον, τὸ φρούριον τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος (τὸν Σούκουλεν) εἰς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν τέταρτον μεσημβρινόν, καὶ τὴν νήσον Δίαν εἰς τὸ βορειοανατολικόν. Ἡμπορεῖ πρὸς τούτοις νὰ καθορμισθῇ πλησιέστερα τῆς γῆς, ἐὰν θέλῃ ἀπὸ 30—12 πή-

(α) Τὸ πάλαι εὐρίσκειτο ἡ πόλις Ἀπολλωνία, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἤδη εἶναι τὸ φρούριον Μεγάλου Κάστρου, εἰ δὲ Σαρακηνοὶ ἔκτισαν, ἐκεῖ περιτρισεύθεις, τὸ πικραιότερον καὶ μικρότερον μέρος αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χάνδαξ· ἦτον δ' ἐκεῖ πλησίον καὶ ἡ πόλις Ἡρακλείου καὶ ἄλλη τις Μάτιον. Κατ' ἄλλους δὲ τὸ Ἡρακλείου καὶ Μάτιον ἐκεῖτο εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἢ δ' Ἀπολλωνία, πλησίον πρὸς τὸ ἀνατολικομεσημβρινόν. Ὁ Μετ.

χεις. Ὁ Λάκκος εἶναι κάλλιστος, καὶ μόνον ὁ βόρειος ἄνεμος ἠμπορεῖ νὰ βλάψῃ ἐκεῖ· ὁ δὲ πυθμὴν διὰ τὴν ἀγκυραν εἶναι πολλὰ καλός. Ἄν δὲ πάλιν θέλῃ νὰ καθορμισθῇ εἰς τὸν λιμένα τοῦ (*Ἡρακλείου*) Χάνδακος, πρέπει νὰ ἔλθῃ ν' ἀνακαλύψῃ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὥστε ἀντικρῦζων νὰ βλέπῃ τὴν πύλην τῆς πόλεως. Εἰσερχόμενος δὲ πρέπει νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ ἀριστερόν, ἐξ αἰτίας μιᾶς ξέρας εὐρισκομένης εἰς τὸ δεξιόν, καὶ πρέπει νὰ εἰσέλθῃ μὲ ὄλα τὰ ἱστία (πανιά), ἐπειδὴ ἡ θάλασσα εἶναι πολλὰ τεταραγμένη, ὁ ἄνεμος ἐνδυναμωμένος εἰς τὸ στόμιον, χωρὶς νὰ ἔχῃ εἰμὴ 12 πόδας ὕδατος εἰς τὴν εἰσοδον, καὶ ἀφ' οὗ ἔμβῃ εἰς τὸν λιμένα, ἀσφαλίζεται ἀπὸ κάθε ἄνεμον καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, δένων εἰς τέσσαρα. Ἀπὸ τὸν Λάκκον τοῦ (*Ἡρακλείου*) Χάνδακος ἕως εἰς τὸ φρούριον τῆς (*Λευκῆς νήσου*) Σοῦδας εἶναι 17 λεῦγαι, μικρὸν παράλιον ἀνατολικά καὶ δυτικά. Ἀπὸ τὸ *Διον* ἀκρωτήριον, ἢ τοῦ ἀγίου Σώζοντος, καὶ τὸ τοῦ φρασκιά ἕως εἰς τὴν Ῥηθύμνην εἶναι μερικοὶ ὄρμοι διὰ μικρὰ πλοῖα· ἀλλ' ὁ βόρειος ἄνεμος ἐνοχλεῖ αὐτούς.

Ὅρμος τῆς Ῥηθύμνης.

Ἡ Ῥηθύμνη ἢ τὸ Ῥέθυμνον εἶναι σχεδὸν ἑπτὰ λεύγαι ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον (*Κύαμον*, ἢ) τοῦ Μελέκα. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι εἰς μίαν πεδιάδα ὀπισθεν ἐνὸς μικροῦ ὄρους εἰς τὸ παραθαλάσσιον, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους εἶναι τὸ φρούριον τοῦ Ῥεθέμνου· ὁ λιμὴν τῆς πόλεως ταύτης εἶναι μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ φρουρίου εἶναι ἕνας πρόβολος, ἢ μόλος, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου ἠμπορεῖ τις νὰ ὑπάγῃ ν' ἀγκυροβολήσῃ· καὶ εἰς ἡμισίαν βολὴν κανονίου, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ Ῥηθέντος φρουρίου, εἶναι ἐν παράλιον, ὅπου καθορμίζονται εἰς 12—15 πήχεις, ὁ πυθμὴν εἶναι καλὸς δι' ἀγκύρωμα, ἀλλ' ὁ βόρειος ἄνεμος ἐνοχλεῖ διαβαίνων ἐκεῖθεν.

Ὅρμος τῆς (Λευκῆς νήσου) Σοῦδας.

Ἐρχόμενός τις ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος, ἀποῦ διαβῇ τὸ ἀκρωτήριον (*Κύαμον*) Μελέκα, θέλει ἴδει τὸν (*Ἀμφιμαλλιακὸν*) κόλ-

πον τῆς (Λευκῆς νήσου) Σούδας· διευθυνόμενος δὲ πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν θέλει ἴδει ἐν νησίδιον πλησίον τῆς στεραῆς, τὸ ὅποιον εἶναι ὀλίγον πρὸς τὸ βόρειον τῆς εἰσόδου, ὀνομάζεται δὲ τὸ νησίδιον αὐτὸ (μία τῶν Λευκῶν νήσων) τῆς παλαιᾶς Σούδας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου φαίνεται εἰσέτι ἐν ἀρχαίῳ τείχεσσι, καὶ ἀμέσως, μετὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ, φαίνεται ἡ νῆσος καὶ τὸ φρουρίον τῆς Λευκῆς νήσου Σούδας ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰσόδου. Μεταξὺ δὲ ταύτης καὶ τοῦ (Κυάμου) ἀκρωτηρίου Μελέκα, εἶναι ἐν μικρὸν νησίδιον, παρόμοιον μὲ ἐν μικρὸν πλιῖον ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ἦμπορεῖ νὰ διαβῇ τις τόσον ἀπὸ τὸ ἐν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ νὰ πλησιάσῃ ὅσον θέλει, καθὼς καὶ εἰς τὴν Σούδαν καὶ εἰς τὴν στεραῆν. Ἦμπορεῖ δὲ νὰ καθορισθῇ τριγύρω αὐτοῦ εἰς 12—14 πῆγεις. Εἰς τὸ ἐνδότερον ὅμως, πρὸς τὸ δυτικόν, δὲν θέλει εὔρει πυθμένα, εἰμὴ εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἀμφιμαλλιακοῦ κόλπου. Ἀμέσως καθὼς ἤθελε διαβῇ τις τὴν νῆσον τῆς παλαιᾶς Σούδας, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, Ἦμπορεῖ νὰ καθορισθῇ πανταχοῦ, ἐπειδὴ τὸ βάθος εἶναι 12—30 πηχῶν. Εἰς τὸ βόρειον δὲ τῆς ῥηθείσης νήσου δὲν εὐρίσκεται πυθμὴν· ἐὰν ὅμως θέλει νὰ ὑπάγῃ ὀπισθεν τοῦ φρουρίου, πρέπει νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν νῆσον τῆς Σούδας, ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὸ δυτικὸν τοῦ φρουρίου, καὶ θέλει ἴδει ἐν νησίον πλησίον τοῦ φρουρίου, καθορίζεται δὲ πλησίον καὶ δένει τὸ πρυμνόσχοινον ἐπάνω εἰς αὐτό· τὸ βάθος εἶναι 30—35 πῆγεις. Ἐὰν ὅμως δὲν δυνηθῇ τις νὰ προλάβῃ (ἤτοι νὰ δράξῃ) αὐτὸ τὸ μέρος, δὲν θέλει δυνηθεῖ νὰ καθορισθῇ ἕως εἰς τὸ τέλος τοῦ κόλπου, ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκεται πυθμὴν· καθορίζονται δὲ καὶ ἔμπροσθεν εἰς τὰς Ἀλικὰς εἰς 10—15 πῆγεις εἰς πυθμένα καλὸν δι' ἀγκύρωμα· ἐκεῖ ῥίπτουσι δύο ἀγκύρας εἰς τὴν θάλασσαν, ὥστε τὰ σχοινία των νὰ σχηματίζουσι δίκρανον (alfourcher) πρὸς τὸ ἀνατολικομεσημβρινοανατολικὸν καὶ δυτικοβορειοδυτικόν· ὁ τόπος οὗτος ὀνομάζεται (culata) πάτος, τὸ ἐνδότερον καὶ ἀδιέξοδον μέρος τῆς Σούδας· διὰ νὰ καθορισθῇ δὲ τις καλῶς, βάλλει τὸν εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ κόλπου πύργον εἰς τὸ δυτικόν. Τὸν πρῶτον πύρ-

γον τοῦ κόλπου ὁ ἐμβραίνων πρέπει ν' ἀφήσῃ πρὸς τὸ μεσημβρινο-μεσημβρινοδυτικόν, τὸ δὲ φρούριον εἰς τὸ ἀνατολικομεσημβρινο-ανατολικόν. Δὲν ρίπτουν ἄγκυραν ἕως νὰ φθάσουν ἐνώπιον τοῦ τρίτου πύργου. Τὸ βάθος εἶναι 30—40 πήχεις, καὶ ὅσον προχωρεῖ, ὀλιγοστεύει· θαλασσοπορῶν δέ τις εἰς τὸν κόλπον, πρέπει νὰ προσέχῃ ὁμοίως ν' ἀφήσῃ τὸ φρούριον εἰς τὸ δεξιὸν ἐμβραίνων, καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἐκβαίνων, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος, ἐξ αἰτίας τῶν μικρῶν νησιῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησα ἀνωτέρω. Εἰς τὸ μεσημβρινοανατολικόν τῆς Σούδας εἶναι ἡ πόλις τοῦ Ἀποκορώνου εἰς μίαν ἀκμὴν παραθαλάσσιον (α) τὴν ὁποίαν ἤμπορεῖ τις νὰ ἴδῃ θαλασσοπορῶν πρὸς τὴν Σούδαν ἐμπροσθεν ταύτης τῆς πόλεως εἶναι παράλιον ὅπου καθορμίζονται.

Ὅμοίως περὶ τῶν ἔξω Μερῶν τοῦ φρουρίου τῆς Σούδας.

Ἔχοντες τὸ φρούριον εἰς τὸ δυτικοβορειοδυτικόν, τὸ ἀκρωτήριον εἰς τὰ δεξιὰ τῆς εἰσόδου πρὸς τὸ βορειοανατολικοτέταρτον βόρειον καὶ τὸ ἄλλο ἀκρωτήριο εἰς τὸ ἀριστερὸν, (τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος) πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικοτέταρτοανατολικόν, θέλει εὑρεθῶμεν εἰς 35 πηχῶν ἀμμώδη πυθμένα· ἤμποροῦμεν νὰ ρίψωμεν ἄγκυραν εἰς μίαν ὀμαλὴν ἔκτασιν, ἡ ὁποία εἶναι πρὸς τὸ μέρος τοῦ φρουρίου, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς στερεᾶς εἰς 12 πηχῶν ἀμμώδη πυθμένα· εὐθὺς δ' ὡς εἰσέλθωμεν ἔνδον τοῦ ρηθέντος φρουρίου, ἕως τρία παλάμια, δὲν εὑρίσκεται πλέον πυθμὴν ἤμποροῦμεν ὁμοίως νὰ καθορμισθῶμεν πανταχοῦ ἔξωθεν τοῦ φρουρίου ἀπὸ 30—12 πήχεις.

Ὅμοίως εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ φρουρίου.

Ἐμπροσθεν τοῦ φρουρίου εἶναι μία μικρὰ νῆσος στρεφομένη

(α) Τὴν σήμερον εἶναι μικρὸν τι χωρίον Κ α λ ὄ β α ι καλούμενον, ἔχει μῦλλον καὶ νερὸν ἀξίολογον καὶ δαψιλές. Φαίνονται δ' ἐκεῖ καὶ τινὰ ἐρείπια οἰκιῶν, ἡ θέσις εἶναι ὠραία καὶ καρποφόρος· ἐκεῖ νομίζω ὅτι ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Ἄ π τ ε ρ α εἰς δὲ τὸ χωρίον Τσουκαλαρῆ ἢ εἰς τὸ Παλαιόκαστρον, ἢ δυτικῇ Μ ι ν ὠ α.

πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν καὶ βορειοδυτικὸν μὲ τὸ φρούριον τῆς Σούδας. Ἡμεῖς λοιπὸν θέλει βάλλομεν αὐτὴν τὴν μικρὰν νῆσον πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν, καὶ θέλει δέσομεν τὸ πρυμνόσχοινον ἐπάνω θέλει δ' ἔχομεν τότε 20 πηχῶν βάθος εἰς πυθμένα λασπώδη. Τὰ μικρὰ πλοῖα καθορμίζονται μεταξὺ τοῦ φρουρίου τῆς Σούδας καὶ αὐτῆς τῆς μικρᾶς νήσου.

Ἄπο τὸ φρούριον τῆς Σούδας ἕως εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ κόλπου εἶναι τρεῖς λεῦγαι.

Ὅμοίως περὶ τοῦ βάρους τοῦ κόλπου τῆς Σούδας.

Δὲν εὐρίσκει τις πυθμένα ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὸν τρίτον πύργον τὸν ἔχοντα Φάρον, τὸν ὁποῖον θέλει ἰδεῖ ἐκεῖ, (πανταχοῦ δ' εἰς τὸν ῥηθέντα κόλπον εἶναι πύργοι μὲ φανάρια). Τότε εὐρίσκεται πυθμὴν διὰ ἀγκύρωμα ἀπὸ 40 ἕως 8 πηχῶν βάθος λασπώδες θέλει ρίψει τις δύο ἀγκύρας δικρανοειδῶς πρὸς τὸ ἀνατολικομεσημβρινοανατολικὸν καὶ δυτικοβορειοδυτικὸν. Καλὸς δὲ ὄμιος διὰ δικροτοτρίκροτα πλοῖα εἶναι τὸ νὰ βάλλῃ τις ἐμβοαίων, τὸν μὲν εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ κόλπου πύργον εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν, τὸ δὲ φρούριον τῆς Σούδας εἰς τὸ ἀνατολικομεσημβρινοανατολικὸν. Τότε θέλει εὐρεθῆ εἰς 15 πηχῶν πυθμένα λασπώδη τὸ δ' ἀγκύρωμα καθ' ὅλον τὸν κόλπον, ἂν, κατὰ δυστυχίαν, ἤθελε κοποῦν ὅλα τὰ παλαμάρια, δὲν ἤθελε δοκιμάσῃ κάμμίαν ζημίαν, ἐπειδὴ ἕως ἐν καλώδιον (παλαμάρια) πλησίον εἰς τὴν γῆν θέλει εὐρεῖ ἓνα πῆχυν τελματώδους προσόλου (vase mole). Ὅστις κυβερνᾷ μεγάλα πλοῖα, πρέπει νὰ προσέχῃ ὥστε νὰ διαβῆ ἀπὸ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ φρουρίου τῆς Σούδας, ἐπειδὴ εἶναι ἐκεῖ δύο μικρὰ νησίδια, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν δύο διαβάσεις. Εἰς τὸ πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς πλησιέστερον παρὰ τὸ τῆς Σούδας δὲν εἶναι βάθος εἰμὴ διὰ μικρὰ πλοῖα, εἰς δὲ τὴν ἄλλην διάβασιν, ἣτις εἶναι πλησιέστερα τοῦ φρουρίου τῆς Σούδας, εἶναι δέκα ποδῶν ὕδωρ, ἀλλ' εἶναι στενωτάτη καὶ διὰ νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ τις ὅταν ἔρχεται διὰ νὰ λυμειοθῆ, πρέπει ν' ἀφήσῃ τὸ φρούριον εἰς τὰ δεξιά· λοξοδρομῶν (louvoyant) δὲ τις ἠμπορεῖ νὰ προσπελάσῃ εἰς τὴν γῆν

ἀπὸ κάθε μέρος ἕως ἐν ἡμισυ καλώδιον (cable), χωρὶς νὰ φοβῆται τίποτε· εὐρίσκει δὲ καὶ πυθμένα, καθὼς διαβῆ τὸ Καλώρι (calori), ἢ portouono καὶ ἄγιον Γεώργιον καλούμενον, τὸ ὁποῖον εἶναι δεξιὰ τῆς εἰσόδου, ἡμπορεῖ νὰ προσπελάσῃ τὸ παραθαλάσσιον καὶ νὰ καθορμισθῆ εἰς 10—11 πηχῶν βάθος εἰς πυθμένα τελματώδη καὶ πρόβωλον (moie).

“*Ὀρμος (τῆς Κυθῶνος, ἢ Κυθωρίας) τῶν Χανίων (α)*”

Διὰ νὰ εἰσπλεύσῃ τις ἔνδον τοῦ λιμένος τῶν Χανίων πρέπει νὰ τραβᾷ πρὸς τὴν πόλιν, ἕως νὰ ἀνακαλυφθῆ ἐντελῶς ἡ εἰσοδος, καὶ θέλει φανοῦν οἱ ἐπὶ τοῦ προβόλου πύργοι, ἐπὶ ἐνός τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Φάρος, ὅστις ἀνάπτεται καθ’ ἐσπέραν· ἀφοῦ δ’ ἔμβῃ τις εἰς τὸν λιμένα, ὅστις εἶναι στενωτάτος, ἀφίνει τὸν Φάρον εἰς τ’ ἀριστερὰ, τὸν δὲ μέγαν καὶ τετράγωνον πύργον εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ παρευθὺς ὡς ἔμβῃ πρέπει ν’ ἀγκυροβολήσῃ, ἐπειδὴ ὁ λιμὴν δὲν ἔχει πολὺ βάθος, πρέπει δὲ νὰ δέσῃ τὰ πρυμνιόσχοινα ὑπὸ τὸ τεῖχος τοῦ Φάρου εἰς τὸν βράχον· πρὸς τὸ δυτικὸν εἶναι ἄλλος Φάρος. Πρέπει νὰ βάλῃ ὑποστηρίγματα εἰς τὰ παλαμάρια, ἐπειδὴ ὁ πυθμὴν δὲν εἶναι καλός. Δὲν ἡμποροῦν νὰ σταθοῦν ἐκεῖ εἰμὴ μικρὰ πλοῖα, μὴ ἐχούσης τῆς θαλάσσης περισσότερον τῶν 10—12 ποδῶν ὕδωρ· ὁ λιμὴν οὗτος εἶναι καλός. Ἄνισως ὅμως ἔρχεται τις ἐκεῖ μὲ βόρειον σφοδρὸν ἄνεμον κινδυνεύει νὰ χαθῆ, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα σπρόχγεται βιαίως ἕως ἐν τέταρτον λεύγας εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τῆς εἰσόδου, τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ ἐπίφοβον· ἀλλ’ εἰς τοιαύτην περίστασιν ὑπάγουν εἰς τὴν Σούδαν, ἢ εἰς τὴν Βουθρόαν (Θοδωροῦ).

Αὐτὸς ὁ (τῶν Χανίων) λιμὴν εἶναι μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα ἐπιτήδειος, ἐπειδὴ δὲν ἔχει εἰμὴ 3—4 πήχεις ὕδατος καὶ δέχονται εἰς τέσσαρα τὰ πρυμνιόσχοινα. Τὰ δὲ μεγάλα πλοῖα καθορμίζονται ἔξωθεν τοῦ λιμένος, ἀπὸ 20—19 πήχεις, ὅπου ὁ

(α) Ἡ ἀρχαία πόλις Κυθωνία εὐρίσκειτο ἐκεῖ, ὅπου ἤδη λέγεται Γεράκι, ἐνθα φαίνονται καὶ τὰ ἑρεπία αὐτῆς.

πυθμην εἶναι λασπώδης καὶ καλός· μετὸν βόρειον καὶ βορειο-
δυτικὸν ὄπως ἀνεμὸν ἢ θάλασσα ταράττεται ἐκεῖ πολὺ συμφέρει
λοιπὸν κάλλιον νὰ καθορμισθῇ τις εἰς τὴν Βουδρόαν, ἀπέχου-
σαν, δύο λεύγας ἀπὸ τὰ Χανία· θέλει βάλλει τὴν ῥηθείσαν
Βουδρόαν νῆσον εἰς τὸ βόρειον, καὶ θέλει εὖρει 12 πηγῶν
ὑδατα, δένων τὸ πρυμνιόσχοινον ἐπὶ τῆς νήσου· καὶ ἂν κατὰ
περίστασιν ἦναι ἐκεῖ πλοῖα, θέλει ῥίψει δύο ἀγκύρας δικρανοσι-
δῶς ἀνατολικά καὶ δυτικά· εἰς δὲ τὰ Χανία ἐμβαίνων, πρέπει
νὰ προσεγγίξῃ τὸν Φάρον, ἐπειδὴ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ φρουρίου
εἶναι σκόπελοι ὑποβρύχιοι.

Ὁρμος τοῦ ἀκρωτηρίου (Δυκτιναίου) Σπάθα καὶ τῆς
νήσου (Βουδρόας) Θιδωροῦ.

Ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον (Δυκτιναίον) τοῦ Σπάθα ἕως εἰς τὸ
(Κύαμον) τοῦ Μελέχα εἶνε 7 λεύγαι πρὸς τὸ ἀνατολικομε-
σημβρινόανατολικόν, μεταξύ δ' αὐτῶν τῶν δύο ἀκρωτηρίων,
εἶναι ἡ πόλις τῶν Χανίων πλησίον τοῦ (Κύαμου) ἀκρ. Μελέχα.
Τρεῖς λεύγας σχεδὸν ἀπὸ τὸ (Δυκτιναίον) ἀκρωτ. Σπάθα εἰς τὸν
κόλπον ἠμπορεῖ τις νὰ καθορμισθῇ πανταχοῦ, διὰ τοὺς ἀνέμους
βορειοδυτικόν, ἕως τὸν μεσημβρινοανατολικόν καὶ μεσημβρινόν·
Ἄλλ' οἱ βορειοανατολικοὶ καὶ ἀνατολικοβορειοανατολικοὶ ἀνεμοὶ
διαβαίνοντες ἐκεῖθεν βλάπτουν ταράττοντες τὴν ἐκεῖ θάλασσαν·
Σχεδὸν ἡμίσειαν λεύγην πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς πόλεως Χανία
εἶναι ἡ νῆσος (Βουδρόα) Θιδωροῦ· ἥ τις ἀπέχει ἀπὸ τὴν στερεᾶν
μίαν βολὴν μόνον κανονίου· Μεταξὺ δὲ ταύτης καὶ τῆς στε-
ρεᾶς ἠμπορεῖ τις νὰ καθορμισθῇ. Πρέπει ὅμως νὰ προσέχη,
διευθυνόμενος διὰ νὰ ῥίψῃ ἀγκυραν, νὰ μὴ διαβῇ ἀπὸ τὸ δυ-
τικὸν μέρος τῆς νήσου, ἐπειδὴ δὲν εἶναι εἰμὴ 5—6 ποδῶν
ὑδωρ· ἀλλὰ πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν τῆς νήσου
καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ καθορμισθῇ εἰς 5—6 πήχεις, δένων τὸ πρυ-
μνιόσχοινον ἐπὶ τῆς νήσου, διὰ ν' ἀσφαλισθῇ ἀπὸ τοὺς βορείους
καὶ βορειοανατολικούς ἀνέμους· μόνον ὁ ἀνατολικὸς ἀνεμὸς δια-
βαίνων ἐκεῖθεν βλάπτει. Ἐκεῖ ἠμποροῦν νὰ σταθοῦν 5—6

πλοῖα. Ἀπὸ τὴν Βουδζόαν Θεωροῦ ἕως εἰς τὸ *Δυκτίναιον* ἄκρωτ. Σπάθα εἶναι πέντε λεῦγαι μεσημβριονατολικά καὶ βορειοδυτικά, καθορμίζονται δὲ εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ῥηθέντος ἄκρωτηρίου εἰς 30 πηγ. διὰ νὰ εἶναι ἐν ἀσφαλείᾳ (pour être en parage) εἰς καιρὸν βορείου ἀνέμου. Ἐπὶ τοῦ ἄκρωτηρίου εἶναι δύο νησία, τὰ ὅποια ἀφήνουν εἰς τὰ δεξιά ἐμβαίνοντες, καὶ πολλάκις διαβαίνουν μεταξύ τῶν δύο νησιῶν καὶ τῆς στερεᾶς. Μεταξὺ δὲ τῆς στερεᾶς καὶ τοῦ πλησιεστέρου νησίου εἶναι ἐν μικρὸν νησίδιον, τὸ ὅποιον ἔχει φρούριον, ὀνομαζόμενον τὸ πά-λαι μὲν Κόρυκος, νῦν δὲ Γραμπούσα. Ἀφ’ οὗ καθορμισθῆ τις, τὸ φρούριον μένει πρὸς βορρᾶν, καὶ θέλει εὔρει 10 πηγῶν πυθ-μένα ἀμμόωδη, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ νὰ φασικώσῃ τὰ παλαμάρια, ἐπειδὴ εἶναι βράχοι ὕφαλοι εἰς τὸν πυθμένα καὶ τὰ κόπτουν.

^ο Ὀρμος τῆς μιᾶς ἀπὸ τὰς δύο νήσους Κορύκουσ, νῦν δὲ μεγάλης Βούσης, ἢ Γραμβούσης ἐκ τοῦ (grande Vousse) Μέγα Βούσορ ἢ Βούζορ.

Τὸ (Κόρυκος) Βούζορ ἄκρωτ. εἶναι τὸ δυτικώτερον τῆς Κρήτης, ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος· τοῦτο τὸ ἄκρωτ. εἶναι ὑψηλόν· ἔχει ὅμως τόσον, ὅσον τὸ (*Δυκτίναιον*) ἄκρωτ. τοῦ Σπάθα. Ἀπὸ τὸ ἐν ἕως εἰς τὸ ἄλλο εἶναι λεῦγαι τέσσαρες· εἰς τὸ δυτικὸν τοῦ ῥηθέντος ἄκρωτ. εἶναι δύο σκοπέλοι (βράχοι) ὀνομαζόμενοι τὸ πάλαι Κόρυκοι νῆσοι, κατ’ ἄλλους δὲ καὶ Μῦλαι, (ἐσφαλμέ-νος ὅμως, διότι καὶ τὸ ἄκρωτήριον ἐλέγετο τὸ πάλαι Κόρυκος καὶ αἱ δύο Γραμβούσαι, Κόρυκοι νῆσοι). Ὁ μὲν πρῶτος πλη-σίον τοῦ ἄκρωτ. εἶναι ὁ μικρότερος καὶ καθαρὸς πανταχοῦ· ὁ δεύτερος καλεῖται νῆσος τοῦ φρουρίου Γραμβούσης, ἐπειδὴ τὸ φρούριον εὐρίσκεται ἐπάνω αὐτῆς τῆς νήσου, ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τούτων σκοπέλων εἶναι τὸ ἄκρωτήριον (Κόρυκος) Βούζορ ἐμπορεῖ τις νὰ διαβῇ μεταξύ τοῦ νησίου καὶ τοῦ ἄκρωτηρίου παραπλέον πλησίον τῆς στερεᾶς. Ἡ νῆσος, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖ-ται τὸ φρούριον, σχηματίζει ἕνα λιμένα πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μεταξύ αὐτῆς καὶ τῆς στερεᾶς ἐπὶ τοῦ ἄκρωτηρίου (Κορύκου)

Βούζου· ἐὰν ἔρχεταιί τις ἀπὸ τὸ βόρειον, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα πρέπει νὰ κυβερνᾷ ἐπὶ τοῦ (Κορύκου) ἀκρωτηρίου Βούζου· καὶ ἀφοῦ πλησιάσῃ εἰς αὐτὸ ν' ἀφήσῃ τοὺς σκοπέλους δεξιά καὶ νὰ διαβῇ μεταξύ τῶν σκοπέλων τούτων καὶ τῆς στερεᾶς· θαλασσοπορῶν δὲ τοιοῦτοτρόπως θέλει ἀνακαλύψῃ ἐν ὄροις ὑψηλὸν ἐπὶ τῆς στερεᾶς, τὸ ὁποῖον σχηματίζει τὸν λιμένα, μεταξύ δὲ τοῦ ὄρους τούτου καὶ τῆς νήσου τοῦ φρουρίου εἶναι μικρὸν τι νησίδιον εἰς σχῆμα κώνου, (ὡς τὸ κεφάλι τῆς ζακχάρως), τὸ ὁποῖον εἶναι καθαρὸν ὀλόγυρα. Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον καθορμίζονται εἰς 6—10 πήχεις ὕδατος καὶ δένουν πρυμνιόσχοινα εἰς τὴν γῆν ἔμπροσθεν τῶν ἀποθηκῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ παραλίου, ὁμοίως καὶ ἔμπροσθεν τοῦ πηγαδίου, ὅθεν λαμβάνουν ὕδωρ· ὁ πυθμὴν εἶναι ἐκεῖ ἀπὸ ἄμμον στερεάν· χρειάζονται ὅμως ὑποστηρίγματα εἰς τὰ παλαμάρια, διὰ νὰ μὴ τρίβωνται καὶ φθειρῶνται. Ἄν θέλῃ τις νὰ εἰσέλθῃ, ἢ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος, μεταξύ τῆς ὑψηλῆς ἀκμῆς καὶ τῆς νήσου Γραμβούσης, ἡ εἴσοδος δὲν εἶναι τόσον πλατεῖα, ἐκτὸς τούτου εἶναι καὶ μία ξέρα ἐν τῷ μέσῳ (α). Αὕτη ἡ ξέρα εἶναι πλησιεστέρα τῆς νήσου παρὰ τῆς στερεᾶς· εἰς αὐτὴν τὴν εἴσοδον τὸ βάθος εἶναι 7—8 πηγῶν· εἶναι 4 πόδες ὕδατος ἐπὶ τῆς ξέρας.

Μεταξὺ τοῦ (Κορύκου) ἀκρ. Βούζου καὶ τοῦ (Δυκτιναίου) Σπάθα εἶναι ὁ κόλπος τῆς πόλεως Κυσάμου, ὅστις ἔχει ἔνδον τόσῃν ἔκτασιν, ὅσῃν καὶ ὁ τῶν Χανίων δὲν ἔχει ὅμως κανένα ὄρμον· ὁ βόρειος ἄνεμος ἐνοχλεῖ ἐκεῖ. Ἀπὸ τὸ ἀκρωτ. Κόρυκον, ἢ Βούζον ἕως εἰς τὰς νήσους (Μύλας) Σόρδοι, ἢ Κουφονήσια, ἢ ποντικονήσια, ἢ ἐλαφονήσια, ἢ Πεταλλίδας, εἶναι δύο λευγαί, ἀντολικὰ καὶ δυτικὰ καὶ καθαρὰ πανταχοῦ. Ἀπὸ τὸ ἀκρωτ. (Κόρυκον) Βούζον, ἕως εἰς τὸ ἀκρωτ. (Ἴτανον ἢ) Σολομῶν βόρεια καὶ μεσημβρινά, ἔχει ἡ Κρήτη μῆκος διακόσια ὀγδοήκοντα ἑπτὰ ἡμισυ μίλια, κατὰ τὸν Στράβωνα· κατὰ δὲ τὸν

(α) Ἐκεῖ ἐναυάγησεν ὁ γνωστὸς εἰς τοὺς Ἕλληνας Ναύαρχος Ἄγγλος Ἀμιλιτων.

Σκυλακα, τριακόσια δώδεκα ἡμισυ ἀπὸ τὸ Κριῦ μέτωπον ἕως εἰς τὸ Ἴτανον ἀκρωτήριον ἢ 2,500 στάδια· τὸ δὲ στάδιον εἶναι ἴσον μὲ 125 βήματα, ἔχουν 312,500 βήματα.

Ὁρμος εἰς τὸ μεσημβρινὸν τῆς Κρήτης.

Πρὸς τὸ μεσημβρινὸν τοῦ (Ἰτάνου) ἀκρωτ. Σολομών, εἶναι δύο νησίδια πλησίον τῆς Κρήτης, ὀνομαζόμενα (Κλαῦδος), ἢ Γαῦδος, ἢ Γόζον καὶ Γαυδοπούλα· διευθυνόμενος δέ τις πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν βλέπει ἐν νησίον ὀνομαζόμενον (Ἀράδαι) Χριστιάνα, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν τοῦ ὁποῦ ἡμπορεῖ νὰ καθορμισθῇ διὰ τοὺς βορειοβορειοδυτικούς καὶ δυτικούς ἀνέμους καὶ νὰ δέσῃ πρυμνιόσχοινον εἰς τὴν γῆν· τὸ βάθος εἶναι δέκα ἕως δώδεκα πηχῶν· διευθυνόμενος δὲ πρὸς δυσμὰς εὐρίσκει δύο νήσους (Καλδερώνας ἢ) Γαθειρονήσια καλουμένας, πρὸς τὸ βόρειον τῶν ὁποίων καθορμίζονται· ἔχει ὅμως πολλὰ ρεύματα καὶ τὸ βάθος δὲν εἶναι καλόν, διὸ καὶ εἶναι διὰ καιρὸν ἀνάγκης μόνον. Πρὸς τὸ βορειοβορειοδυτικὸν τῶν Καλδερώνων εἶναι ἡ (ἱερὰ Πύτνα ἢ) Ἰεράπετρα· ἀλλ' ὅλ' αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι λιμένες τοῦ θέρους.

Περὶ τὰς Γόζους, ἢ Γαύδους.

Ἀπὸ τὸ ἀκρωτ. Κριῦ μέτωπον, ἢ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου ἕως εἰς τὴν Αἰγίλειαν ἢ Τζιριγτόν, εἶναι ἕξ λεῦγαι μεσημβρινοανατολικά καὶ βορειοδυτικά, ἢ νῆσος Αἰγίλεια εἶναι κατοικημένη· εἰς καιρὸν θέρους ἡμπορεῖ τις νὰ καθορμισθῇ εἰς τὰ ἀνοικτὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς Σούδας, μὲ τὸν βόρειον ἀνεμὸν εἰς 40 πηχεις διὰ νὰ εὐρίσκηται εἰς ἀσφάλειαν ἐν περιστάσει μεσημβρινοῦ ἀνέμου· μεταξὺ δὲ τῶν νήσων Γαύδου καὶ Γαυδοπούλας εἶναι εἰς βράχος τὸν ὁποῖον βλέπει τις νὰ συντρίβῃ τὰ κύματα. Πρὸς τὰ μεσημβρινὰ παραθαλάσσια τῆς Κρήτης δὲν εἶναι μέρος διὰ καθόρμισιν, εἰμὴ διὰ μικρὰ πλοῖα, φορτώνοντα σιτάρι καὶ ἔλαιον. Ἀπὸ τὴν Αἰγίλειαν ἕως εἰς τὸ (Ἴτανον) ἀκρωτ. Σολομών, εἶναι 14 λεῦγαι ἀνατολικά καὶ δυτικά.

Ὁρμος τοῦ Παλαιοκάστρου.

Πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τῆς νήσου (Λάσου, ἢ Ἐλάσης)

Μορένης ἐπὶ τὴν Κρήτην εἶναι ἓν μικρὸν ὄρος εἰς τὸ παραθαλάσσιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁμαλὸν ἐπάνω καὶ ἐρυθροῦν (κόκκινον), ἦτο τὸ πάλαι φρούριον ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Ἴτανος πόλις, τὰ νῦν δὲ ὠνομάζεται Παλαιόκαστρον Σετείας· ἐμπροσθεν τοῦ ὄρους τούτου εἶναι δύο νησίδια τῶν Γράδων, εὐρισκόμενα ἀνατολικοβορειοανατολικά καὶ δυτικομεσημβρινοδυτικά, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ὄρος τοῦτο, καθορμίζονται δ' ἐκεῖ εἰς 10—20 πῆχεις δένοντες τὸ πρυμνίσχοινον ἐπὶ τοῦ νησιδίου· ἢ ἡμποροῦν νὰ σταθοῦν εἰς τὸ παραθαλάσσιον.

Ὁ πυθμὴν ἔχει ὠραῖον καὶ καλὸν ἀγκύρωμα· πρὸς μεσημβρίαν δὲ τῶν νησιδίων τούτων καθορμίζονται ὁμοίως διὰ τὸν βόρειον ἄνεμον· αὐτὰ τὰ μέρη μολοντοῦτο εἶναι διὰ τὸ θέρος, ἐπειδὴ ἐκεῖ κυριεῖουν οἱ βόρειοι ἄνεμοι. Ἀπὸ τὸ ἀκρωτ. (Ἴταρον) Σολομὸν ἕως εἰς τὸ τοῦ (Σουνίου ἢ) Σιδέρου εἶναι πέντε λεῦγαί βορειοτεταρτοβορειοανατολικά καὶ μεσημβρινοτεταρτομεσημβρινοδυτικά. Ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης εἶναι πολλὰ χωρία ὅπου θερίζουν σῖτον καὶ συνάξουν ἰκανὴν ποσότητα ἐλαιῶν καὶ κατασκευάζουν πολὺ ἔλαιον.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΗΣ

ΚΡΗΤΗΣ.

Ἐκ τοῦ μεγάλου γεωγραφικοῦ, ἱστορικοῦ τε καὶ κριτικοῦ λεξικοῦ τοῦ Μ. Βρουζέτ - δελα Μαρτινιέρου τόμ. 6'. Ἴδε Candie σελ. 102, ἐκδόσει Παρισίων 1768.

Ἡ Κρήτη εἶναι νῆσος τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Μεσόγειον πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀρχιπελάγους· τὸ μὲν πλάτος τῆς μεσημβρινῆς αὐτῆς ἀκτῆς ἐστὶν ὑπὸ τὸν 35 βαθμὸν, τῆς δὲ ἀνατολικῆς ὑπὸ τὸν 45 βαθμὸν τοῦ μήκους, κατὰ τὰς νέας παρατηρήσεις. ἔχει δὲ τὸ Ἀρχιπέλαγος πρὸς τὸ βόρειον αὐτῆς, τοῦ ὁποίου ἓν μέρος λαμβάνει παρ' αὐτῆς τὸ ὄνομα Κρητικὴ θάλασσα.

Ἀπέχει δὲ ἀπὸ Μασσαλίας, καθὼς λέγει ὁ Τουρνεφόρτ, (α) περίπου 1600 μίλια, ἀπὸ δὲ Κωνσταντινουπόλεως 600· ἐπαριθμοῦσι 400 μίλια Ἰταλικά ἀπὸ Κρήτης μέχρι Δαματίου τῆς Αἰγύπτου, 300 μέχρι Κύπρου, 100 μέχρι Μύλου καὶ 40 μέχρι Κυθήρων (Τζήριγου). Οὐδέποτε ἄλλη θέσις ἐστάθη εὐνοικωτέρα ἀπὸ τὴν τῆς Κρήτης, διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ αὐτοκρατορία, καθὼς ὁ Ἀριστοτέλης παρετήρησε τοῦτο. Πλησιάζει εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Τὸ μῆκος τῆς πρέπει νὰ μετρηθῆται ἀπὸ τὸ (Κόρυκον) ἀκρωτήριον τῶν Γραμπουσῶν ἕως εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σολομών· ἐπαριθμοῦσι δὲ 250 μίλια, καὶ εἷς ἄνθρωπος ἔφιππος δύναται εὐκόλως νὰ διατρέξῃ τοῦτο τὸ διάστημα εἰς δέκα ἡμέρας. Ὁ Στράβων (β) δίδει 287 καὶ ἡμισυ μίλ. μήκους ταύτης τῆς νήσου. Ὁ Πλίνιος τῇ δίδει 270. ἐπειδὴ ἐμετροῦσαν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅπερ τινὲς καλοῦσιν ἀκρωτήριον Κριοῦ Μέτωπον, ἕως εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σολομών· καὶ οὕτω λοιπὸν πρέπει νὰ προσθέτεται μιᾶς ἡμέρας διάστημα περισσώτερον, κατὰ τὸν λογαριασμὸν

(α) Τόμ. πρῶτος (σελ. 32) τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιηγήσεώς του.

(β) Βιβλ. ἰ, σελ. 474—475.

τοῦ Σκύλακος, καὶ τότε ἔχει 312 καὶ ἡμισυ μίλια μήκους. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ πλάτους τῆς Κρήτης, ἔχει μόνον σχεδὸν 55 μίλια, καθὼς σημειοῖ ὁ Πλίνιος· ὥστε δύναταί τις νὰ τὴν διαπεράσῃ εἰς δύο ἡμέρας πρὸς τὴν μέσην, ὅπου ἐστὶ πλατυτέρα.

Ὁ Στράβων καὶ ὁ Σκύλαξ εἶχον δίκαιον νὰ εἴπωσιν ὅτι αὐτὴ ἡ νῆσος ἦτο στενὴ, μακρὰ, ἐκτεινομένη ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμᾶς· ὁμοίως καὶ Στέφανος ὁ Γεωγράφος βεβαιοῖ, ὅτι τὴν ὠνόμαζον Μακρὰν νῆσον. Ὁ Βελὼν δὲν ἐγνώριζε καλῶς τὴν περιφέρειαν τῆς Κρήτης, ὅστις τὴν διορίζει εἰς 1520 μίλια, μὲν ὅλον ὅτι δὲν εἶναι εἰμὴ 600, καθὼς συμφωνεῖ καὶ ὁ de Breves. Οἱ κάτοικοι ὁμοίως εἰσὶ τῆς αὐτῆς γνώμης, καὶ τοῦτο τὸ μέτρον ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ τοῦ Στράβωνος καὶ Πλινίου· ὁ πρῶτος τῇ δίδει 625 μίλια περιφέρειας, καὶ ὁ ἄλλος 590. Ἔστι δὲ παράδοξον ὅτι τὰ τῶν παλαιῶν μέτρα εὐρίσκονται ἐνίοτε τόσον σύμφωνα μὲ τὰ τῶν τωρινῶν Ἑλλήνων. Φαίνεται ὅτι οὗτοι οἱ τελευταῖοι τὰ διεφύλαξαν κατὰ παράδοσιν, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν σταθερὰ μέτρα, καὶ δὲν μεταχειρίζονται εἰμὴ κοινὰ βήματα, δηλαδὴ διασκελίας, περίπου δύο ἡμισυ ποδῶν ἐκάστην (α).

Ἡ Κρήτη δὲν ἔχει ποταμούς πλωίμους, εἰμὴ μόνον μερικοὺς μεγάλους ῥύακας, ὡς τὸν Ἄλμυρον καὶ τὸν Ἰστονίαν (Ἰστρόναν), εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται τὸ δένδρον Λέανδρον, τοῦ ὁποίου τὸ ξύλον καὶ τὰ φύλλα εἰσὶ δηλητήρια, ἀποτελοῦντα τὸ ὕδωρ ἐπικίνδυνον ἐν καιρῷ θέρους, τὸν Πυκνόν, ἢ Παχύν, ἢ Κλαδίλιον, ἢ Κλαδισόν, τὸν Ληθέα, ἢ Ἀναποδάρην, τὸν Ἡλέκτραν, ἢ Λιωζιον, τὸν Δικταῖα, ἢ Λασίθην, τὰ Λευκά, ἢ Μαδάραν κλ. Μεταξὺ τῶν ὄρεων αὐτῆς παρατηρεῖται τὸ τοῦ Ἰψηλωρίτη, τὸ πάλαι καὶ νῦν καλούμενον ὄρος τῆς Ἰδης, ὡς τὸ τῆς Τρωάδος (β).

Ἡ νῆσος Κρήτη τὸ πάλαι εἶχε τὸ ὄνομα Β α σ ἰ λ ε ἰ ο ν τ ῆ ς Κ ρ ῆ τ η ς (ἴδε Crète), εἶχε τοὺς ἰδιαιτέρους τῆς βασιλεῖς, ὁ

(α) De Republ. liv. 2. c. 10. Φυσικὴ ἱστορία βιβλ. 4 κεφ. 12. Περιπλ. Τουρνεφόρτ Observ. liv. 1 c. 5. Relation des voyages etc. à Paris 1628. 100 stades. Histor. Natur. l. 4 c. 12.

(β) Γεωγραφία τοῦ Ράββε, τόμ. 1 σελ. 53.

Ἄστέριος συζευχθεὶς μετὰ τῆς Εὐρώπης, ἀρπαγείσης παρὰ τοῦ Διὸς, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Μίνωα, Ραδάμανθυον καὶ Σαρπηδόνα ἦτο καὶ ἄλλος Μίνως κύριος τῆς θαλάσσης, ἀνὴρ τῆς Πασιφάης καὶ πατὴρ τοῦ Ἀνδρόγεω καὶ τῆς Ἀριάδνης ὁ Ἰδομενεὺς καὶ ὁ Μηριόνης, σύμμαχοι τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἐβασίλευσαν ἐκεῖ ἐδουκίηθη μετὰ ταῦτα δημοκρατικῶς. Ὁ Κρίντος Μέτελλος, ταποτηρητῆς τοῦ Πομπηίου, τὴν ὑπέταξεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἔκτοτε κατήντησεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς. Μετὰ ταῦτα ἐδόθη εἰς τὸν Δούκα Μοντφερράτον, ὅστις τὴν ἐπώλησεν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς κατὰ τὸ 1204, οἵτινες εἶχον ἐκεῖ ἕνα γενικὸν τοποτηρητὴν ἢ προβλέπτην (provediteur)· ἐκτὸς δὲ τούτου ἔστειλον ἐκεῖ κατὰ διετίαν συγκλητικούς κριτὰς (de Magistrats), ὁ πρῶτος τῶν ὁποίων εἶχε τὸν τίτλον τοῦ Δουκὸς, μ' ὅλον ὅτι ἦν κατώτερος τοῦ προβλέπτου· ἀλλὰ τέλος πάντων οἱ Τοῦρκοι τὴν ἐκυρίευσαν διόλου εἰς τοὺς 1669. (Ὁ πόλεμος διήρκεσεν εἰκοσιεπτὰ ἔτη, ἡ δὲ Σούδα, Σπιναλόγκα καὶ Γραμπουσα ἀντηλλάγησαν τὸ 1715 μετὰ τὴν Κλησσαν τῆς Δαλματίας, μετὰ τὴν Τήνον καὶ τὰ Κύθηρα).

Οἱ κάτοικοι τῆς Κρήτης Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοί, εἰσὶν ὑψηλοῦ ἀναστήματος, βωμαλαῖοι, εὖρωστοι, ἀγαποῦσι πολὺ τὴν τεξευτικὴν. Πάντοτε ἐσάθησαν περιβόητοι εἰς αὐτὴν τὴν γύμνασιν διὸ καὶ ὁ Πausanias (α) βεβαίῳ ὅτι, αὕτη ἡ γύμνασις ἦν ἰδιάζουσα κατ' ἐξοχὴν εἰς αὐτὸ τὸ γένος· διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων τοίχων ταύτης τῆς νήσου δὲν φαίνονται ἄλλα τινα σύμβολα εἰμὴ φαρέτραι. Ὁ Ἐφορος ἀναφερόμενος ἀπὸ τὸν Στράβωνα (β) μᾶς διεφύλαξεν ἕνα νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Μίνως ἐπρόσταζε νὰ διδάσκωσι τοὺς νέους τὴν τεξευτικὴν. Πιθανὸν νὰ μετεχειρίζοντο διὰ βέλη των ἐκεῖνο τὸ μικρὸν εἶδος τῶν σκληρῶν καλάμων, τὸ λεπτὸν καὶ ἀκανθωτὸν, τὸ φυόμενον εἰς τὰς παραθαλασσίους ἄμμους τῆς νήσου (γ).

(α) Βιβλ. α. κεφ. 29. (β) Βιβλ. 10 σελ. 480. (γ) Τουρνεφόρτ, περιηγήσεις τόμ. πρῶτος σελ. 33.

Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι μετεχειρίζοντο ὁμοίως τὴν σφενδύνην, (οἱ νῦν εἰσὶν ἐμπειρότατοι καὶ εὐστοχώτατοι πάντων εἰς τὸ πυροβολεῖν) ὑπερεῖχον κατὰ τὸν χορὸν, τὴν θηρευτικὴν, τὸ τρίξιμον, τὴν ἰππευτικὴν. Διὰ δὲ τὰ ἤθη των, ἐκατηγοροῦντο εἰς μερικὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς συγγραφεῖς τὴν σήμερον ὅμως εἰσὶν οἱ τιμιώτεροι ἄνθρωποι. Δὲν βλέπει τις εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, μῆτε ἐπαίτας (ζητιάνους), μῆτε κλέπτας, μῆτε ὀκνηροὺς, μῆτε φονεῖς, μῆτε ληστές. Αἱ θύραι τῶν οἰκῶν κλείονται μόνον μὲ σύρτας ξυλίνους ἐλαφροτάτους ἀντὶ μοχλῶν ὅταν κλέψῃ Τούρκος τις (τὸ ὅποιον ἀκολουθεῖ σπανίως), τὸν πνίγουσιν εἰς τὴν εἰρκτὴν διὰ τὴν τιμὴν τοῦ γένους, τὸν βάλλουσιν ἔπειτα εἰς σακκίον πλήρες πετρῶν, καὶ τὸν ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἂν δὲ τις Χριστιανὸς κλέψῃ, καταδικάζεται εἰς ῥαβδισμόν, ἢ ἀγχόνην εἰς τὸ πρῶτον δένδρον. Πολλοὶ τῶν Τούρκων τῆς νήσου εἰσὶν ἐξομῶται ἀρνησίχριστοι, ἢ υἱοὶ ἀρνησίχριστων. Οἱ ἀρνησίχριστοι οὗτοι εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλιγώτερον τίμιοι ἀπὸ τοὺς ἀληθεῖς Τούρκους (α).

Οἱ χωρικοὶ Ἕλληνες φοροῦν διὰ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μόνον ἓν φέσι κόκκινον εἰς τὴν ἐξοχὴν διὰ νὰ ἀποφεύγουν τὴν καυσίν τοῦ Ἡλίου, δὲν ἔχουν ἄλλην βοήθειαν εἰμὴ μίαν σκέπη λευκὴν, ἢ μανδύλιον, τὸ ὅποιον φοροῦσιν ἐπάνω τοῦ φεσίου των, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν μίαν ἄκραν ἀνασηκώνουν μὲ τὴν ῥάβδον των διὰ νὰ σχηματίζωσιν ἓν εἶδος σκιαδίου. Οἱ Τούρκοι μεταχειρίζονται τὴν αὐτὴν ὠφέλειαν. Οἱ Χριστιανοὶ εἰσὶν ἐνδευμένοι ἐλαφρὰ, φοροῦσι μόνον βρακιά κυανὰ ἀπὸ βαμβακόπανον πλατύτατα καὶ μακρὰ ἕως εἰς τοὺς πόδας, πλὴν τὸ βάθος τούτων τῶν βρακίων καταβαίνει κάτω πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅσον πρέπει, καὶ τοὺς ἀποκατασταίνει ἀξιογελάστους (τοῦτο ἀκολουθεῖ μόνον εἰς τὰς πόλεις). Δὲν φαίνεται εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον κἀνεὶς ὅστις νὰ μὴν ἦναι κελῶς ὑποδεδυμένος. Εἰς μὲν τὰς πόλεις μεταχειρίζονται οἱ Τούρκοι ἐμβάδας (παπούτσια)

(α) Τουρνεφόρτ τὸμ. ἀ. σελ. 33.

ἀπὸ βύρσαν (σαχιάνι) κοκκίνην καθαρωτάτην καὶ ἔλφρο-
τάτην, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἀπὸ μαύρην βύρσαν, εἰς δὲ τὴν ἐξοχὴν
φοροῦσιν ὑποδήματα τῆς αὐτῆς ποιότητος διακριοῦντα ὀλοκλή-
ρους χρόνους, ὥστε εἰσι τόσοσιν καλῶς ὑποδεδυμένοι ὅσον ἦσαν
εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἱπποκράτους οἱ παλαιοὶ Κρήτες· Οὗτος ὁ
ὁ περιφημὸς ἰατρὸς ὁμιλεῖ περὶ τούτου ὡς περὶ ἐνὸς ὑποδήμα-
τος ἐπιτηδευοτάτου· Γαληνὸς δὲ ὁ ὑπομνηματιστὴς αὐτοῦ
βεβαιοῖ ὅτι τούτο ἀνέβαινεν ἕως εἰς τὸ ἦμισυ τῆς κνήμης, ὅτε
ἦτον ἀπὸ ὠραῖον δέρμα (βύρσαν), τρυπημένον εἰς πολλὰ μέρη
διὰ νὰ διαπερνῶσιν οἱ ἱμάντες (λουρία) οἱ ὁποῖοι τὸ ἐσοφίγκαν
καὶ δὲν τὸ ἀφιναν νὰ πίπτῃ (α).

Ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν δὲν σφηνίζει καλῶς τὸ ἀνά-
στημά των, τὸ ὁποῖον ἐστὶ μ' ὅλον τοῦτο, τὸ ὠραιότερον ἀπὸ
ὅσα φυσικὰ προτερήματα ἔχουσιν. Ἡ ἐνδυμασία αὕτη συνίσταται
ἀπὸ ἐν φουστάνι κοκκίνου ρούχου (τζόχας) κλίνοντος πρὸς τὸ
λευκόφαιον, πολυπτυχον (μὲ πολλὰ διπλώματα), ἐξηρητημένον ἐπὶ
τῶν ὤμων διὰ πλατέων τενιῶν (κορδελῶν) ἢ τζιμουσῶν. καὶ
τὸ ὁποῖον ἀφίνει τὰ στήθη των ὀλόγυμνα (αὕτη ἡ φουστα κα-
λεῖται ἐκεῖ καρπέτα). Αἱ γυναῖκες τοῦ Ἀρχιεπελάγου φοροῦσι
βρακία, αἱ δὲ Κρήσσαι φοροῦσι μόνον τὸ ὑποκάμησον ὑποκάτω
τοῦ φουστάνιου των (β), καλύπτουσι δὲ τὰς κεφαλὰς των μὲ ἐν
λευκὸν κάλυμμα (σκέπην, ἢ μπόλιαν καλούμενον ἐκεῖ)· τὸ ὁποῖον
κρέματα μὲ χάριν καὶ ὠραιότητα ἱκανὴν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐ-
τῶν. Σπανίως φαίνονται Ὀθωμανίδες, (Τούρκισσαι), εἰς τὰς πλα-
τείας, καλύπτουσι δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῶν καὶ περιτυλιττουσιν
ὅλον τὸ σῶμά των εἰς ἓνα ὑποχιτῶνα καὶ φερεδζὲν ρούχιον.

Αἱ Ἑβραῖαι φαίνονται ἀρκετὰ ὀρεκτικά. Αἱ Μαύραι (Ἀρά-
πισσαι) εἰσὶν αἱ δυσειδέστεραι γυναικες τῆς νήσου.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κρήτης ζῶσι κάλλιστα καὶ ἀβροδιαίτως·

(α) Πρὸ πενήτηντα περίπου ἐτῶν ἤρχισαν πάλιν οἱ Κρήτες νὰ μεταχειρί-
ωνται τοιοῦτον εἶδος ὑποδημάτων καὶ ἐνομάζουν αὐτὰ Τσακιδίνια. ὁ Μετ.

(β) Λάθος μεγάλον ἔχει ὁ Κύριος Βρονζέν, ἵπει δὲ ἔλαί ἐν γένει φορεῖται βρα-
κία, ὁ Μετ.

τρέφοντες ἐπὶ τῆς νήσου πολλὰ πτηνὰ, περιστέρια, βόας, πρόβατα, χοίρους κλ. Πλήθος πολὺ τρυγῶνων, περδίκων ἐρυθρῶν, ξυλοκότων, σκαλορνίθων, συκαλίδων, ἢ συκοφάδων, λαγωῶν, ὄχι ὅμως καὶ κουνελίων, εὐρίσκεται ἐκεῖ. Τὸ τῶν κρεωπωλείων κρέας εἶναι ἐκεῖ ἀξιόλογον, ἐκτὸς ἐν καιρῷ τοῦ χειμῶνος· ἐπειδὴ δὲ ἔλλειψιν τῆς βοσκῆς εἰσὶν ὑπόχρεοι εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ χρόνου νὰ βόσκουν τὰ ποίμνιά των εἰς τὰ παραθαλάσσια μεταξὺ τῶν σχοίνων, ἢ βρούλων, ἢ σπάρτων, ὅπου κταντοῦν τόσον ἄπαχα, ὥστε τὸ κρέας των φαίνεται ὡς στυπεῖον. Οἱ χριστιανοὶ ἀδιαφοροῦσι διόλου περὶ τούτου, διότι ἔχουσι διὰ προσφύγιον τὰς ρίζας· καὶ τοῦτο ἔδοσεν αἰτίαν εἰς τὸ ἐξῆς ῥητόν. » Οἱ χριστιανοὶ παχαίνουν ὅπου οἱ ὄνοι λιμοκτονοῦν. » Τοῦτο δ' ἐστὶν ἀληθέστατον κατὰ γράμμα, διότι οἱ ὄνοι δέν τρώγουσιν εἰμὴ τὰ φύλλα τῶν φυτῶν, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἀνασπῶσιν ἔως καὶ τὰς ρίζας (τοὺς ἀσκολίμπρους).

Μ' ὅλον ὅτι αὕτη ἡ νῆσος ἐστὶν ὀλίγον καλλιεργημένη (ἐπειδὴ ἐστὶ πετρώδης καὶ ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς εὐκάρπου γῆς ἐστὶ πλήρης ἐλαιῶνων) δίδει μ' ὅλον τοῦτο περισσώτερον καρπὸν ἀπὸ ὅσον οἱ κάτοικοι καταναλίσκουσιν· φέρει δὲ καὶ πολὺν οἶνον, προμηθεύει εἰς τοὺς ξένους ἔλαιον, μαλλίον, μέλι, κηρὸν, τυρία καὶ λάδανον. Σπεύρουσιν ἐκεῖ ὀλίγον βαμβάκιον καὶ σητάμιον· ὁ σῖτος γίνεται ἐκεῖ ἀξιόλογος, ἐπὶ πᾶσι δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Χάνδακος καὶ εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Μεσαρᾶς· δὲν ἠξέουρουσιν ὅμως καλῶς νὰ κατασκευάζωσι τὸν ἄρτον, εἰμὴ μίαν ζύμην μαλακὴν, πλακωτὴν, καὶ τόσον ὠμὴν (ἄψητον), ὥστε προσκολλᾶται εἰς τοὺς ὀδόντας. Οἱ Γάλλοι κατασκευάζουσιν ἐκεῖ καλὸν ἄρτον καλοψημένον καὶ κλοανθεασμένον, τὸν ὅποιον οἱ Τοῦρκοι ἀγαπῶσι κατὰπολλά. Ἄν ἦναι καλὸν καλὸν ὑποσατικόν, κάμμία καρποφόρος πεδιάς, ὠραῖοι ἐλαιῶνες, ἀμπελῶνες καλλιεργημένοι, ἐκεῖ πλησίον εὐρίσκεται μοναστήριον ἂν ὅμως δὲν εἶναι μοναστήριον, ὁ παπᾶς δὲν κατοικεῖ μακρὰν ἀπ' ἐκεῖ. Οἱ καλόγηροι οὔτοι Ἕλληνες εἰσὶ κάλλιστοι ἄνθρωποι, καὶ δὲν καταγίνονται εἰμὴ εἰς τὸ νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν.

Ὁ οἶνος τῆς Κρήτης εἶναι κάλλιστος, ἐρυθροῦς, λευκὸς καὶ υποκόκκινος. Δὲν εἶναι παράδοξον τὸ νὰ βλέπη τις παλαιὰ νομίσματα, ἐκτυπωμένα εἰς ὄνομα τῶν παλαιῶν κατοίκων ταύτης τῆς νήσου, ἐπὶ τῶν ὁποίων παρασταίνονται στέφανα ἀπὸ κισσὸν περιπεπλεγμένον μὲ βάρυας σταφυλῆς. Μ' ὄλον ὅτι οἱ οἶνοι οὗτοι εἰσὶ πνευματωδέστατοι (pleins de feu). Ὁ Γαληνὸς τοὺς εὗρισκε τόσον συγκερασμένους ὥστε ἐπέτρεπε τὴν χρῆσιν αὐτῶν εἰς τοὺς θερμαινόμενους.

Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἔμποροῦν νὰ κρατηθῶσιν ἀπὸ τὸ νὰ πίνουν αὐτοὺς τοὺς ἀξιολόγους οἶνους, τοῦλάχιστον ἐν καιρῷ τῆς νυκτός, καὶ ὅταν τοὺς πίνουν, ὑπάγουν εἰς τὰ ὑπόγεια καὶ κρασοπωλεῖα. Οἱ Χριστιανοὶ πίνουν ἡμέραν καὶ νύκτα οἶνον ἄκρατον καὶ μὲ μικρὰ ποτῆρια, εὐτυχέστατοι δὲ ἐνταφιάζοντες ἐνίοτε εἰς αὐτὸ τὸ ποτὸν, τὴν μνήμην τῆς ἀθλιότητος καὶ δυστυχίας των. Ὅταν συγκερνῶσιν αὐτοὺς τοὺς οἶνους μὲ ὕδωρ, φαίνεται τὸ ποτήριον πλήρες συνέφων, διαπερασμένων ἀπὸ κλωστάς κυματιζούσας καὶ ὡς σγουρωμένων, σχηματιζομένων ἀπὸ τὴν μεγάλην ποσότητα αἰθερίου ἐλαίου, ὑπερέχοντος μέσα εἰς τοῦτο τὸ ὑγρὸν. Εὐκόλως ἤθελε κατασκευάζη τις ἀξιόλογα οἶνοπνεύματα ἀπὸ αὐτούς· τὸ ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ καὶ ἀπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ πινόμενον, μ' ὄλον τοῦτο οἶνόπνευμα εἶναι ἀχρεϊότατον, ἐπειδὴ εἶναι κακοκατασκευασμένον.

Τὸ μαλλὶ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν χρησιμεύει, εἰμὴ δι' ἐργασίας χονδρὰς καὶ διὰ στρώματα. Τὸ μετὰξὶ ταύτης τῆς νήσου ἤθελεν εἶναι ὠραιότατον, ἂν ἤξευραν νὰ τὸ ἐργάζωνται. Τὸ μέλι τῆς εἶναι ἀξιόλογον, καὶ εὐωδιάζει θύμου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὅλη ἡ ἀκαλλιέργητος γῆ εἶναι σκεπασμένη· εἶναι δὲ χρυσόχρουν καὶ ῥευστότερον ἀπὸ τὸ Ναρβοννικὸν (be Narbonne). Ὁ κηρὸς καὶ ὁ λάδανος ταύτης τῆς νήσου δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητα. Φημίζονται θαυμασίως τὰ τυρία τῶν Δευκῶν Ὁρέων τῶν Σφακιῶν Ἀθήναιος ὁ Δειπνοσοφιστῆς

(α) (B. βλ. 14.)

ρίδα, ὅπου ἔχουσι χωσμένην μίαν στάμνον, ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ποδὸς διαμέτρου, ἀνοικτὴν ἀπὸ τὰ δύο μέρη καὶ κτισμένην εἰς τὴν σκέπην (ἀνηφορᾶς λέγεται τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ὅθεν ἐξέρχεται ὁ καπνὸς) αὕτη ἡ σκέπη εἶναι ὡς ἡλιακὸς καὶ συνί-
 γαται ἐκ λιπαρᾶς καὶ παχείας γῆς (λεπίδος καλουμένης) ἡμίσεως ποδὸς στῤῥωμα, ἐκτεταμένον ἐπὶ δεματίων θάμνων, ἢ ἀκανθῶν, ὑποσθριγμένων εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων διὰ ξύλων χονδρῶν τρυπημένων, προσηρμοσμένων καὶ σκεπασμένων ἀπὸ σανίδας (α).

Μὲν ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῶν Τούρκων ἐστὶ μαλθακωτάτη, ἰπ-
 πεύουν μὲν ὅλον τοῦτο συνεχῶς καὶ κυνηγοῦσι· δὲν ἤξεύρουσι τί
 ἐστὶ τὸ πεζῶς κυνηγεῖν· οἱ ἄρχοντες τοῦ τόπου ἔχουσι ὡς ἐπὶ
 τὸ πλεῖστον ἵππους τῆς Βαρβαρίας ὠραιότητας, καὶ οἱ ὅποιοι
 διαρκοῦσι πολὺ περισσότερον καιρὸν εἰς τοῦτον τὸν τόπον, ἢ
 εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἡ ψυχρὰ καὶ νοσώδης πάχνη καὶ τὸ
 χόρτον τοὺς ἀποκατασταίνει ἀσθματικούς καὶ ὑποκειμένους
 εἰς τὴν ῥοήν τῶν κακοχυμίων. Οἱ ἵπποι τῆς νήσου εἰσὶ γίννοι
 (ἀλογάκια) ζωηρότατοι, τῶν ὁποίων ὁ τράχηλος, ὁ λαιμὸς, αἱ
 πλάταις καὶ τὸ στήθος εἰσὶ πολὺ ὠραῖα, ἡ δὲ οὐρὰ πολλὰ μα-
 κρεῖα· τὰ περισσότερα ἔχουσι τόσον ὀλίγα ἔντερα, ὥστε τὸ
 ἐπίσαγμα (ἢ σέλλα) δυσκόλως κρατεῖται ἐπὶ τῆς πλάτης των,
 ἀναρβιχῶνται δὲ τόσον ἐπιτηδεῖως ἐπὶ τῶν βράχων, ὥστε σκα-
 λώνοντα ἀναβαίνουν μὲ μεγάλην ταχύτητα εἰς τὰ πλεόν δύσ-
 βατα καὶ κρημνώδη μέρη, φθάνει μόνον νὰ τὰ κρατῇ τις μὲ τὴν
 μίαν χεῖρα ἀπὸ τὴν χαίτην καὶ μὲ τὴν ἄλλην νὰ κρατῇ τὸν
 χαλινόν· εἰς τοὺς φρικωδέστερους κατηφόρους, τοὺς συνεχεῖς
 εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, οἱ ἵπποι οὗτοι πατοῦσι στερεῶς καὶ ἀσφα-
 λῶς· πρέπει ὅμως νὰ τοὺς ἀφίνη τις ἐλευθέρους νὰ περιπατοῦν
 κατὰ τὴν ἀρέσκειάν των· δὲν ἀπαυδοῦσι ποτὲ ὅταν ἀφίνωνται
 εἰς τὴν διάρρισιν καὶ ὀδηγίαν των, ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν φέρωσι
 φορτία πολὺ βαρύτερα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· δὲν πίπτουν

(α) Τουρνεφόρτ περιηγ. τόμ. 4. σελ. 35.

δὲ ποτὲ ἄλλοτε, εἰμὴ ὅταν ὁ ἵππεύων δὲν ἀφίνη ἀρκετὰ τὸν χα-
 λινόν· ἐπειδὴ ἔχοντες τότε ὑψωμένην πολλα τὴν κεφαλὴν των,
 δὲν δύνανται νὰ παρατηρῶσι κάτω διὰ νὰ πατώσι στερεῶς
 καὶ ἀσφαλῶς. Αἱ γυναῖκες τῶν Τούρκων καὶ τῶν χριστιανῶν,
 μὴ δυνάμεναι νὰ μεταχειρίζονται ἄλλο ὄχημα, ἐξ αἰτίας τῆς
 ἀνωμαλίας τῶν ὁδῶν, δὲν ἀφιππεύουν (ξεκαβαλικεύουν) ποτέ·
 ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἠκούσθη ὅτι ἠκολούθησεν εἰς αὐτὰς κανέν λυπη-
 ρὸν συμβεβηκὸς διὰ πτώσεως τῶν ἵππων των· οὗτοι δὲ οἱ μι-
 κροὶ ἵπποι εἰσὶ θαυμάσιοι διὰ θήραν λαγωῦ· τοῦτο τὸ κυνήγι
 περισσότερον ἀπὸ τῶ πτηνῶν ἀγαποῦσιν οἱ Τούρκοι. Ἐχουσι
 τῷ ὄντι ἀξιόλογα πτηνὰ διὰ κελάδημα καὶ γεγυμνασμένα.
 Καθ' ὃν καιρὸν ἡ νῆσος εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐνετῶν
 ἐπραγματεύοντο ταῦτα τὰ πτηνὰ, καὶ ἕως τῆς σήμερον μάλι-
 στα φέρουν μερικὰ εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ τῆς Βενετίας· τὰ πε-
 ρισσότερα ὅμως εἰσὶν ἀποφασισμένα διὰ τὴν Κωνσταντινούπο-
 λιν, ὁμοίως καὶ ὅσα ἄλλα ἀνατρέφονται εἰς τὰ λοιπὰ νησιά
 τοῦ Ἀρχιπελάγους.

Ὅλοι οἱ κύνες τῆς Κρήτης εἰσὶ κυνηγετικοὶ (λαγωνικοὶ) νό-
 θοι, κακοσχηματισμένοι, εὐστροφώτατοι, ἰσχυροὶ καὶ φαίνονται
 ὅλοι ὅτι εἰσὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς· τὸ μαλλίον των εἶναι ἀρκετὰ
 δυσειδές, καὶ διὰ τοῦ τρόπου των παρομοιάζουν κατὰ τι μὲ
 τοὺς λύκους καὶ μὲ τὰς ἀλώπεκας· δὲν ἀπώλεσαν τίποτε ἀπὸ
 τὴν παλαιάν των ἀγχίνοιαν, καὶ φυσικῶς ὅλοι κυνηγοῦσι καὶ
 ἀρπάζουσι τοὺς λαγούς καὶ μικροὺς χοίρους· ἄλλο εἶδος κυνῶν
 δὲν φαίνεται εἰς αὐτὸν τὸν τόπον· φαίνεται ὅτι ἐκεῖ διετη-
 ρήθησαν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ὡραίας Ἑλλάδος· οἱ παλαιοὶ συγ-
 γραφεῖς δὲν ἀναφέρουσιν, εἰμὴ περὶ τῶν κυνῶν τῆς Κρήτης καὶ
 τῆς Λακεδαιμονίας, μ' ὅλον ὅτι ἐπ' ἀληθείας εἰσὶ πολλὰ κατώ-
 τεροι τῶν ἡμετέρων λαγωνικῶν.

Χά ν δ α ξ.

Πόλις πρωτεύουσα ἐσὶ τῆς νήσου Κρήτης καὶ μιᾶς ἰδιαίτερας ἐπαρχίας, καλουμένης διοικήσεις, ἢ περιφέρεια τοῦ Χά ν δ α κ ο ς, κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς. Ὁ Χάνδαξ εἶναι τὰ λείψανα μιᾶς μεγάλης πόλεως, πολυανθρώπου ἐν τῷ καιρῷ τῶν Ἐνετῶν, ἐμπορικῆς, πλουσίας καὶ ὀχυρωτάτης· χωρὶς τοῦ τεταρτημορίου τῆς ἀγορᾶς, ὅπου οἱ ἀνωτέρας τάξεις κάτοικοι διατρίβουσιν, ἤθελον εἶναι τὴν σήμερον μία ἐρημία μόνον. Ὅλον τὸ ἐπίλοιπον μέρος εἶναι ἐρείπια, ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς τελευταίας πολιορκίας ἐπὶ Ἐνετῶν, τῆς ἐπισημοτέρας κατὰ τοὺς καιροὺς μας. Ὁ Χαρδίνος (Chardin) εἰς τὰς περιηγήσεις του βεβαίωσεν, εἰς τὸ παρὰ τοῦ μεγάλου θησαυροφύλακος (ἀρχιταμία) τῆς Αὐτοκρατορίας παρῆρσιασθὲν εἰς τὸ Διδάβι ἀπομνημόνευμα, ἀφορὸν τὰς παραδόξους δαπάνας, τὰς γινόμενας κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους χρόνους τῆς πολιορκίας τοῦ Χάνδακος, γίνεται μεία περὶ 700,000 νομισμάτων (ἐσὶ νόμισμα τριῶν λιβρῶν, περίπου 5 γροσίων) μεταχειρισθέντων εἰς βραβεῖα δοθέντα εἰς λειποτάκτας, ἐξομώσαντας, εἰς τοὺς εὐδοκίμησαντας στρατιώτας, καὶ εἰς τοὺς παρουσιάσαντας κεφαλὰς Χριστιανῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἐπλήρωναν ἀπὸ ἓνα χρυσοῦν (ἐν φλωρίον Ἐνετικόν) δι' ἑκάστην. Τοῦτο τὸ ἀπομνημόνευμα ἐφάνερον πρὸς τοῦτοις ὅτι εἶχον ρίψει 100,000 κανονίας ἐναντίον τοῦ φρουρίου, ὅτι ἐφονεύθησαν ἐκεῖ 7 πασάδες, 80 ἀξιωματικοί, τόσον ταγματάρχαι ὅσον ἐκατόνταρχοι, 10,400 Γιανιτζάροι, χωρὶς τοὺς λοιποὺς στρατιώτας (α).

Ὁ λιμὴν τοῦ Χάνδακος, λέγει ὁ Τουρνεφόρτ, (β) χρησιμεύει μόνον διὰ πλοίαρια· αἱ δὲ νῆες στέκονται ἐν ἀσφαλείᾳ ἐπὶ τοῦ νησίου τῆς Δίας, κειμένης σχεδὸν κατ' ἄντικρυ τῆς πόλεως πρὸς τὸ βορειοανατολικόν, τὴν ὁποίαν κακῶς οἱ Εὐρωπαῖοι Στάνδιαν ὀνομάζουσι (ἀπὸ τὸ εἰς τὴν Δίαν καὶ τροπῆ τοῦ η εἰς α Στάνδιαν). Εὐκόλως

(α) Τουρνεφόρτ τόμ. α'. σελ. 15. (β) Ὁ αὐτὸς σελ. 16.

ἤμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι, οἱ Σαρακηνοὶ ἐκοδόμησαν τὸν Χάνδακα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ Ἡρακλείου. Ὁ Στράβων (α) περιγράφει τὴν νῆσον Θήραν, ἣτις, λέγει, ἀνταποκρίνεται μὲ τὴν νῆσον Δίαν, καὶ αὕτη ἡ νῆσος, κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, εὐρίσκεται κατ' ἔναντι τοῦ Ἡρακλείου ἐπινείου, λιμένος τῶν Κνωσσίων. (Τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο Ἀπολλωνία καὶ Μάτιον, τὸ δὲ Ἡρακλειον εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν ἤδη καλουμένην Καραπίνα).

Ἡ πόλις Candie ἐστὶν ἀναντιρρήτως ὁ Χάνδαξ τῶν Σαρακηνῶν. Ὁ Σκυλίτζης (β) σημειοῖ ὅτι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους τούτου Χάνδαξ σημαίνει ἔμφραγμα, χανάκιμα, χανδάκι, καὶ ἀναμφιβόλως ἐκεῖ διὰ συμβουλῆς ἐνὸς καλογήρου Ἕλληνος, ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγκαράθου, οἱ Σαρακηνοὶ ἐχαρακώθησαν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἀυτοκράτορος Μιχαῆλ τοῦ Τραυλοῦ. Φαίνεται δὲ φυσικώτερον νὰ ἐτυμολογήσῃ τις τὸ ὄνομα τῆς Κανδίας ἀπὸ τὸ Χάνδαξ, ἢ ἀπὸ τὸ Κανδίδα, τὸ ὅποιον ὄνομα ὁ Μαροζίνης ἔδωκεν εἰς αὐτὸ τὸ φρούριον. Ὁ Πινέτ, εἰς τὴν ἀπὸ τὸν Πλίνιον μετάφρασίν του, δὲν εἶχε λόγον νὰ ἐκλάβῃ τὸ Μεραμπέλον ἀντὶ τοῦ Ἡρακλείου. Κατὰ τὸν Στράβωνα τὸ Ἡρακλείον ἦτο κατέναντι τῆς Δίας, καὶ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου Σολομών. Πρέπει ὁμως νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν γνώμην τοῦ Στράβωνος σαφηνίζουσαν πολὺ κάλλιον περὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως παρὰ τὴν τοῦ Πτολεμαίου (γ).

Οἱ νομίζοντες ὅτι ὁ Χάνδαξ ἐστὶν ἡ παλαιὰ πόλις τοῦ Μάτιου, κατακτηθέντος ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, δὲν ἀπομακρύνονται ἕως πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὑποθέτοντες ὅτι εἰς τὴν ἐπαρίθμησιν, τὴν ὁποίαν ὁ Πλίνιος (δ) ἐποίησε τῶν νήσων, τῶν οὐσῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης, πρέπει νὰ ἀναγινώσκωμεν, καθὼς εἶναι πολὺ τὸ φαινόμενον, Δία ἀντὶ τοῦ Βία, ἢ τοῦ Σία, τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Δαλεσχιάμπου (Daléchamp) καὶ τοῦ Χρονοβίου· (ὁ Π. Χαρδίνος ἀναγινώσκει Δία.) Τούτου δοθέντος, ἡ Ἡρακλεία καὶ τὸ Μά-

(α) Βιβλ. 10. (β) Σιλ. 500. (γ) Ἱστορ. Ἑνετ. βιβλ. 12. (δ) Βιβλ. 4 κεφ. 12.

τιον θέλει εἶναι ἴσως ἡ αὐτὴ πόλις, ἣτις εἶχε ταῦτα τὰ δύο ὀνόματα ὁμοῦ κατὰ διαφόρους καιρούς. Ὁ Στράβων καὶ ὁ Πτολεμαῖος δὲν ἐποίησαν ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Μάτιου· ὁ δὲ Πλίνιος ἀναφέρει ταῦτα τὰ δύο ὀνόματα ὁμοῦ. Ἴσως πρέπει νὰ ἀναγινώσκωμεν Μάτιον Ἡρακλεία, χωρὶς διαστολῆν· ἐνδεχόμενον εἶναι ὅτι τὸ Μάτιον καὶ τὸ Ἡράκλειον νὰ ἦσαν δύο πόλεις διαφορετικαὶ πλησιέσταται ἢ μία μετὴν ἄλλην, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπομένως ἀνταπεκρίνοντο καὶ αἱ δύο εἰς τὴν νῆσον τῆς Δίας· ἐπειδὴ τοῦτο τὸ πρὸς τὸ βόρειον τοῦ Χάνδακος νησίον ἐδύνατο νὰ σχηματίσῃ ἐν τρίγωνον ἰσόπλευρον μετὰ τὰς ῥηθείσας δύο πόλεις· καὶ οὕτως ὁ Στράβων καὶ ὁ Πλίνιος εἶχον λόγον νὰ διορίσωσι τὴν θέσιν των διὰ τῆς θέσεως τῆς Δίας, καθὼς ὁ Στράβ. λέγει μετ' ἀκριβείας, ὅτι ἡ Κνωσσὸς ἔχει ἐπίγειον τὸ Ἡράκλειον· τὸ Ἡράκλειον ἦν ὁ θαλάσσιος λιμὴν τῶν Κνωσσιῶν, τοῦ δυνατωτέρου λαοῦ τῆς Κρήτης, δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Χάναδαξ, ὁ μόνος θαλάσσιος λιμὴν, ὁ ἀξιολογώτερος ὅλων τούτων τῶν μερῶν, ἦτο θεμελιωμένος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἡρακλείου. Κατὰ δὲ τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ἡ πόλις τοῦ Μάτιου ἔπρεπε νὰ ἦναι ἀνατολικώτερον (α).

Μ' ὄλον ὅτι ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος ἐστὶν ἀμελημένη τὴν σήμερον, τὰ τεῖχη της ὅμως εἰσὶ καλὰ καὶ καλῶς στερεωμένα μετὰ χῶμα, τοῦτο δὲ ἐστὶν ἔργον τῶν Ἐνετῶν, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι μόλις ἐδιώρθωσαν τὰ χαλάσματα τῆς τελευταίας πολιορκίας. Ἐπαριθμοῦσιν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν περίπου 800 χριστιανούς πληρώνοντας κεφαλιᾶτικα δοσίματα (χαράτσι). Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐστὶν ὁ Μητροπολίτης ὅλου τοῦ βασιλείου· ἀναβιβάζουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑβραίων ἕως εἰς τοὺς 100. Οἱ Ἀρμένιοι (β) ἔχουσι μόνον μίαν ἐκκλησίαν, καὶ δὲν εἶναι περισσώτεροι ἀπὸ τοὺς 200 (ἴσως 20)· τέσσαρας πέντε μόνον οἰκογένειαι Γάλλων εἰσὶν ἐκεῖ, εἰς ὑποπρόξενος καὶ δύο Καπουτζῖνοι, οὔτινες

(α) Ὁ Βιλιάμ Γούθριος γράφει ὅτι, ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς παλαιᾶς πόλεως Πανόρμου· ὁ Μ. Γεωγρ. τόμ. Δ'. ἴδε Candie.

(β) Μόλις εἶναι 25 οἰκογένειαι ὁ Μ.

ἀπέκτησαν ἕνα οἶκον πλησίον τῆς θαλάσσης ὠραιότατον· οἱ δὲ λοιποὶ κάτοικοι τῆς πόλεως εἰσὶ Τούρκοι. Τὰ περὶ χωρα τοῦ Χάνδακος εἰσὶ πεδιάδες μεγάλαι καὶ καρποφόροι, πεπλουτισμένα ἀπὸ πᾶν εἶδος καρπῶν. Εἶναι ἐμποδισμένον τὸ νὰ ἐξέλθῃ σίτος ἀπὸ τὴν νῆσον, χωρὶς τῆς ἀδείας τοῦ ὑποβασιλέως.

Χά ν δ α ξ ὀ Ν έ ο ς (ἡ Φορτέτσα) φρούριον τῆς νήσου Κρήτης πρὸς τὸ μεσημβρινὸν καὶ σχεδὸν δύο μίλια γεωγραφικὰ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν, καθὼς σημειοὶ ὁ Φρεδερίκος δὲ Βίτ. εἰς τὸν ταύτης τῆς νήσου γεωγραφικὸν του πίνακα. Ὁ Π. Κορονέλης δὲν σημειοὶ τίποτε ἐπὶ τοῦ ἐδικοῦ του, καὶ, διὰ νὰ εἴπω ἐν παρόδῳ, οὗτοι οἱ δύο πίνακες ὁμοιάζουσι τόσον ὀλίγον, ὥστε, ἂν δὲν εἶχον τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἠμποροῦσε τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ καθεὶς διαλαμβάνει περὶ μιᾶς διαφορετικῆς νήσου. Δὲν εὐρίσκει τίς εἰς τὸν τοῦ Π. Κορονέλη σχεδὸν μήτε ἕνα τόπον ἀπὸ τοὺς πέραξ τοῦ Χάνδακος, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει· ὁ δὲ Βίτ. ὁ Κορονέλης εἰς τὸ λεξικόν του λέγει ὅτι οἱ Τούρκοι ἐκκοδόμησαν τὸ φρούριον καλούμενον Νέ ο ς Χά ν δ α ξ, διὰ νὰ στενοχωρήσωσι τὴν πόλιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς πολιορκίας· προσθέτει δὲ ὅτι τὴν ἄφησαν ἔπειτα καὶ κατεδαφίσθη, ὡς ἄχρηστον εἰς αὐτούς (α).

Ἡ γῆ τοῦ Χάνδακος εἶναι μεγάλη ἐπαρχία τῆς Κρήτης, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ πρωτεύουσα· ἔχει δὲ τὸ Ἀρχιπέλαγος πρὸς βορρᾶν, τὴν Ἀφρικὴν θάλασσαν πρὸς μεσημβρίαν, τὴν γῆν τῆς Ἑτίας πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὴν τῆς Ῥηθύμνης πρὸς δυσμάς.

Χανία (Α)

Τὰ Χανία ἐστὶ πόλις τῆς Κρήτης εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς βορείου πλευρᾶς ἐπὶ μιᾶς γῆς Χανιώτικα καλουμένης. Τοῦτο ἐστὶ τὸ δεῦτερον φρούριον τῆς νήσου. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι μικρὸν

(α) Ἡ γῆ λέγεται Φορτέτσα· εἰς τὸ μέρος αὐτὸ τῷ ὄντι ἐπὶ ἐνὸς λοφιδίου, καθὼς καὶ ἐπὶ ἐνὸς ἄλλου ὄμοιου, οὐ μακρὰν αὐτοῦ, εἶχον οἱ Τούρκοι ὠχυρώματα μὲ χανδάκια εἰς τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας· ἔπου ἠσφαλίζετο ὁ ἀρχιστράτηγος Πισσαῆ· μὲ ὅσα πολύτιμα εἶχεν ἐντὸς τῶν σκηνῶν του· ἴδε τὸν Βοτάνιον. ὁ Μ.

τερον τοῦ Χανδακος· διὰ τοῦτο ὁ ἀντιβασιλεὺς ταύτης τῆς πόλεως προσάξει τὸν πασᾶν τῶν Χανίων, καθὼς καὶ τὸν τῆς Ῥηθύμνης. Ὁλη ἡ νῆσος ὑπάκειται εἰς αὐτοὺς τοὺς τρεῖς στρατηγοὺς, καὶ ὁ καθεὶς ἔχει τὴν ἐπαρχίαν του. Ἐπαριθμοῦσι δ' ἐκεῖ μόνον περιπίου 1500 Τούρκους, δύο χιλιάδας Ἕλληνας χριστιανούς, πενήκοντα Ἑβραίους, δέκα, ἢ δώδεκα ἐμπόρους Γάλλους, ἕνα γαλλικὸν πρόξενον καὶ δύο Καπουτζίνους ἐπαίτας. Τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως εἰσὶ καλὰ, τὰ τεῖχη καλῶς ἐφοδιασμένα, καλῶς σερωμένα μὲ χῶμα ὑψωμένον καὶ ὑπερασπιζόμενα ἀπὸ ἕν χανδάκι βαθύτατον· ἔχει δὲ μόνην μίαν πύλην πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς. Οἱ Τούρκοι τὴν ἐκυρίευσαν εἰς τοὺς 1645 ὕστερον ἀπὸ δύο μῆνας καὶ ἀφ' οὗ ἀντεστάθησαν οἱ ἔνδον εἰς ἑπτὰ γενικὰς εἰσβολὰς (α). Ὁ λιμὴν, μ' ὄλον ὅτι πολὺ ἐκτεθειμένος εἰς τὸν βορρᾶ, κηθεν εἶναι μολοντούτο κάλλιστος, ἀν διστηρήτο μὲ ἐπιμέλειαν· ἐκεῖ φαίνονται ἔτι τὰ ἑρείπια ἐνὸς ναυπηγείου, ὠκοδομηθέντος ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, ἀριστερὰ εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ ὄρου (λιμένος). Δὲν εὐρίσκεται πλέον εἰμὴ ὁ θόλος τοῦ ναυπηγείου τούτου ὅπου κατεσκευάζον τὰ κότεργα. Οἱ Τούρκοι ἀμελοῦσι διόλου τὴν διατήρησιν τῶν λιμένων καὶ τῶν τευχῶν τῶν πόλεων. Ἡ εἴσοδος τοῦ λιμένος τῶν Χανίων ὑπερασπίζεται ἀριστερὰ ἀπὸ ἕν μικρὸν φρούριον, ὅπου ἐστὶν ὁ Φάρος. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐκεῖθεν τοῦ πρώτου προμαχῶνος, εὐρισκόμενον φρούριον ἐστὶ διόλου κατηδαφισμένον. Ἀφ' οὗ διαβῆ τις τὸν Φάρον εὐρίσκει ἕνα βωμὸν (δζαμί) εὐμορφον, τοῦ ὁποίου ἡ σκέπη εἶναι χαμηλὴ καὶ στρογγύλη· τὸ πρόσωπόν του σχηματίζεται ἀπὸ πολλὰς ἀψίδας, ὑπὸ ἄλλων τόσων σκεπῶν πλαγίας ὄψεως (profil) καθὼς καὶ ἡ τῆς μεγάλης ἀψίδος. Ὁ οἶκος τῶν Καπουτζίων Γάλλων ἐστὶ πλησίον τοῦ ῥηθέντος βωμοῦ· τὸ παρεκκλήσιον αὐτῶν ἐστὶν εἷς οἶκος, κάκιστα ὠκοδομημένος καὶ κακοστολισμένος, ἐφημερευόμενος ἀπὸ δύο καλογήρους ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Παρισίων, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ ἡγου-

(α) Τουρνεφόρτ τόμ. α'. σελ. 7 περιήγ. εἰς τὴν Ἀνατολίαν.

μένου, ὁ δ' ἄλλος παραστήνει τὸ ἐπιλοιπον μέρος τῆς κοινότητος. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἐμπορίου δίδουσι εἰς αὐτοὺς ἑκατὸν σκούδα (νόμισμα 3 λιβρῶν) τὴν χρόνον. Ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, οἱ πρῆγματευταὶ καὶ οἱ αὐτὰι τοῖς δίδουσι ἔλεος.

Οἱ οἴκοι τῶν Χανίων, εἰσὶν ἀπλούστατοι, καθὼς εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν· οἱ πλεόν καλοκτισμένοι ἔχουσι μόνον δύο πατώματα, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κατώγειον, χρησιμεύει διὰ κάτω αἰθουσαν (σάλαν), δι' ἀποθήκην, διὰ ταμεῖον καὶ διὰ σταῦλον. Οἱ τοῖχοι εἰσὶ κτήρια ἀπὸ γωνίας πετρῶν πελεκητῶν. Τὸ δεύτερον πάτωμα (εἰς τὸ ὁποῖον ἀναβαίνουσι διὰ μιᾶς κλίμακος ξυλίνης πολὺ ὀρθείας) διαιρεῖται εἰς διάφορα μέρη κατὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ τόπου, καὶ σκεπάζεται ἀπὸ δῶμα (χωματοσκέπασμα), εἰς τὸ ὁποῖον δὲν μεταχειρίζονται μήτε γύψον, μήτε κεραμίδας, ἀλλὰ σανίδας ἀπὸ ἔλατον ἀποτελούσας τὴν ὀροφήν, καὶ καρφωμένας εἰς εἶδος θήκης ἀπὸ μικρὰ πέταυρα τετραγωνικῶς ἐστρωμένα περίπου ἐνὸς ποδὸς διαμέτρου· αὕτη ἢ στέγη ὑποστηρίζεται ἀπὸ ξύλα δρυῖνα μὲ

- τρύπας ἀραδιασμένα καὶ ἀπέχοντα δύο, ἢ τρεῖς πόδας τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο· ἔξωθεν δὲ αἱ σκέπαι τῶν οἴκων εἰσὶν ἐνδεδυμένα ἀπὸ ἓν στρώμα γῆς διαλελυμένης ὡς μίγμα, κτυπημένης πολὺ καὶ ἐστρωμένης ἀπὸ μικροὺς χάλικας τῶν χειμάρρων· δὲν δίδουσι δὲ περισσώτερον κατήφορον εἰς τὸ πρόχωμα τοῦ δώματος, εἰμὴ ὅσοι χρειάζεται διὰ τὸ τρέξιμον τῶν τῆς βροχῆς ὑδάτων· ἐκεῖ ἀναψύχονται ὅταν εἶναι καλὸς καιρὸς, καὶ μάλιστα κοιμῶνται ἐκεῖ ἐν καιρῷ τῶν κυνικῶν καυμάτων· πρέπει δὲ νὰ διορθῶνται ταύτην τὴν σκέπην καθ' ἕκαστον χρόνον· πλὴν ἢ διατήρησις αὐτῆς χρήζει περισσοτέρας δαπάνης αὐτῆς τῆς κατασκευῆς. Ἐκτὸς δὲ ταύτης τῆς στρωτῆς σκέπης, ἕκαστος οἶκος ἔχει κοινῶς ἓν ἄλλο μικρὸν στρώσιμον εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα, τοῦτο δ' ἐστὶν εἰς οἰκίσκος ἀσκεπῆς (ἡλικκός) στολισμένος μὲ μερικὰς γλάστρας ἀνθέων· αὕτη ἢ στρώσις δίδει μεγίστην βοήθειαν εἰς τὴν ὑγιείαν· ἐπειδὴ τῶν περισσοτέρων ὀσπητίων τῆς πόλεως, ὄντων πρὸς βορρᾶν, κλείουσι τὰ παράθυρα, ὅταν φυσᾷ ἄ

βόρειος άνεμος, και άνοίγουσι τήν θύραν τοῦ ἠλιακοῦ (τοῦ στρωσίματος τούτου), τήν οὔσαν πρὸς μεσημβρίαν. Κλείουσι δὲ ταύτην τήν θύραν και άνοίγουσι τὰ παράθυρα τὰ πρὸς βορρᾶν, ὅταν ἀρχίξῃ νὰ πνέῃ ὁ μεσημβρινὸς άνεμος, ὁ τόνσον ἐπικίνδυνος εἰς ὄλην τήν Ἀνατολήν· οὔτοι δὲ οἱ άνεμοὶ εἰσὶν ἐκεῖ τόνσον καυστικοί, ὥστε πνίγουσι πολλάκις ανθρώπους εἰς τὰς πεδιάδας.

Τὰ περίξ τῶν Χανίων εἰσὶ θαυμάσια ἀπὸ τήν πόλιν ἔως εἰς πὰ πρῶτα βουνά· ἡ ἔως τὸν Γαλατᾶν ἐκτεινομένη πεδιάς ἐστὶ πῆς αὐτῆς ποιότητος· ταῦτα εἰσὶ δάση ἐλαιῶν τόνσον ὑψηλῶν, ὡς αἱ τοῦ Τουλῶν και Σεβίλλης. Δὲν ξηραίνονται ποτὲ εἰς τήν Κρήτην, ἐπειδὴ δὲν παγώνουν· ταῦτα τὰ δάση διακόπτονται ἀπὸ ἀγρούς ἀμπέλων, περιβολίων, ἀπὸ βύακας οἵτινες περιστοιχίζονται ἀπὸ μυρσίνας και ῥοδοδάφνας.

Οἱ ἐλαιῶνες οὔτοι φέρουσι μεγίστην δαψίλειαν ἐλαίου· και βεβαιούσι μάλιστα τινὲς ὅτι, εἰς τοὺς 1699 ἐσύναξαν εἰς τήν Κρήτην 300,000 μέτρα ἐλαίου (μίστατα ἐπιτοπίως λεγόμενα, τὸ δὲ μίστατον = 12 ὀκαδῶν). Τὸ σύνθηες μέτρον ἐλαίου ἔχει 8 ὀκάδες και μισὴν εἰς τὰ Χανία· ἡ ὀκά ζυγίζει τρεῖς λίτρας και δύο οὔγγιας, ἡ δὲ οὔγγια = 8 δράμια, αἵτινες φέρουσι 400 δράμια, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ μετρᾶν εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη, ἡ λίβρα ἐστὶν = 128 δράμια, και τὸ δράμι = 60 σπυρία σίτου.

Ἐκτὸς τῶν δασείων τῶν ἐλαιῶν, εἰσὶ πολλά περιβόλια περίξ τῶν Χανίων, φυτευμένα, καθὼς και τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Τουρκίας, χωρὶς τάξιν, χωρὶς συμμετρίαν, χωρὶς καθαριότητα· εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀμελημένους λειμῶνας τὰ δένδρα δίδουσι ἀχρεῖα ὀπωρικά· ἡ τέχνη τοῦ ἐγκεντρῶναι και ἐμφυλλίζεσθαι εἶναι ἐκεῖ ἄγνωστος.

Μετὰ ἐν ἡμῖσι μίλιον ἀπὸ τὰ Χανία ἐστὶν ἐν μοναστήριον τοῦ ἀγίου Ἐλευθερίου ὅπου νομίζουσι τινὲς ὅτι ἦτον ἡ πρωτεύουσα τῆς Κυδωνίας, ἀλλ' ὁ Τουρνεφόρτ λέγει, ὅτι ἐκεῖ δὲν εἶναι τελείως παλαιότατα ἐρεπίτια. Κατὰ τὸν Στράβωνα (α) ἡ Κυδωνία (ἐξακολουθεῖ αὐτὸς,) ἦν πόλις παραθαλάσσιος, δύο μίλια ἀπέχουσα ἀπὸ τήν Ἀ π τ ἔ ρ α ν. Τὰ Χανία κεῖνται

(α) Βιβλίον 1ο.

κυρίως εἰς τοῦτο τὸ διάστημα ἀπὸ τὸ παλαιόκαστρον, ἔπου ἦτο βεβαίως ἡ πόλις τῆς Ἀπτέρας. Μία πόλις τόσοσ δυνατὴ ὡς ἡ Κυδωνία, ἥτις βαρυζυγίζουσα, ὑπερεῖχεν εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Κνωσσοῦ καὶ Γορτύνης, αὕτη, ἡ Κυδωνία λέγω, ἥτις καὶ ἀνθίστατο εἰς τὰς δυνάμεις τῶν δύο πόλεων ἐνωμένων ὁμοῦ, εἶχε χρεῖαν ἐνὸς καλοῦ λιμένος καὶ κατοίκων μετακομισθέντων εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, διὰ νὰ ἐκτείνωσι τὰς ἀλύσσους καὶ νὰ ἐμποδίζωσι τοὺς ἐχθρούς των ἀπὸ τὸ νὰ κάμνουν ἐκεῖ ἀποβάσεις. Ὄθεν δὲν εἶναι ἄλλος λιμὴν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη εἰμὴ ὁ τῶν Χανίων καὶ ὁ τῆς Σούδας. (Ἴδε Κυδωνία). Κατὰ τὸν Βανδράνδ, τὰ Χανία ἀπέχουσιν 28 μίλια ἀπὸ τὸ (Λυκτίραιον) ἀκρωτήριον Σπάθα, 40 ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον καὶ 90 ἀπὸ τὴν πόλιν, τοῦ Χάνδακος.

Ῥηθύμνη, ἢ Ῥέθυμνον, ἢ Ῥέθε- μνος κοινῶς. (B)

Αὕτη ἡ πόλις τῆς νήσου Κρήτης κεῖται ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς αὐτῆς, περίπου δεκαοκτὼ λεύγας ἀπὸ τὴν πόλιν τοῦ Χάνδακος πρὸς δυσμάς. Τὸ Ρέθυμνον τοῦτο, τρίτον ὄν φρούριον τῆς νήσου, ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους τῷ 1647 ἔτει, καὶ ἀπὸ τότε διοικεῖται ἀπὸ ἓνα πασᾶν, ὑποκείμενον εἰς τὸν ἀντιβασιλέα τοῦ Χάνδακος. Ἔστι δὲ φαιδρότερα πόλις καὶ χαριστέρα ἀπὸ τὴν τῶν Χανίων, μ' ὅλον ὅτι μικροτέρα καὶ περικυκλωμένη ἀπὸ τεῖχην, ἀρμοδιώτερα μᾶλλον εἰς τὸ νὰ περικλείουν μίαν περιοχὴν, ἢ νὰ ὑπερασπίζωσι πολεμικὸν φρούριον. Ἡ ἀκρόπολις ἔγινε μόνον διὰ νὰ διατηρῇ τὸν λιμένα· ἔστι δ' ὠκοδομημένη ἐπὶ βράχου τινος κρημνώδους, προχωρεῦντος εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἤθελεν εἶναι δυσάλωτάτη, ἂν δὲν ὑπέκητο εἰς ἓνα ὀμαλὸν καὶ ἀπότομον βράχον, ὄντα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ἄλμοροῦ. Αὕτη ἡ ἀκρόπολις ὑπερασπίζει φρούριόν τι, ὠκοδομημένον εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς πόλεως δι' ἀσφάλειαν τοῦ λιμέ-

νος. Τοῦτο δὲ τὸ φρούριον εἶναι κατὰ τὸ παρὸν κατηδαφισμένον, ὃ δὲ λιμὴν ἐξολοκλήρου ἡμελημένος. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα καθορμίζοντο τὸ πάλαι εἰς τὴν Δάρσην, ὑποκάτω τῆς ἀκροπόλεως· τὴν σήμερον ὅμως μύλις πλοιάρια δύνανται νὰ ἀράξουν ἐκεῖ (α).

Ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἐπολιώρουν τὴν Φαιμαγοῦσσαν εἰς τὴν νῆσον τῆς Κύπρου, ὃ καπετὰν Ἀλῆ πασᾶς ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ μίαν αἰφνίδιον ἐπιδρομὴν εἰς Κρήτην ἀλλ' ἦσαν τόσον καλῶς προμηθευμένα ὅλα τὰ φρούρια, ὥστε μόνον τὸ ῥέθυμνον ἐλεηλατίθη ἀπὸ τὸν Βλοῦς-ἀλῆ, ναύαρχον τῶν βαρβαρικῶν πλοίων.

Ἡ ἐξοχὴ τοῦ ῥεθύμνου εἶναι μόνον βράχοι πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ἐπὶ δὲ τῆς εἰς Χάνδακα ἀγούσης ὁδοῦ ἐστὶν ὠραιοτάτη· εἰς τὰ παράλια ὅλα φαίνονται περιβόλια, τὰ ὅποια ποτίζονται ἐκ μεγάλων πηγαδίων μὲ ζυγούς, (γεράνια)· ἐκεῖ τρώγουσι κεράσια πρωϊμώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς νήσου· ὅλαί αἱ ὀπῶραι εἰσὶν ἠδονικώτεραι· τὸ μετάξι, τὸ μαλλίον, τὸ μέλι, τὸ κερὶ, ὁ λάθανος, τὰ λάδια καὶ τὰ λοιπὰ προϊόντα εἰσὶν ἐκεῖ ἀξιοζήτητα ὡς κάλλιστα. Τὰ ὕδατα ταύτης τῆς πόλεως ἐξέρχονται μὲ μεγάλους ἀναβρασμούς· ἀπὸ τὸ βῆθος μιᾶς πηγῆς εἰς μίαν στενὴν κοιλάδα, μετὰ 3 τέρταρον τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν πόλιν πρὸς μεσημβρίαν· ταῦτα τὰ ὕδατα διοχετεύονται εἰς τὴν πόλιν τοῦ ῥεθύμνου. Εἰς τὴν πρὸς τὴν κοιλάδα ταύτην ἄγουσαν ὁδὸν ὠκοδόμησαν ἓνα πολὺ ὠραῖον βωμὸν (δ'ζαμι), εἰς τὸν περιβολὸν τοῦ ὁποίου εἰς Τοῦρκος ἔκτισε ξενοδοχεῖον, διὰ νὰ καταλύωσι καὶ τρέφονται ὄωρεάν, ὅσοι ὁδοιπόροι φθάνουσιν ἐκεῖ ἀφ' οὗ κλεισθῆ ἡ πύλη τῆς πόλεως, ἢ οἱ σκοπεύοντες νὰ κινήσωσι πρὶν ἀνοιχθῆ· Τοῦτο τὸ ὀσπήτιον διατηρεῖται καλῶς. Γεωργεῖται ἐκεῖ 2 εἶδος φυτοῦ τῆς Αἰγύπτου καλουμένου pied de veaus, τὸ ὅποῖον οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς νομίζουσιν ὅτι εἶναι ἡ κολοκασία τῶν παλαιῶν· οἱ κάττοικοι τοῦ τόπου τρώγουσι τὰς ρίζας αὐτοῦ εἰς τὸν ζεμὸν (τὴν σοῦπαν).

(α) Τουρνφόρτ περιήγ. Ἀνατλ. τόμ. α. σελ. 13.

Ἡ Μαλβαζία τοῦ Ρεθύμνου (α) ἐτιμάτο πολὺ εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἐνετῶν.

Σιτεία, ἢ Σετεία καὶ τὸ πάλαι Ἐτεία. (Γ)
(ἴδε τὸ Λιμενολόγιον.)

Πόλις τῆς Κρήτης ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς πλησίον τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς ἄκρας, ἐνωμένη μὲ ἓνα μικρὸν κόλπον τῆς θαλάσσης τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος· καίται δὲ εἰς κᾶποιον διάστημα πρὸς δυσμὰς τριῶν μικρῶν νησιῶν, ἢ βράχων, καλουμένων (τὸ πάλαι Ἰάνες, Διονυσιάδες, νῆσοι τοῦ Βάκχου, καὶ ἀγνίζοντες· νῦν δὲ Ἰανισαῖροι, διαφθορὰ τῆς λέξεως Διονυσιάδες,) τέσσαρα μίλια εἰς τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως τοῦ Χάνδακος ἐπὶ μιᾶς ἀνωμάλου θέσεως, προχωρούσης εἰς τὴν θάλασσαν ὡς γλῶσσα γῆς, καὶ περικυκλωμένης σχεδὸν πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ὕδατος· Αὕτη ἡ πόλις δὲν ἔχει τελείως λιμένα, ἀλλὰ μόνον αἰγιαλὸν ἀνοικτὸν, τὸν ὁποῖον οἱ Ἴταλοὶ ὀνομάζουσι Spiaecchia, ὅπου τὰ πλοῖα δὲν εὐρίσκονται διόλου ἐν ἀσφαλείᾳ, ἐξ αἰτίας τοῦ βορείου ἀνέμου, ὅστις ἐκεῖ φυσᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τῷ καιρῷ τῶν Ἐνετῶν ἦν πόλις ἐπισκοπικὴ, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίσκοπος Ἐτείας ἦν διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Χάνδακος.

Ἡ ἐπαρχία αὐτῆς διαιρεῖται ἀπὸ τὴν τοῦ Χάνδακος διὰ τοῦ ποταμοῦ Μίρτου, ἔστι δὲ ἀνωμαλωτάτη, ἐξ αἰτίας τῶν βουνῶν καὶ τῶν κοιλάδων, ἐξ ὧν ἐστὶ πλήρης· περιέχει δὲ ἓν φρούριον, μὲ ἓν νησιδίων περιτειχισμένον, καλούμενον Ἰεράπετρα καὶ 70 μικρὰ χωρία Casalia. Ἴδου ἡ ἔκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ δικαστηρίου τῆς ἐπὶ Ἐνετῶν διωρίζετο ἐκεῖ διοικητῆς, ὅστις ἐκυβέρνηα μὲ τίτλον τοῦ Praitore.

(α) Ῥήθυμνον. Πτολεμ. βιβλ. 3 κεφ. 17. μεταξὺ τοῦ Πανγοματρίου καὶ τοῦ κόλπου Ἄμφιμαλλία.

Ῥύτιον πόλις τῆς νήσου Κρήτης κατὰ τὸν Ὅμηρον Ἰλιάδ. Β. στίχ. 155. Πλωτ. καὶ Στέφ. τοῦ Φεραρίου τὸ λεξικὸν τὴν συγχίει μὲ τὸ Ρέθυμνον βιβλ. 4 κεφ. 42α.

Ἐπισκοπαὶ τοῦ Μεσαιῶνος.

α'. Γορτύνη.	ζ'. Χερρόνησος.
β'. Κνωσσός.	η'. Κυδωνία.
γ'. Ίεράπετρα.	θ'. Κύσαμος.
δ'. Λάμπη.	ι'. Στετίας.
ε'. Σύβρυτος.	καὶ ια'. Κανδάνου.
ς'. Ἐλεύθερα.	

Πόλεις Μεσόγειοι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

- 1 Κνωσσός.
- 2 Γορτύνη.
- 3 Λύκτος, ἢ Αυττός (τὴν σήμερον Παλαιόκαστρον).
- 4 Λαβύρινθος.

Παραθαλάσσιαι.

- 5 Κυδωνία, τὴν σήμερον Χανία.
- 6 Ῥηθύμνη,
- 7 Λυσσός τὴν σήμερον Φόνησα.
- 8 Κυεῦον (ἑτεία) ἢ Σιτσίον τὴν σήμερον Σιτεία.
- 9 Μινώα, Ἀρτεμοῦρα, ἢ Παλαιόκαστρον ἐκτὸς τοῦ ἄλλου.
- 10 Μάτιον, ἢ Κάνδαξ κατὰ τινάς.
- 11 Καμάρα Λαττώ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΙ ΤΙΝΕΣ ΟΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

Ἀντίγραφον ἀπὸ τὸ ἀρχίβιον τῆς κοινότητος
τῶν Κορφῶν.

Ἀλέξιος Κομνηνὸς βασιλεὺς καὶ
Αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων.

Ἡμεῖς, οἱ διὰ τῆς ἀπέριου καὶ ἀμέτρου εὐσπαγγλίας τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Πατρός καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ τῆς ἀειπαρθένου Θεοτόκου, ὄντες ἐπὶ τῆς γῆς κραταίως βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων, οἱ διὰ θείας προνοίας ὄντες Αὐτοκράτωρ ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ πατὴρ τῆς περιφανεστάτης Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις κατὰ θεϊαν πρόνοιαν ἐστὶν ἡ βασίλισσα πασῶν τῶν πόλεων καὶ προστατεύουσα τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, τῶν ἐχόντων καὶ πιστευόντων τὴν ὁμοούσιον καὶ προσκυνητὴν ἁγίαν Τριάδα, τὴν ὁμολογουμένην εἰς ἓνα θεὸν τρισυπόστατον, καὶ σεβομένην τὰ δόγματα τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου τῆς συγκροτηθείσης παρὰ τῶν ἁγιωτάτων, φιλοχρίστων καὶ μιμητῶν τῶν ἀποστόλων ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης, καὶ τῶν λοιπῶν τόσων συνόδων, Ἀλέξιος Κομνηνὸς Πορφυρογέννητος βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ καθολικὸς διάδοχος τῶν μακαρίων βασιλέων τοῦ Ἰορδάνου καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου, Ἀραβίας, Φρυγίας, Ἀσίας καὶ Μεσοποταμίας, ἄνωθεν τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ἄχρι τῶν Βρετανικῶν νήσων τῆς Εὐρώπης, ἀπάσης Ἀρμενίας, Σικελίας, Ἑλλάδος καὶ πάσης τῆς Οἰκουμένης ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν καὶ ἀπὸ μεσημβρίας ἕως ἄρκτου, ἀνγκαινισταὶ τοῦ ἁγίου Τάφου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων τόπων τοῦ Ἰησοῦ, σωτῆρος καὶ προστάτου τῶν πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ ὑπερασπιστοῦ αὐτῶν διὰ τὴν ἁγίαν καὶ καθολικὴν πίστιν, γράφομεν ὑμῖν, ὅσοι εὕρισκεσθε καὶ κατοικεῖται εἰς τὴν ἡμέ-

τέραν νῆσον τῆς Κρήτης· ὅτι, καθὼς πολλοὶ κατανήσαντες
 ἐκουσίως δυστυχεῖς, οὕτω καὶ οἱ ὑμέτεροι προπάτορες οἱ κα-
 τοικήσαντες τὴν αὐτὴν νῆσον, ὄντες ἀπειθεῖς εἰς τὸ κράτος μας
 ἐξωλοθρεύθησαν ἀπὸ τὸν ἡμέτερον ἀνδρεῖον στρατηγὸν Βελισ-
 σάριον, ἀπεισταλμένον παρὰ τοῦ κραταιοτάτου Αὐτοκράτορος
 καὶ ἡμετέρου δικαιοτάτου πατρὸς Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου·
 καὶ πάλιν παρὰ τοῦ ἀνδρείου καὶ μαχιμωτάτου Βάρδα θαλασ-
 σινοῦ Πατρικίου, καὶ τοποτηρητοῦ τοῦ ἡμετέρου ὀρθοδόξου
 Αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ Ἀργυροπούλου· καὶ ταῦτα πάντα διὰ
 τὴν ἐκείνων παράβησιν καὶ ἀποστασίαν, καθὼς πράττετε καὶ
 ἡμεῖς τὸ αὐτὸ καὶ δὲν πείθεσθε εἰς τὴν βασιλείαν μας, καὶ
 κυριεύετε τὴν αὐτὴν νῆσον Κρήτην, μὴ πληρώνοντες τοὺς βασι-
 λικούς φόρους εἰς τοὺς σταλέντας ὑμῖν παρ' ἡμῶν κριτὰς τε καὶ
 τοποτηρητὰς, ἀλλὰ μάλιστα μὲ πολλὴν κατασχύνην καὶ κα-
 ταφρόνησιν τοὺς ἐστείλατε ὀπίσω· διὰ τοῦτο, μὲ τὴν συναίνεσιν
 τῶν ἀγιοτάτων Πατριαρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἱεραρχῶν, καὶ
 μὲ τὴν γνώμην πάντων τῶν εὐγενῶν τῆς Συγκλήτου, διὰ τὸν
 παντελῆ ἀφανισμόν ὅλων ὑμῶν τῶν κατοίκων τῆς νήσου Κρή-
 τος, τῶν γυναικῶν τε καὶ τέκνων ὑμῶν, καὶ ἀπάσης τῆς πα-
 ρουσίας σας, στέλλομεν ἐν μικρὸν μέρος τῶν δυνάμεων τοῦ
 κράτους μας, ἧτοι ἑκατὸν τριήρεις, καὶ κατεξοχὴν τὴν βασι-
 λικὴν τριήρη, εἰς τὴν ὁποίαν στέλλομεν ἀρχιστράτηγον καὶ το-
 ποτηρητὴν τῆς μεγαλειότητός μας τὸν φίλτατον καὶ ἡγαπη-
 τόν μας υἱὸν Ἰσαάκιον, ὁμοῦ μὲ τοὺς παρόντας εὐγενεῖς τοῦ
 ἡμετέρου βασιλείου καὶ τῆς Συγκλήτου, τοὺς ὄντας ἐκ δώδεκα
 οικογενειῶν, μὲ σκοπὸν καὶ ἀπόφασιν γὰρ σᾶς ἐξωλοθρεύσασαι
 κατὰ κράτος μὲ τὸν πόλεμον, καὶ μὲ τόσας δυνάμεις, ὅσας
 μήτε ὑμεῖς μήτε οἱ προπάτορες ὑμῶν εἶδετε μήτε ἠκούσατε·
 καὶ οὕτως θέλομεν σᾶς παιδεύσει ὅλους μὲ βασανιστικούς θανά-
 τους καὶ τέλειον ἀφανισμόν, ὄντας αἰτίους τούτων διὰ τὴν
 ἀσεβῆ καὶ μωρὰν ἐπανάστασίν σας. Ταῦτα πάντα σᾶς δηλο-
 ποιῶμεν καὶ ἂν δώσετε σημεῖα ὑποταγῆς ἅμα ὅταν φράσωσιν
 αἱ τριήρεις εἰς τὰ πρῶτα σύνορα τῆς νήσου, θέλετε λάβει μι-

κράν τινά συγχώρησιν ἂν δὲ πράξετε ἄλλως, θέλετε ἀφανισθῆ, δυνάμει τῆς παρουσίας ἀμετατρέπτου ἀποφάσεως. 1182.

Ὁ χριστιανικώτατος βασιλεὺς καὶ ἡμέτερος υἱὸς
Ἰσαάκιος, καὶ ἡμεῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀλέξιος.

Οἱ ἡμέτεροι υἱοὶ Εὐγενεῖς.

Ἰωάννης Φωκᾶς· Κωνσταντῖνος Βαρούχας· Μαρίνος Σκορδίλης, ἡμέτερος ἀνεψιὸς καὶ μέγας στρατάρχης· Λέων Μοουσουροσ· Φίλιππος Γαβαλλᾶς, ἡμέτερος συγγενής· Ἀνδρέας Μελισσινός· Θωμᾶς Ἀρχολόος· Δημήτριος Βλαστός· Εὐστάθιος Χορτάτζης· Νικηφόρος Ἀργυροπούλος καὶ Ἀργυροστεφανήτης· Ματθαῖος Καλαφάτης· Δουκᾶς Λίθινος.

Οἱ δώδεκα εὐγενεῖς οἱ ἐλθόντες εἰς τὴν Κρήτην ὁμοῦ μετὸν υἱὸν τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ στραφέντες ἐκ δευτέρου μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν· οἵτινες ἔμειναν εἰς τὴν Κρήτην ἀφ' οὗ ἠλώθη, καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐμοίρασεν ὅλους τοὺς τόπους.

(1) Φωκᾶς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, Γεώργιος, Ἰάκωθος, Ἀνδρέας, Ἀλέξιος, Νικηφόρος, Μιχαήλ, Βάρδας, καὶ διάδοχοι ἐνομάσθησαν Καλλέργαι ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτάτους Βενετούς, ἧτοι καλοὶ ἐργάται, διὰ τὸ καλὸν ἔργον τοῦ αὐτῶν συγγενοῦς Ἀλεξίου, ὅστις ἐποίησε τὴν εἰρήνην μετὰ τοὺς Ἑνετοὺς καὶ μετὰ τὸ γένος τῶν Σκορδίλιδων καὶ ἄλλα εἰς τοὺς μεγάλους καὶ πολυχρονίους πολέμους. κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐν καιρῷ Ἰωάννου τοῦ Σκορδίλη διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ τόπου εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὁποίου γίνεται κατ' ἔτος ἡ λιτανεὶα τὴν τρίτην τοῦ Πάσχα. Οἱ λεγόμενοι Σκορδίλαι ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν Γαλιάν καὶ ἐλέγοντο Πεγωλίνοι καὶ μετὰ ταῦτα μεταβάντες εἰς τὴν Ρώμην μετὰ τοὺς ἀρχηγούς τῶν Ῥωμαίων, ἔλαβον τὸ ὄνομα Σκορδίλαι, λεγόμενοι καὶ Ἀγιάτσοι.

(2) Γαβαλλᾶς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, Φίλιππος, Ἰωάννης, Οὐτίφης, Ἀντώνιος.

(3) Μαρίνος Σκορδίλης ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου, Μαρίνος, Ἰωάννης, Μιχαήλ Καπαδῶρος, Γεώργιος

Βάσδας, Γαβριήλ, Ἐμμανουήλ, Κωνστάντιος Νικηφόρος· ἀπὸ τοὺς κατιόντας αὐτῶν εἰσὶν ὄλαι αἱ ἐφεξῆς οἰκογένειαί. Πατέρης· Καψοκαλύβης· Ψαρομίλιγος· Λογγίνης. Χρυσικόπουλος· Σαρακηνός· Διώνης· Φινοκάλης· Μαλαφαράς· Κόντης· Φάμης· Λουλίνης· Σεβάστης· Νοδῆχης· Παπαδόπουλος.

(4) Ἀρχολέοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Φωκᾶ· Οἰωμᾶς, Κωνσταντῖνος, Ἀντώνιος, Λοῖζιος, Σπυρίδων, Θεόδωρος, Ἐλευθέριος, Νικόλαος, ὠνομάσθησαν Ἀρχολέοι, ἐπειδὴ ὁ πρῶτος αὐτῶν ἔκοψε Λέοντα τὸν ἀποστάτην διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἐκδούλευσιν τοῦ βασιλείου.

5. Χορτάτζης ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Μηνᾶ Ἐυστάθιος, Μιχαήλ, Γεώργιος, Φώτιος, Παῦλος, Μηνᾶς, Κωνσταντῖνος.

6. Μουσοῦρος ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς ἐπωνομαζομένης Παμμακαρίστου· Λέων, Σταμάτιος, Ἐμμανουήλ, Νικόλαος, Βλάσιος, Μιχαήλ· ὠνομάσθησαν δὲ Μουσοῦροι, διότι ὁ πρῶτος αὐτῶν ἐμβῆκεν εἰς τὸ Βουλδοβαλίχιον ὅταν ἔκοψαν τοὺς Βλάχους.

7. Βαρούχας ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Λέψη, Κωνστάντιος, Πολυχρόνης, Ἰωάννης, Ἀλέξιος, Νικηφόρος.

8. Μελισσινός ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, Ἀνδρέας, Δημήτριος, Βασίλειος, Θεόδωρος, Παντολέων, Κοσμᾶς, Ἰωάννης, Δαμιανός, Ῥωμανός.

9. Λίθινος ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Μαρτύρων, Λουκᾶς, Μιχαήλ, Θεόδωρος, Γεώργιος, Ἀρσένιος, Φίλιππος, Νικόλαος.

10. Ἀργυρόπουλοι Ἀργυροσεφανῆται ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἁγίου Στεφάνου, Νικηφόρος, Λέων, Στέφανος, Γεώργιος, Νικόλαος, Μηνᾶς, Νικήτας· οἱ ῥηθέντες Ἀργυρόπουλοι ὠνομάσθησαν Ἀργυροσεφανῆται, ἦτοι τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἐπειδὴ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν πατὴρ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, διὰ τὸ ὁραθὲν σημεῖον τοῦ ἀργυροῦ Ἄετος, ὅπερ καὶ ἔφερεν εἰς τὰς σημαίας του, ὠνομάσθη Ἀργυρόπουλος, καὶ ὅταν ἐσυγχώρησε Λέοντα τὸν υἱόν του, καὶ τὸν ἔχρισε βασιλέα, τὸν ἔστειψε μὲ τὸν στέφανον τῆς Παναγίας

Βλαχέρης, καὶ τὸν ἐκάλεσεν Ἀργυροσεφανήτην Πορφυρογέννητον.

11. Βλαστοὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Γιουριάνας, Δημήτριος, Στέφανος, Συμεὼν, Λιβράκης, Προκόπιος, Ἐμμανουὴλ, Κάρολος, Γεώργιος, καὶ ὠνομάσθησαν Βλαστοί, ἵπειδὴ οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἀνῶρθωσαν τὴν Ἐδέρραν.

(12. Καλαφάται).

Τὰ δικαιώματα καὶ κτήματα τῶν 12 Εὐγενῶν.

Ἴσον παλαιοῦ προνομίου ἀπὸ τὸν κειρὸν τοῦ ἐνδοξοτάτου Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων· εἰς τὸ ὅποιον δὲν ὑπάρχει μῆτε περισσότερον μῆτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ ὅσα περιλαμβάνει τὸ παλαιόν, τὸ ὅποιον ἔγινε διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Τριβυζάνου Χαρτοφύλακος τῶν Χανίων (τῆς Κρήτης).

Δὶ ἱερᾶς, σεβασμίας καὶ βασιλικῆς προσταγῆς, δοθείσης ἡμῖν τῷ Κωνσταντίνῳ Δούκῃ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἐνδόξου Αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Ἀγγέλου τῆς διοικήσεως τῆς δουκικῆς ἐπαρχίας τῆς αὐτοῦ νήσου Κρήτης, ἵνα διοικῶνται αἱ πλέον ἀξιόλογοι ὑποθέσεις τῆς αὐτῆς νήσου πρὸς ἡσυχίαν καὶ κατάστασιν ἐκάστου διὰ τὰ αὐτῶν δικαιώματα καὶ κτήματα, τὰ ὅποια ἀπὸ τὴν μεγαλοδωρίαν καὶ θείαν ἐλευθεριότητα τῶν κραταιῶν καὶ ἁγίων μας Αὐτοκρατόρων, καὶ παλαιῶν καὶ τὴν σήμερον ἡμέραν ἐδόθησαν καὶ ἐδιωρίσθησαν εἰς τοὺς εὐσεβεῖς εὐγενεῖς καὶ πιστοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ πολέμου παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ κραταιοτάτων ἡμετέρων ἁγίων Αὐτοκρατόρων Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἵνα φυλαχθῇ ἐκάστῳ τὸ αὐτοῦ δικαίωμα, ὅπερ τῷ ἐδόθη ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν ἁγιωτάτων καὶ κραταιοτάτων αὐτοκρατόρων Κομνηνῶν. Διὰ τοῦτο ἐνεφανίσθησαν ἔμπροσθεν ἡμῶν οἱ τίμιοι καὶ εὐγενεῖς εὐπατρίδαι κύριοι Ἰωάννης Γαβαλᾶς υἱὸς τοῦ Φιλίππου μὲ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφοὺς.

- » Μιχαὴλ Χορτάτζης υἱὸς τοῦ Εὐσταθίου μετὰ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ.
- » Νικηφόρος Βαρούχας υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου.
- » Θεόδωρος Μελισσινὸς υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου.
- » Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος Ἀργυροσεφανίτης υἱὸς τοῦ Νικηφόρου μετὰ τῶν ἀδελφῶν του.
- » Μανουὴλ Βλαστός υἱὸς τοῦ Δημητρίου μετὰ τοὺς ἀδελφούς του.
- » Λουκάς Λίθινος μετὰ τοὺς υἱούς του.
- » Σταμάτιος Μουσοῦρος υἱὸς τοῦ Λέοντος μετὰ τοὺς ἀδελφούς του.
- » Ματθαῖος Καλαφάτης μετὰ τοὺς ἀδελφούς του.
- » Βλάσιος Ἀρχολέος υἱὸς τοῦ Θωμᾶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του.

Οἱ ὑποῖοι ὅλοι οὗτοι εὐγενεῖς καὶ ἀνδραῖοι εὐπατρίδαι καὶ πρωτεύοντες ἐξουσίασαν τὴν νῆσον μας Κρήτην ὁμοῦ μετὰ τὸν ἀγιώτατον καὶ κραταιότατον Αὐτοκράτορα Κομνηνόν, μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν των Σκορδίλη καὶ Φωκᾶ καὶ ἐζήτησαν παρὰ τῆς ἡμετέρας Δουκικῆς ἐξουσίας νὰ τοῖς δοθῶσι καὶ ἀσφαλισθῶσι καὶ βεβαιωθῶσι, καὶ ἀποδοθῶσι τὰ κτήματα καὶ πατρικὰ δικαιώματα, τὰ δοθέντα αὐτοῖς παλαιόθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τῆς Κρήτης, καὶ ὅσα εἶχον καὶ ἔχαιρον μετὰ τοὺς προγόνους των ἐξ ἀρχῆς, καθὼς ἐπράξαμεν, καὶ μετὰ τοὺς Κυρίους Σκορδίλην καὶ Φωκᾶν προσταχθέντες ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἀγιωτάτου καὶ κραταιοτάτου Αὐτοκράτορος ἡμῶν καὶ κυρίου, δηλαδὴ νὰ τοῖς ἐπιστρέψωμεν καὶ νὰ τοῖς δώσωμεν τὰ ὅσα αὐτοὶ ζητοῦν ὡς ἐβρέθη.

Ἡμεῖς δὲ ἰδόντες τὸ τοιοῦτον θέσπισμα καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἡμετέρου ἀγιωτάτου Αὐτοκράτορος ἐπροστάξαμεν νὰ γένη καὶ ἕτερον γράμμα διὰ τὸν Σκορδίλην καὶ Φωκᾶν δυνάμει τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος.

Ἐπαρίθμησις τῶν τόπων καὶ κτημάτων. (B)

Ἐν πρώτοις οἱ εὐγενεῖς Φωκᾶ ἔχοντες εἰς τὸ μέρος, τὸ φέρον ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον τὰ ὄρη Σταυρωτά, μετὰ τὰ Ἀνώγεα, τὰ βασιλικὰ καὶ καθέδραν, ἤγουν λειμῶνας μετὰ τὰ αὐτῶν περίχωρα ἄγρι τοῦ μεγάλου Ποταμοῦ, ἀργόμενοι ἀπὸ τὰ παραθαλάσσια ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν μέρος, ἕως τὸ παραθαλάσσιον, ἀπὸ τὸ

βόρειον μέρος εἰς τὸ Μιλοπόταμον, ἐπιστρέφοντες καὶ πορευόμενοι εἰς τὰ βουνὰ καὶ τοὺς κάμπους τῶν Ἀσίφων πρὸς τὰ ὄρη τοῦ Σταχιώτου, ὅπου εἰσὶ τὰ σύνορα τῶν Σκορδίλη, πορευόμενοι πρὸς τὴν Ἀνώπολιν ἕως εἰς τὴν ἁγίαν Ρουμέλην ὅπου εἰσὶν ἅπαντα τῶν αὐτῶν Σκορδίλη, καθὼς τοῖς τὰ ἐδώκαμεν διὰ γράμματος.

Οἱ εὐγενεῖς καὶ ἀξιοματικοὶ Χορτάτζοι ἃς ἔχουν ἐξουσίαν εἰς τὰ πατρικὰ τῶν κτήματα εἰς τὰ μέρη Ρηθύμου, ἀρχόμενοι ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος ἀπὸ τὸ παραθαλάσσιον πρὸς τὰς Χαλέπας, ἤγουν κρημούς τοῦ πρώτου Ἀτζιποπούλου, ἕως εἰς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον πρὸς τὴν Παναγίαν τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἀπὸ τὸν Σταυρὸν καὶ ἐδῶ, ὅπου βρέχουν τὰ νερὰ τῶν αὐτῶν βουνῶν, ἕως εἰς τὸν ποταμὸν τοῦ Πετρέ ἃς ἀγροικοῦνται τῶν εὐγενῶν καὶ ἀξιοματικῶν Βαροῦχα.

(Α.) Ἀπὸ δὲ τὸν ποταμὸν τοῦ Πετρέ ἔξωσαν τῶν εὐγενῶν καὶ ἀξιοματικῶν Μελισσιῶν ἕως εἰς τὸ Ἀρμυροπόταμον πρὸς τοὺς λειμῶνας καὶ κρημούς ἄχρι τοῦ Σχιφᾶ, γυρίζοντες τὰ σύνορα τοῦ Βαμμένου Βαφῆ ποταμοῦ. Καὶ ἀπὸ τὸ σύνορον τοῦ Βαφῆ βαμμένου, ποταμοῦ ἄρχεται τὸ δικαίωμα τῶν εὐγενῶν Γαβαλλᾶ, ὅπου τρέχουν τὰ νερὰ πρὸς τὰ βόρεια μέρη ἄχρι τοῦ Γαβαλλοχωρίου, ἤγουν χωρίου Γαβαλλᾶ, ἀρχόμενοι ἀπὸ τὴν Ἀργυρόπολιν, ἢ Χρυσόπολιν πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἀκρωτηρίου Δράπαπανον ἔχοντες τὰ κτήματά των εἰς Κίσαμον. Οἱ δ' εὐγενεῖς Ἀρχολεῖοι ἃς διαιρέσουν τὰ σύνορά των εἰς ἴσα μέρη μὲ τοὺς Γαβαλλᾶ· τόσον ἀπὸ ἀνατολῶν ὅσον καὶ ἀπὸ δυσμῶν, καθὼς τὰ εἶχον καὶ πρότερον.

Οἱ Ἀργυρόπουλοι δὲ Ἀργυροστεφανῆται ἐχέτωσαν καὶ οὔτοι τὸ πρῶτον σύνορόν των ἀπὸ τὸν λειμῶνα τοῦ Διγενῆ πρὸς τὸ Γοράκι (ἴσως Γεράκι) ἤγουν Φαλλόνι τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ Ῥίβολον Σουριάνο, ἕως τὴν Μούγιαν τοῦ Ἀργυροῦ.

Ὁ δὲ Καλαφάτης μὲ τὸν Μουσοῦρον ἃς μοιράσουν τὰ σύνορά των ὡς πρότερον εἰς τὸ ὑψηλὸν βουνὸν καὶ Κουλκόνε ἕως εἰς τὸ παραθαλάσσιον ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος εἰς τοὺς καλοὺς κάμπους. Οἱ Λίθιοι ἃς ἔχωσι καὶ αὐτοὶ τὰ κτήματά των ὡς πρότερον

εἰς τὰ πρὸς τὴν Γορτύνην φέροντα μέρη. Καὶ οἱ Βλαστοὶ ἄς ἔχωσι καὶ αὐτοὶ τὰς προτέρας μερίδας των εἰς τὴν Μεσαρὰν, καθὼς καὶ πρότερον.

Οἱ αὐτοὶ εὐγενεῖς καὶ ἀξιοματικοὶ τοῦ ἡμετέρου βασιλείου ἄς λάβωσιν ὅλους τοὺς τόπους των, καὶ ὅλα τὰ δικαιώματα αὐτοὶ τε καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν δυνάμει τῆς ἡμετέρας Δουκικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὴν σήμερον ἡμέραν καὶ παντοτινὰ, δι' ἧς δίδομεν αὐτοῖς ὅλην τὴν πρόσοδον τὴν ἀπὸ τὰ αὐτὰ κτήματα, τοῖς φυλάττουσι καὶ ἐκτελοῦσι τὰς προσταγὰς τοῦ κραταιοῦ καὶ ἐνδόξου Αὐτοκράτορος καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων καὶ τῆς ἡμετέρας Δουκικῆς ἐξουσίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἔγινεν ἡ παρούσα καὶ ἐδόθη αὐτοῖς τοῖς εὐγενέσιν εἰς ἀσφάλειαν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας ἀμήν. Ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος. ΙΑ'.

‘Ο Δούξ τῆς Κρήτης ἐβεβαίωσε
τοὺς τόπους τοῖς αὐτοῖς εὐ-
γενέσιν ἐν ἔτει 1185.

Κωνσταντῖνος Δούκας τῆς νήσου Κρήτης καὶ ἐξάδελφος τοῦ ἡμετέρου ἐνδόξου Αὐτοκράτορος, μὲ Δουκικὴν ἐξουσίαν. Ὁ ἐν-
δόξος Ἰσαάκιος Ἄγγελος ἐβασίλευσεν ὁμοῦ μὲ τὸν Ἀνδρόνικον
ἀδελφόν του μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξίου τοῦ πατρὸς των, καὶ ἐν
ἔτει 1186 ἔδωκεν εἰς προῖκα τὴν αὐτὴν νῆσον τῆς Κρήτης
τῷ Βονιφάτιῳ Μαρκέζῳ τοῦ Μονφεράτου, λαθόντος εἰς γυναῖκα
τὴν ἀδελφὴν των, καὶ ἐν ἔτει 1204 αὐτὸς ὁ Μαρκέζος ἐπώ-
λησεν αὐτὴν τὴν νῆσον εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους Βενετούς. Οἱ δ' ἐ-
φεξῆς ἦσαν ὑπερήται εἰς τὰς τριήρεις τοῦ υἱοῦ τοῦ Αὐτοκράτο-
ρος καὶ ἔμειναν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Κρήτην ἤγουν

Ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ Δημήτριος Μοδινός·

Ὁ μέγας πληρωτὴς Μάρκος Δίμας·

Ὁ μέγας Νοτάριος Γεώργιος Χρυσογέννης·

- Ὁ μέγας Πρεφέτος ἤτοι ἐπιστάτης Δημήτριος Σχιανός.
Ὁ Δομéstικος Ἰσίδωρος Ἀμπελιχιανός.
Ὁ Πρωτοσπαθάρης Θωμᾶς Παλαιολόγος.
Ὁ Ἐπιστάτης τοῦ Κεμηλίου, ἦγουν γενικὸς φύλαξ τοῦ Ἰμα-
τισμοῦ, Δημήτριος Βαλεριανός.
Ὁ Στρατοπεδάρχης Μιτράς Κλαύδιος.
Ὁ Ἀμιράλιος (α) Λέων Θεοχάρης.
Ὁ μέγας Κόμης Νικόλαος Δραμητινός.

*Ἀντίγραφον ἀπὸ τὸ Ἀρχίβιον τῆς σεβαστῆς κοινό-
τητος Κερκύρας, 1777. Αὐγούστου 18. Ε. Π.*

Ἀντίγραφον ἀπὸ ἄλλο, καὶ ἐκεῖνο πάλιν ἀπὸ τὸ αὐθεντικὸν
παλαιὸν προνόμιον ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ῥω-
μαίων (τῆς Κωνσταντινουπόλεως).

Θεῖα Αὐτοκρατορικὴ καὶ σεβαστὴ προσταγὴ μᾶς ἐδόθη νὰ
προεδρεύωμεν τῆς ἐνδόξου πόλεως τοῦ Χάνδακος καὶ νὰ ἐνε-
ργῶμεν τὰ τοῦ κριτηρίου καὶ νὰ διανεμώμεν τὸ παλαιὸν πατρι-
κὸν ἔδαφος εἰς τὸν καθ' ἕνα διὰ προνοητικῆς δωρεᾶς τῶν κρα-
ταιῶν καὶ εὐσεβῶν ἡμετέρων κυρίων καὶ Αὐτοκρατόρων, ἐξ
ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν δοθείσης καὶ ἀποφασισθείσης διὰ τοὺς
εὐγενεῖς, εὐσεβεῖς καὶ πιστοὺς ἄρχοντας καὶ ἀξιωματικοὺς τῶν
εὐσεβεστάτων καὶ κραταιῶν κυρίων ἡμῶν Αὐτοκρατόρων τῆς
Κωνσταντινουπόλεως κτλ. εἰς τὸ νὰ κατέχη ἕκαστος τὴν ἰδίαν
του διοίκησιν, τὴν δοθείσαν αὐτῷ ἐξ ἀρχῆς. Καὶ οὕτως ἐπαρ-
ρήσιασθη ἔμπροσθεν ἡμῶν ὁ τίμιος καὶ εὐγενὴς ἄρχων καὶ
πιστὸς γαμβρὸς τοῦ εὐσεβεστάτου, κραταιοτάτου καὶ υπερτά-
του Αὐτοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν, κύριος Κωνσταντῖνος Σκορ-
δίλης, υἱὸς τοῦ ποτὲ Ἐμμανουὴλ Σκορδίλη Καψοκαλύβη καὶ οἱ
λοιποὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὀνομαζόμενοι Γεώργ. Σκορδίλης Φινοκάλης,

(α) Ἴσως Ἀμιράλιος, ναύαρχος.

ὁ κύριος Μιχαὴλ Σκορδ. Σαρακηνός· ὁ κύρ. Ἰωάν. Σκορ. Πατέρης· ὁ κ. Βάρδας Σκορ. Σίνιος· ὁ κ. Ἐμμανουὴλ Σκορ. Ψαρρομύλιγκος· ὁ κ. Καππαδόχας Σκορδ. Κόντης, ὁ κύριος Μιχαὴλ Σκορδ. Παρδιώτης, ὁ κύρ. Μιχαὴλ Σκορδ. ὁ κύρ. Εὐστάθιος Σκορ. καὶ Τραγινός ὁ Καλύβης. Προστάζων ἡμᾶς μὲ γράμματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐνδοξοτάτου καὶ κραταιοτάτου Αὐτοκράτορός μας νὰ ἐπιστρέψωμεν καὶ νὰ δώσωμεν τὰς παλαιὰς καὶ πατρικὰς διοικήσεις, τοὺς προτέρους καὶ παλαιούς τόπους τῆς ῥηθείσης πόλεως· Βλέποντες δὲ ἡμεῖς τὴν προσταγὴν καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ σεβαστοῦ, ἐνδόξου, κραταιοῦ καὶ εὐσεβοῦς Αὐτοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν, ἐδιωρίσαμεν νὰ γένουν ἄλλαι γραφαί, διὰ ἐνδυνάμωσιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς αὐτῆς προσταγῆς, ἵνα ὁ ῥηθεὶς τιμιώτατος καὶ εὐγενὴς κύρ. Κοινσταντίνος Σκορδίλης καὶ οἱ αὐτᾶδελφοὶ του νὰ δεχθῶσι καὶ νὰ λάβωσιν αὐτοὺς τοὺς τόπους καὶ τὰς διοικήσεις τῆς πόλεως αὐτῶν ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται μὲ τὰ σύνορα καὶ τέρματά των, ὡς πιστοὶ εὐγενεῖς τοῦ ἐνδοξοτάτου ἡμῶν Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Δουκικῆς ἡμῶν ἐξουσίας ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης καὶ ἐκ τοῦ ἑναπολειφθέντος καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ ἐπίλοιπον τῆς νήσου Κρήτης, νεμόμενοι αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν αἰωνίως τοὺς καρποὺς καὶ εἰσοδήματα αὐτῶν τῶν τόπων, φυλάττοντες καὶ ἐκτελοῦντες πάντοτε τὰς προσταγὰς τοῦ κραταιοτάτου, ἐνδόξου καὶ εὐσεβοῦς Αὐτοκράτορος ἡμῶν καὶ τῶν διαδόγων του καὶ τῆς Δουκικῆς ἡμῶν ἐξουσίας. Καὶ κἄνεις ἐκ τῆς ἡμετέρας Δουκικῆς ἐξουσίας νὰ μὴν ἐναντιώνεται εἰς τοὺς ῥηθέντας Ἰππεῖς καὶ εἰς τὰς διοικήσεις τῆς ῥηθείσης πόλεως.

Ἀπὸ τὸ ῥεσουλίμιον πορευόμενοι πρὸς τὰ σύνορα τῶν Καλλέργων, ἕως εἰς τοὺς τρεῖς ἐλαιῶνας, ἕως εἰς τὸν μέγαν Καλάσαν κατ' εὐθειᾶν εἰς τὸν Φρακιῶν, εἰς τὸ Λακάνι καταβαίνοντες πρὸς τὴν Στρακοριέραν ἕως εἰς τὸ δάσος τοῦ Ἀρχολέου, εἰς τὸ Σόλι, ἕως εἰς τὸν Κάμπον, ἕως εἰς τὴν μεγάλην Κρουλέαν, ἕως εἰς τὸ δεξιὸν δάσος, καὶ κατ' εὐθειᾶν εἰς τὸ Κορκίσι, ἕως εἰς τὴν τρύπαν τὴν λεγομένην Μόλος τῶν Σφακιῶν, ἕως εἰς

τὴν κεφαλὴν τοῦ σπηλαίου, καὶ φθάνοντες ἕως εἰς τὸ Μαυρο-
 σόλι, καὶ ὑπάγοντες κατ' εὐθείαν εἰς τὰς μαύρας Πέτρας, καὶ
 ἕως εἰς τὸ Σπαρμένον Χανδάκι, καὶ ὑπάγοντες ἕως εἰς τὸ Ὀ-
 μοιον (ἢ Ὄρνιον) καὶ εἰς ὄλον ἐκεῖνον τὸν τόπον ὅπου ἀνα-
 βρῦουσι τὰ ὕδατα, καὶ ἕως εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Καλοῦ, καὶ
 ἕως εἰς τὸ Σόλι τῆς Μιλοτέρας καὶ εἰς τὸν Αὔλακα, ὅπου ἐκ-
 χύνονται τὰ ὕδατα, καὶ πορευόμενοι ἕως εἰς τὰ τρία Μάτια
 καὶ ἕως εἰς τὸ Καλὸν Ὄρος, καὶ φθάνοντες εἰς ταῖς Ψηφαιαῖς
 καὶ ἕως εἰς τὴν Βουγιαλιδιάν, καὶ διαβαίνοντες εἰς τὸ Πέβρι,
 καὶ φθάνοντες ἕως εἰς τὴν Ἀνεσοῦ εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀ-
 λαρέως, καὶ πορευόμενοι ἕως εἰς τὴν ὑπεραγίαν Τριάδα,
 καὶ πορευόμενοι τὴν κορυφὴν καὶ φθάνοντες ἕως εἰς τὸ Σό-
 λι Κοινόν, καὶ φθάνοντες ἕως εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σα-
 πημένου, καὶ καταβαίνοντες εἰς τὸ Πυργί, καὶ φθάνοντες
 εἰς τὸ Δαμοδαμήσι καὶ καταβαίνοντες εἰς τὰ Κεφαλοκρίσια
 καὶ τὸν κατήφορον ἕως εἰς τὴν Ἀνεμοσπηλιάν, καὶ πορευό-
 μενοι ἕως εἰς τὸν παλαιὸν Τράφον καὶ εἰς τὰ Μάλλια, καὶ ἕως
 εἰς τὸ ἱερόν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Ρουμέλης, καὶ κατεβαί-
 νοντες εἰς τὴν θάλασσαν ἴσια εἰς τὴν Πλάκα εἰς τὸν ἀφρόν τῆς
 θαλάσσης. Διὸ καὶ ἔγινεν ἡ παρούσα γραφὴ καὶ ἐνεχειρίσθη εἰς
 αὐτοὺς τοὺς εὐγενεῖς πολίτας διὰ αἰώνιον ἀσφάλειαν ὄλων.

Ὁ Δουξ καὶ ἐξάδελφος τοῦ κραταιοῦ, ἐνδοξ. καὶ εὐσεβ. Κυρίου
 ἡμῶν καὶ Αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀρχηγὸς
 τῆς νήσου Κρήτης, Κωνσταντῖνος Δουξ καὶ μέγας Τοποτηρητῆς
 μὲ τὴν βῆθεισαν ἐξουσίαν ἔγραψα.

Τοῦτο τὸ ἀντίγραφον ἔγινεν ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πρω-
 τότυπον προνόμιον δι' ἐμοῦ Στέργιου Πενίκου.

Ματθαῖος Καρτάνος, Καγγελάριος τῆς πόλεως Κερκύρας
 Ἰωάννης Ἀνδρόνης, Νοτάριος δημόσιος τῆς Κερκύρας.

Ἡμεῖς Ἀλέξανδρος Μοροζίνης διὰ τῆς γαληνοτάτης πο-
 λιτείας τῆς Ἑνετίας, Βάϊλος τῶν Κορφῶν, ὅπου κτλ. (ἔπονται
 καὶ ἄλλαι ὑπογραφαί.)

Ἰσον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τῆς Κανέας εἰς φύ.λ. 134. Μεταφρασθὲν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν εἰς τὸ Ἰταλικὸν, καὶ ἐκ τούτου πάλιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν 1824. Μαρτίου 1. ἐν Βενετίᾳ.

Κατάλογος παρὰ τοῦ συνετωτάτου καὶ γενναίου Ὁμαῦ Κέλσου, ἀρχιστρατήγου τοῦ Βενετικοῦ στόλου, ὄλων τῶν ἐθλίων εὐπατριδῶν, φυγόντων ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν δυστυχῆ ἄλωσιν αὐτῆς, καὶ ἐλθόντων μετὰ τὰς οἰκογενεῖας των εἰς τὴν Χίον μετὰ τὰ κάτεργα τοῦ Πρίγγιπος Δόρεα Γενοβέζου, καὶ ὁ αὐτὸς Κέλσος τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν Κανέας (Χανίων), καὶ ἔπειτα μέρος ἐξ αὐτῶν ἐπέηγαν πρὸς τὸν μακαριώτατον Πάπαν· μέρος δὲ εἰς τὸν Μωρέαν καὶ εἰς τὴν νῆσον τῶν Κορφῶν, καὶ μέρος ἔμεινεν εἰς τὴν νῆσον τῆς Κρήτης.

Ὁ παρὼν κατάλογος ἐγένετο ἐν ἔτει 1453 διὰ προσταγῆς τοῦ ρηθέντος ἀρχοντος κατὰ τὴν δοθείσαν αὐτῷ ἄδειαν παρὰ τῆς ἐξοχστάτης Γερουσίας, ἵνα διανέμηται τοῖς αὐταῖς πτωχοῖς εὐπατριδαῖς ἢ καθημερινῇ ὀφειλομένη τροφή· καὶ ὑπεγράφη παρ' ἐμοῦ Βαρθολομαίου Φλωριάνου, δημοσίου γραφέως τῇ 29 Μαΐου 1454.

Ὀνόματα τῶν Φυγάδων.

Μαρκιανὸς Δαρίσης μετὰ τοὺς ἀνθρώπους του·

Μιχαὴλ Ἰάκωβος Ῥισαρίνης·

Θεόδωρος καὶ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγοι,

Ἐμμανουὴλ καὶ Δημήτριος Παλαιολόγοι μετὰ τοὺς ἀνθρώπους των,

Λέων καὶ Δημήτριος Καντακουζηνοὶ μετὰ τοὺς ἀνθρώπους των·

Μιχαὴλ καὶ Ἰάκωβος Καλαφάτης μετὰ τοὺς ἀνθρώπους των·

Θεόδωρος καὶ Ἐμμανουὴλ Λάσκαρης·

Λέων, Ἰάκωβος καὶ Γεώργιος Καταλάτη·

Μαρίνος καὶ Φίλιππος Δώριοι.

Σταμάτιος, Ἐμμανουὴλ καὶ Λέων Βάρδαι·

Γιάννος Βάρδας.

Λέων καὶ Ἀνδρέας Θαλασσινοί·

Ἰωάννης, Ἐμμανουὴλ, Νικόλαος καὶ Γεώργιος Βαλεριανοί·

Γεώργιος, Μαρῖνος, καὶ Εὐστάθιος Φαρμαχιάνοι·
Ἀνδρόνικος καὶ Ἐμμανουὴλ Φωκᾶς μὲ τοὺς ἀνθρώπους των·
Φίλιππος Σκαρλάτος μὲ τοὺς ἀνθρώπους του·
Γεώργιος, Ἀγγώνιος καὶ Νικόλαος Μεταξᾶς·
Βλάσιος καὶ Ματθαῖος Νοταρᾶς μὲ τοὺς ἀνθρώπους των·
Βρθολομαῖος καὶ Λέων Μαρῖνοι·
Ἰωάννης, Λέων καὶ Πέτρος Ἰουστινιανοὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους των·
Γεώργιος καὶ Λέων Κορχινιανοὶ (ἢ Κορχιμάνι)·
Μάρκος, Πέτρος καὶ Νικόλαος Σεγουριανοὶ·
Ἄχιλλεὺς, Δημήτριος καὶ Θεόδωρος Μποζίκης·
Κωνσταντῖνος καὶ Ἰσαάκιος Κομνηνοὶ·
Λάζαρος, Εὐθύμιος καὶ Ἰάκωβος Μοδινοί.

Ματθαῖος Κουαρτάνος Καγγελάριος τῆς Κερκύρας
Ἰωάννης Ἀνδρόνης Νοτάριος δημόσιος Κερκύρας.

ΠΕΡΙ ΚΡΗΤΗΣ.

Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ Πρωτοβουτυρίου.

Οἱ τοῦ Μωάμεθ ἀπόγονοι καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, πρῶτον μὲν τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς ἐγκρατεῖς γενόμενοι, καὶ Μηδίας καὶ Βαβυλώνας καὶ Ἀσσυρίων κυριεύσαντες, ἤδη δὲ καὶ Αἰγύπτου καὶ Συρίας καὶ Ἀσίας καὶ Παλαιστίνης, καὶ Λιβύης κυριεύσαντες καὶ Ἀφρικῆς, καὶ μέρους οὐκ ὀλίγου ἐκ τῆς Εὐρώπης· μετὰ δὲ τινα καιρὸν ἀλλήλοις στασιάσαντες, ἡ μία αὐτῆ μεγάλη ἀρχὴ εἰς πολλὰ διμερίσθη· καὶ ἄλλον μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἡ Περσία, ἄλλον δὲ ἡ Βαβυλὼν, ἕτερον δὲ τὰ τῆς Ἀσίας ἄνω καὶ κάτω μέρη· ἓνα μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἡ Ταρσὸς, ἕτερον δὲ ἡ Τύρος, ἄλλον τὸ Ἰκόνιον, καὶ ἕτερον ἡ Μελιτινὴ, ἡ τὰ πολλὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ῥέουσα, ἕτερον δὲ τὸ Χαλέπι εἶχε, καὶ ἄλλον ἡ Δαμασκὸς, ἕτερον δὲ ἡ Αἴγυπτος, καὶ ἄλλον ἡ Λιβύη, καὶ ἡ Ἀφρικὴ ἕτερον, καὶ ἕτερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἡ Ἰβηρία εἶχεν, ἧτις λέγεται Ἰσπανία· καὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ γειτνιῶντες καθ' ἑκάστην διαφορὰς εἶχον ἀναμέσον αὐτῶν φουμένους καὶ ἐμάχοντο· οἱ δὲ τὴν Ἰσπανίαν οἰκοῦντες Ἀγαρῖνοι εἰς πολυανθρωπίαν ἐλθόντες, καὶ ἦν ἐκατόκουν γῆν λιπρὰν καὶ μετρίως εὐδαίμονα ὄρωντες, καὶ διὰ τοῦτο τρέφειν αὐτοὺς μὴ δυναμένην, προσῆλθον τῷ ἄρχοντι αὐτῶν Ἀποχάψ Ἀμερμουῆ καὶ μετανάστασιν ἀπήτουν γενέσθαι αὐτοῖς, πολλὰ στενοχωρούμενοι λέγοντες καὶ τῶν ἀναγκαίων σπανίζειν· ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς τὸν λόγον δεξάμενος, νῆας μακρὰς εὐθὺς ἐπισκεύασας, καὶ δύναμιν ἐπ' αὐτῶν ἐμβιβάσας, ἐπὶ ληστείαν ἔχων τὴν ἔννοιαν, πρὸς τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ κειμένας νήσους ἐτράπετο· καὶ πολλὰ ἐποίησεν ταῖς νήσοις μὴδένα εὐρίσκοντες ἀντιπαρτασσόμενον· πᾶσαι γὰρ ἤτουν βεβήθειαν διὰ τὸ τὸν βασιλεῆα Ῥωμαίων Μιχαὴλ τὸν Τραυλὸν περισπώμενον εὐρίσκεσθαι ἐν ἐμφυλίῳ πολέμῳ· διὰ τοῦτο πολλὰ κέρδη ἐκ πασῶν

τῶν νήσων ἐκαρποῦντο. Ἐφθασε δὲ ποτὲ καὶ ἔως τῆς Κρήτης, καὶ ταύτην καταδραμὼν καὶ ἀνδραποδισάμενος ὡς ἓνι, καὶ τὴν τῆς νήσου καταμαθὼν ἀρετὴν καὶ χάριν, ἔφη πρὸς τοὺς ὑπηκόους, *ἰδοὺ γῆν ῥέουσα γάλα καὶ μέλι·* καὶ ταῦτα ὁ βάρβαρος εἶπε περὶ τῆς Κρήτης. Ὁ δὲ ποιητὴς ταύτην ἐγκωμιάζων φησὶ «Κρήτη τιμήσασα τιθύνη Διός· ἥς τὸ μέγεθος περιούσιον, πολλή τε λιπαράτε καὶ εὐβωτος·» καὶ οὐδὲν πλέον ἔφη αὐτοῖς, καὶ οὕτω τὸν στόλον ἐμπλήσας παντὸς ἀγαθοῦ πρὸς τὴν Ἰσπανίαν ἐπανεστρέψεν· ὡς δὲ ὁ χειμὼν παρῆλθε, καὶ τὸ ἔαρ ἐπέλαυψε, τεσσαράκοντα νῆας πληρώσας ἀνδρῶν μαχίμων, καὶ ἄνεμον ἐπιτήδειον τηρήσας, πρὸς Κρήτην τὸν πλοῦν ἐποιήσατο, τὰς ἄλλας τῶν νήσων περατρέχων· φθάσας δὲ ἐν τῇ νήσῳ, ἐν ἀκρωτηρίῳ τῷ λεγομένῳ Χάρακι προσορμίζεται, καὶ οὐδὲν οὔτε κατὰ τὴν ἀπόβασιν, οὔτε κατὰ τὴν ἀγωγὴν ἐφάνη πολέμιον· ἐλθὼν δὲ πορρωτέρω σταδίων ὡς ἑκατόν· καὶ πῦρ ἐμβαλὼν τὰς νῆας πάσας κατέφλεξεν, οὐδὲ μιᾶς φρισάμενος· ὁ δὲ στρατὸς ταρχχεῖς ἐπὶ τὸ πραχθὲν, καὶ καταπλαγέντες τὴν αἰτίαν ἐπηρώτων, ἐλθόντες καὶ εἰς λόγους νεωτερικούς· αὐτὸς δὲ μανεῖς ἀκούων εἶπεν· «ὕμεις τούτων αἴτιοι ἐστέ, ἀποικίαν ζητοῦντες καὶ γῆν ἀγαθὴν· ἐμοὶ δὲ ταύτης ἐτέρα οὐ νενόμισται κρείττων· καὶ ἐνταῦθα ἤλθον, ἵνα τὰς ὑμετέρας θελήσεις καὶ ὀρέξεις πράξω, καὶ τανῦν μὴ εἰδότες ἅ ἐγὼ ποιῶ, φλυαρεῖτε.» Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐσίγησαν· ὡς δὲ γυναικῶν καὶ φιλότων ἐμέμνητο· τινὲς, εἶπεν αὐτοῖς. «ὦδὲ ὠραῖαι γυναῖκες εἰσί, καὶ παῖδας ποιήσατε·» εἶτα τάφρον ὄρυξαν βαθεῖαν καὶ χάρακα περιέπηξαν (ἔθεν καὶ ὁ τόπος τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν σώζει τὴν προσηγορίαν, Χάνδαξ καλούμενος) κάκεισε διενυκτέρευον. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μετ' ὀλίγον τὰ ἐν τῇ Κρήτῃ πραττόμενα ὑπὸ τῶν Σαρρακηνῶν, παρὰ Φωτεινοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ στρατηγοῦ τῆς Κρήτης, δὲ δύναμιν ἡξίου αὐτῷ στείλαι, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς ἀποσοδίσῃ Δαμιανόν τινα κόμητα τοῦ βασιλικοῦ Ἱπποσταίου μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ παρασκευῆς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Κρήτῃ εἰς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Φω-

τεινού, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν Ἀγαρηῶν οὐδὲν χρήσιμον αὐτοῖς τέλος ἐγεγονέη. προσβολῆς δὲ γενομένης, ὁ Δαμιανὸς καιρῶς πληγείς, καὶ τοῖς λοιποῖς τροπῆς γέγονεν αἷτιος· ὁ δὲ ὁ Φωτεινὸς μόνις ἐν δρόμωνι διασώζεται καὶ τῷ βασιλεῖ ἄγγελος γίνεται. Ἐγεγονέη δὲ αὐτὸς ὁ πόλεμος καὶ ἡ προσβολὴ μακρόθεν, ἔνθα ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος ἐκκοδύμηται, ὡσεὶ σταδίους εἴκοσι, πρὸς τὰ μέρη τοῦ τόπου τοῦ λεγομένου Ἄλμυροῦ, ἐν ἔτει 6,340, καὶ πάλιν τοῖς Ἀγαρηνοῖς οὐ διελίπον φροντίδες, καὶ λογισμοὶ καὶ δειλία καὶ ταραχὴ καὶ μέριμνα. Καὶ αὐτῶν οὕτως ἐχόντων, μοναχὸς τις ἐκ τῶν ὀρέων τῆς νήσου ἐπικαταβάς, ἀμαρτάνειν ἔφησεν οἱ ἀσφαλῶς ὑπολαμβάνουσι κατοικήσειν οἰκοδομήσαντες ἐν τῷδε τῷ τόπῳ· καὶ ἅμα λέγων, τόπον δεξιὸν καὶ εὐφυῆ πρὸς πᾶσαν εἰετηρίαν ὑπέδειξε, καὶ ἐν τούτῳ φρούριον ἰδρύσαντες, καὶ κάλῳς ἀκροπόλισαντες, ὃ καὶ Χάνδακα ὠνόμασαν, καὶ ἐκ τούτου ὀρμώμενοι τὴν ὅλην νῆσον κατέτρεχον· καὶ τὰς λοιπὰς πᾶσας πόλεις τῆς νήσου ἐδούλωσαν, πλὴν τῆς Γορτύνης καὶ Κυθωνίας· καὶ οὕτω μὲν ἡ Κρήτη ἡ μία τῶν περιφημῶν ἑπτὰ μεγάλων νήσων ἐάλω ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν Σαρράκηνων· καὶ αὐθις μετὰ ἔτος ἐν, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἕτερον στόλον ἐκπέμπει κατ' αὐτῶν καὶ οὐδὲν ἄξιον ἐποίησαν· οἱ δὲ Σαρράκηνοι τοῦ λοιποῦ ἀμερίμνως διῆγον, καὶ πάσης τῆς νήσου κληρονόμοι καὶ κύριοι γεγόνασι· καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ ὑπὲρ τῆς ὑγιούς ἡμῶν πίστεως τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμαρτύρησαν· ἔστι δὲ ἡ νῆτος αὕτη ὄρεινὴ καὶ δασεῖα· ἔχει δὲ καὶ αὐλῶνας εὐκάρπους· τὰ δὲ ὄρη αὐτῆς οὐκ ἐλάττωνα τοῦ Ταυγέτου τῷ ὕψει· ἔχει δὲ πόλεις παλαιὰς πλείονας τῶν ἐννενηκόντα· μεγίστας δὲ καὶ ἐπιφανεστάτας τρεῖς, Κνωσσὸν, Γόρτυνα, καὶ Κυθωνίαν· ὧν ὁ Μίνως ὁ βασιλεὺς Κρήτης θαλασσοκρατῶν ποτὲ τὴν νῆσον τριχῇ διεῖλεν ἐν ἐκάστῳ μέρει κτίσας πόλιν, τὴν δὲ Κνωσσὸν (α) κατάντικρον τῆς Πελοποννήσου. Αὕτη δὲ ἔστι προσβόρειος· Οὗτος ὁ βασιλεὺς ὁ Μίνως, ὡς ἱστοροῦσι, πρῶτος τὴν Κρήτην ἐξημερώσας, νομοθέτης ἐγένετο σπουδαῖος· διὸ καὶ λέγει ὁ ποιητὴς περὶ αὐτοῦ, διὰ τὴν

(α) Ἀνάγν· Κυθωνίαν.

ἄκραν δικαιοσύνην· α Μίνως καὶ Ῥαδάμανθους Κρήτης ὄντες, ὑπὸ τοῦ Διὸς κριταὶ καταστάθησαν ἐν ταῖς τῶν Μακάρων νήσοις· καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Μίνως· ἡ δὲ Γόρτυν κεῖται ἐν πεδίῳ, πρὸς τὸ Λιβύης πέλαγος· ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης σταδίου ἐξήκοντα· παλαιότερον μὲν τετειχισμένη οὖσα, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ καιροῦ τὰ τείχη ἐφθάρησαν· ἡ δὲ πολιτεία αὐτῆ ἤθελον πάλιν τευχίσαι· καὶ ἀρχὴν λαβοῦσα ἔκτισε τείχος στάδια ὀγδοήκοντα, καὶ γάσεως γενομένης ἀναμέσον, τὸ ἔργον ἀτελὲς διεμεινεν· ἡ δὲ Κυδωνία μεγίστη τὴν προσθήκην ἦν· κεῖται δὲ αὕτη ἡ πόλις πρὸς τοῖς ἑσπερίοις τῆς νήσου πέρασι· τὰ δὲ ὄρη τὰ ἐγγυς αὐτῆς τὰ ὑψηλά, Τίτυρος καλοῦνται· ἰδρυται δὲ ἐπὶ θαλάσσης, βλέπουσα πρὸς τὴν Λακωνικὴν πεδιχίδα, ἀγαθὴ καὶ λίαν πανεύμορφος καὶ πολλὰ κύκλωθεν ἔχουσα· λοιπὸν εἰς τρία ἡ νῆσος ὡς προείπομεν, μεμέρισται· καὶ τὸ μὲν πρὸς ἠῶαν μέρος ἐν ταῖς μέρεσι τῆς Γόρτυνος Δωριεῖς ἐκάλου, τὸ δὲ νότιον Ἑτεόχρητας, ἐν ᾧ ἐστὶ καὶ τὸ πολύχιον Πράσου, τὸ δὲ δυτικὸν μέρος Κυδωνας· καὶ ἀναμέσον αὐτῶν πολλάκις μάχαι καὶ πόλεμοι ἐγίνοντο· λέγουσι δὲ καὶ τοῦτο περὶ τῆς Κρήτης, ὅτι διὰ τὸ τῆς νήσου τραχὺ οὐκ ἠδύνατο μετὰ ἀμαξῶν προσβολὰς ποιεῖν καὶ ἀκοντίζεσθαι· καὶ πρῶτον διὰ τοῦτο ἔριπποι οἱ Κρήτες ἔδειξαν μάχεσθαι· Κύριοι δὲ γεγονότες τῆς τοιαύτης μεγάλης νήσου, τρόπον ὃν ἔφημεν, οἱ Ἀγαρνηοὶ, καὶ νῆας μακρὰς ποιήσαντες, καὶ θαλασσοκρατοῦντες νεωτὶ τὸν Μίνωα μιμούμενοι ληστεύοντες ἦσαν, καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους ἐλπίζον· καὶ πολλὴν φθορὰν εἰς τοὺς χριστιανούς καθ' ἡμέραν ἐποίουν· χρόνων δὲ παραδραμόντων τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο, Σαῆλ Ἀπόχαψ ὁ ἀρχηγὸς Κρήτης υἱὸς τοῦ Ἀμερμουῆ Ἀπόχαπος τοῦ τὴν Κρήτην κερδήσαντος, αὐτὸς αὐτὸς ληστρῆς νῆας μακρὰς οἰκονομήσας, ἃς ἤδη γαλέας κατονομάζειν εἰώθασιν, ἤτοι τριήρεις, τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ τριάκοντα, (κωπαρίων εἴκοσι καὶ δύο ἐκάστη αὐτῶν) καὶ ἑτέρας νῆας ληστρῆς ἐξορμήσας ἐκ Κρήτης τὰς ἐν τῷ Αἰγίῳ πελάγει νήσους ἐλπίστατο· εἶτα καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Πέλοπος νῆσον κατέβαλε.

καὶ τὰς κάτωθεν αὐτῆς νήσους ἐλύπει, Ζάκυνθόν τε καὶ Κεφα-
 ληνίαν ἐμνηστήθῃ δὲ τοῦτο τῷ βασιλεῖ διὰ ταχυδρόμων, καὶ
 ἐξαρτήσας στόλον ἰκανὸν στέλλει κατ' αὐτῶν, καταστήσας
 δρουγγάριον τῆς αὐτῆς ναυτικῆς δυνάμεως τὸν Πατρίκιον Νι-
 κίταν, ἄνδρα δεινὸν καὶ δραστήριον καὶ ἔμπειρον παντὸς πο-
 λέμου, ὕδραίου τε καὶ χερσαίου, ὃς μηχανὰς οἶδεν ὡς οὐχ ἕτερος·
 πνεύσματος δὲ ἀνέμου βορείου ἡδίστου, δι' ὀλίγων ἡμερῶν κα-
 ταλαμβάνει τὴν Πελοπόννησον, καὶ φθάσας ἐν τῷ λιμένι τῶν
 Κεγχρεῶν, ὡς εἶρηται, μαθὼν δὲ ὅτι αἱ τῶν ἐχθρῶν τριήρεις
 τὰ δυσικώτερα μέρη τῆς Πελοποννήσου ληΐζουσι, Μοθώνην
 καὶ Πύλον καὶ Γλαρέντζαν, καὶ Πάτρας, καὶ τὰ ἕτερα
 ἐκεῖθεν χωρία, βουλὴν βουλευέσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ συνστήν καὶ
 σοφὴν, καὶ ἦν ἡ βουλή καὶ ὁ λόγος ἔσθαι εὐθύς· ἰλιγγιάσας
 γὰρ περιοδεῦσαι τὴν Πελοπόννησον διὰ Μυρμηδόνων καὶ Ἐπι-
 δαύρου καὶ Μαλέου, καὶ Νεταρίου, διὰ δυσκόλου πλοῦ, καὶ
 χιλίων μιλίων μῆκος τηνάλλως ἀναμετρήσας τε, καὶ προσήκον-
 τος ὑστερήσας καιροῦ, ὡς εἶχεν, εὐθύς τῇ αὐτῇ νυκτὶ διὰ τοῦ
 Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, πολυχειρία χρησάμενος, πρὸς τὴν ἐκεῖθεν
 δυτικὴν θάλασσαν πλησίον τοῦ ὀρύγματος, ὅπου τὸ τοῦ ἰσθμοῦ
 τεῖχος ἐγεγόνει, κατὰ τὸ ξηρὸν διαβιβάσει τὰς νῆας· ἐμβιβάσας
 δὲ λαὸν καὶ ἄνδρας μαχιμὸς συντόμως ἐν αὐταῖς ὑπὲρ τὸ ἀρ-
 κετὸν, ὅσον ἦν δυνατόν ἔργου εἶχετο· καὶ μηδὲν ἐλπίζοντες
 οἱ πολέμοι Κρήτες (ἐπὶ Μαλαίου γὰρ εἶχον τὰς ἡμεροσκοπούς
 καὶ νυκτοσκοπούς ταχεῖς νῆας φυλάττειν, ἐάν τις στόλος Ῥω-
 μαϊκὸς ἔλθῃ κατ' αὐτῶν) οὕτως αἰφνιδίως ἐπιτίθεται αὐτοῖς,
 συγγύσας δὲ καὶ συνταράξας αὐτοὺς, εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν· τὰς
 μὲν οὖν πυρπολήσας τῷ ὑγρῷ πυρὶ, τὰς δὲ καταποντίσας, τὰς δὲ
 ζωγρήσας τῶν πολεμίων νηῶν· τῶν δὲ βαρβάρων, τοὺς μὲν ἀνε-
 λὼν τῷ ξίφει, τοὺς δὲ ὑποβρυχίους ποιησάμενος, καὶ τὸν ναυάρχην
 καὶ αὐθέντην αὐτῶν ἀνελὼν, τοὺς λοιποὺς διασκεδασθῆναι κατὰ
 τὴν νῆσον ἠνάγκασεν· εἶτα αὐτὸς πάντας ζωγρήσας καὶ σαγηνεί-
 σας, διαφόροις τιμωρίαις ἐνέβαλλε· καὶ οὕτως οἱ Κρήτες Ἀγαρη-
 νοὶ ἰδόντες· ἐδειλίασαν, τὰς τῶν Ῥωμαίων στρατηγίας· καὶ

μηχανὰς θαυμάζοντες καὶ τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν ἐξαίρνης παθόντες, φρονηθέντες καὶ δειλιάσαντες ἠρέμησαν τοῦ λοιποῦ καιρὸν τινὰ, καὶ φόρους τῷ βασιλεῖ Βασιλείῳ ἔταξαν δοῦναι. Καιροῦ δὲ παρελθόντος ἐτῶν ὡσεὶ δέκα, τὰ συνήθη αὐτῶν οἱ βάρβαροι πάλιν οὐκ ἔπαυον πράττειν, καὶ ληΐζειν τὰς νήσους, καὶ τοὺς φόρους τοῖς βασιλεῦσι κατὰ τὰς ὑποσχέσεις ἠθέτησαν, καὶ οὐκ ἔπεμπον· ἐτῶν δὲ παρελθόντων ἐβδόμηκοντα, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ῥωμανοῦ τοῦ παιδίου, τρισεγγόνου τοῦ βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς στόλον ἱκανὸν καὶ ἀξιόλογον οἰκονομήσας καὶ προπαρασκευάσας, στέλλει κατὰ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Σαρράκηνων, κατασῆσας ἔξαρχον καὶ δεσπότην τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ὑδραίας τε καὶ χερσαίας, τὸν μάλιστα Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν τὸν καὶ ὕστερον βασιλεύσαντα, ὃς ἐλθὼν ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ συμβαλὼν πολλάκις τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ προσβολῆς γενομένης, πάντοτε ὑπερεῖχεν ὁ στρατὸς τοῦ Φωκᾶ· καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντιστῆναι οἱ Κρήτες, φόβῳ ληφθέντες ἔφυγον, καὶ τῶν φρουρίων ἐντὸς εἰσελθόντες ἐκλείσθησαν· ὁ δὲ Φωκᾶς κατὰ πᾶσαν μηχανὴν πολιορκήσας καὶ τὰ πρὸς τειχομαχίαν ἐπιτήδεια τοῖς ἄστεσιν ἐπαγαγὼν, καὶ φοβερός φανεὶς τοῖς ἐναντίοις, ὑφ' ἑαυτὸν πᾶν φρούριον τῆς νήσου ἐποιήσατο καὶ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν Χάνδακα ἐξεπόρθησε· καὶ ἕτερα πολύχινιά τινά ἅμα ὑπέκυπτε τῷ αὐτοῦ θελήματι· καὶ τὸν ἀρχηγὸν Κρήτης, Κουρούπην καλούμενον, ἐχειρώσατο, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν ἄλλον πρωτεύοντα Ἀνεμᾶν καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας ὁ Φωκᾶς διὰ μηνῶν ἑπτὰ, καὶ τὴν νῆσον πᾶσαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐποιήσατο ὡς τὸ πρότερον, κρατουμένην ὑπὸ τῶν Ἀγαρινῶν οὖσαν ἔτη ρλδ'. ἀπεκατεστάθη δὲ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Φωκᾶ, ἐν ἔτει 6,369 Ἰνδικτιῶνος ἢ ὁ δὲ Φωκᾶς στρατηγὸς καὶ κυβερνήτης ἐν τῇ νήσῳ καταλιπὼν, προστάξει βασιλικῇ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπανέστρεψε, καὶ τοὺς θριάμβους αὐτῷ ἐποίησαν τῆς νίκης· ἐστάθη δὲ ἡ νῆσος αὕτη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων, μέχρι τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ

Ἀγγέλου, τοῦ τυφλώσαντος τὸν ἀδελφόν, καὶ τὴν βασιλείαν λαβόντος, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἐρρέθη (1). ἔπειτα τῶν μὲν Ἰταλῶν εἰς πολυμερίαν τὴν μοναρχίαν τῶν Ῥωμαίων κληρωσαμένων, καὶ τοῦ μὲν κόμητος Φλανδρίας Βαλδουίνου, βασιλέως ἀναγορευθέντος Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δὲ Ἐνρίκου Δανδόλου, δουκὸς Βενετίας, ὃς καὶ αὐτὸς αὐτοτρόπως παρῆν, μερίδα οὐ μικρὰν εἶχεν ἐξ ὅλου πρὸς τὸ ὅλον, ὅσας χώρας, καὶ τόπους τῶν Ἰταλῶν ἐκτήσατο γένος, τούτων ἔχειν τὸ τέταρτον, καὶ τοῦ τετάρτου ἡμισυ, καὶ δεσπότης παρὰ τοῦ βασιλέως τετίμηται. Ἡ δὲ δημοκρατία τῶν Λιγουρίων τὴν τῆς Εὐρίπου νῆσον καὶ ἐτέρους τόπους ἐνέτυχεν· ὁ δὲ Δάβαλος πρίγκιψ Πελοποννήσου ἐγένετο· ὁ δὲ Ῥωμανὸς Δελατζιόλης, ὁ ἐκ Φλωρεντίας ὀρμώμενος, χρήματα δανείσας τῷ συνδέσμῳ πολλὰ, καὶ ἀναλώσας καὶ αὐτοτρόπως παρὼν ἦν, τὴν τῆς Ἀθήνας καὶ Θήβας μερίδα ἐπέτυχεν ἐνέχειρον· καὶ οἱ Λιγούριοι ἤτοι Γενουβίται ὁμοίως τὴν τῆς Εὐρίπου νῆσον καὶ ἐτέρων τόπων μοῖραν ἐνέτυχον ὕστερον δὲ καὶ αὐτοὶ τοῖς Ἐνετοῖς τὴν Εὐβοίαν ἔδωσαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Βονιφάτιος Μαρκίων τοῦ Μοντεφερράτου ἀξιολόγῳ μοῖραν τὴν συμμαχίαν ἦν ἐνεγκάμενος· καὶ κυβερνήτης παντὸς τοῦ χερσαίου στρατοῦ ἐγνωρίζετο· Ῥήξ Θεσσαλονίκης παρὰ τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου τετίμηται· καὶ ἡ νῆσος αὕτη τῆς Κρήτης μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἰδίᾳ μοίρᾳ ἐνέτυχεν· μετὰ δὲ τινα καιρὸν ἐπεπωλήκει αὐτὴν τῇ τῶν Ἐνετῶν Γερουσίᾳ, καὶ οὕτως ἄχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐστίν.

— ooo —

Ἀποσπασμάτια τινα περὶ τῆς Κρήτης ἀπὸ τῶν

Δ'. τόμου τῆς Γεωγραφίας τοῦ Βιλιάμ Γερθή.

Ἡ νῆσος αὕτη ἐστάθη περίφημος 130 ἔτη Π. Χ. Γ. διὰ τὴν σοφίαν τῶν τοῦ Μίνως νόμων, διὰ τὰς ἐν αὐτῇ 100 πόλεις καὶ διὰ τὴν καρτεροψυχίαν τῶν κατοίκων της· ὑπετάχθη, καθὼς ὅλη ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων, καὶ μετέβη ἐπομένως ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς δῦ-

(α) Ἰδε Φραντζῆν ἐν τῇ Βυζαντιδῇ.

σεως ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὴν ἤρπασαν οἱ Σαρακηνοὶ τὸ 823. οἱ Γενοβέζοι, οἵτινες ἦσαν κύριοι αὐτῆς τῷ 960 τὴν παρεχώρησαν εἰς τὸν Μαρκέζον τοῦ Μονφεράτου, ὅστις τὴν ἐπώλησεν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς τὸ 1204. Οἱ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς αὐτὴν τὸ 1645, ἐκυρίευσαν τὴν Κυθωνίαν, τὴν Ῥηθύμνην καὶ ὅλην τὴν νῆσον ἐκτὸς τοῦ Χάνδακος. Μωάμεθ ὁ δ' αἰσθανόμενος ὅτι δὲν θέλει ἡσυχάσει ποτὲ εἰς αὐτὴν ἐνόσω οἱ Ἐνετοὶ κυριεύουσι τὴν πρωτεύουσαν, ἐξάπέστειλε τὸ 1667 τὸν Βεζύρην Ἀχμέτ Κιουπρουλή μὲ πολυάριθμον στρατὸν καὶ ἐπολιόρησεν αὐτὴν· ὁ πολιορκῶν στρατὸς ἀπεδιώχθη παλλάκις· ἐπαριθμοῦν ὑπὲρ τοῦς 200,000 Τούρκους φονευθέντας εἰς τοὺς πρόποδας τῶν τευχῶν· ἀλλὰ τέλος ἡ στενὴ καὶ πολυχρόνιος πολιορκία ἠνάγκασε τὸν Μοροζίνηνα νὰ συνθηκολογήσῃ ὕστερον ἀπὸ 2½ ἐτῶν πολιορκίαν καὶ φόνον 30,000 Ἐνετῶν.

Ὁ λαὸς τῆς Κρήτης λογιζέται ἐπέκεινα τῶν 300,000 ἐξ ὧν τὸ ἓν τρίτον περίπου εἶναι Τούρκοι, τὰ δὲ δύο τρίτα χριστιανὶ Ἕλληνας· τὰ προϊόντα τῆς ἐξαγωγῆς εἶναι λάδι, σαποῦνι, κηρί, μέλι, τυρὶ, σταφίδες, ἀμύγδαλα, καρύδια, κάστανα, ξυλοκέρατα, λινόσπορος, γλυκὴ ῥίζα, πορτοκάλια καὶ λάδανος.

Τῆς εἰσαγωγῆς τὰ ἀντικείμενα εἶνε τσόχες, χρυσοῦφρανα, πανικά, πλεκτὰ συρίττα, τὰ μεταξωτὰ τοῦ Λυῶν, κασσίτερος (καλάϊ) σίδηρος, χάλυψ (τσελικί), ῥίζι, καφφές, ζάχαρι, ἰνδικόν (λουλάκι), χάλκωμα, βύρσα (σαχτιάνι) καὶ διάφορα σιδηρὰ ἐργαλεῖα.

Ὁ Χάνδαξ πρωτεύουσα τῆς νήσου ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τῆς παλαιᾶς πόλεως Πανόριμου.

Πρὸς τὸ νότιον καὶ πρὸς τὴν μέσην τῆς νήσου εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πεδιάδος Μεσαρᾶς καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀθήθ τῶν παλαιῶν φαίνονται τὰ ἐρείπια τῆς Γορτύνης· οὐ μακρὰν τούτων τῶν ἐρείπιων φαίνεται ὁ κατασκευαστὸς Λαβύρινθος ὑπὸ λόφον τινα, δὲν εἶνε ὅμως ἐκεῖνος ὁ τόσον περίφημος τοῦ μύθου τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ Θησεῶς, ὅστις ἦτο πλησίον τῆς Κνωσοῦ· ὁ δὲ τῆς Γορτύνης εἶνε κατὰ τὸ φαινόμενον ἐξακολούθησις με-

γάλων ὀπῶν αἱ ὁποῖα συνίστανται εἰς μέγα ἀριθμὸν εἰσοδῶν καὶ περιελγμῶν ἀτάκτων, ἐπτὰ ἕως ὀκτὼ βήματα πλάτους καὶ τόσον ὀλίγον ὕψος ὥστε πρέπει νὰ κύπη τις διαβαίνων τὸ ἔδαφος εἶνε ἀνώμαλον, αἱ δὲ ὄροφαὶ ἐξεναντίας ἐνωμέναι καὶ σχηματίζουσαι θέσεις ἢ κυριωτέρα εἰσοδος εἶνε 1200 βημάτων μακρὰ καὶ περατοῦται εἰς δύο μεγάλας ὠραίας οἰκίας αἱ ὁποῖαι τελειοποιούσι τὸν Λαδύρινθον.

Σύζεται εἰς τὴν Κρήτην μία φυλὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων κατοικούντων εἰς τὰ βουνὰ τῶν Σφακίων, καὶ διακρίνονται διὰ τῆς ὠραιότητος, τοῦ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, καὶ τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἔρωτος· μιᾶς ἄλλης φυλῆς ἀποικία διακρίνεται ὁμοίως εἰς τὴν Κρήτην οἱ καλούμενοι Ἀμπαδιῶται, καταγόμενοι ἀπὸ τοὺς Σακρακηνούς Ἀραβας· ἡ φυσιογνωμία αὐτῶν διαφέρει τῆς τῶν ἄλλων κατοίκων, διότι εἶνε μελαγχρῖνοι, ἰσχυροὶ καὶ μετρίου ἀναστήματος· εἶνε δὲ ἐκδικητικοὶ καὶ δύσπιστοι, περιέρχονται παντοῦ ὄπλοφοροῦντες καὶ φονεύουσιν ἀλλήλους διὰ παραμικρὰν αἰτίαν· κατοικοῦν εἰς δέκα χωρία πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ ὄρους τῆς Ἰθης, εἰς περίπου 7,000 ψυχάς· ἐμποδισμένοι ἀπὸ τοὺς λοιποὺς κατοίκους δὲν μετέρχονται τὴν ληστείαν φανερὰ, ἐνοχοῦν πολλάκις τὰ πλησίον αὐτῶν μοναστήρια καὶ ἀπαιτοῦν συνεισφοράς.

Τ Ε Λ Ο Σ .

(881)

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

- Σελ. 3. Ἱστορία τῆς Κρήτης.
- 4. Περὶ τοῦ κλίματος τῆς γῆς κτλ. αὐτῆς, περὶ τῶν πόλεων αὐτῆς.
- 5. Ἡ Κνωσός· ἡ Κυδωνία ἢ Κυδών.
- 6. Ἡ Γορτύνη.
- 9. Ἡ Ἱεράπυτνα. Εὐλύθερναί. Ρήθύμνη, Ἡρακλεία.
- 11. Ὄρη.
- 12. Ποταμοί.
- 13. Ἐγκατοικοί, Ἰδαῖοι δάκτυλοι.
- 14. Κουρήτες, ἢ Κυρήτες, ἢ Κορύθαντες, οἱ Τιτᾶνες.
- 17. Πελασγοὶ καὶ Δωριεῖς. Ἀστέριος, Ζεὺς, Μίνως, Ραδάμανθυς, Εὐρώπη κ.λ.
- 19. Διοικήσεις.
- 20. Βασιλεῖς τῆς Κρήτης.
- 21. Βασιλεῖαι τῶν βασιλείων τῆς Κρήτης. Κρής. Τάλως καὶ Ἰφαισος. Ραδάμανθυς, Μηλίτιος, Μελισσαῖος, Κύδων καὶ Ἄπτερος.
- 22. Λαπίθης.
- 23. Ἀστέριος, Μίνως.
- 24. Σαρπηδῶν, Εὐάνδρος.
- 25. Μίνως.
- 26. Μινώταυρος.
- 29. Νόμοι τοῦ Μίνως.
- 33. Δευκαλίων, Κρητεὺς ἢ Κρηταῖος.
- 34. Ἰδομενεύς.
- 35. Μηριόνης. Ἐτέαρος.
- 39. Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπεδούλωσαν τοὺς Κρητάς.
- 40. Πρόσδος τῶν Ῥωμ. ὄπλων εἰς τὴν Κρήτην.
- 44. Σημειώσεις. Σημ. α'. σημ. β'.
- 49. Σημειώσεις γ'.
- 50. Σημειώσεις δ'.
- 51. Περὶ Ἐπιμενίδου.
- 54. Σημειώσεις.
- 60. Παρατήρησις εἰς τὸ τοῦ Ἀποστόλου.
- 63. Ἐπιμενίδης.
- 65. Ἐπιμενίδης Σόλωνι.

Λιμενολογιον τῆς Κρήτης.

- 67. Ὅρμοι τῆς νήσου Κρήτης καὶ περὶ αὐτήν. Περί τὸ ἀκρωτήριο Σούνιον ἢ ζίδερον.
- 68. Αὐτόθι.
- 69. Ὅρμος τῆς Σπίνα - Λόγκας.
- 71. Ὅρμος τῆς Νήσου Δίας.
- 72. Περί τὴν αὐτὴν νῆσον Δίαν.
- 73. Ὅρμος τοῦ Ἡρακλείου, ἢ Χάνδακος.
- 74. Ὅρμος τῆς Ρεθύμνης. — Ὅρμος τῆς Σούδας.
- 76. Ὁμοίως περὶ τῶν ἔξω μερῶν τοῦ φρουρίου τῆς Σούδας. Ὁμοίως εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ φρουρίου.
- 77. Ὁμοίως περὶ τοῦ βάθους τοῦ κόλπου τῆς Σούδας.
- 78. Ὅρμος τῶν Χανίων.
- 79. Ὅρμος τοῦ Ἀκρωτηρίου Σπάθα καὶ τῆς νήσου Θοδωροῦν.
- 80. Ὅρμος τῆς μιᾶς ἀπὸ τὰς δύο νήσους Κορούμας, νῦν δὲ Γραμβούσης.
- 82. Ὅρμος εἰς τὸ μεσημβρινὸν τῆς Κρήτης.
- — Περί τὰς Γόζους ἢ Γαυδους.
- — Ὅρμος τοῦ Παλαιοκάστρου.
- 84. Περιγραφή τῆς Κρήτης.
- 94. Χάνδαξ.
- 97. Χανία.
- 101. Ρεθύμνη.
- 103. Σιτεία.
- 104. Ἐπισκοπαὶ καὶ πόλεις τοῦ Μεσαιῶνος.
- 105. Αὐτοκρατορικοὶ ὅρισμοὶ περὶ τῆς Κρήτης.
- 109. Τὰ δικαιώματα καὶ κτήματα τῶν 12 Εὐγενῶν.
- 110. Ἐπαρίθμησις τῶν τόπων καὶ κτημάτων.
- 112. Ἐπιβεβαίωσις αὐτῶν περὶ τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης.
- 116. Κατάλογος τῶν φυγᾶδων ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν.
- 118. Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ περὶ Κρήτης.
- Ἀποσπασμάτια τινὰ περὶ Κρήτης τοῦ Βιλιάμ Γουθρίου.

Τέλος τοῦ Πίνακος.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΗΣ ΕΝΕΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ Π. ΔΑΡΥ.

Περὶ Κρήτης.

ΤΗΝ νῆσον τῆς Κρήτης ἔλαβον οἱ Ἐνετοὶ ἀπὸ τὸν Μαρκίονα Μοντφεβράτον, τὴν 12 Αὐγούστου 1204 διὰ δέκα χιλιάδας ἀργυρᾶ νομίσματα (marcs d'argent) (α). (Τόμ. Α, βιβλ. Δ. σελ. 307. ἔτος 1204).

Ὁ Ἐνετικὸς στόλος ἐπιλαμβάνεται τῆς Κρήτης.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεκαλύφθη τὸ ὄρος τῆς Ἰδης.

Ὁ στόλος ἠγκυροβόλησεν εἰς τὴν περίφημον ταύτην νῆσον, ἥτις ἀποκλείει τὸ Ἀρχιπέλαγος, καὶ τῆς ὁποίας ἡ σχεδὸν ἐξήκοντα λευγῶν ἔκτασις, ἡ εὐφορία, αἱ ἑκατὸν πόλεις καὶ

(α) Ὁκτὼ οὐγγιῶν βάρος ἑκάστη μάρκα· ὥστε 2 μάρκαι = 1 λίτρου ἢ 16 οὐγγιῶν ὁ Μ.

Σημειώσεις. Ὁ Μαρῖνος Σκνυτός εἰς τὴν ἱστορίαν του περὶ Δουκῶν τῆς Ἐνετίας ἀναφέρει τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον· οἱ δὲ λοιποὶ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι περὶ τῆς τιμῆς τῆς ἀποκτήσεως ταύτης. Ὁ Δουκάνγης (Ducange) εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λέγει χίλια νομίσματα ἀργυρᾶ. Σελ. 31α.

Ἰποσημείωσις. Αἱ ὑποχρεώσεις τῶν Ἐνετῶν πρὸς τοὺς Γάλλους, διὰ τὴν διάθασίν των εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀντεμειφθησάν μετ' ἡμῶν τῆς Κρήτης. «Πρέπει νὰ ἐμολογήσωμεν, ὅτι τοῦτο ἦτον πολλὰ ὀλίγον, συνήργησαν οἱ Ἐνετοὶ εἰς τὴν κατάκτησιν καὶ δὲν ἔλαβον τὴν Κρήτην ἐπὶ λόγῳ ἀνταμοιβῆς, ἐπειδὴ τὴν ἠγόρασαν· ἀλλὰ θέσεις παρεχωρήθησαν αὐτοῖς εἰς μερίδιον.»

ἡ ὑπεροχὴ τῆς θέσεως τῇ εἶχον παρέξει ποτὲ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μεσογείου. Ὁ Ἐνετικὸς στρατὸς ἐδιοικεῖτο ὑπὸ τοῦ Ῥενιέρου Δανδῶλου καὶ ὑπὸ τοῦ Ρογέρου Πρεμαρένου· Ἰάκωβος ὁ Θιέπωλος ἐστάλη μὲ τίτλον Δουκὸς διὰ νὰ κυβερνήσῃ αὐτὴν τὴν νῆσον· ἡ κατάκτησις τῆς πόλεως τοῦ Χάνδακος δὲν ἀπῆτει πολλὴν δύναμιν καὶ ἡ ὑποταγὴ τοῦ τόπου ὅλου ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα ἐνιαυσίου στρατείας· ἀλλ' ἡ ταχίστη αὕτη ὑποταγὴ δὲν ἦτον εὐλικρινής. Ἀφ' ἑτέρου μέρους οἱ Γενουῖνοι, ὑπὸ φθόνου κινούμενοι, δὲν ὑπέφερον νὰ βλέπωσι τοὺς ἀντιζήλους τοῦ ἐμπορίου των σχηματίζοντας τόσον ἰσχυρὰ καταστήματα εἰς τὰς ἀνατολικὰς θαλάσσας. Μὴ θέλοντες μολογτοῦτο νὰ ἔλθωσι τότε εἰς προφανῆ πάλεμον κατὰ τῆς Δημοκρατίας, ἐζήτησαν ἐχθρόν της τινά· παρῶτρυναν λοιπὸν καὶ κατέπεισαν τὸν Κόμητα τῆς Μάλτας (διὰ τῶν βοθητῶν τὰς ὁποίας πλαγίως ἐχορήγουν εἰς αὐτὸν) νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δυσαρεστημένων Κρητῶν ὥστε ἡ ἐπανάστασις τῶν Κρητῶν ἐξεβράβη σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ὑποταγὴν των. (Τόμ. Ε'. σελ. 319. ἔτος 1204.)

Ἐπανάστασις τῆς Κρήτης κατὰ τὸ 1205.

Δὲν προτίθειμι νὰ ἐκθέσω ἐντὰῦθα ὅλας τὰς μάχας τὰς ὁποίας οἱ Ἐνετοὶ εἶχον νὰ συγκροτήσουν πρὸς διατήρησιν τῆς κατοχῆς αὐτῆς τῆς νήσου· ἐπειδὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν αὐταὶ ἦσαν ἀδιάκοπος ἀγώνων σειρά, τῶν μὲν Κρητῶν διὰ τὴν ἀποσείσασιν, τῶν δ' Ἐνετῶν διὰ νὰ ἐπιβαρύνουν τὸν ζυγὸν (α).

(α) 1207. Ὁ Κόμης τῆς Μάλτας ἐπέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στασιαστῶν.

1220. Ἐπανάστασις τῶν Ἀγιοστεφανητῶν.

1226. Νέα ἀποστασία.

1228. Ἐπανάστασις ὑποστηριζομένη ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Βατάτζην Αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας.

Ἦσαν γινῶμαι τινὲς περὶ παραιτήσεως τῆς Ἐνετίας καὶ μεταναστεύσεως τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Κρήτην. (α) (Τόμ. Β', βιβλ. Ι. σελ. 35 ἔτος 1379). Τὸ τρίτον τῆς νήσου Κρήτης εἶχε δοθῆ πρὸς τοὺς ἐκεῖ μεταναστεύσαντας Ἐνετοὺς οἵτινες εὗρον ἐκεῖ τριπλοῦν ὄφελος, α. τὸ νὰ ἐπαγρυπνωσι διὰ τοὺς ἰθαγενεῖς β'. τὸ νὰ μετέχωσιν οἱ πρῶτιστοι, αὐτῶν ἀπὸ τὴν εὐημερίαν (προνομία) τῆς μητροπόλεως, καὶ γ'. τὸ νὰ προμηθεύουν εἰς τοὺς περιηγητὰς Ἐνετοὺς ὑποδοχὴν ἀδελφικωτέραν καὶ ὑπεράσπισιν εἰδικωτέραν. (Τόμ. ΣΤ', βιβλ. ΙΘ' σελ. 34. ἔτος 1493).

Οἱ Ὄθωμανοὶ προσέβαλον πανταχόθεν τὰς ἀποικίας τῆς Δημοκρατίας. Ὁ Πυρρόγενεος (Barbarouso) ἐβρίσκει ἐπὶ τῶν παραλιῶν τῆς Κρήτης μίαν συμμορίαν πειρατῶν, οἵτινες ἐπέπεσον εἰς τὴν κατερήμεωσιν τῶν ἀγρῶν, ἀλλ' οἱ ἐθνοφύλακες τῆς νήσου τοὺς ἐτιμώρησαν ὀρμήσαντες ἐπ' αὐτῶν, καὶ κατασφάξαντες πολλοὺς ἐβίασαν τοὺς λοιποὺς ν' ἀποπλεύσουν. Ὁ Πυρρόγενεος ἐτραβήχθη ὀλίγον μακρύτερα, ἐκυρίευσεν τὴν μικρὰν

-
1241. Ἐπανάστασις ὑποκινηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου.
 1242. Ἐπανάστασις τῶν Γεωργίου καὶ Θεοδώρου Κορτατζῶν.
 1243. Ἐπανάστασις τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη, διαρκέσασα δεκαοκτὼ ἔτη.
 1324. Τρεῖς ἐπανάστασις ὀλίγου λόγου ἄξιαι.
 1324. Ἐπανάστασις τοῦ Βάρδα Καλλέργη.
 1326. Ἐπανάστασις τοῦ Λέοντος Καλλέργη.
 1327. Ἀποστασία κατευνηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου Ἰουστινιανοῦ.
 1341. Ἐπανάστασις τιμωρηθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ Μοροζίνην.
 1361. Ἐπανάστασις τῶν ἀποίκων Ἐνετῶν τῆς Κρήτης διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1364.
 1365. Ἐπανάστασις τῶν ἀδελφῶν Καλλέργη κατευνηθεῖσα τὸ 1366.
 (α) Σημείωσις. Ἀφοῦ πανταχόθεν ἐξέλιπε πᾶσα περὶ εἰρήνης ἐλπίς, συνέλαβον τινὲς, ὡς λέγεται, τὴν ἰδέαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν, καὶ μεταναστάντες εἰς Κρήτην, ἢ εἰς Εὐβοίαν, νὰ καταστήσωσιν ἐκεῖ καὶ τὴν Δημοκρατίαν των. (Ἱστορία Παύλου Μοροζίνου. βιβλ. ΙΕ').

πόλιν τῆς Σιτείας, εὐρισκομένην χωρὶς ὑπεράσπισιν, καὶ τὴν κατέκαυσεν. (Τόμ. Δ', βιβλ. κς'. σελ. 47. ἔτος 1538).

Ἐκστρατεία τοῦ 1571.

Ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος, ἐκ δικασίων πενήκοντα πλοίων εὐρίσκετο εἰς τὴν θάλασσαν κτλ. (Τόμ. Δ'. βιβλ. κζ'. σελ. 101).

Ἐγνώριζον μὲν (οἱ Ὄθωμανοὶ) ὅτι ὁ φθίσκας εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης στόλος αὐτῶν δὲν εἶχεν ἀρκετὸν στράτευμα διὰ νὰ ἐπιχειρηθῇ τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου, ἐπειράθη μολοντοῦτο ἀπόβασιν τινῶν χιλιάδων στρατιωτῶν, οἵτινες κατερήμωσαν τὰς ἐξοχὰς καὶ κατέστρεψεν τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Ρεθύμνης, τὴν ὁποίαν εὗρον ἐγκαταλειμμένην· ἀλλ' ἐν σῶμα στρατιωτῶν ἐξεληθόν τῶν Χανίων ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατέσφαξε σχεδὸν ὅλους· μία δὲ τρικυμία ἐπεληθοῦσα ἠνάγκασε τὸν Ὄθωμανὸν ναύαρχον ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ παράλια ταῦτα· ὁ δ' ἀπόπλους τοῦ ἐλύτρωσε πενήκοντα κάτεργα εὐρισκόμενα τότε εἰς τοὺς λιμένας τῆς Κρήτης. (Τόμ. Δ', βιβλ. κη. σελ. 133. ἔτ. 1575).

Ἡ μάλιστα τῆς πανώλους ἐνεφανίσθη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Κρήτην καὶ κατερήμωσεν αὐτὴν τὴν ἀποικίαν πολλοὺς μῆνας.

Κεφαλαίων σημειώσεις χειρόγραφοι.

α Διατάγματα τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ ἐξοχωτάτου Κυρίου Ἰακώβου Φοσκαρίνη Ἱππότου, Ἄρμοστοῦ, Γενικοῦ κριτοῦ τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως εἰς τὸ βασιλείον τῆς Κρήτης, μετὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ γενικοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς θαλάσσης· (ἀριθ. βιβλ. 9965)».

Αὕτη εἶναι μία συλλογὴ τῶν παρὰ τοῦ Ἄρμοστοῦ τούτου γεγραμμένων κανονισμῶν, περὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων τῶν ἀφορώντων τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων πραγμάτων, τὸ χρηματικὸν τῶν προσόδων, τὴν χωροφυλακὴν καὶ τὴν

ἀστυνομίαν τῆς νήσου ταύτης ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου 1574 ἕως 2 Νοεμβρίου 1577.

« *Περιγραφή τῆς Κρήτης* ἀνωνόμου τινός. (Βιβλιοθήκη Λαυρεντιανή, κατ' ἄλογος τοῦ Βανδίνου).

« *Ἀναφορά περὶ τῆς Κρήτης* ». (Βιβλ. τοῦ Βικεντίου Γρυμάνη εἰς Ἑνετίαν· κατ' ἄλογος τοῦ Τομαζίνη).

« *Ἀναφορά* τοῦ γενικοῦ Ἀρμοστοῦ Κρήτης » ὑπὸ τοῦ Κυρίου Μαρίνου δὲ Καβάλλη ἀπὸ 1572. (Βιβλ. τῆς Βασιλείσσης τῆς Σουιδίας εἰς Βαντικιάνην Μοντφωκόν). ἔτος 1572.

Αὐτόθι. *Ἀναφορά* τοῦ ἐνδοξοτάτου Λουκᾶ Μιχαῆλ γενικοῦ Ἀρμοστοῦ τῶν Χανίων. τὸ 1572.

Αὐτόθι. « *Ἀναφορά* τοῦ ἐνδοξοτάτου Κυρίου Λουκᾶ Μιχαῆλ ἐπανελθόντος ἀπὸ τὴν γενικὴν Ἀρμοστίαν τῆς Κρήτης ».

« Αὐτόθι. *Ἀναφορά* περὶ Κρήτης. (Βιβλ. Ἀμβροσιανὴ εἰς Μιλάνον. Μοντφωκόν) ». 1575.

« *Περιγραφή τῆς Κρήτης*. Συντεθεισα ὑπὸ τοῦ Κυρίου Φραγκίσκου Βαρότση. (Βιβλ. Βασιλικὴ ἀριθ. 10181).

« Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τὰς ἐφεξῆς λέξεις. *Laus Deo, λόξα τῷ Θεῷ. 1577.* » Τοῦτο δεικνύει, ὡς φαίνεται, τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν συνετάχθη εἶναι δὲ μία περιγραφή καθαρῶς γεωγραφικὴ, τῆς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς, ἀφ' οὗ ἐγνωστοποίησε τὴν θέσιν τῆς νήσου, τοὺς λιμένας, τὰ ὄρη, τὴν ποιότητα τῆς γῆς, περιγράφει τὰς κυριωτέρας πόλεις, τὰς ἀρχαιότητας τοῦ βασιλείου τούτου, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸν λαβύρινθον, ἀναφέρει παλαιὰς ἐπιγραφὰς, τὰ ὀνόματα τῶν ἐκεῖ ἄλλοτε ὑπαρχουσῶν ἑκατὸν πόλεων. — Ἡ περιγραφή αὕτη τελειώνει μὲ τὴν ὀνοματογραφίαν ὅλων τῶν χωρίων καὶ μὲ τὴν ἐνδειξὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἢ δὲ ὀνοματογραφία αὕτη παρίστησι τὸ ἐφεξῆς ἐξαγόμενον.

Ἐπαρχία	πόλεις ἢ φρούρια	χωρία	εὐγ.	Ἐνετοί.	
τοῦ Χάνδακος	8	136	200		
τῶν Χανίων	5	272	132		
τῆς Ρηθύμνης	3	289	50		
τῆς Σιτείας	1	69	25		
τὸ ὅλον	17	1066	407		
	Ἄνδρες	Γέροντες	Παιδιά	Γυναῖκες	τὸ ὅλον.
τοῦ Χάνδακος	19,478	2,090	18,977	37,607	78,152
τῶν Χανίων	13,908	1,850	13,857	26,220	55,635
τῆς Ρηθύμνης	11,194	1,605	10,777	21,748	45,324
τῆς Σιτείας	3,562	—	11,125	—	14,687
τὸ ὅλον	48,142		54,536		193,798

Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ προσθέσωμεν γυναῖκας (ἐκτὸς τῶν γερόντων) σχεδὸν 14,000. διὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Σιτείας, παραληφθεῖσας παρὰ τοῦ συγγραφέως, τὸ ὅλον 207,798.

Περὶ τῆς ἀγορᾶς τῆς νήσου Κρήτης.

Τὸ πονημάτιον τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα τόμον ἐπιγραφόμενον « πόλεμος τῆς Κύπρου » προσληθὸν ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Σορβόννης (Sorbonne) ἀριθ. 391 ἀφορᾷ δὲ, ὄχι τὴν ἀγορὰν τῆς Νήσου Κρήτης, ἀλλὰ τὴν Διοίκησιν, τὴν ὁποίαν ἐτύστησαν ἐκεῖ οἱ Ἐνετοί. Περιέχει διεξοδικωτάτην ἀπαρίθμησιν ὄλων τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν δικαιοδοσιῶν αὐτῶν.

« Παραγγελλίαι διὰ τὸ στρατιωτικὸν τῆς Νήσου Κρήτης (βιβλιοθήκη βασιλική, ἀριθ. 10461 εἰς 4^{ον}). Τοῦτο εἶναι χειρόγραφον εἰς βελίνον χάρτην τὸν ὁποῖον περιέχει τὴν εἰς Διοικητὴν τινα τῆς Κρήτης δοθεῖσαν ὁδηγίαν, τῷ ὁποίῳ ἀπαγορεύεται τὸ νὰ ἐμπορεύηται ὁ μισθὸς του εἶναι 10,000 δουκάτα (φλωρία) καὶ ἑκατὸν εἰκοσιτέσσαρες γέαι (Sols), (α) τὸ πόνημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δυσκόλως ἐπιτέμνεται, δίδει ἐντελῆ ἰδέαν τοῦ τί ἦτον εἰς διοικητῆς, ἢ πρῶτος τῶν ἀρχόντων αὐτῆς τῆς ἀποικίας.

(α) Sols, ἴσως στρέμματα.

Ἐν ἐκ τῶν πρώτων ἄρθρων τῆς ὀδηγίας ταύτης λέγει, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ (le magistrat), θέλει παρουσιάσει εἰς τὴν Κυβέρνησιν γενικὴν ἀναφορὰν περὶ τῆς διαχειρίσεως καὶ ἐπιστατίας του εἰς τὰ δημόσια πράγματα. Ἡ συνθήκη αὕτη ἔδωσε χώραν εἰς ὑπομνήματα πολλὰκις ἐπωφελῆ· ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται τρία εἰς ἓνα τόμον ἐπιγραφόμενον « ἀναφοραὶ Κύπρου καὶ Κρήτης 5. ὑπ' ἀριθ. 1197 — 1787 » ἡ πρώτη ἐπιγράφεται « ἀναφορὰ περὶ τῆς νήσου Κρήτης, ὑπὸ τοῦ ἐνδοξοτάτου Μαρίνου Κανάλλη ἀρμοστοῦ κατὰ τὸ ἔτος . . .

Χρονολογία δὲν φαίνεται εἰς αὐτὴν σημειωμένη· εὐρίσκεται ὁμως μεταξὺ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, ὅτι, ὁ ἀρμοστὴς οὗτος ἔφθασεν εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1571.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο παρίστησι κατ' ἀρχὰς ἰδέαν τινὰ τῆς νήσου·—ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς 40,000 κατοίκων διὰ τὰς πόλεις καὶ 120,000 διὰ τὰ χωρία.

Τὰ εἰσοδήματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κρήτης ἀνέβαινον εἰς 4, 5, ἢ 6 χιλιάδας δουκάτα, κατὰ τὰς μεταβολὰς τῆς τιμῆς τῶν τροφίμων προϊόντων.

Τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐπισκοπῆς τῶν Χανίων εἰς 1,500, τὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ῥηθύμνης εἰς 800, τὰ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Μυλοποτάμου εἰς 400, τὰ τῆς (Drisano) Κισάμου εἰς 500, τὰ τῆς Ἱεραπέτρας εἰς 1400.

Ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος ἦτον καθ' ὑπερβολὴν ἀμαθὴς, καὶ ἐκ τούτου προήρχετο ἡ ἔλλειψις πείρας θρησκείας, πολλὰ ἀταξία εἰς τὰ ἔθνη, καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ λαοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτον ἡ τοκογλυφία καὶ ἡ ἀνηρία.

Δὲν ἤθελεν ἐπιθυμῆσω (προσθέτει ὁ συγγραφεὺς) νὰ βαθυπλουτῶσιν οἱ λαοὶ οὗτοι, διότι γίνονται δυσκολοκράτητοι.

Τὸ δεύτερον ὑπόμνημα ἐπιγράφεται « ἀναφορὰ τοῦ ἐνδο-

ξοτάτου Κυρίου Ιακώβου Φοσκαρίνη Προκουράτορος τοῦ ἁγίου Μάρκου, περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Κρήτης κατὰ τὸ 1577.

Εἶναι δὲ τοῦτο διεξοδικὸν σύγγραμμα, διηρημένον εἰς τρία μέρη· τὸ πρῶτον μέρος γνωστοποιεῖ τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῆς ἀποικίας, τὰ πρὸς ὑπεράσπισίν της μέσα, ὅσα δύναταί τις ν' ἀπολαμβάνη ἀπὸ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀπὸ ξένον.

Τὸ δεύτερον προσφέρει τὸν πίνακα τῆς δημοσίου οἰκονομίας καὶ τὴν θρησκευτικὴν κατάστασιν Ἑλληνικὴν τε καὶ Λατινικὴν.

Τὸ τρίτον πραγματεύεται περὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Τὸ τρίτον ὑπόμνημα ἐπιγράφεται « Ἄναφορὰ τοῦ Κυρίου Βруνάρου Ζαμπέκου (Brunaro Zampéchi) γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας εἰς Κρήτην ». Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἐμπεριέχεται εἰς τινὰς σελίδας καὶ με ὀλιγωτέραν ἐπιμέλειαν τῆς προηγουμένης.

« Περιγραφή ὅλης τῆς νήσου Κρήτης, ὄλων τῶν πόλεων αὐτῆς, τῶν φρουριῶν, τῶν χωριῶν, τῶν βουνῶν, τῶν κυριωτέρων ποταμῶν, ἀρχαιοτήτων καὶ πολλῶν ἄλλων ἀξιωμασιωτῶν πραγμάτων ὑπὸ τοῦ ἐνδοξοτάτου Λεονάρδου Κουϊρίνη (Leonardo da Quirini) πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ ἐξοχώτατον Κύριον καὶ Δεσπότην μου περιβλέπτον κύριον Πέτρον Ζήνην (Pietro Zane) ἀρχιστράτηγον εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Κρήτης. (Βιβλ. βασιλικὴ ἀρ. 92 εἰς φύλλον).

« Ἄναφορὰ περὶ τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν Γίον Φαντῖνον Μινόττον (Gio Fantin Minotto) διὰ νὰ τὴν στείλῃ πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας. Aff. etr. ἔτος 1609.

« Λόγος περὶ τῆς ὑπερασπίσεως τοῦ βασιλείου τῆς Κρήτης 1644 (Βιβλ. Βασιλ. χειρόγραφον προερχόμενον ἀπὸ τὴν Σορβόννην ἀριθ. 391).

« Ὁμιλία περὶ τῆς ὑπερασπίσεως τοῦ Βασιλείου τῆς

Κρήτης μετά τινων σκέψεων περί τῆς δυσκολίας, τῶν κινδύνων, τῶν ἀποριῶν, ἢ ἀμφιβολιῶν καὶ τέλος μία πρότασις περί εὐκόλου, ἀσφαλούς καὶ ἐπωφελούς ὑπερασπίσεως τῶν ἐξηθέντων τόπων καὶ ὅλου τοῦ Βασιλείου (αὐτόθι).

Τρία ἀντίγραφα εὑρίσκονται τοῦ ὑπομνήματος τούτου εἰς τὸν αὐτὸν τόμον.

Αὐτόθι. Παρὰ τοῦ ἐκλαμπροῦς Σαγρέδου (Sagredo) περί ὑπερασπίσεως τῆς Κρήτης. (Τόμ. 5'. σελ. 249).

Ἐπαράστασις ταύτης τῆς νήσου. ἔτος 1205.

Πάντοτε νέαι δοκιμαὶ ἐκ μέρους ἐνὸς λαοῦ, ὀλιγώτερον ζηλοτύπου τῆς ἀνεξαρτησίας του, ἢ ἀνεχομένου ἔκφυλον μακρυνὴν κυριαρχίαν· βοήθειαι ἐνδεεῖς ἀπὸ τούς ἐχθροῦς τῆς μητροπόλεως προμηθεύμεναι· θυσία διηνεκῆς στρατιωτῶν καὶ θησαυρῶν αὐτῆς, διὰ νὰ ἐπαναγάγῃ τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τὸ χρέος τῶν ὁμοιόμορφον ἀποτελεσμα ναυτικῶν ἐκστρατειῶν· ἐπιτυχία εἰσβολῶν πάντοτε ὀρμητικῆ, ἐπειδὴ αἱ εἰσβολαὶ εἶναι ἀπρόβλεπτοι, πάντοτε ἢ ἐπιτυχία ὀλιγοχρόνιος, ἐπειδὴ αἱ εἰσβολαὶ εἶναι ἀνυποστήρικτοι· ὅλαι αἱ ἀποβάσεις ἀκολουθοῦμεναι ἀπὸ εὐκόλου κατασχῆν, πώποτε δὲ ἀπὸ εἰρηνικῆν ἀπόκτησιν· τὸ ὄρεινόν τοῦ τόπου, τὸ εἰς τοὺς ἐπαναστάτας ἀσφαλὲς πάντοτε δίδον ἄσυλον· αἱ ἀπὸ λαμπρῶν μὲν νίκων ἀρχόμεναι, εἰς τοπικὸν δὲ πόλεμον λήγουσαι καὶ συνήθως τὸν νικητὴν καταστρέφουσαι ἐκστρατεία· ἐπιείκεια μετὰ τὰ ἀτελῆ ἀποτελέσματα· σφαγαὶ μετὰ τὰς ἀποφασιστικὰς νίκας. Ταῦτα πάντα παρίστανται εἰς τὸν ἑκατονζηκονταετῆ πόλεμον, αὐξίνοντα τὴν δυσκολίαν τῆς λύσεως τοῦ περὶ τῆς ὠφελείας τῶν μεγάλων ἀποικιῶν προβλήματος.

Οἱ Ἕνετοὶ ἐκάλουν ἐπαναστάσεις ὅλας αὐτὰς τὰς ἀπο-

στασίας. Οὔτοι ἀπήγουν δικαιωματικῶς πίστιν καὶ εὐγνωμοσύνην ἐνὸς ἔθνους τὸ ὅποιον εἶχον ἀγοράσει· ἀπέδιδον δὲ τὸ ἐπαναστατικὸν αὐτὸ πνεῦμα εἰς τὸ ἄστατον καὶ εἰς τὴν ἀπιστίαν, ἀλλὰ, καθῶς εἶπεν ἀξιοπιστὸς τις ἱστορικὸς (α) εὐκόλως ἐξηγεῖτο τοῦτο, τόσον διὰ τῶν ἀρετῶν, ὅσον καὶ διὰ τῶν ἐλαττωμάτων.

Ἡ πρώτη ἀποστασίς τῶν νησιωτῶν ὑπεχρέωσε τὸν δούκα τῆς Κρήτης καὶ τοὺς στρατηγοὺς Ἐνετοὺς νὰ ἐπιβῶσιν αὐτῆς εἰς πλοῖα. Ἡ δημοκρατία ἔστειλε νέον στρατόν· ὁ κόμης τῆς Μάλτας, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν, μὴ κρίνων εὐλογον τὸ νὰ θυσιασθῇ διὰ τὴν ὑπερῶσισίν των, τοὺς ἐγκατέλειψεν, οἱ δ' Ἐνετοὶ ἐκυρίευσαν ἐντὸς ὀλίγου τὰς κυριωτέρας θέσεις.

Πρότασις ἔγινεν εἰς τὴν σύγκλητον νὰ καταστραφῶσιν ὄλαι αἱ ὠχυρωμέναι πόλεις τῆς νήσου· ὁ δὲ Ρενιέρης Δάνδωλος παρέστησεν ὅτι αὗται ἦσαν ὠφελιμώτεραι εἰς τὰ τακτικά, ἀλλ' ὀλιγάριθμα στρατεύματα τῆς μητροπόλεως, παρὰ εἰς τὸν ἀποστατῆν λαόν, καὶ ἐπρότεινεν εὐγενῶς ὅτι, δύναται δι' ἰδίας του δαπάνης νὰ διατηρῇ αὐτὰ τὰ ὄχυράματα· ἡ μὲν προσφορὰ του δὲν ἐστάθη δεκτὴ, ἀλλ' ἡ γνώμη του ὑπερίσχυσεν.

Οἱ Ἐνετοὶ στέλλουσι ἐκεῖ ἀποικίας.

Ἐπανάγκες ἦτο νὰ συνειθίσουν τοὺς Κρητας εἰς τὸ νὰ μὴ νομιζῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὸ ἔθνος τῶν Ἐνετῶν ὡς ξένον ἔθνος· ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀπεφάσισαν νὰ ὑποχρεώσουν τοὺς πολίτας Ἐνετοὺς (les citoyens de Venise) νὰ σχηματίσουν καταστήματα εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον καὶ νὰ μεταφέρουν ἐκεῖ τὴν διαμονὴν των, καὶ, διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνουν εἰς τοῦτο, ἐδήμευσαν τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν γαιῶν τῶν ἐπαναστατησάντων

(α) Ὁ M. Simonde-Sismondi.

καὶ διένειμον αὐτὰς εἰς τοὺς νέους ἀποίκους· μοναδικὸς τρόπος τοῦ νὰ ἐλκύσουν εἰς ἑαυτοὺς τὴν εὐνοίαν ἐνὸς ἔθνους διὰ τῆς γυμνώσεώς του, καὶ νὰ ἀπαιτῶσιν ὥστε ν' ἀναγνωρίζῃ ὡς συμπολίτας του ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἀρῆρσαν τὴν κληρονομίαν του! Τίτος ὁ Λίβιος διηγεῖται ὅτι μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Ἄντιου, ὅταν ἡ σύγκλητος ἠθέλησε νὰ διανεῖμῃ τὴν γῆν αὐτοῦ καὶ νὰ στείλῃ ἀποικίαν, ἐδυσκολεύοντο εἰς τὴν Ρώμην, καίτοι πτωχὴν ἔτι οὔσαν, νὰ εὐρωσι πολίτας συγκατανεύοντας νὰ ἐκπατριωθῶσι διὰ νὰ πλουτήσουν, ἀλλ' ἐπροτίμουν νὰ ἐπιθυμῶσιν ἀγαθὰ εἰς τὴν Ρώμην, παρὰ νὰ τὰ ἔρουν εἰς τὸ Ἄντιον! Πεντακόσαιοι, ἢ ἑξακόσαιοι οἰκογένειαι ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Ἑνετίαν διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ θεμελιώσουν τὴν νέαν ἀποικίαν.

Οἱ Γενουίνσιοι, βλέποντες τοὺς Ἑνετοὺς σχεδὸν κυρίους τῆς Κρήτης, ἠθέλησαν νὰ διακόψουν τὴν κοινωνίαν τῆς ἀποικίας ταύτης μετὰ τῆς μητροπόλεως κτλ. (Τόμ. Α. βιβλ. Ἡ. σελ. 321).

Ἐπανάστασις τῆς Κρήτης.

Δευτέρα ἐπανάστασις ἐξεφάρξα ἐν τῇ Κρήτῃ· ὁ δὲ διοικητὴς προσεκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τὸν πρίγκιπα τῆς Νάξου, ὑποτελῆ ὄντα τῆς δημοκρατίας, ὅστις ἐβοήθη τῷ Δουκὶ εἰς τὸ νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἐπαναστάτας· ἀλλ' ἐγκιχθεὶς ἀπὸ τοὺς τρόπους τῆς ὑπεροχῆς, τοὺς ὁποίους φιλοδόξως οὗτος ἀπῆγει, ὑπέβαλε νέαν ἄλλην στάσιν, τὸν ἐβίασε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ παλάτιόν του, ὑπὸ γυναικεῖα φορέματα, νὰ καταφύγῃ εἰς ἓν φρούριον, τὸν ἐπολιόρκησεν ἐκεῖ καὶ κατέστη κύριος τῆς νήσου. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ κινήσουν στρατεύματα ἀπὸ τὴν Ἑνετίαν μετὰ μεγάλην ταχύτητα διὰ νὰ σπεύσουν νὰ ἐλευθερώσουν τὸν διοικητὴν, τὰ ὁποῖα καταλαβόντα αἴφνης τὴν Κρήτην ἐβίασαν μὲν τὸν Δούκα τῆς Νάξου ν' ἀποπλεύσῃ

ἐκείθεν, δὲν ἤργησε δὲ νὰ ἐξαφθῇ αὐτὴς ἢ ἐπανάστασις. Οἱ Κρηῖτες κατέκοψαν μεληδὸν ἐν σῶμα τὸ ὅποιον ἠθέλησε νὰ τοὺς βιάσῃ εἰς τὸ ἄσυλόν των. Ἡ σύγκλητος ἀνεκάλει ἀλληλοδιαδόχως τοὺς διοικητὰς τῆς, ἕως οὐ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐστάθη ἀρκετὰ εὐτυχῆς, ἢ ἀρκετὰ ἐπιτήδειος νὰ κατασβέσῃ τὴν πυρκαϊάν· καὶ τοῦτο ἐπέφερεν εἰς τὴν ἀποικίαν διειτῆ γαλήνην. (Αὐτόθι σελ. 325).

Ἄλλην φρονὴν ἢ ἐπανάστασις ἐξήφθη εἰς τὴν Κρήτην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Βατάκη, ὅστις εἶχε βοηθήσει τοὺς ἐπαναστάτας μὲ 30 πλοῖα (galères) καὶ στρατόν· τὰ δὲ ἐνετικὰ στρατεύματα, ἐβιάσθησαν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὰς ὠχυρὰς θέσεις των, ἐκτός τινων παραδοθέντων· ἢ ἀποστασία ἐξερράγη πανταχόθεν, ἀλλ' ὅταν αἱ βοήθειαι ἔφθασαν ἀπὸ τὴν Ἑνετίαν, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐπεβιάσθησαν (ὡς εἶχε πράξει καὶ ὁ κόμης τῆς Μάλτας καὶ ὁ πρίγκιψ τῆς Νάξου) ἀφήσαντα τοὺς Κρηῖτας ἀβοηθήτους εἰς τὴν διάκρισιν προπηλακισμένου καὶ προπαρωργισμένου κυρίου. (Ἔτος 1228).

Ἐπανάστασις τῆς Κρήτης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξερράγη νέα ἐπανάστασις εἰς τὴν Κρήτην, καθ' ἣν ὁ διοικητὴς ἐπέτυχεν ὠφέλειαις τινὰς ἀξιοσημειώτους, χωρὶς μολοντοῦτο νὰ συλλίβῃ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπαναστατῶν· διὰ νὰ κατορθώσῃ δὲ τοῦτο ἔγραψε πρὸς αὐτὸν κολακευτικῶ τῶ τρόπῳ, εἰδοποιῶν τὸν σκοπὸν του εἰς τὸ νὰ τὸν διαλλάξῃ μετὰ τῆς δημοκρατίας, ὑποσχόμενος μάλιστα αὐτῷ ἀμοιβὰς καὶ τιμὰς. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη (ἴδε 1243 ἔτος), τὸν ὅποιον ἡ δημοκρατία εἶχεν ὑποδεχθῆ εὐνοϊκῶς, ἐξηπάτησεν αὐτὸν τὸν νέον ἀρχηγόν, ὅστις ἐλησμόνησεν ὅτι, ὁ ἀποστάτης δὲν πρέπει πώποτε νὰ ἐμπιστεύεται εἰς ἐκείνους, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἔλαθε τὰ ὄπλα· ἀλλὰ

πορευθείς παρεδόθη εἰς τὸν διοικητὴν, ὅστις, χωρὶς ἄλλου τινὸς τρόπου κρίσεως, τὸν ἔδωσε, τὸν ἔβαλεν εἰς σακκίον καὶ τὸν κατεβύθισεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἀπιστία ὁμῶς αὕτη ἐξῆψεν αὖθις τὸν πόλεμον καὶ ἐπέπρωτο ἔτι νὰ χυθῆ αἷμα εἰς διάστημα δύο ἐτῶν διὰ τὴν ἐπαναγάγῃ εἰς τὸν λαὸν τοῦτον μίαν κυριαρχίαν, τόσον συνεχῶς ἀποβληθεῖσαν. (Τόμ. Α. βιβλ. Η'. σελ. 516. ἔτος 1324).

Οἱ Κρήτες ἔχοντες ἀσφαλέστερον ἄσυλον εἰς τὰ ὄρη των. ἠνώχλουν ἀεννάως τὴν δημοκρατίαν διὰ τῶν ἀποστασιῶν των. Δύο ἀδελφοί, Γεώργιος καὶ Θεόδωρος Κορτάτσι, ἐπὶ κεφαλῆς ἐκείνης τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ἐκραγείσης τῷ 1241, συνήθροισαν πολλὰς δυνάμεις, ὥστε ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἔγεινεν ἐντελής πόλεμος· ὁ μὲν διοικητὴς τοῦ ναυτικοῦ Γένος (Geno) ἐφρονεῖτο εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον, οἱ δὲ διάδοχοι αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ Μαρτῖνος Γραδενίγος (Marin Gradenigo) κερδίσαντες μάχας τινὰς, ἐπανέφερον τὴν εἰρήνην ἣτις ἐπεσφραγίσθη μὲ τὸ αἷμα ἀσημάντων τινῶν ἐπαναστατῶν. (Τόμ. Α. Βιβλ. Ε'. σελ. 350. ἔτος 1241).

Ἐτερός τις τῆς νήσου κάτοικος, Ἀλέξιος Καλλέργης καλούμενος, ἀνὴρ ἐπίσημος μὲν διὰ τὴν κασαγωγὴν τῆς γενεᾶς του, ἐπίφοβος δὲ διὰ τὴν σύνεσιν, ἰσχυρογνωμοσύνην καὶ γλισχρότητά του ἠτοίμασεν, ὄχι ἐπανάστασιν τινὰ πρόσκαιρον, ἀλλ' ἀντίστασιν πεισματώδη. Ἡ μὲν σύγκλητος εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῶν πράξεών του ὑπωπετεύθη τοὺς σκοπούς του καὶ ἐβουλήθη νὰ τὸν συλλάβῃ· ὁ δὲ Καλλέργης, καλῶς ὑπηρετούμενος ἀπὸ τοὺς κατασκόπους του, ὑπεξέφυγε παρευθὺς καὶ ἡ ἀποστασία ἐξερράχθη τὴν αὐτὴν νύκτα τῆς φυγῆς του. Τοῦτο δ' ἐστάθη μίᾳ γενικῇ πυρκαϊᾷ καὶ εἰς πόλεμος, ὅστις, ἐν διαστήματι δεκαοκτῶ ἐτῶν ἐνεργούμενος καὶ ἀπὸ ἐκβάσεις ποι-

κιλλοτρόπους υποστηριζόμενος, ἐξησθένησε τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐξήντησε τοὺς στρατοὺς αὐτῆς. (Ἔτος 1243).

Ἡ Εὐρώπη ἐθεώρει τότε πρώτην φορὰν τὸ θέαμα, μιᾶς ναυτικῆς δυνάμεως παλαιούσης πρὸς μίαν μεγάλην ἀποικίαν. Ἡ μητρόπολις προσέβαλε πάντοτε τὰ παράλια μὲ καλὰς ἐκβάσεις· ἐπειδὴ οἱ μὲν ἄποικοι εὕρισκον πάντοτε ἀσφαλὲς ἄσυλον εἰς τὰς ἐξοχὰς, οἱ δ' ἔνετοί μετὰ πρώτην τινὰ νίκην κατανοῦσαν πολὺ ἀδύνατοι διὰ νὰ θερίσουν καὶ τοὺς καρπούς τῆς, ὅταν δὲ πάλιν οἱ Κρηῖτες ἐνίκουν, ὁ ἐχθρὸς τῶν ἐξέφυγεν, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν καταδιώκωσιν εἰς τὰς θαλάσσας καὶ νὰ τὸν πολεμοῦν εἰς τὸν τόπον του. Τὰ δύο παῦτα ἔθνη μὴ δυνάμενα νὰ καταβάλωσιν ἄλληλα καὶ αἰσθανόμενα τὸ ἀνωφελὲς τῶν προσπαθειῶν τῶν διαπραγματευθῆσαν, καὶ ἐν τῇ διαπραγματεύσει ἐκείνῃ ἡ ἔνετικὴ κυβέρνησις ἔλαβε τὴν ὑπεροχὴν καὶ δὲν τῇ ἐχρειάζετο ἄλλο τι, εἰμὴ μόνον τὸ νὰ κερδίσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀποστασίας. Παρεχώρησε λοιπὸν εἰς τὸν Καλλέργην τιμὰς, προνόμια, ἐντελῆ ἀσιδουσίαν, τὸν ὕψωσεν εἰς βαθμὸν εὐγενοῦς ἔνετοῦ καὶ, ἐναντίον τῆς τάξεως τοιοῦτου εἶδους συνθήκης μεταξὺ προπηλακισμένου κυρίου καὶ ὑπηκόου ἀντάρτου, δὲν διετήρησαν μῆτε αἴσθημα ἐκδικήσεως, μῆτε σκοπὸν ἀπιστίας.

Νέα ἀποστολὴ ἔνετικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν Κρήτην.

Διὰ νὰ κλείσῃ τὴν εἰρήνην ταύτην ἡ μητρόπολις ἐπεμψεν εἰς τὴν νῆσον νέαν ἀποικίαν, ἣτις ἐθεμελίωσε τὴν πόλιν τῶν Χανίων ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τῆς παλαιᾶς Κυδωνίας. Τὸ σύστημα τοῦ ἀποικισμοῦ, τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθησαν οἱ ἔνετοί, εἶναι ἀξιοπεριέργον· διήρεσαν τὴν νῆσον εἰς τρία μέρη· τὸ μὲν πρῶτον διὰ τὴν δημοκρατίαν, τὸ δὲ δεύτερον ἀνήκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ τρίτον εἰς τοὺς ἀποίκους· τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο μέρος διηρεῖτο εἰς ἑκατὸν τριάκοντα δύο μερίδια

διὰ τοὺς ἰππότας ἢ εὐγενεῖς καὶ τετρακόσια πέντε διὰ τοὺς πεζοὺς στρατιώτας· οἱ εὐγενεῖς εἶχον περισσότεραν ἕκτασιν γῆς ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας· ἦσαν δὲ ὑπόχρεοι νὰ προσφέρουν ἐν καιρῷ πολέμου ἀνὰ ἓνα ἰππεῖα καὶ δύο ἀσπιδοφόρους, ἢ λογχοφόρους μὲ τὰ ὄπλα των καὶ μὲ τοὺς ἵππους των· οἱ δ' ἄλλοι ἐχρεώστων ὁμοίως νὰ προσφέρουν ἀνὰ δέκα στρατιώτας πεζοὺς κτλ.

Ἐπανάστασις τῶν Κρητῶν.

Αἱ συνθήκαι τὰς ὁποίας ἡ δημοκρατία τῶν Ἐνετῶν πρὸ ὀλίγου εἶχε δέσει μετὰ τῆς Γενούης καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας ἔπρεπε νὰ φέρουν μεγάλην προσβολὴν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ὑπόληψιν· οἱ δὲ Κρητες ὑπέβαλλον τὴν ἐλπίδα τοῦ ν' ἀποσπαθῶσιν ἀπὸ μίαν μητρόπολιν, ἣτις εἶχε παραγκωνίσει τὴν σημαντικωτέραν τῶν ἀποικιῶν τῆς. Ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἦτο πλέον ἐπανάστασις τῶν ἰθαγενῶν· ἀλλ' εἷς κρότος τῶν παραπόνων ὄλου τοῦ Ἐνετικοῦ λαοῦ τῆς νήσου, ὅστις ἐγόγγυζε πρὸ πολλοῦ ὅτι κἀνὲν ἀπὸ τὰ μέλη αὐτῶν τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν, τῶν μεταναστευσάντων ἄλλοτε ἀπὸ Ἐνετίας εἰς τὴν ἀποικίαν, δὲν προσεκληθῆ ποτὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μητροπόλεως. Εἶχον ζητήσει λοιπὸν νὰ ἐκλεχθῶσι μετὰ αὐτῶν εἴκοσι σοφοί, διὰ νὰ τοὺς ἀντιπροσωπεύουν εἰς τὴν μεγάλην βουλὴν, καὶ νὰ ὑπερασπίζωνται ἐκεῖ τὰ συμφέροντά των. Εἷς διοικητῆς τοῖς ἀπεκρίθη ἀπερισκέπτως καὶ ἀνοήτως ὡς ἐφεξῆς· καὶ εὐρίσκονται σοφοὶ μετὰξὺ ὑμῶν; ὁ χλευασμὸς οὗτος ἦτον ἐπόμενον νὰ τοὺς ἐρεθίσῃ, καὶ πολὺ περισσότερον, ὅταν εἶδον ἑαυτοὺς καταντήσαντας διὰ παντὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν ὑποτελῶν, διὰ τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς, ἣτις εἶχε κλείσει τὴν εἰς τὴν μεγάλην βουλὴν εἴσοδον εἰς ἐκείνους ὀριστικῶς, οἵτινες δὲν ἦσαν μέλη αὐτῆς. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη, ἄμεσος οὖσα συνέπεια

τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς, εἶναι ἔτι ἰκανὴ περίστασις νὰ τὴν ἐκτιμήσῃ. Ὁ Φρά Παῦλος Σαρπῆς (Fra Paulo Sarpi) εἶπεν (1) Ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀποικιῶν ὑπῆρξε σωτηριωδεστάτῃ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, ἐπειδὴ πάντοτε εἶχον ἀπηρτισμένες τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τὴν πατρίδα, περὶ πολλοῦ ποιούμενοι αὐτὴν, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου αὐταὶ ἡμέρωναν τὰ φυσικὰ τοῦ τόπου· ἐνῶ οἱ μεταναστάντες εἰς τὴν Κρήτην πολῖται κατήντησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἄγριοι· ἔπρεπε μᾶλλον νὰ εἶπῃ ὅτι, τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο διαφορετικόν, τῶν συστημάτων τῆς διαγωγῆς ὄντων ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένων. Ἐπειδὴ οἱ μὲν Ῥωμαῖοι παρεχώρουν εἰς τοὺς ἀποίκους νέα δικαιώματα, ὡς πολίτας τῆς μητροπόλεως, οἱ δ' Ἐνετοὶ ἐστέρησαν καὶ τῶν παλαιῶν προνομίων τοὺς σταλέντας εἰς τὴν Κρήτην συμπολίτας ἑων.

Οἱ ἄποικοι ἔδραξαν (διὰ νὰ κάμουν κρότον) τὴν πρόφασιν ἐνὸς φόρου, ἐλαφροῦ ἄλλως τε ὄντος πολλῷ, τὸν ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἶχον ἐπιβάλλει αὐτοῖς πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τοῦ λιμένος των. Ἐλάβον λοιπὸν τὰ ὄπλα, ἐρρίφθησαν κατὰ τοῦ διοικητοῦ, ἐπαπείλυσαν τὴν ζωὴν του, ἐφυλάκισαν αὐτὸν καὶ τοὺς συμβούλους του καὶ ἐξέλεξαν δι' ἀρχηγὸν Μάρκον τινὰ Γραδενίγον (Marc Gradenigo). Ἐφαίνοντο δ' ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος τούτου δύο ἄλλοι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος· ἀλλ' ἡ ἱστορία δὲν λέγει ὅτι ἦσαν συγγενεῖς τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν, αἰτίαν οὖσαν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης.

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπολύτως καὶ διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν μητρόπολιν ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οἱ ἀντάρται δὲν ἤθελον πλέον νὰ ἔχουν κἀνὲν κοινὸν μὲ τὴν μητρόπολιν, μῆτε αὐτὴν τὴν θρησκείαν· ὅθεν διὰ νὰ χωρι-

(1) Εἰς τὸ βιβλίον ἐπιγραφόμενον Opinione in qual modo debba governarsi la republica Veneziana.

εθῶσιν ἀπὸ τὴν δημοκρατίαν, δὲν ἐδίστασαν ν' ἀποχωρισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν λατινικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐνηγαλίσθησαν τὸ σχίσμα τῶν Ἑλλήνων (τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν) καὶ (αὕτη ἦτο σχεδὸν ἡ ἐγκληματικωτέρα ἀποστασία εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἑνετῶν), δὲν ἤθελον πλέον ν' ἀναγνωρίζουν τὸν ἅγιον Μάρκον διὰ προστάτην τῶν· ἀλλ' ἀντικατέστησαν τὸν ἅγιον Τίτον.

Ἐντοσοῦτω ὤπλισαν ὄλον τὸν λαὸν τῆς Κρήτης, ἤνοιξαν τὰς φυλακὰς διὰ νὰ συγκαταλέξουν ἀδιαφόρως τοὺς ὑποδίκους καὶ τοὺς κακούργους μὲ τοὺς στρατιώτας, καὶ κατέσφαξαν τοὺς, διὰ φρόνησιν, ἢ διὰ ἀφοσίωσίν τῶν πρὸς τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῶν πραγμάτων, μὴ ἀποδεχομένους τὴν ἀποστασίαν.

Ἡ μητρόπολις ἔλαβε κατ' ἀρχὰς κατάλληλα μέτρα τοῦ νὰ τοῖς δώσῃ νὰ νομίσουν ὅτι, δὲν ἦτο ποσῶς εἰς κατάστασιν νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Ἐπέμψε λοιπὸν κατὰ πρῶτον τρία διάσχημα ὑποκείμενα νὰ προσπαθήσουν παραινενικῶς νὰ ἐπιστρέψουν τοὺς ἀποστάτας εἰς τὰ χρέη τῶν. Εἰς Ζένοσ λοιπὸν, εἰς Σοράνζοσ καὶ εἰς Μοροζίνης ἐπαρουσιάσθησαν ματαίως εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἐπειδὴ δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς μήτε νὰ πατήσουν εἰς τὴν στερεάν, μὲ ἀπειλὰς μάλιστα τοὺς ἐδίασαν ν' ἀπομακρυνθῶσι, καὶ ἐπιστρέψαντες ν' ἀναγγείλωσιν εἰς τὴν Ἑνετίαν ὅτι εἶχον ἰδεῖ κυματίζουσαν τὴν σημαίαν τοῦ ἁγίου Τίτου ἐπὶ πάντων τῶν Κρητικῶν πύργων.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἀποπέρας ταύτης δὲν ἐμπόδισε τὴν ἐκεῖ ἐπιστροφὴν αὐτῶν καὶ ἐκ δευτέρου. Πέντε ἕτεροι ἀπεσταλμένοι, οὐχ ἦττον σεβάσμιοι, ὑπέφερον μίαν ὑβριστικωτέραν ὑποδοχὴν καὶ περιπλέον τὴν ἀποστροφὴν καὶ ἄρνησιν τοῦ νὰ τοὺς ἀκούσωσι κἄν ἐσυγχώρησαν δὲ μόνον τὴν ἀπόβασιν εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς φέρουν εἰς τὸ ἀκρατήριον τοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου διὰ μέσου στίχων πολυκρίθμου στρατοῦ καὶ

κυμάτων ἐνὸς λαοῦ, λησμονήσαντος πλέον τὸ χρεωστούμενον σέβας εἰς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν. Αἱ πλατεῖαι, αἱ ὁδοί, τὰ παράθυρα, αἱ σκέπαι τῶν οἰκῶν, τὰ πάντα ἦσαν πλήρη ἀνθρώπων· τὸ δὲ νὰ βλέπη τις τὸν Ἀνδρέαν Κονταρίνην, ἀρχηγὸν τῆς ἀποστολῆς, τὸν Πέτρον Ζιάννην, τὸν Φραγκῆσκον Βέμβον, τὸν Ἰωάννην Γραδενῆγον καὶ τὸν Λαυρέτιον Δάνδωλον πορευομένους ἐν τῷ μέσῳ δύο σειρῶν στρατιωτῶν, διαβαίνοντας τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἐκείνης, ἥτις πρὸ ὀλίγου ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, καὶ συνοδευομένους μὲ ἐμπαικτικούς ἀλαλαγμοὺς τοῦ πλήθους, τοῦτο ἦτο θεαμα ἰκανὸν νὰ ἐξάψη καὶ ὑπερυψώσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς καλῆς ἐκβάσεως τῶν ἀνταρτῶν· ἀλλ' ἡ σεμνοπρέπεια τῶν ἀπεσταλμένων δὲν ἐξέλειπε παντελῶς, μολοντί ἦτο δύσκολον νὰ ἐλπίσουν καλὴν ἔκβασιν τῶν παραινέσεών των, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος δὲν ἐπίστευεν οὐδ' ὑπελήπτετο πλέον τὴν μετριοφροσύνην μήτε τὴν δύναμιν τῆς εὐγενείας.

Ἡ δημοκρατία τῶντὸν ἐλάμβανε τοιαύτην περίσκεψιν εἰς τὰ προφυλακτικὰ μέτρα της, ὥστε, ἀφοῦ ἶδε πλέον ἐπιστρέψασαν τὴν ἀποστολὴν της καὶ ἀπελπίσθη νὰ ἐπαναγάγῃ τοὺς Κρήτας διὰ τῆς πειθοῦς, ἔγραψε τότε εἰς ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Ἰταλίας, εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Νεαπόλεως καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα παρακαλοῦσα αὐτοὺς νὰ μὴ χορηγήσωσιν οὐδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας ὑπηκόους, τοὺς ὁποίους εἶχε νὰ τιμωρήσῃ· καὶ τότε μόνον, ἀφοῦ ἔλαβε τοιαύτην ὑπόσχεσιν, ἤρχισεν ἡ σύγκλητος νὰ βουλευέται περὶ τῶν στρατιωτικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν. Ὑπῆρχον μολοντοῦτο εἰς τὴν σύγκλητον πολλαὶ γνῶμαι, τὰς διαφορετικὰς συμβιβάζουσαι καὶ συνιστῶσαι τὸν ἀποκλεισμὸν μόνον τῆς Κρήτης μὲ δέκα πλοῖα (galères), χωρὶς ἐπιχειρήσεως ἄλλης τινὸς προσβολῆς.

Ταῦτα μὲν πάντα ἐσήμαινον μίαν ἐσχάτην ἀδυναμίαν, περισσότερο δὲ θέλει θαυμάσει τις ἀναλογιζόμενος ὅτι, ἡ ἐνετική δημοκρατία, ἐξαντληθεῖσα διὰ δύο δυστυχῶν πολέμων, καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς τελευταίας περὶ εἰρήνης συνθήκης, δὲν εἶχε πλέον λαὸν ἐκ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ συλλέξῃ ἕνα στρατόν· ἐπειδὴ τοὺς μὲν Ἐνετοὺς ἔπρεπε νὰ διατηρῇ διὰ τὴν ναυτικὴν ὑπηρεσίαν, τὴν Δαλματίαν εἶχεν ἀπωλέσει· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Τρεβιζάνης ἦσαν νέοι ὑπήκοοι καὶ δὲν ἠδύνατο, κατ' ὀρθὸν λόγον νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ εἰς ἐκστρατείας, ἐκπέμπουσα αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Κρητῶν. Δὲν ἔμεινε λοιπὸν ἄλλο καταφύγιον εἰς τὴν δημοκρατίαν, εἰμὴ τὸ νὰ σχηματίσῃ στρατόν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἦσαν βάρος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τόπον τῶν, καὶ οἵτινες μετῆρχοντο τὸν πόλεμον ὡς τὸ μόνον μέσον τῆς ὑπάρξεώς των, περιφερόμενοι εἰς τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, τὰ κατασπαρταττόμενα ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων, διὰ νὰ πωλῶνται ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ διάφορα κόμματα· ἡ δὲ Ἰταλία ἐπλημμύρει τότε ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους· ἀλλὰ διὰ νὰ σχηματίσῃ στρατόν ἀπὸ τοιαῦτα στοιχεῖα ἐχρειάζετο καιρὸς καὶ χρήματα. (Τόμ. Α'. βιβλ. Θ'. σελ. 594. ἔτος 1361).

1364. *Ἀναχώρησις μιᾶς πολεμικῆς παρασκευῆς ὑποταξάσης τὴν νῆσον.*

Οὕτω λοιπὸν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1364 ἔτους, εὕρισκετο πλέον ἐτοιμὴ ἡ ἐκστρατεία, καὶ ἔβρισαν τὰ ὄμματα, διὰ νὰ τὴν διοικήσῃ, ἐπὶ τινος ἀρχηγοῦ Βεροναῖζου Λουχίνου (Luchino del Verme) καλουμένου, ὄντος τότε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἄρχοντος τοῦ Μιλάνου· ἐδόθη λοιπὸν εἰς αὐτὸν ἡ σημαία τῆς δημοκρατίας ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ δουκὸς καὶ ἀνεχώρησε τῇ 10 Ἀπριλίου ἐπὶ

ἐνὸς στόλου τριάκοντα τριῶν πλοίων (galères κατέργων) διοικουμένων ὑπὸ τοῦ Δομινίκου Μιχαῆλ (Dominique Michieli), καὶ φερόντων ἕξ χιλιάδας ἀνδρῶν δι' ἀπόβασιν. Αὐτὸ ἦτον ὄλον, τὸ ὁποῖον ἡ ἰσχυρὰ Ἐνετία ἔστειλεν εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἑκατονταπόλεως νήσου. Ἡ ἀποικία λοιπὸν καὶ ἡ μητρόπολις εὐρίσκοντο τότε ἐκδιαμέτρου ἀντικείμεναι ὡς πρὸς τὴν προτέραν των κατάστασιν.

Οἱ ἀντάρται δὲν ὠφειλήθησαν διόλου ἀπὸ τὸν καιρὸν, τὸν ὁποῖον εἶχον δώσει εἰς αὐτούς· εἶχον δὲ δολοφονήσει πολλοὺς νησιώτας, τοὺς ὁποίους ὑπόπτειον ὅτι ἐλυποῦντο διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως· καὶ αὐτὸς ὁ Μάρκος Γραδενίγος, τὸν ὁποῖον οἱ ἐπαναστᾶται εἶχον λάβει ἀρχηγόν των, δὲν ἀπέφυγε τὰς ὑποψίας καὶ τὴν παραφορὰν αὐτῶν. — Ὡταν λαὸς τις, ἐπαναστατήσας, στρέψῃ τὰ ὄπλα του ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν του, εἶναι δῆλον, ὅτι δὲν ἠξεύρει πλέον πόθεν νὰ πιασθῇ, ἢ πόθεν ἄρξεται. Ἦτο λοιπὸν μεταξύ αὐτῶν ταιαύτη σύγχυσις, ὥστε ἤθελον νὰ λάβουν τοὺς Γενουϊνσίους· ἀλλ' ἡ Γενεὴ, κατασπαραττομένη τότε ἀπὸ κόμματα τινὰ ἀντιζηλίας καὶ συγχισμένη διὰ παντὸς μὲ τοὺς Βισκοντίους, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀποσεῖσαι τὴν ζυγὸν, δὲν ἐτόλμα νὰ περιφρονήσῃ συγχρόνως τόσῃν ἔχθραν, ἐπαναλαμβάνουσα τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἐνετῶν.

Ὁ στρατὸς ἀπέβη χωρὶς ἀντίστασιν τὴν 7. Μαΐου ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Κρήτης, ὀλίγας λεύγας πλησίον τῆς πρωτευούσης, τὴν δὲ δεκάτην ὁ Λουχίνος δ' ἄλ Βέρμε ἤρξατο νὰ προχωρῇ, ἐβίασε τὴν δίοδον ἐνὸς στενοῦ, ὅπου οἱ νησιῶται ἦσαν τοποθετημένοι, καὶ φθάσας εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως ἐκυριεύσειν αὐτάς καὶ κατεπυρπόλησε τὰ προάστια, καθ' ὃν καιρὸν ὁ στόλος ἐφαίνετο εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, καὶ οὕτως οἱ ἀντάρται προκατελήφθησαν ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν ταύτην

προσβολήν, ὡς νὰ μὴν ἔπρεπε νὰ τὴν περιμένουν· καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι αἰτινες ἐφύνοντο τόσον πεισματώδεις εἰς τὴν ἀπόθνησιν πάσης περὶ διαλλαγῆς προτάσεως, δὲν εἶχον τὴν σταθερότητα νὰ προσκαρτερήσουν καὶ ἀνθέξουν εἰς μίαν ἔφοδον. Ἐστεῖλαν λοιπὸν πρέσβεις καὶ ἄλλιναν τὸν αὐχένα εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μικιέλη ἐπικαλούμενοι τὴν συγχώρησίν των· ὁ δὲ ναύαρχος τοὺς ἐδέχθη μὲ σοβαρὸν πρόσωπον, ἐπρόσταξε καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας, ἐκυρίευσεν τὸν λιμένα, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἄλλ' ἢ ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη σύναξις αὕτη τῶν μισθωτῶν, ἐξ ἧς συνίστατο ὁ στρατὸς τῆς ἀποβάσεως, ἐδόθη εἰς τὴν λεηλασίαν τῆς πόλεως, τοὺς ὁποίους μισθωτοὺς ματαίως ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπαναγάγωσιν ὑπὸ τὰς σημαίας των· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τοὺς προσβάλλουν μὲ μεγάλην βίαν καὶ τοιουτοτρόπως νὰ τοὺς ὑποχρεώσουν νὰ παύσουν ἀπὸ τὴν λεηλασίαν, τιμωροῦντες καὶ τινὰς τῶν ἀρχηγῶν των μὲ θάνατον, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὔρεθη καὶ εἷς νέος Βισκόντιος συγγενὴς τοῦ ἄρχοντος τοῦ Μιλάνου.

Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτην ἡσχολήθησαν εἰς τὸ νὰ τιμωρήσουν καὶ τοὺς ἀντάρτας, ἐξ ὧν πολλοὶ μὲν καταδικάσθησαν εἰς θάνατον, τινὲς δὲ κατέφυγον εἰς τὰς πλησίον νήσους, ἄλλοι δὲ πάλιν ἐζήτησαν ἄσυλον εἰς τὰ ὄρη, τῶν ὁποίων αἱ κεφαλαὶ ἐβλήθησαν ἐπὶ τιμὴν βραβείου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπρυσκύνθησαν τῶν ἄριστων, διὰ νὰ πιστευθῇ εἰλικρινῆς ἢ μετάνοιά των.

Διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης δὲν ἐχρειάσθησαν περισσότεραι τῶν τριῶν ἡμερῶν. Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἔλαβον εἰς τὴν Ἑνετίαν μεθ' ὑπερβαλλούσης χαρᾶς ἐπανηγύρισαν τὸ εὐτυχὲς τοῦτο συμβεβηκὸς δι' ἐρητῶν καὶ ἵπποδρομιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα παρευρέθησαν καὶ ξένοι εὐγενεῖς· ἃ δὲ δοῦξ προέδρευεν εἰς τὰς πανδήμους ταύτας πανηγύρεις ἄνωθεν τῆς εἰς τὴν στοᾶν τοῦ ἀγίου Μάρκου εὐρισκομένης ὁδοῦ, ἔχων ἐκ-

δεξιῶν του τὸν Πετράρκαν, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ἀνεμίμη-
σκεν ἕτερον εἶδος θριάμβου, καὶ ἐφαίνετο ὅτι συνωδεύετο
ἡ δόξα τῶν γραμμάτων μετὰ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου
εἶχον ἀποκτήσει τὰ ὄπλα τῆς δημοκρατίας.

Τελευταία ἐπαρτάσεις τῆς Κρήτης.

Δὲν εἶχεν εἰσέτι λήξει τὸ 1365 ἔτος, ὅταν μία νέα στάσις
ἐξεβράζει εἰς τὴν Κρήτην· οἱ δ' ἀντάρται ἔχοντες ἐπὶ κεφα-
λῆς τρεῖς ἀδελφοὺς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Καλλεγκῶν, μιᾶς
τῶν τότε σημαντικωτέρων τοῦ τόπου, ἐνηγαλίσθησαν ἐν
σύστημα πολεμικόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ἐνε-
τοὺς νὰ τοὺς καταδαμάσουν διὰ μιᾶς κρισίμου καὶ ἀποφα-
σιστικῆς προσβολῆς· διότι ἀντὶ νὰ ἐκστρατεύσουν εἰς τὸ νὰ
κυριεύσουν τὴν πρωτεύουσαν, ὠχύρωσαν ὅλα τὰ φρούρια τῆς
νήσου, εἰς τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἤμποροῦσαν νὰ ὑπερασπισθοῦν,
κατέλαβον αἰφνηδῶς τὰς εἰς μερικὰς ἀγορὰς οὔσας φρουρὰς,
ἐνιδρύνθησαν εἰς πολλὰς θέσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας μαχομένοι
ἐκ περιουσίας ἐδύναντο νὰ κερδίζουσι τὰς μάχας.

Ὁ Διοικητὴς ἐσύναξε τὰς ὑπὸ τὰς διαταγὰς του δυνάμεις,
ἐζήτησε προχείρους βοηθείας καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἔτους
1366, τὰ στρατεύματα ταῦτα ἔμελλε νὰ κάμουν ἕνα ἐπί-
πνον πόλεμον διαφόρων θέσεων εἰς τὸ νὰ καταλάβουν μίαν
πληθὺν φρουρίων, εἰς τὸ νὰ λεηλατήσουν καὶ κατερημώσουν
τὸν τόπον, διὰ νὰ φέρουν τὴν πείναν εἰς μικρὰς τινὰς φρου-
ρὰς, εἰς τὸ νὰ καταδιώκουν μετ' ἀπίστευτον κόπον, ἀρχηγούς
τινὰς οἵτινες διέφυγον τέλος, μετὰ πολλὴν αἱματοχυσίαν
εἰς τὰς μάχας, εὔρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ χύσουν αἷμα καὶ ἐπὶ
τοῦ τόπου τῆς καταδίκης, διότι ὅλοι σχεδὸν οἱ αἴτιοι τῆς
ἀποστασίας ταύτης τὴν ἐξεπλήρωσαν διὰ τῆς κεφαλικῆς
αὐτῶν ποινῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἀπέφυγον μήτε αἱ γυναῖκες
καὶ τὰ τέκνα τῶν Καλλεγκῶν. Αὕτη λοιπὸν ἐστάθη ἡ τελευ-

ταία τῆς ἐλευθερίας ἐκπνοή εἰς τὴν νῆσον ταύτην, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι διεσπαράττοντο ἐν διαστήματι ἑκατὸν ἐξήκοντα, 160, ἐτῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἐπεβάρυνεν εἰς λαὸς διαχωρισμένους ἀπὸ αὐτοῦ διὰ ἐκτεταμμένων θαλασσῶν.

Παῦλος ὁ Λορεδάν (Paul Loredan), εἰς τῶν προβλεπτῶν, ἢ ἀρμοστῶν, ἔδωσε λογαρισμὸν, κατὰ τὸν ἐφεξῆς τρόπον, περὶ τῶν αὐστηρῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν διὰ νὰ στερεωθῇ ἡ ὑποταγὴ τῆς ἀποικίας ταύτης (1).

« Γαληνότετε πρίγκιψ, ἐκλαμπρότατοι καὶ ἐξοχώτατοι κύριοι (λέγει πρὸς τὴν σύγκλητον) ἡ ἀγαθότης τῆς θείας προνοίας δέδωκε τέλος ἐνὸς σκληροῦ πολέμου. Ἡ περιεσότος αὕτη νῆσος τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν ἐξηγοράσατε μὲ τόσον πολὺ αἷμα καὶ μὲ τόσας διεξοδικὰς καὶ πολυχρονίους προσπάθειάς, ἔχομεν τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ σᾶς εἰδοποιήσωμεν ὅτι, εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὴν κατοχὴν σας διὰ παντὸς, ἐπειδὴ τὰ ὄπλα σας τὴν ὑπέταξαν καὶ τὴν κατήντησαν ἀδύνατον εἰς πᾶσαν ἄλλην νέαν ἀποστασίαν. Ἰμεῖς ἡμεθλύνατε καὶ ἠδυνατίσατε τὴν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ὑπεύθυνον ἐλπίδα τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἐνετικῆ ὀνόματος, οἱ ὁποῖοι ἠρέσκοντο καὶ ἤλπίζον νὰ ἴδουσι ὑμᾶς στερημένους τῶν κατοχῶν σας εἰς τὰς ἀνατολικὰς θαλάσσας. Ἐπιφορτισμένοι παρ' ὑμῶν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν κατάστασιν τῆς ἀποικίας ταύτης καὶ νὰ στερεώσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν μετὰ ταῦτα ἡσυχίαν, χρεωστοῦμεν νὰ σᾶς δώσωμεν λόγον τῶν παρ' ἡμῶν νομισθέντων ἀναποφεύκτων

(1) Μεταφράζω ἐνταῦθα τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Πέτρου Ἰουστινιανῶ (Piere Iustiniani) βιβλ. ε. ὅστις λέγει ὅτι, ὁ Παῦλος Λορεδάν era l'uomo di bella maniera di dire, τὸ ἑκαίον διδάσκει νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι, ἐφρόντισαν νὰ διατηρηθῇ ἡ δημηγορία αὐτῆ, τὴν ὁποίαν ὡς τῶσιν ἐγὼ συνέτημον πολὺ.

μέτρων. Οί ἀποστᾶται δὲν ἔχουν πλέον ἀρχηγούς, διότι οὗτο ἔγιναν φρικτὰ παραδείγματα, διὰ νὰ κατατρομάξουν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ γίνουν εἰς τὸ ἐξῆς τοιοῦτοι. Τὰ ὅσα φρούρια ἐχρησίμευον εἰς αὐτοὺς καταφύγιον, αἱ πόλεις τοῦ Λασιθίου καὶ τῆς Ἀνωπόλεως, ὅλα τέλος πάντων τὰ ὠχυρὰ φρούρια, ὅσα δὲν ἐκρίναμεν ἀρμόδια καὶ κατάλληλα νὰ κατέχωμεν, κατηδαφίσθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν μετεφέρθησαν καὶ κατήκησαν ἀλλαχοῦ, καὶ οἱ περίεξ αὐτῶν ἀγροὶ θέλει μένουσιν ἀγεώργητοι, ἀπηγορευμένον εἶναι μάλιστα, ἐπὶ κεφαλικῇ ποινῇ, καὶ μόνον τὸ νὰ πλησιάσῃ τις εἰς αὐτούς. Οἱ κανονισμοὶ ὅλοι, οἱ ὅποιοι ἤμποροῦσαν νὰ διατηροῦν τὴν ὑπεροφίαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀποίκων ἀκυρώθησαν. Οἱ ἰθαγενεῖς δὲν θὰ ἔχουν εἰς τὸ ἐξῆς οὐδεμίαν μετοχὴν εἰς τὴν δημοσίον οἰκονομίαν, μήτε εἰς τὰ ἀξιώματα· ἢ δ' ἐπαγρύπνησις, τὴν ὅποιαν θέλει ἔχουν ἐπ' αὐτῶν οἱ πιστοὶ σας ἀπεσαλμένοι, σᾶς ἐγγυᾶται εἰς τὸ ἐξῆς περὶ τῆς ὑποταγῆς των.

Ἡ εἰρηνοποίησις αὕτη (ἂν δύναται τις νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν ὑποταγὴν, ἣτις ἔπεται ἐνὸς τοιοῦτου πολέμου καὶ τοιοῦτων ἐκδικήσεων) ἐτελείωσε τὸ βασιλεῖον τοῦ Μάρκου Κερνάρου, ὅστις ἀπέθανε τὴν 13 Ἰουνίου 1367. (Τόμ. Δ. βιβλ. Θ'. σελ. 603. ἔτος 1365.)

ΤΕΜΑΧΙΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ.

ΔΙΔΗΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ
ΧΑΝΔΑΚΟΣ, ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ 1669.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ Χρονικά
τοῦ Ραχίδ.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ μηνὸς Δζεμαζιούλ-ἀχῆρ
πλοῖόν τι ἐλαφρὸν ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου Χάνδακος μὲ λευκὴν

σημαίαν ὁ δὲ στρατηγὸς μέγας βεζύρης, λαθῶν τὴν περὶ τούτου εἰδήσειν, ἀπεκρίθη. « Ἄν φέρῃ εἰδήσεις τινὰς περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μὴ, παραγγέλω νὰ μὴν ᾖαι δεκτὴ καμμία πρότασις μῆτε προφορικὴ μῆτε γραπτὴ. »

Ὁ Μεχμέτ πασσᾶς ἀφοῦ ἐξεπλήρωσεν αὐτὴν τὴν παραγγελίαν, « εἶμεθα, ἀπεκρίθησαν οἱ ἄπιστοι, ἐπιφορτισμένοι μὲ μίαν γραφὴν, ἀγνοοῦμεν ὁμῶς τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτῇ. » Εἰς τοῦτο ἐπανάλαβεν ὁ Μεχμέτ πασσᾶς ὅτι « καθ' ἃς ἔχει διαταγὰς, δὲν εἰμπορεῖ νὰ δεχθῆ τὴν γραφὴν. » ἔστειλεν ἐπομένως τὸ πλοῖον εἰς τὸν λιμένα. — Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ μέγας βεζύρης ἔλαβεν αὐτοκρατορικὸν γραμματίον περιέχον τὰ ἐξῆς: « Κατευοδόθην, δόξῃ τῷ θεῷ, εἰς τὸ Γενυ-χερ » (Λάρισσαν) ὁ πρέσβυς τῶν Ἐνετῶν ἦλθε μίαν λεύγαν πλησίον τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλὰ δὲν ἐστάθη δεκτὸς εἰς τὴν σεβαστὴν παρουσίαν μας· ποία εἶναι ἡ γνώμη σου, ἀκριβῆ μου βεζύρη, καὶ ποίαν ἀπάντησιν νὰ δώσωμεν; Ἄν ἐλπίζῃς νὰ κυριεύσῃς τὸ φρούριον, ἡμεῖς θέλομεν ἀπαιτεῖ τὴν παράδοσίν του ἀπὸ τὸν πρέσβυν· ἀλλ' ἂν πρέπη νὰ ἐξακολουθῶμεν τὸν πόλεμον ἔτι ἐν ἔτος δι' αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν σὲ εἶδοποιῶ ὅτι, τὰ καλῶς πεφυλαγμένα κράτη μας εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νὰ σοὶ προμηθεύσουν ἀκόμη στρατεύματα, πολεμοφόδια καὶ τροφάς· ἐπομένως, συμβουλεύσου περὶ τούτου ἐν, ἢ δύο ἕποκειμενα καὶ πρόφθασόν μοι ὅσον τάχος τὴν περὶ τούτου γνώμην σου. »

Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐλύπησε τὰ μέγιστα τὸν μέγαν βεζύρην· ἀπεκρίθη δὲ εἰς τὴν αὐτοῦ ὑψηλότητα, εἰς τὸν Σεχούλ-ισλάμ, εἰς τὸν Καϊμακάμην, εἰς τὸν Σιλικτάρην καὶ εἰς τοὺς εὐνοουμένους τοῦ ἡγεμόνος Μουσταφᾶ-πασσᾶν καὶ Βανῦ-εφέντην ὅτι, « Ἄν ὁ πρέσβυς εἶχε προτάσεις τινὰς ἐπὶ

τοῦ ἀντικειμένου τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου, ἀναμφιβό-
λως ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκούσωσιν, εἰδ' ἄλλως, ἡδύνατο μὴ μένη
ἔπου εὐρίσκετο· περὶ δὲ τῶν προόδων τῆς πολιορκίας, ὅτι τὰ
ὀχυρώματα ἦσαν κατηδαφισμένα ἀπὸ δύο μέρη εἰς ἕκτασιν
τριακοσίων ὀργυιῶν (101σε μέτρον ἕξ ποδῶν), καὶ ὅτι μόλις
ἔμεινεν ἔτι διάστημα δέκα ὀργυιῶν, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ
φρούριον· ὅθεν ἀφοῦ ἐκερδίσαμεν τόσην ἕκτασιν γῆς (ἐπρόσθε-
τι), διὰ γερῶν (1), χαρακωμάτων καὶ ὑπονόμων, ἂν ἐμπο-
ρῶμεν νὰ προχωρήσωμεν ἔτι δέκα ὀργυιάς, τὸ φρούριον εἶναι
ἐδικόν μας· μολονότι ἔχομεν ὀλίγα πολεμεφύδια, καὶ τὰ
στρατεύματά μας εἶναι καταβεβραρυμένα ἀπὸ τοὺς κόπους,
μολαταῦτα εἶναι ὑπόθεσις δέκα ἡμερῶν· ἀγχαλὰ καὶ εἶναι
ἀδύνατον νὰ ὀρισθῇ καιρὸς διὰ τὰ συμβησόμενα, διότι τὸ
μέλλον ἀόριστον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φρούριον κατήντησεν εἰς τὰ
ἔσχατα καὶ ἐλπίζομεν ἀπὸ ὧραν εἰς ὧραν ὅτι θὰ παραδοθῇ,
διὰ τοῦτο στοχαζόμεθα ὅτι ὁ μονάρχης μας δὲν πρέπει μῆτε
προτάσεις χρημάτων νὰ δεχθῇ, μῆτε πίστιν εἰς λόγους ὑπο-
κριτικούς τοῦ κατηραμένου πρέσβειος νὰ δώσῃ. Εἴθε ἡ Ἰψη-
λότης του νὰ στείλῃ ἐνταῦθα ἕνα πιστὸν δοῦλον, διὰ νὰ
βεβαιωθῇ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς πολιορκίας καὶ ἄς δώσῃ
τὴν ἀπόκρισιν τὴν ὁποίαν ἤθελεν εὐδοκήσῃ.

Ὁ πρέσβυς τῆς Ἑνετίας, ἀφοῦ ἐστάθη δεκτὸς νὰ παρουσια-
σθῇ εἰς τὴν Λύτου Ἰψηλότητα, καὶ ἀφοῦ τὴν παρεκάλεσε θερ-
μῶς νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὰς ἀποβλεπούσας τὸ φρούριον τοῦ
Χάνδακος ἀπαιτήσεις, δεχομένη φόρον ἐτήσιον εἰκοσιπέντε

(1) Τὸ γέρον· πληθυντικῶς τὰ γέρρα, ἢ τῶν γερῶν καὶ ἀρσ. ὁ γέρρας, οἱ
γέρραι, τῶν γερῶν· λέγονται τὰ μεγάλα καλάβια, ἢ κρηφίνα, τὰ ὅποια
γεμίζουν ἀπὸ χῶμα (σπερία) καὶ τὰ μεταχειρίζονται εἰς τὰς πολιορκίας,
διὰ νὰ ἦναι ἐν σκίπη καὶ ὑπερασπίσαι οἱ πολεμῶντες στρατιῶται καὶ οἱ
ἄλλως ἐργαζόμενοι εἰς μηχανὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Μεταφρ.

χιλιάδας φλωρίων ένετικῶν· ἡ ὕψηλότης του ἀπέβριψε τὴν πρότασιν λέγουσα ὅτι, «ἀνὸ θεὸς τῇ χάριση ζωῆν, θέλει εὐρεθῆ προσωπικῶς τὴν ἐρχομένην ἀνοιξιν εἰς τὴν Κρήτην.

Αὐτοκρατορικῶς διατάγματος ἐκδοθέντος τοῦ νὰ κλεισθῆ εἰς τὸ φρούριον τῶν Χανίων ὁ εἰς τὴν ὕψηλότητά του παρουσιασθεὶς, καὶ τὴν ἀπαιτουμένην πληρεξουσιότητα τοῦ νὰ συνεργήσῃ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου Χάνδακος μὴ ἔχων πρέσβυς, ἐστάλη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ φρούριον τῶν Χανίων τὴν 25 τοῦ μηνὸς Σεπτιοῦλ-ἄχρ.

Ὁ ῥηθεὶς πρέσβυς ἔγραψεν ἐκ τῆς φυλακῆς του μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην παρακαλῶν αὐτὸν νὰ τῷ ἐπιταχύνῃ μίαν ἀκρόασιν, καὶ ἡ ἄδεια τῷ ἐπετράπει.

Ἰπεννοήθη δ' ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρέσβεως ὅτι, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἦτον εὐδιάθετος νὰ βοηθήσῃ τὸ πολιορκούμενον φρούριον· ἀλλ' εἶχε γίνεαι γνωστὸν ἀπὸ τὰς ὁμολογίας τῶν λειποτακτῶν ὅτι, ἡ παράδοσις τοῦ φρουρίου ἦτον ἀναπόφευκτος· ἐπρόσθετον δὲ ὅτι, ἐν περιστάσει καθ' ἣν τὸ φρούριον τοῦτο ἤθελε περιπέσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Μουσουλμάνων, ἡ ναυτιλία τῶν Εὐρωπαϊῶν ἤθελε διακοπῆ ἐπ' αὐτῶν τῶν θαλασσῶν, καὶ ὅτι, διὰ τοῦτο ἦτο λόγος νὰ γίνῃ ἡ παράδοσις εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας· εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν ὁ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἀπήτησε τὸν τῶν Ἐνετῶν, οὐ μόνον, κατὰ τὴν εἰδήσιν ἐκείνην, δὲν ἐστάθη δεκτὴ καὶ ἀπεβρίσθη ἡ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου αἴτησίς του, ἀλλὰ προσέτι ἡ ὑψηλὴ Πόρτα ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας παραπονουμένη περὶ διαφόρων φερσιμάτων του, τῶν ὁποίων ἡ φύσις ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ταραχθῆ ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων δυνάμεων ὑπάρχουσα εἰρήνη· ἀπαιτοῦσε δὲ παρ' αὐτοῦ νὰ ἐξηγηθῆ ἐπὶ τῶν τοιαύτης φύσεως σκοπῶν του.

Ὁ πρέσβυς τῶν Ἐνετῶν, τῷ ὁποίῳ εἶχον δώσει προη-

γουμένως τὴν αἰδειαν νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὰ Χανία εἰς τὸ αὐτοκρα-
 τορικὸν στρατόπεδον, φθάσαντι ἐκεῖ τὴν 15 τοῦ μηνὸς
 Σιεβάλ, τῷ ἐδόθη κατάλυμα εἰς τὸ χωρίον τοῦ Κατηρδ'όγλου
 καὶ μία φρουρὰ, κατὰ τὴν συνθήειαν, ἀπὸ γιαντισσάρους ὑπὸ
 τὴν ὀδηγίαν ἐνὸς τζομπαδζῆ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πρέσβυς οὗτος,
 ἰκανὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξίν του ἐκαί, δὲν ὤμιλει περὶ τῆς
 παραδόσεως τοῦ Χάνδακος, δὲν τῷ ἐσυγχωρήθη ἡ ἔμπροσθεν
 τοῦ μεγάλου βεζύρου παρουσίασίς του, ἀλλὰ περιωρίσθησαν
 μόνον εἰς τὸ νὰ στείλουν πρὸς αὐτὸν τὸν διερμηνέα τῆς Πόρ-
 τας, διὰ νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ. Ἡ δημοκρατία
 ἐπρόσφερεν, ἂν ἡ Πόρτα συγκατανεύσῃ νὰ παραιτήσῃ τὸ
 φρούριον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐνετῶν, νὰ πληρώσῃ κατ' ἄρ-
 χὰς μίαν ποσότητα ἑξακοσίων πουγγείων (τὸ πουγγεῖον ἰσο-
 τιμᾶτο τότε μὲ χίλια φράγκα)· καὶ προσέτι νὰ πληρώνῃ
 ἐτήσιον φόρον εἰκοσιπέντε χιλιάδας χρυσοῦς Ἐνετικούς (pièces
 d'or). Ὁ διερμηνεὺς λοιπὸν καθυπέβαλε τὰ προτάσεις του
 ὑπ' ὄψιν τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὅστις ἀπεκρίθη αὐτως·
 « Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἔμποροι, δὲν δοκιμάζομεν καμμίαν ἑλ-
 λειψιν εἰς τὸ χρηματικὸν μας καὶ δὲν παραιτούμεθα ἀπὸ τοὺς
 περὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Χάνδακος σκοπούς μας. » Εἰς τοῦτο
 ἀνταπεκρίθη ὁ πρέσβυς ὅτι, ἡ δύναμίς του δὲν ἐξστείνεται ἕως
 εἰς τὸ νὰ διομολογήσῃ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου· ἀλλ' ὅτι
 ἐπρόσφερε τὸ νὰ δώσῃ εἰς ἀντάλλαγμα τούτου τὰ φρούρια τῆς
 Σούδας καὶ τῆς Κλίσσας μετὰ τῶν κατοίκων αὐτῶν, καὶ νὰ
 πληρώνῃ αὐτονόμως καὶ ἀνεξαρτήτως τὸν προβληθέντα ἐτή-
 σιον φόρον καὶ τὴν ποσότητα τῶν ἑξακοσίων πουγγείων· ὁ δὲ
 μέγας βεζύρης δὲν ἐδέχθη τὴν νέαν ταύτην πρότασιν· « Ὁ, τ'
 καὶ ἂν λέγῃ ὁ πρέσβυς περὶ τούτου, ἐπρόσθεσεν ἡ Ἰψηλότης
 του, ἡμεῖς δὲν καταχωροῦμεν τοιοῦτον ἰδιαιτέρον ἄρθρον συν-
 θήκης, ἐκτὸς ἂν δεχθῇ τὸ νὰ μὴ μένῃ τὸ φρούριον εἰς τὴν

ἐξουσίαν μήτε τοῦ ἑνὸς μέρους μήτε τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ νὰ κατεδαφισθῆ καὶ κατασκαφθῆ ἐκ θεμελίων. Ἡμεῖς θέλομεν συγχωρήσει νὰ κτισθῆ ἐν ἄλλο νέον φρούριον εἰς γωνίαν τινα τῆς νῆσου· ἀλλ' εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ δεχθῶμεν ὅποιον· δῆποτε ἄλλο εἶδος παραχωρήσεως.

Ὅταν ἡ ἐσχάτη αὕτη ἀπόφασις ἀνεφέρθη εἰς τὸν πρέσβυν, οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι, ὅλοι οἱ θησαυροὶ τοῦ κόσμου δὲν θέλουν ἐξαρκέσει πρὸς πληρωμὴν μιᾶς τοιαύτης ἀκροπόλεως, ὡς τῆς τοῦ Χάνδακος. Τῆς παρουσιάσεως τοῦ πρέσβεως εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον ἀγρήστου κατασταθείσης εἰς τὸ ἐξῆς, ἀπεπέμφθη πάλιν εἰς τὸ φρούριον τῶν Χανίων. (Τόμ. Ζ'. Σελ. 243. ἔτος Μ. Χ. 1669.)

Ἡ Κρήτη βοηθουμένη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἐκστρατεία τοῦ Δουκὸς τῆς Φυλλανδίας (de la Feuillade) 1668.

Πεντακόσιοι ἵππεις Γάλλοι ἐκ τῶν δικεκριμένων οἰκογενειῶν, ἐλθόντες ἐθελουσίως εἰς βοήθειαν τοῦ πολιορκουμένου φρουρίου εὐρίσκοντο ἐκεῖ πρὸ ἑνὸς, ἢ δύο μηνῶν καὶ ἐκτελούντες ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐξόδους ἐδοκίμαζον τὴν ἀνδρίαν τῶν ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων. Κατὰ δὲ τὴν φορὰν ταύτην, κατακρημνισθέντες ἐξω τοῦ φρουρίου, διὰ νὰ βιάσουν τὰ χαρακώματά μας ἀπώλεσαν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ πλήθους τῶν· καὶ οἱ δυνηθέντες νὰ σωθοῦν καὶ νὰ εἰσέλθουν αὐθις εἰς τὸν Χάνδακα, ἀπελπισθέντες ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐπιχειρήματός των ἐπέστρεψαν κατησχυμένοι εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἐστρατεία τοῦ δουκὸς τοῦ Βοφόρτου (de Beaufort). 1669.

Ἐξήκοντα γαλλικὰ πλοῖα, διαφόρου μεγέθους (des divers tonnages), ἐλθόντα εἰς βοήθειαν τοῦ Χάνδακος, ἠγκυροβόλησαν κατάντικρυ τῆς ἀκροπόλεως (citadelle) οἱ πολιορ-

κούμενοι συνέλαβον ἐκ τούτου μεγίστην χαρὰν καὶ ὑπερ-
 βολικὴν ὑπεροψίαν φωνάζοντες ἐν τῷ μέσῳ τῶν κανονοβο-
 λισμῶν « ἔλθετε τώρα νὰ λάβετε τὸν Χάρδακα! » — Ἐπὶ
 τῶν πλοίων δὲ τούτων εὐρίσκετο εἰς ἐξάδελφος τοῦ βασιλέως
 τῆς Γαλλίας ὀνομαζόμενος Φραγκῆσκος δούξ τοῦ Βωφόρτου,
 ὅστις ἐμβῆκεν εἰς τὸ φρούριον ἐπὶ κεφαλῆς δεκαεῖς χιλιάδων
 ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, μὲ σκοπὸν νὰ βιάσῃ τὰ μουσουλμανικὰ
 στρατεύματα νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὰ χαρακώματά των. —
 Τὴν εἰκοστὴν λοιπὸν τοῦ μηνὸς Μουχαρρέμ 1080· ἡμέρας
 ἄρτι διαγελώσης, τὰ στρατεύματα ταῦτα ἐπραγματοποίησαν
 τὴν ἔξοδόν των ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Λευκοῦ προμαχώνος καὶ
 διευθύνθησαν πρὸς τὸ Βέταγγ· ἀφοῦ δ' ὅλοι ἐτοποθετήθησαν
 κατέμπροσθεν τῶν κανονοστασιῶν μας, ἐδοκίμασαν νὰ κυ-
 ριεύσουν αὐτὰ μὲ σφοδρὰν βίαν· ἀλλ' οἱ εὐρεθέντες εἰς τὸ μέ-
 ρος ἐκεῖνο ἀήττητοι στρατιῶται τῆς πίστεως, μεγαλοφῶνας,
 ἀλαλάζαντες (τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ ἔφθασαν ἕως εἰς τὸν
 θρόνον τοῦ αἰωνίου) ὤρμησαν ὡς λέοντες κατὰ τῶν ἔχθρῶν
 καὶ ἐμαχέσαντο μέχρι τῶν δέκα ὥρῶν τῆς ἡμέρας (1) μὲ
 ζῆλον, γενναϊότητα καὶ ἐνθουσιασμὸν παράδοξον. Μετὰ τὴν
 ἀξιωμακτονίαν ταύτην μάχην ὁ ἔχθρὸς κατὰ κράτος νενι-
 κημένος καὶ τετιμωρημένος, ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ ἐζήτει
 κρησφύγετον εἰς τὸ φρούριον, οἱ δὲ γενναῖοι ἡμῶν στρα-
 τιῶται τὴν διανόησιν ταύτην αἰσθανθέντες κατεδίωξαν
 αὐτοὺς ἰσχυρῶς καὶ ἀνδρείως καὶ ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς
 μεγαλωτάτην ζημίαν, ὥστε, ἂν κρίνῃ τις περὶ τούτου
 κατὰ τὰς ὁμολογίας τῶν λειποτακτησάντων ἀπὸ τὸ φρού-
 ριον, ἔχασαν εἰς αὐτὴν τὴν μάχην 600, ἵππεῖς, 1600
 πεζοὺς καὶ πάμπολλοι ἐπληγώθησαν· κατὰ δὲ τὰς τῶν αὐτῶν
 λειποτακτῶν εἰδήσεις, ὁ πρίγκιψ ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων

(1) Τουρκιστὶ, δύο ὥρες πρὶν τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

τούτων συνηριθμείτο μὲ τοὺς φονευθέντας· ὅσοι ἐκ τῶν Μουσουλμάνων ἠδυνήθησαν νὰ λάβουν αἰχμαλώτους καὶ κεφαλὰς τῶν ἀπίστων ἐβραβεύθησαν προσηκόντως· ἐπειδὴ οἱ μὲν φέροντες κεφαλὰς ἐπὶ τῶν λογγῶν γων ἔλαβον κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὸν στρατοπεδάρχην, ἐπ' ὄνιμιτι τοῦ καπετάν-πασσᾶ ἀμοιβὴν ἀνὰ δέκα γρόσια, ἔπειτα ἀπὸ τὸν μέγαν βεζύρην δευτέραν ἀμοιβὴν ἀνὰ δεκαπέντε γρόσια διὰ καθεκάστην κεφαλὴν· οἱ φέροντες δὲ αἰχμαλώτους ἔλαβον ἀνὰ ἑβδομήκοντα γρόσια. Τὰ λάφυρα ἦσαν ἀναρίθμητα, ἐπειδὴ ἔλαβον πολύτιμα ἐπισάγματα (selles), σπάθας ἀργυροχρυσοκολλήτους, κομβία ἐκ σμαράγδου, δακτυλίδια ἀπὸ ρουμβίνια καὶ ἄλλα κειμήλια καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα εἰς τόσην ποσότητα, ὥστε τὰ κατεχόμενα ἀπὸ τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν μέρη ὁμοιάζον περισσότερον μὲ φόρον χρυσοχρῶν παρὰ μὲ στρατόπεδον.

Τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μία λέμβος ἐπαρουσιάσθη, μὲ σημαίαν κήρυκος, ἐρχομένη ἀπὸ τὸν στόλον τῶν ἀπίστων. « Ἐχάσαμεν εἰς τὰς προηγουμένας μάχας, εἶπον οἱ ἐπιβάται τῆς λέμβου, τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐκ τῶν ἀργηγῶν μας, μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ὁ Φραγκῆσκος, υἱὸς τοῦ Καίσαρος τοῦ Βωφόρτου· εἶναι ξανθὸς καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος· ἂν μὲν ἔτι ζῆ, ζητοῦμεν νὰ τὸν ἀνταλλάξωμεν μὲ ὅποιανδήποτε τιμὴν· ἂν δ' ἐφονεύθη, δίδομεν ὅποιανδήποτε ποσότητα χρηματικὴν διὰ ν' ἀπολαύσωμεν τὸ σῶμα του. » Ἡ λέμβος ἀφ' οὗ ἀπεσύρθη, ἔγειναν (μὲ σκοπὸν νὰ σταλθῆ ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰς τὴν ὑψηλότητά του) πολλαὶ διερευνήσεις, τόσον μεταξύ τῶν αἰχμαλώτων, ὅσον καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης, μεταξύ τῶν φονευθέντων· ἀλλ' ἡ ὑπερβολικὴ καύσις τοῦ κλίματος εἶχε τόσον μεταμορφώσει τὰ πτώματα, ὥστε ἐστάθη ἀδύνατον νὰ γνωρισθῶν καὶ διακρι-

θοῦν αἱ φυσιογνωμίαι αὐτῶν· οὕτω λοιπὸν οἱ κήρυκες ἐπιστράψαντες μετὰ τρεῖς ὥρας, ἔλαβον ἀπόκρισιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ζητοῦν οὐδὲν εὐρέθη.

Ἐπιτομή κεφαλαιώδης τοῦ ἱστορικοῦ Ραγίδου.

Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας, καὶ δι' ἐνὸς ἀποτελέσματος τῆς θείας βοηθείας καὶ σοφίας, οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ στρατιῶται τῆς Γαλλίας, ἐπειδὴ ἐδιχονόησαν, οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔστειλαν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον κήρυκα διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν ἀπόφασίν των τοῦ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν δυστυχεῖ πατρίδα των, καὶ διὰ νὰ λάβῃ πληροφορίας περὶ τοῦ στρατηγῶν των, μὲ σκοπὸν νὰ τῷ στείλουν οἰκιακούς του τινὰς διὰ νὰ τὸν ὑπηρετοῦν· ὁ μέγας βεζύρης εἶπε ν' ἀποκριθῶν εἰς αὐτούς ὅτι «ὁ ἀρχηγός των ἔχει πολλούς πλησίον του διὰ νὰ φροντίζουσι περὶ αὐτοῦ.» Τοῦτο ὑπερλύπησεν αὐτούς· τὴν δὲ δεκάτην ἐνάτην τοῦ μηνὸς Ρεβιούλ-ἔβελ ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖά των, καὶ ἐξέπλευσαν κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Γαλλίαν. (ἐνταῦθα ἀκολουθοῦν διάφορα ὑβριστικὰ ἐπίθετα).

Παράδοσις τοῦ Φρουρίου 1669.

Καθ' ὅλας τὰς μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης προσπάθειάς τοῦ ν' ἀντικρούωσι τὰς ἐφόδους τῶν Μουσουλμάνων, τὸ ἀνωφελές τῶν σταλεισῶν, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, βοηθειῶν τῆς Γαλλίας, τὸ τάγμα τῆς Μάλτας καὶ ὁ Πάπας, ἡ κατησχυμένη καταστροφή τῶν Γάλλων ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Χάνδακος καὶ ἡ ἀναχώρησις ὄλων τῶν ἐπικουρικῶν στρατευμάτων· ὅλα ταῦτα εἰδείκνυον ὅτι, δὲν ἔμεινεν ἄλλο καταφύγιον εἰς τοὺς πολιορκουμένους· ἀπ' ἑτέρου δ' αὐθις μέρους οἱ στρατιῶται τῆς πίστεως, ὄντες προχωρημένοι εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ φρουρίου εἶχον κυριεύσει τὰ δύο τρίτα τῶν τειχῶν, ἦτον ἐπομένως καθαρῶτατον ὅτι τὸ ὑπόλοιπον μέρος δὲν ἤθελεν ἀργήσῃ νὰ

ὑποπέσει εἰς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ ὅτι, περισσοτέρα ἀντίστα-
 σεις ἤθελεν ἐπισύρη τὴν γενικὴν ἐξόντως τῆς φρουρᾶς. Διὰ
 τὰς αἰτίας λοιπὸν ταύτας οἱ πολιορκούμενοι ἀπεφάσισαν νὰ
 στείλουν εἰς τὸ στρατόπεδον νέον κήρυκα· ἀφοῦ ὁ μέγας βε-
 ζύρης εἰδοποιήθη περὶ τούτου παρήγγειλεν ὅτι· « Ἄν μὲν ὁ
 » κήρυξ ἦναι Γάλλος νὰ μὴν τὸν ἀφήσουν νὰ πλησιάσῃ τε-
 » λείως, ἂν δὲ ἦρχετο ἐκ μέρους τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν
 » Ἐνετῶν νὰ μὴν τὸν δεχθοῦν, ἐκτός ἐπὶ λόγῳ ὅτι εἶναι ῥητῶς
 » ἀπεσταλμένος καὶ ἐπιφορτισμένος νὰ προτείνῃ τὴν συνθήκην
 » τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως. » Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐξετελέσθη·
 ἀλλ' ὁ ἀπεσταλμένος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ἀρχιστρατήγου ἀξιω-
 ματικὸς, μὴ εἰδοποιήσας ὅτι εἶναι ἐπιφορτισμένος νὰ προτεί-
 νῃ τὴν συνθήκην τῆς παραδόσεως, ἐστάλη ὀπίσω εἰς τὴν πόλιν.

Μετὰ δύο ὥρας ἐπέστρεψε καὶ εἶπεν. « Ἡμεῖς θέλομεν νὰ
 » παραδώσωμεν εἰς τὰς χεῖράς σας τὴν πρωτεύουσαν τῆς Κρή-
 » τος καὶ, γενόμενοι τοῦ λοιποῦ φίλοι σας, ἐπιθυμοῦμεν νὰ
 » παύσουν αἱ ἐχθροπραξίαι, καὶ νὰ μὴν ὑπάρχῃ πλέον πόλεμος
 » μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν. Ἄν, θεοῦ εὐδοκούντος, αὔριον μᾶς
 » συγχωρῇ ὁ καιρὸς θέλομεν ἔλθῃ ὑπὸ κηρυκικὴν σημαίαν,
 » διὰ νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὴν περὶ τούτου διαπραγματεύσειν καὶ
 » νὰ ἀποπερατώσωμεν εὐτυχῶς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. »

Τὴν ἐπιούσαν τῷ πρωτῷ, μολονότι ἡ θάλασσα ἦτο τετα-
 ραγμένη ὑπὸ σφοδροῦ ἀνέμου, ἡ αὐτὴ λέμβος ἐπαρουσιάσθη
 αὐτῆς καὶ καθορμίσθη πλησίον τοῦ μικροῦ φρουρίου· ὁ δὲ ἀξιω-
 ματικὸς Ἀχμέτ ἀγᾶς καὶ ὁ διερμηνεὺς τῆς Πόρτας Παναγιώ-
 τῆς ὑπῆγον εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ ἤρχισαν νὰ ἐμβαινοῦν εἰς
 συνδιάλεξιν μὲ τὸν ἄπιστον, ὅστις εἶπεν εἰς αὐτούς. « Ἡμεῖς
 » θέλομεν σᾶς παραχωρήσει ὁσονούπω μίαν πολεμικὴν πόλιν,
 » ἣτις δὲν ἔχει παρομοίαν τῆς ἄλλῃν (ἀπαράμιλλον) καὶ ἐν
 » κειμήλιον τόσον πολύτιμον, ὅσον οὐδεὶς μονάρχης ἔλα-
 » βεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του ποτέ· μολονότι ἠδυνάμεθα εἰσεῖτι
 » νὰ παρατείνωμεν τὸν πόλεμον ἐν, ἢ καὶ δύο ἔτη, ἀλλ' ἢ
 » πρὸς εἰρήνην ἐπιθυμία μας προέφερε τὴν σκέψιν ταύτην. »

Ὁ διερμηνεὺς τῆς Πόρτας ἀπεκρίθη εἰς τὰς ὁμιλίαις ταύ-
 τας ὑπερεκθειάζων τὴν δύναμιν τοῦ κυρίου του καὶ τὴν ἀν-
 δρίαν τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων. Ὁ διαπραγματεύμε-
 νος τὴν εἰρήνην Ἐνετὸς ἐπανελάθεν ἐπιμένων εἰς τὸ ἐγκαλλώ-
 πισμα τὸ ὁποῖον θέλει προκύψει εἰς τὴν Πόρταν ἀπὸ τὴν
 κυρίευσιν τοιαύτης πόλεως· πρὸς τὸ τέλος τῆς μέχρι τῶν
 τριῶν ὥρῶν μετὰ μεσημβρίαν διαρκεσάσης ἐντεύξεως ὁ Ἀχ-
 μέτ-ἀγάς καὶ ὁ διερμηνεὺς Παναγιώτης παρέστησαν εἰς τὸν
 ἀξιωματικὸν Ἐνετὸν ὅτι, δὲν ἦτο καλῆς ἐκλογῆς ἡ θέσις ἐκείνη,
 τόσον διὰ τὸ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἀπόστημα, ὅσον καὶ διότι
 ἦτον ὑπὸ βολὴν κανονίου καὶ ἄλλων πυροβόλων. Τῇ ἐπαύριον
 ὁ αὐτὸς ἀξιωματικὸς εἰδοποίησε τοὺς Τούρκους ὅτι ὁ ἀρχι-
 στρατήγος εἶχε συγκατανεύσει εἰς τὸ νὰ ἐκλεχθῇ ἄλλη θέσις
 διὰ τὰς συνδιαλέξεις.

Λαμπραὶ καὶ πολυτελεῖς σκηναὶ ἰδρύνθησαν ἐπομένως
 ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιτειχίσματος ὀνομαζομένου Ἀτλῆ-
 τάμπια (ἴσως Τασλῆ-τάμπια)· διωρίσθησαν δ' ἐπὶ τῆς
 διαπραγματεύσεως ὁ Ἰβραήμ-πασσᾶς ἐκ Χαλεπίου, ὁ Ζουλ-
 φουκάρ-ἀγάς, ὁ Ἀχμέτ-ἀγάς καὶ ὁ διερμηνεὺς Παναγιώτης·
 ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος τῶν ἀξιωματικῶν τούτων εἶχον τὴν
 ἐντολὴν τοῦ νὰ δίδουν λόγον εἰς τὸν μέγαν βεζύρην περὶ τῶν
 προσόδων τῆς διαπραγματεύσεως· οἱ δ' Ἐνετοὶ ἐξέλεξαν καὶ
 διώρισαν δύο ὑποκείμενα ἐκ μέρους των.

Αἱ συνεντεύξεις παρετάθησαν ἕξ ἡμέρας καὶ ἕξ νύκτας·
 καὶ τέλος ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης ἐπλησίαζε νὰ κλεισθῇ ὅταν
 οἱ διαπραγματεύμενοι Ἐνετοὶ ἐζήτησαν νὰ παραχωρηθῇ εἰς
 τὴν δημοκρατίαν μέρος τι ἐπὶ τῆς νήσου τῆς Κρήτης διὰ
 νὰ κτίσουσ ἐκεῖ φρούριον. Ἡ αἴτησις αὕτη ἠρέθισε τὸν μέγαν
 βεζύρην εἰς τοιοῦτον θυμὸν, ὥστε διέταξε τὴν διάλυσιν καὶ
 παρασπόνδῃσιν τῶν διαπραγματεύσεων· ἀλλ' ὅταν, οἱ δια-
 πραγματεύμενοι Ἐνετοὶ ἶδον ὅτι ἤρχισαν αἱ σκηναὶ νὰ κα-
 ταστρέφωνται, ἐκραύγασαν μεγαλοφώνως ἰκετεύοντες τὸν

Ἰβραήμ-πασᾶν νὰ τοῖς ἐπιτρέψῃ νὰ ὑπάγουν νὰ λάβουν τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ. Καὶ τῷ ὄντι, ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, δραμὸν τάχιστα πρὸς τὸν στρατηγὸν, εἰδοποίησεν αὐτὸν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἐπιστρέψας δὲ μετὰ μίαν ὥραν ἐδηλοποίησεν ὅτι, οἱ Ἐνετοὶ παραιτοῦνται ἀπὸ τὸ νὰ καθέξουν μῆτε δάκτυλον γῆς ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, καὶ ὅτι δὲν ζητοῦν εἰμὴ τὸ νὰ κλεισθῇ ὅσον τάχος ἢ τόσον ἀναγκαίᾳ διὰ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ εὐτυχίαν τῶν δυστυχῶν αὐτῆς κατοίκων εἰρήνη. Ἡ εἰδήσις αὕτη κατέπαυσε πᾶσαν ἔριδα καὶ ἡ συνδιάλεξις ἀποπερατωθεῖσα ἐκυρώθη· αἱ δὲ βάσεις τῆς εἰρήνης ἐθεμελιώθησαν κατὰ τὸν τρόπον τῶν δεκακτὼ ἐπομένων ἄρθρων.

Ἄρθρ. Α'. Ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος νὰ παραδοθῇ μετ' ἀπάσεως τῆς κανονοστιχίας καὶ τῶν πολεμεφοδίων της.

Ἄρθρ. Β'. Τὰ φρούρια Σουδας, Σπιναλόγκας καὶ Γραμβούσης νὰ μένουν, ὡς καὶ πρότερον, εἰς χεῖρας τῶν Ἐνετῶν.

Ἄρθρ. Γ'. Οἱ αἰχμάλωτοι ἐκατέρων τῶν μερῶν νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Ἄρθρ. Δ'. Αἱ εἰς τὴν Ἰψηλὴν Πόρταν ἀνήκουσαι νῆσοι τῆς Μεσογείου νὰ μὴ ἐνοχληθοῦν τελείως.

Ἄρθρ. Ε'. Ἄν μία λέμβος κυριευθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ Ἐνετοὶ νὰ ἦναι ὑπόλογοι.

Ἄρθρ. ΣΤ'. Εἰς οἶκος νὰ διορισθῇ διὰ κατοικίαν τοῦ πρέσβεως τῆς Ἐνετίας εἰς τὸν Γαλατᾶν.

Ἄρθρ. Ζ'. Ἡ Δημοκρατία νὰ στείλῃ προξένους εἰς τὰ λοιπὰ ἐμπορικὰ παραθαλάσσια.

Ἄρθρ. Η'. Τὸ φρούριον τῆς Κλήσας εἰς τὸν Βόσναν νὰ μένῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐνετῶν.

Ἄρθρ. Θ'. Μέχρι τῆς ἐπικυρώσεως τῆς εἰρήνης, νὰ δοθοῦν ὁμηροὶ εἰς ἐκάτερα τὰ μέρη.

Ἄρθρ. Ι'. Διὰ νὰ δυναθῶν οἱ Ἐνετοὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Δίαν ἀπέναντι τοῦ Χάνδακος, νὰ παραχωρηθῇ εἰς αὐτοὺς ἡμέρα γαλήνης.

Ἄρθρ. ΙΑ'. Ἄφου φθάσουν εἰς τὴν Δίαν οἱ Ἕνετοὶ δὲν θέλουν ὑποχρεωθεῖ νὰ μεταβοῦν ἐκεῖθεν βιαίως· ἀλλὰ θέλουν συγχωρηθεῖ εἰς αὐτοὺς ἡμέραι τινὲς ἀργοπορίας.

Ἄρθρ. ΙΒ'. Τὰ ὑποκείμενα καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν θελώντων νὰ μείνουν εἰς τὴν πόλιν νὰ μὴν βλαφθῶσι διόλου.

Ἄρθρ. ΙΓ'. Αἱ αὐτοκρατορικαὶ συνθήκαι νὰ ἀνανεωθῶσιν, ὡς καὶ πρότερον.

Ἄρθρ. ΙΔ'. Ἡ Δημοκρατία τῆς Ἑνετίας νὰ στείλῃ πρέσβυν πανδημῶς καὶ δῶρα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἐκτὸς τῶν ἄρθρων τούτων ἔγειναν τέσσαρα ἄλλα λεπτομερέστερα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως.

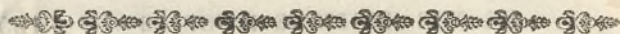
Τὴν ἐνάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς Ρεβιούλ-ἄχῆρ, ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ παρυσιασθοῦν οἱ διαπραγματευόμενοι Ἕνετοὶ εἰς τὴν συνέντευξιν τοῦ μεγάλου βεζύρη, ἐβλήθησαν στρατεύματα κατὰ γραμμὰς ἀπὸ τῶν τόπων τῆς συνθήκης ἕως εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ πρωθυπουργοῦ τούτου· ἀφου δ' ἔλαβον τὴν τιμὴν οἱ Ἕνετοὶ εἰρηνοποιοὶ ἔκυψαν βραδέως ἐμπροσθεν τῆς ὑψηλότητός του, ἥτις εἶπεν εἰς αὐτούς· « *καλῶς ἦλθατε, ὅποια* » εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ἐρχομοῦ σας; » ἐρχόμεθα, εἶπον, διὰ νὰ σᾶς παραδόσωμεν τὴν πόλιν καὶ ν' ἀπαλαύσωμεν τὴν ἡσυχίαν μας διὰ μιᾶς εἰρηνικῆς συνθήκης· « *ὁ στρατηγός σας,* » ἐπαρέλαβεν ὁ βεζύρης, *εἶναι ἐφοδιασμένος ἐκ μέρους* » τοῦ δουκὸς τῆς Ἑνετίας *μὲ ἐξουσίαν ἰκαρὴν νὰ ἀπο-* » *περατώσῃ τὴν μεγάλην ταύτην ὑπόθεσιν;* » ἀπάντησαν δὲ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, παρουσιάζοντες ἔγγραφον ἐστολισμένον μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ δουκός· τὸ ὅποιον ἀφου τῶ ἐνεχειρίσθη, διέταξε καὶ ἐνέδυσαν αὐτοὺς μηλωτὰς (γούννας), ἐνέδυσαν δὲ πρὸς τούτοις μὲ τοιαύτας τέσσαρα, ἡ πέντε ὑποκείμενα ἐκ τῆς συνοδίας των, τὸν διορισθέντα νὰ τοὺς συνοδεύσῃ ἀξιωματικὸν Ἀχμέτ-ἄγᾶν καὶ τὸν διερμηνεῖα Παναγιώτην· ἐπομένως δὲ ὑψώθησαν αἱ σημαῖαι εἰς σημεῖον εἰρήνης καὶ διαλλαγῆς.

Ὁ συγγραφεὺς Τοῦρκος διηγεῖται, ὅτι στρατιωτικὴς τῆς Ἐνετὸς, κυριευμένος ἀπὸ μέθην, ὕψωσε κατὰ περίστασιν σημαίαν πολεμικὴν, ἀντὶ ἄλλης ἀπὸ τὰς ῥηθείσας σημαίας· ἐκ τούτου λοιπὸν ἠκολούθησαν συγχύσεις τόσον εἰς τὴν πόλιν, ὅσον καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ τὸ περιστατικὸν τοῦτο δὲν ἐπέφερε ποσῶς ἀποτέλεσμα. Τελειώνει δὲ τὴν διήγησίν του λέγων ὅτι, αἱ ἐτοιμασίαι τῆς ἀναχωρήσεως διήρκεσαν 21 ἡμέραν καὶ ὅτι τελευταῖον τὴν 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἢ φρουρὰ ἐξέπλευσε διὰ τὴν Ἐνετίαν.

Δὲν ὀμιλεῖ ποσῶς ὁ ἱστορικὸς Τοῦρκος Ῥαχίδης περὶ τεσσάρων κανονίων, τὰ ὅποια ὁ βεζύρης ἐχάρισεν εἰς τὸν Μοροζίνην (1), ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὸ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ βεζύρης ἐχάρισε χίλια φλωρία εἰς τρεῖς Ἐνετοὺς τοὺς φέροντας τὰς κλεῖς τῆς πόλεως, ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμὸν οὔσας, καὶ ἐπὶ δύο ἀργυρῶν δίσκων αὐτῷ προσφερθείσας. (2)

(1) Ὁ Δοῦξ Μιχαὴλ Μοροζίνης (ἴδε σελ. 145) ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν θυμάτων, ἔλαβε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1383 διὰδοχον τὸν Ἀντώνιον Ρενιέρην ὅστις ἦτον στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Κρήτης. Ὁ Δοῦξ Ἀντώνιος Ρενιέρης ἀπέθανε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς 14^{ης} ἑκατονταετηρίδος· μνημονεύεται δὲ πράξις αὐτοῦ ἐμφανίονσα πόσον ἐσέβετο τὴν δικαιοσύνην. Ὁ υἱὸς του ἔλαβε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἐξυβρίσῃ τὴν σύζυγον τινὸς εὐπατρίδου, μὲ τὴν ὅποιαν εἶχε προσηγομένως σχέσιν. Εἰς ἄλλον τόπον τοιοῦτον ἀδίκημα δὲν ἔθελε φερθῆ ἑνώπιον τῶν δικαστηρίων ἢ ἂν ἔμως ἢ εἰς Ἐνετίαν ἐπικρατοῦσα τάξις δὲν ἐσχημάτιζε εἰς τὸν προσελθόντα σύζυγον νὰ ἐκδιπλῆ μόνος του, οἱ νόμοι τοῦ ἐξοφᾶλίζαν δικαίαν ἰκανοποίησιν. Ὁ υἱὸς τοῦ Δουκὸς κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον ἑκατὸν δουκάτων καὶ εἰς δέμηνον φυλάκισιν, ἀπηγορεύθη δὲ εἰς αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἔτη νὰ πατήσῃ εἰς τὴν ἐνορίαν τὴν ὅποιαν ἑκατοίκαι ἢ προσελθθεῖσα κυρία. Παθὲντος βαρέως εἰς τὴν φυλακὴν, ὁ δὲ πατὴρ του ἐπροτίμησε νὰ τὸν ἀφήσῃ ν' ἀποβάνῃ παρὰ νὰ ζητήσῃ νὰ μετριάσῃ ἢ ἀπόφασαι· λέγειν μάλιστα ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη ἤθελε γίνῃ πολὺ αὐστηροτέρα, ἂν ἴκνυετο ἢ συμβουλή του.

(2) Οἱ Ἐνετοὶ κατεδπάνησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Χάνδακος 4,253,000 δοκάτα, τῷ 1669.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Τῶν φιλομούσων Συνηρομητῶν.

ΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	Σώμ	Δ. Καλλιφρονᾶς	Σώματ. 1
Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος	50	Ν. Πονηρόπουλος	1
Τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς ἄμμοσ. ἐκπαιδεύσεως	50	Σ. Α. Σοφιανός	1
Τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν	10	Ν. Καρτερὸς	1
Τὸ Ἰπουργ. τῶν Ἐσωτερικῶν	30	Ἰάκωβος Σπεράντσιος	1
Κ. Τζαβέλλας	1	Π. Κ. Σπανόπουλος	1
Ἄναστ. Χατζόπουλος	6	Σ. Σαγγιαννης	1
Νικόλας Γριζιώτης	1	Ν. Χ. Χαραλάμπης	1
Θ. Βαλιάνος	1	Κ. Σπαθῆς	1
Γ. Σ Δεστούνης	1	Κυρ. Πονηρόπουλος	1
Ι. Κσιέρης	1	Ι. Δ. Τουρνάκης	1
Ε. Μαυροκορδάτος	1	Γ. Μοσχάκης	1
Μέλιγγος	1	Μ. Σχινας	1
Εὐστρ. Πίσσας Φρούραρχος	1	Μ. Καλιγᾶς	1
Ἰωάννης Πίσσας	1	Μ. Βαλέτιος	1
Ἐλένη Πίσσα	1	Β. Φώτιος	1
Μάρκος Καλούδης	1	Γκ. Χρυσούλης	1
Ἀνδρέας Σγουτάς	1	Δ. Γ. Δημοπρακίπουλος	1
Ἐμμ. Ρενιέρης	1	Ν. Σιλίθερος	1
Λυκούργος Ι. Κρεστενίτης	1	Ἐπαμ. Ράμφος	1
Μανιπτάκης	1	Ἀριστείδης Καλογερόπουλος	1
Κομνηνός	1	Σ. Βάρβογλης	1
Κ. Δ. Σχιναῖς	1	Δ. Γ. Πονηρόπουλος	1
Περικ. Τριανταφυλλίδης Εὐπάτωρ	1	Γ. Μαρτίνογλου	1
Ν. Καλλέργης	1	Δημοσθένης Δ. Βαλαβάνος	1
Γεώργιος Τσόλης	1	Δ. Ταμπουρατζῆς	1
Σπ. Καλλογερόπουλος	2	Α. Βενδραμῆς	1
Ν. Ρενιέρης	2	Σ. Μ. Χιονοδάκης	1
Γ. Φύλλας	1	Π. Σιζῆς	1
Θεόδωρος	1	Ὁ Εὐδοίος Νεόφυτος	2
Ἀλέξανδρος	Νέγρη	Ὁ Ἠλείας Δημ. Ἰωνᾶς	2
Ἑλένη		Π. Μαυρομιχάλης	3
Γρ. Β. Πετριζᾶς	1	Π. Δελιγιάννης	1
Κατίγκω Ράλλη	1	Γ. Σακελλαρίδης	1
Βερτράνδος	1	Γρηγ. Ραμπιάζης	1
Γιαννάκης Γαρδῆς	1	Πρικόπιος ἐκ τῆς Μονῆς Λαύρας	1
Β. Σαπουντζᾶκης λοχαγός	1	Πελοποννήσου	1
Αὐγερινός Γεωργιάδης	1	Χριστόδουλος Εὐθυμίου	1
Ἰω. Δ. Λογιάδης	1	Γ. Μ. Αντωνόπουλος	1
Γ. Ι. Βαλτινός	1	Γεώργ. Ἀναγνωστάκης	2
Βασίλειος Τζάλης	1	Κ. Δομνάνδος	2
Ἀντώνιος Χαστάς	1	Μ. Τριανταφυλλίδης	3
Ῥήγας Παλαμίδης	1	Α. Κομπιτῆς	1
Γ. Λογιωτατίδης	1	Γ. Χ. Πρινάρης	1
Ι. Ι. Ρίζος	1	Ι. Ἀγκωνάκης	1
Δ. Ρίζος	1	Ν. Κωστής	1
		Γ. Χρυσίδης	1

Γ. Σαῶφος	Σῶμ.	1	Δ. Χριστόπουλος	Σῶμ.	1
Κ. Ν. Λεβίδης		3	Α. Ν. Δαμόπουλος		"
Ι. Δραγούμης		1	Σ. Τ. Οικονομίδης		"
Χρ. Πεββαΐδης		"	Ν. Στεφανίδης		"
Εύστρ. Παρίσης		"	Γεώργιος Β. Ίωσήφ		"
Ν. Κολποδίνος		"	Ν. Χρυσόγελοσ		"
Σ. Άντανιαδης		2	Δρ. Μανσῶλας		"
Σπυρίδων Σωφρῆς		1	Αύτανδρος Βιλαέτης		"
Ν. Δραγούμης		"	Σ. Α. Στ.		"
Γ. Κοσκώνης		"	Αναστάσιος Δόντος		2
Κ. Άντωνιάδης		3	Π. Νοταράς		1
Α. Ζ. Μάμουκας		1	Σταῦρος Βλάχος		1
Έμμ. Άντωνιάδης		2	Γεώργιος Κρατιζῆς		"
Όθων Α. Δεονάρδος		1	Άντώνιος Τελενάρδος		"
Γ. Πραΐδης		"	Ι. Φιλήμων		"
Ίωάννης Κ. Βλαστής		"	Κ. Καλλιγῆς		"
Σπ. Γρηγοριάδης		3	Σ. Κλεάνθης		"
Η. Δωΐλας		1	Θ. Δεονάρδος		"
Γ. Σχινῆς		3	Γ. Καμπουρογλου		"
Άρχιμανδρίτης Μ. Άποστολίδης		3	Σ. Δαμιανοῦ		"
Θεόδ. Κ. Χ. Παναγιώτου		1	Δ. Παπαῆος		"
Θ. Φαρμακίδης		3	Π. Τυπάλδος		2
Χ. Ζώτος		1	Ε. Κ. Γουβελης		1
Ιω. Η. Άλιξόπουλος		"	Δημήτριος Γεωργιάδης		"
Σ. Τρικούπης		"	Ι. Βενιζέλοσ		"
Βάσσοσ Μαυροβουινιώτης		2	Μ. Β. Βιτσακοῆς		"
Ν. Κ. Κασομππούλης		1	Ν. Βούλγαρης		"
Α. Χαϊρέτης		"	Γ. Α. Δεῶγγελοσ		"
Θ. Χαϊρέτης		"	Β. Άντωνιάδης		"
Γ. Σταῦροσ		"	Π. Πανταζῆς		"
Στέφ. Α. Παπῆ		"	Ιω. Βελέντζας		"
Μ. Ρενιέρης		"	Γ. Φ. φέστας		"
Π. Άργυροπούλοσ		"	Α. Χρυσανθόπουλοσ		3
Σ. Ι. Κιταχαγιῆς		"	Χαράλαμποσ Παππαδανόπουλοσ		1
Δ. Χαραμῆς		"	Σ. Δεκάτης		"
Διαμαντῆς Ν. Όλύμπιοσ		"	Κωνστ. Μηλιώτης		"
Χρ. Παπῆ Πολίτης		"	Κωνσταντῖνοσ Δωΐλας		"
Σ. Σεραφεῖμ		"	Ν. Κ. Ήπίτης		2
Α. Ραγκαβῆς		"	Πάλμας		1
Χ. Κλονάρης		"	Α. Πολυζωΐδης		"
Γ. Κουντουριώτης		"	Π. Πάγκαλοσ		"
Γ. Παξιμαδῆς		"	Γ. Κ. Τισαμενὸσ		"
Παναγιώτης Σουτσοσ		3	Σ. Ρωσσίετοσ		"
Μ. Θεοχάρης		1	Δ. Η. Γαληνὸσ		"
Γ. Α. Σουτσοσ		"	ΟΙ ΕΝ ΧΑΛΚΙΔΙ.		
Μ. Κωστάκης		"	Θ. Βουλγαρίδης		1
Σταφ. Δ. Άγέλατοσ		"	Ρήγας Όρφανίδης		1
Ζαχαρίας Οἰκονομάκης		"	Μ. Τολμίδης λοχαγὸσ		1
Δ. Δαρδούτας		"	Μ. Μαναράκης		1
Γεώργιοσ Μ. Καραμάνοσ		1	Α. Η. Σουλιώτης		1
Άλέξανδροσ Φωκάς		"	Δ. Σῖνοσ		1
Ιω. Σακελλαρόπουλοσ		"	Εὐθύμιοσ Δημητριάδης		1

Γεώργιος Παππακινώλης Σώμα	1	Κ. Τσάλλης	Σώμα.	1
Κωνστ. Μίτσρας	1	Σ. Ν. Σαϊπόπουλος	"	1
Β. Χρυσθέρης	"	Κ. Γαββαθός	"	1
Π. Γεωργιάδης	"	Κωνστ. Σίμου	"	1
Κ. Ι. Οικονομίδης	"	Α. Γ. Ιωαννίτης	"	1
Γ. Χ. Άρτης	"	Κ. Άθανασίου	"	1
Γρ. Νικητιάδης	"	Ν. Οικονομίδης	"	"
Κωνστ. Γ. Κατσαβέλλης	"	Δ. Γ. Δέλλης	"	"
Α. Φιλιππίου	"	Θεόδωρος Χρισταΐδης	"	"
Άλέξανδρος Κ. Παττακού	"	Χρ. Ζωγραφίδης	"	"
Σ. Δογβέτης	"	Γ. Έμμανουήλ	"	"
Ι. Α. Κοντοιάς	"	Γ. Άθηνιώτης	"	"
Κ. Ν. Τσεπρούδης	"	Άλέξανδρος Χαντοΐσκας	"	"
Δ. Περδικάρης	"	Β. Βασιλείου	"	"
Θ. Μ. Έλευθεριάδης	"	Ιω. Ν. Στυλούδης	"	"
Α. Βρατάσσης	"	Λεωνίδας Κ. Τράκας	"	"
Α. Ζαβογιάννης	"	Σταμάτης Αναστασίου	"	"
Ι. Μ. Μαυροματίης	"	Βασίλειος Ι. Σαχιλαρόπουλος	"	"
Κ. Δημητριάδης	"	Ιω. Χρ. Ρέντσος	"	"
Χ. Ι. Κικίδης	"	Κ. Βωλωτάς	"	"
Χριστ. Μυριανούσιος	"	Ήλ. Χ. Δουβουνιώτης	"	"
ΟΙ ΕΝ ΛΑΜΙΑ.		Ι. Γεωργιάδης	"	"
Φθιώτιδος Ιάκωβος	3	Νίκος Γ. Ρεντινιώτης	"	"
Ή Οικογένεια Τσάλη	4	Ν. Σισμανόπουλος	"	"
Ζήσης Σκουμπούρης	2	Γ. Δάτσικας	"	"
Κυριακός Τατσιάκας	3	Γιαννούλας Μάνδαλος	"	"
Άνδρέας Φαρδής	3	Μ. Ριζόπουλος	"	"
Δημ. Κεμπρίκος	1	Ν. Παππαϊωάννου	"	"
Μ. Μαρκίδης	3	Τατσιάκας Ν. Κρίτσας	"	"
Σταυρής Παλαιολόγος	"	Γεώργιος Α. Δημακίδης	"	"
Νικολ. Δ. Σπένδος	"	Πέτρος Βαχάλογιους	"	"
Νικόλαος Γ. Παναγιωτίδης	"	Γενοβέλης Λογιττής	"	"
Γ. Γούλας	"	Άλέξανδρος Ίωαννίδης	"	"
Ν. Α. Λασπάς	"	Γ. Δ. Φίλωνος	"	"
Δ. Μακρής	"	Χρ. Έλευθεριάδης	"	"
Γ. Ζαχλείας	"	Καλαμάρας Τσουκαλάς	"	"
Κ. Σπανόπουλος	"	Ίωάννης Πέτρου	"	"
Π. Ε. Χ. Πέτρου	"	Ίωάν. Κλίμακας	"	"
Δ. Γεραντώνης	"	Γ. Γριζάνος	"	3
Θεόφιλος Γεωργίου	"	ΟΙ ΕΝ ΧΑΝΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.		
Ι. Α. Κοντολέον	"	Ό Κυθωνίας Κάλλιςτος	"	1
Γ. Δημητριάδης	"	Ι. Ν. Στεφαννίδης	"	"
Ν. Δ. Σειδόπουλος	"	Hiteir	"	"
Νικόλαος Άγγελίδης	"	Α. Οικονομίδης Σχολάρχης	"	"
Ευστάθιος Ριζόπουλος	"	Ιεροθέος Ιερομόναχος	"	"
Γ. Κ. Πέρβιλης	"	Νικόδημος Αρχιμανδρίτης	"	"
Χ. Άδαμόπουλος	"	Παρθένιος Ίεροδιάκων Φιλιππίδης	"	"
Δ. Πολυζωίδης	"	Ε. Περόγλους	"	"
Νικόλαος Άλ. Μαρούλης	"	Ν. Β. Κονταξάκης	"	"
Κωνστ. Ν. Τσακνίκας	"	Ιω. Γ. Μιτζοτάκης	"	"
Α. Γ. Ζωντανός	"	Χ. Παππαδάκης	"	"
Χρ. Ρέντσος	"	Έλεσάβετ Β. Κονταξάκη	"	"
Σ. Ν. Πιτσπούλης	"		"	"

ἩΘΙΚΑ ΤΙΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΙΑ.

Ὡδή κατὰ τοῦ Φθόνου.

Ὁ φθόνος κάκιστον παθῶν,
τῶν ἀλλοτριῶν ἀγαθῶν
ἐνδομυχοῦσα λύπη,
Πρὸς τοὺς λοιποὺς βέλος κωφὸν
τὴν τάλαιναν αὐτοῦ τροφὸν
καρδίαν κατασῆπει.

Πνίγει, ξηραίνει τὸ προσόν,
κατὰ τὸν ἄχαριν κισσόν,
εἰς ὄσους ἔρπει κήπους.

Πάντα λοιπὸν ὁ φθονερός,
ἑαυτοῦ ἔσται τιμωρός,
αὐτόφορβος πολύπους.

Ὡς τρώγει σίδηρον ἴος,
ὥς τὸν αὐχένα ὁ κλοιός,
οὔτω τὰ σπλάγχχνα φθόνος.

Διότι φθόνος συνεχῆς
γίνεται πρίων τῆς ψυχῆς,
νωθρὸς ἀνθρωποκτόνος.

Ἐχίδνα οὔτος καταντᾷ,
σχίζει, σπαράττει, ἐκκεντᾷ
τὴν κύουσαν κοιλίαν.

Παρά τὴν ξένην συμφορὰν,
ἄλλην δὲν ἔχει ἀνθηρὰν
ὁ φθόνος ἀσχολίαν.

Οὔτος ὑπάρχει, ὡς οὔδεις,
κακολογίας ἀφειδῆς
καὶ φειδωλὸς ἐπαίνων,

Ὀλίγωρος τῆς ἀρετῆς,
κατήγορος καὶ ἀρνητῆς
προτερημάτων ξένων.

Καὶ ὡς φανὸς ὁ μαγικός,
οὔτω μελανογραφικός
ἐλαττωμάτων μόνος.

Τὰ ἴδια ἀμβλυωπεῖ,
τὰ ξένα δὲ μικροσκοπεῖ,
καὶ μέμφεται ἀφρόνως.

Βαβαί! ὦ πόσον ἀτερπῆς
αὐτῇ ἢ τόσον χαμπερπῆς
ψυχῆς ἀνησυχία!

Λοιπὸν τί, ἄνθρωπε, φθονεῖς;
ποίας αἰτία ἡδονῆς
ἢ ἄλλου δυστυχία;

Κατηγορεῖς τὰ μὴ μεμπτά,
κατηγορεῖς καὶ τὰ σεπτά.
τί ἐπαινέσεις ἄρα;

Οὐδὲν, οὐδὲν, ὦ φθονερὲ,
αἱ λέξεις σου αἰ ἀνθηραὶ
ὄλαι εἰσι κατάρρα.

Περὶ ὑπομονῆς.

Ἡ ὑπομονὴ ὑπάρχει ἀρετῶν ἢ βασιλῆς,
καὶ οὐ μόνον ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελῆς.
Ἀναγκαῖα μὲν, καθότι τὸ γογγύζειν ἀδικεῖ
καὶ τὴν πρόνοιαν τὴν θεῖαν, ὅτι οὔτω διδικεῖ.
Καὶ ἐπωφελῆς, καθότι ἐλαφρότερα πολὺ,
καὶ ὀλίγον κινδυνώδη τὰ δεινὰ ἀποτελεῖ.

Ἡ ὑπομονὴ γλυκαίνει τὰς πικρίας τῆς ζωῆς,
 παραδείγματα μυρία ἔχομεν ἐξ ἀκοῆς.
 Ὁ μακροθυμὸς κερδαίνει καὶ πενόμενος πλουτεῖ,
 πολλαχῶς δὲ ζημιούται ὅστις δυσανασχετεῖ.
 Ἡ ἀνυπομονησία ταραχὴ ἐστὶ ψυχῆς,
 δι' ὑπομονῆς δὲ μόνῃς, καὶ ἂν πάσῃς, εὐτυχεῖς.
 Ἄνετον, αὐτοπραγούντα ἄφες τὸν φρενητικὸν,
 καὶ ἰδοὺ διπλασιάζεις εἰς ἐκείνον τὸ κακόν.
 Τύπτεται, καθαιματοῦται, τραυματίζει ἑαυτὸν,
 εἰς τὸ πῦρ καὶ ὕδωρ πίπτει παντελῶς μὴ φιλαυτῶν.
 Εἰς ἐκείνον ἢ φρενητικὸς ἤδη ἦτον ἐν κακόν,
 διπλοῦν ὅμως κατεστάθη ἐκ τῶν περιστατικῶν.
 Ἰατρῆετο τοῦ πάθους, ἢ καὶ ἔξῃ ἐμπαθῆς,
 νῦν δὲ ὑπὸ τῶν τραυμάτων θανατοῦται παρευθύς.
 Ἐν κακόν εἰς σὲ ἐπῆλθεν ἢ τυχοῦσα συμφορὰ;
 ἄνθρωπε, μὴ κἄν προσθέσης καὶ τὰ ἄλλα λυπηρά.
 Μὴ ἀμέσως ἀπαυδῆσης, μὴ εἰς μάτην ἀθυμῆς,
 μὴ γογγύζων παραφρόνως πρὸς τὸ θεῖον βλασφημῆς!
 Ἡ ψυχὴ μὴ φοβουμένη προσελθόντα τὰ κακά,
 ὑπὸ τούτων οὐ νικᾶται, ἀλλ' ἐκείνη τὰ νικᾷ.
 Εὐέλπις λοιπὸν τῆς νίκης ὁ ὑπομονητικὸς,
 ὑποφέρει ἀγογγύστως τὸ τυχὸν συμβεβηκός.
 Ἡ ὑπομονὴ ὑπάρχει ἐγγυητρία πιστῆ,
 τῆς μελλούσης ἡσυχίας, ἥτις νῦν ὑπονοστεῖ.
 Τῆς ὑπομονῆς τὸ δένδρον ἔχει ἄνθος μὲν πικρὸν,
 γλυκὺν ὅμως καρπὸν φέρει καὶ μεγάλον οὐ μικρὸν.
 Δι' ὑπομονῆς καὶ χρόνου, ἦτοι ἂν μακροθυμῆς,
 καὶ συκαμινέας φύλλα ἀποβαίνουσι χλαμύς.
 Τὴν ὑπομονὴν ἀφρεύκτως ἀνταμείβει ὁ Θεὸς,
 καὶ παράδειγμά σοι ἔστω ὁ Ἰώβ ὁ παλαιός.
 Μάθε δὲ ὅτι πολλάκις ἀναγκαῖα τὰ κακά,
 χρήσιμος ἢ ἀθλιότης καὶ τὰ περιστατικά.

Ὡς ἡ κίνησις ἀφείκτως εἰς τὰ ὄντα εὐστοχεῖ,
οὕτως ἔστιν ἀναγκαῖα τῆς ψυχῆς ἡ ταραχὴ.
Ὁ ἀήρ τῆς ἀτμοσφαιράς ὅταν ὑπερφορτισθῇ,
εὐθὺς δεῖται καταγίδων ὅπως ἐκκαθαρισθῇ.
Ἄνεμος ὁ ἀπαρκτίας, ὁ παγώδης νιφετὸς,
πόταμοὶ κρυσταλλωθέντες, ὁ κρουάδης παγετὸς,
Ἡ θλιβερωτάτη ὥρα, ὁ βαρύτατος καιρὸς,
ὁ χειμῶν ὁ κατὰ πάντα, ἐν συνόψει, αὐστηρός.
Ναὶ δριμύτητος μὲν ἔχει, ἔχει δὲ ἐπωφελεῖς,
τοὺς ἀγρούς ἡμῶν πιαίνει καταστήσας εὐθαλεῖς.
Ἐκκαθαίρει δὲ τὰ χόρτα, ἐρπετὰ λιμοκτονεῖ,
καὶ ζιζάνια ξηραίνει, εὐφορίαν προξενεῖ.
Βαθμηδὸν προετοιμάζει εὐτυχῇ τὸν θερισμὸν,
πολυστάφυλον τὸ τρύγος, εὐθηνῇ τὸν καρπισμὸν.
Εἰς ἡμᾶς λοιπὸν τοιοῦτος καὶ ὁ δύσκολος καιρὸς,
ἡ σκληρὰ δυσσημερία, ὁ χειμῶν ὁ θλιβερός,
Ναὶ, τῶ ὄντι, τοῦ μὲν βίου οὗτος λέγεται χειμῶν,
πλὴν πολλάκις τὰς καρδίας ἐξεκάθηρεν ἡμῶν.
Ἡ αὐτοῦ σωτηριώδης αὐστηρότης ὠφελεῖ,
καὶ εἰς μέλλουσαν πολλάκις εὐτυχίαν συντελεῖ.
Τὸ λοιπὸν ἡ δυστυχία τὰς ψυχὰς παιδαγωγεῖ,
καὶ εἰς ἀρετὴν πολλάκις τοὺς παθόντας ὀδηγεῖ.
Ὅθεν, ἄνθρωπε, ἂν πάσχῃς, τῆς καρδίας σου ἐντὸς,
τὴν ἀνυπομονησίαν κάτεχε διὰ παντός,
Εἰδὼς ὅτι καταβάλλεις διὰ τῆς ὑπομονῆς,
τὸ νῦν δάκρυον ὡς σπέρμα τῆς μελλούσης χαρμονῆς.

Εἰδύλλιον .

Τύχη, ἢ Σοφίας κτήσις.

1. Ἡ Τύχη αὕτη, ἦν ἀγαπῶμεν,
οὔσα παράδοξος τὴν μορφήν,

ἄλλοτε θέλει ἵνα πλουτῶμεν,
ἢ τούναντίον νὰ δυστυχῶμεν,
κατὰ τὴν κλίσιν τῆς καὶ στροφῆν.

2. Ὁ εἷς καυχᾶται εἰς εὐεξίαν,
ἢ εἰς τὰ πλούτη του τὰ πολλὰ,
ἄλλος προσώπου τὴν εὐμορφίαν,
ἢ τοῦ νοῦς του τὴν εὐφυΐαν,
νομίζει Τύχης δῶρα καλὰ.
3. Ὁ εὐφραϊνόμενος καθ' ἡμέραν,
ἀβροδιαίτως καὶ τρυφηλῶς,
νομίζει πάντοτε ἐλευθέραν,
ὅτι κατέχει Τύχης τὴν σφαῖραν,
καὶ καταχράται ταύτης τρελλῶς.
4. Ὁ δὲ ἐν δόξῃ καθιδρυμένος,
ὁ πολυκτῆμων καὶ κραταιός,
ἂν τύχῃ ἄφρων καὶ ἐπηρμένος,
τότε νομίζει κατεσφαλμένως,
ὅτι ἐδέθη Τύχης τροχός.
5. Ὅθεν καὶ φέρεται ἀπανθρώπως,
πρὸς τοὺς ὁμοίους του ἀδελφοίς,
ὑψοῦ, κατάγει ποικιλοτρόπως,
καὶ ἀνταμείβει δὲ κακοτρόπως,
κόλακας, ψεύστας καὶ πονηρούς.
6. Τὶ δὲ ἡ Τύχῃ ἄραγε λέγει,
ἐπὶ τῆς σφαίρας τῆς πτερωτῆς;
αὕτη οὐδόπως τινὰ ἐκλέγει.
τυφλὴ δὲ οὔσα ὁμοῦ συλλέγει
ὅποιον τύχῃ πρὸ ἑαυτῆς.
7. Τὸν μὲν ὑψάχονα μετριάζει,
καὶ τὸν ἀκόλαστον τιμωρεῖ,
τὸν δὲ κενόδοξον καταβάζει,

καὶ αἴθις πένητα ἀνεβάζει,
ὅτι κολάσεων εὐπορεῖ.

8. Ὄθεν ἡ στάσις τῆς εὐτυχίας,
ἡ ἀμετάβλητος σταθερὰ,
ὅποταν εἶναι μετ' εὐδοξίας,
μετ' εὐθυμίας καὶ εὐεξίας,
εἰν' ἐπικίνδυνος, σφαλερὰ.
9. Εἶναι τῆς Τύχης τότε παιδεῖα,
σκληρὰ τε λίαν καὶ ἀπηνῆς,
ἣτις ἐπέρχεται ἐν ἀγνοίᾳ,
πρὸς τοὺς βιοῦντας ἐν ἀσωτίᾳ,
καὶ ὄντας ταύτῃ ὡς δυσμενεῖς,
10. Ὁ δὲ φιλόσοφος μετριόφρων,
φεύγων τῆς Τύχης ὑπερβολὰς,
εἶναι εἰς ἅπαντα γενναίοφρων,
εἰς ἀτυχίας τε καρτεροφθῶρον,
ἄτρεπτος Τύχης εἰς τὰς βολὰς.
11. Μένει ἀκλόνητος θαρράλαϊος,
εἰς τὴν τῆς τύχης ψευδῆ ῥοπήν
καὶ περιπαίζει ὄσους ματαίως,
τρέχουν ὀπίσω ταύτης σπουδαίως,
να τὴν καθέλξουν ὡς πρὸς ῥοπήν.
12. Ἄκμυπτος μένει εἰς δυστυχίας,
ὅταν ἡ Τύχη ἀγγελῆδον,
ἐπάγῃ τούτῳ ταλαιπωρίας,
ἢ τὸν ἀνάγῃ εἰς εὐτυχίας,
κινούσα πάλιν βουστρησῆδον.
13. Τρυγᾷ χαρίτων τὰς ποικιλίας,
μεθ' ὧν ἡ φύσις τὴν γῆν πλουτεῖ,
καρποῦται χόρτων τῆς ἐνεργείας,
καὶ τῶν ἀνθέων τῆς εὐοσμίας,
μέταλλα τούτῳ ὑπηρετεῖ.

14. Εἶναι ἀνέμων ὁ ἀναχαίτης,
καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν σκληρὰν,
ὡσπερ τις ἄλλος κυανοχαίτης,
εἶναι τῶν πλοίων ὁ ποδηγέτης,
μὲ τὴν σοφίαν του τὴν λαμπράν.
15. Μετρᾷ ἡλίου τὰς περιόδους,
καὶ τῶν ἀστέρων τὸ ἀπλανές,
οἶδε σελήνης τε τὰς προσόδους,
καὶ πλανητῶν δὲ αὔθις ἐφόδους,
ἄναντες τούτων καὶ τὸ πρηνές.
16. Καὶ τὰς ἐκλείψεις δὲ καὶ στιλβώσεις,
τὰς τῶν φωστήρων οὐκ ἀγνοεῖ,
συγκρίνει τούτων ἐξακριβώσεις,
καὶ τὰς ἐγχρόνους αὐτῶν συμπτώσεις,
θαυμασιώτατα προνοεῖ.
17. Καὶ ἐκφοιᾷζει περὶ τῶν ὄντων,
ὡς ἀπὸ Τρίποδος Πυθικοῦ,
δίδει χρησμούς τε περὶ μελλόντων,
καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παρόντων,
ἐκ τοῦ νοῦς τοῦ γεννητικοῦ.
18. Πᾶσα ἡ φύσις τούτῳ δουλεῖ,
τετράποδά τε καὶ πτερωτά.
κρατεῖ ἀπάντων καὶ βασιλεύει,
καὶ τὰ ἀνήμερα τιθασσεύει,
εἴτε θηρία, ἢ καὶ νηκτά.
19. Καὶ ὡς ἀπέριττος ἡσυχάζει,
ἀπολαμβάνων τὸ ἱκανόν.
οὔτε τὴν φύσιν παραβιάζει,
οὔτε τὴν Τύχην του δοκιμάζει,
τοὺς λογισμούς του περιπλανῶν.
20. Ὅθεν ἡ Τύχη τοιοῦτους ὄντας,
ταὺς εὐλαβεῖται, ταὺς ἀγαπᾷ,

τοὺς ἐγκολποῦται εὐθὺς παρόντας,
τοὺς ἐνθυμεῖται πάλιν ἀπόντας,
τοὺς ἀνταμείβει καὶ τοὺς τιμᾶ.

21. Καθὼ ἤξεύρει, πῶς ἔχει χρεῖαν,
διὰ τῆς γνώσεως τῶν σοφῶν,
ἵνα φυλάξῃ τὴν συμμετρίαν,
καὶ μετριάσῃ ὑπεροψίαν,
τῶν ἐραστῶν τῆς τῶν εὐτραφῶν.

22. Ὄταν δὲ Τύχη μετὰ Σοφίας,
εἰς θεόνον τύχῳσιν ἀρχηγῶ,
ὅποσας τότε εὐδαιμονίας,
καὶ πλείστας ἄλλας τε εὐτυχίας,
οὐ διανέμουσι πανταχοῦ ;

23. Ἄλλὰ τοιοῦτον πράγμα κυρίως,
εἰς τὸν παρόντα ἤδη καιρὸν,
ἂν τὸ ζητήσης δὲ καὶ ἰδίως,
εἰς τὴν ὑψηλίον παρομοίως,
εἶναι Κομήτης βραδυπορῶν.

24. Ὅτι σοφίας ἢ εὐμετρία,
μὲ τὴν τῆς Τύχης ὑπερβολὴν,
εἶναι ἀσύμφωνος συζυγία,
μᾶλλον διάζευξις αἰωνία,
τῆς πολυφθάλμου πρὸς τὴν τυφλὴν.

25. Ὅθεν καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις,
ἀφ' οὗ ἡ φρόνησις ὀδηγῆ,
τότε θεμέλιον καὶ ἡ βᾶσις,
τῆς εὐτυχίας σου εἶναι πάσης,
μία μετρία διαγωγὴ.

26. Ἐχεις τὴν φύσιν γὰ ἐντροφήσης,
ἄφες τῆς Τύχης τὰς συστροφάς,
τὸ ἱκανόν σοι παντοῦ εὐρήσεις,

καὶ τὸ ὑπέρμετρον αὐ μισήσεις,
φεύγων τὸν κόρον καὶ τὰς τρυφάς.

27. Ὡς θνητὸς ἄνθρωπος συλλογίσου,
ὅτι ἡ σὰρξ σου εἶναι φθαρτὴ,
καὶ τὴν ἀσθένειαν ἐνθυμήσου,
ἦν ἐν τοῖς πᾶσι φέρεις μαζῆ σου,
πῶς ἡ ζωὴ σου εἶναι τρεπτή.

28. Τότε ἂν θέλῃς μαθεῖν σπουδαίως,
καὶ παραβλέψαι Τύχης ῥοπήν,
ἕξεις εἰρήνην πάντα βεβραίως,
καὶ θέλεις ζῆται γαληνικίως,
χωρὶς νὰ κεῖσαι ὑπὸ τροπῆν.

Περὶ Φιλίας.

Τὴν πιστὴν οὐδεὶς Φιλίαν ἀποστέργει καὶ μισεῖ,
καθεὶς δ' ἀναπεπταμέναις ταύτην δέχεται χερσί.

Πᾶς τις πλούτη καὶ ἀξίας, πᾶς τις δόξαν παροραῖ,
βασιλείαν παραβλέπει, εἰς Φιλίαν δ' ἀφοραῖ.

Ἐπεὶ δὴ ὅστις δὲν ἔχει ἓνα Φίλον ἐντελεῖ,
καὶ αὐτὴ ἡ βασιλεία οὐδαμῶς τὸν ὠφελεῖ.

Ἀφανίζεται ἡ δόξα καὶ τὰ πλούτη τὰ πολλά,
χάνεται ἡ βασιλεία καὶ τὰ σύστοιχα καλά.

Μόνη δ' ἡ πιστὴ Φιλία μένει πάντα σταθερά,
καὶ τὰ παρ' αὐτῆς δοθέντα ὅλα εἶναι ἱερά.

Ὁ πιστῆς Φιλίας λάτρις εἶν' ἀτάραχος ψυχῆ,
εἰλικρίνεια καὶ πίστις εἰς αὐτὴν ἐνδομουχέ.

Αὕτη ἔχει ἀφοβίαν, γενναιότητα δεινὴν,
σταθερότητα καὶ πίστιν καὶ ἰσχὺν παντοτεινήν.

Ὅστις σταθερὰν Φιλίαν καὶ εἰλικρινῆ ποθεῖ,
δι' αὐτῆς τὴν εὐτυχίαν ἠμπορεῖ ν' ἀζιωθῆ.

Φίλους δὲ καλοὺς ἂν ἔχη καὶ τὰ πόρρω φανερώς,
 τὰ πλησίον καὶ ἀπόντα τὰ μανθάνει εὐχερώς.
 Ἡ Φιλία ἀεννάως εἰς γνησίους καὶ πιστοὺς
 ἐραστάς της ἀναβρῦει θησαυροὺς τοὺς θαυμαστοὺς.
 Ἴδου ὅσα καλὰ ἔχει ἡ Φιλία ἢ πιστῆ,
 ἰδὸν πλείστη εὐτυχία καὶ χαρὰ ἢ θαυμαστή.
 Τίς οὖν τῶν ὀρθῶς φρονούντων ἐν τοιοῦτον θαυμαστὸν,
 κτῆμα παρορᾷ, τὸ τόσον τοῖς ἀνθρώποις ἀρεστόν ;
 Πῶς δὲ σταθερὰν Φιλίαν, μετὰ λόγου τοῦ ὀρθοῦ,
 ἕκαστος οὐ προτιμήσει παντὸς ἄλλου ἀγαθοῦ ;
 Σὺ δὲ ἐν' ὀρθῶς προβλέψης καὶ γνωρίσης καθαρώς,
 ἂν διὰ παντὸς ὁ Φίλος θέλῃ εἶναι σταθερὸς,
 Πρέπει νὰ παρατηρήσης, τίνι τρόπῳ εἰς γονεῖς,
 εἰς τε ἀδελφοὺς καὶ τέκνα φέρεται καὶ συγγενεῖς.
 Καὶ ἐκ τούτων συμπεραίνεις καὶ σοὶ γίνεται γνωστός,
 ἂν καὶ εἰς τὴν σὴν Φιλίαν μέλλῃ νὰ φανῇ πιστός.
 Σαφῶς γὰρ εἰς τοὺς γονεῖς του φαίνεται καὶ συγγενεῖς,
 ποῦτος ἄξιος Φιλίας εἶναι καὶ εἰλικρινής.
 Ἐπειδὴ ἂν οὐδεμίαν κλίσιν ἔχη εἰς γονεῖς,
 πόσῳ μᾶλλον εἰς τοὺς ξένους θέλει εἶναι ἀπηνής ;
 Ὅταν ὅμως ἡ ἀγάπη εἰς αὐτὸν ᾗν' φυσικῆ,
 εἰλικρίνεια φιλίας τὴν ψυχὴν του κατοικεῖ.
 Ἄν μὲν εἰς τοὺς συγγενεῖς του φέρεται εὐνοϊκῶς,
 καὶ μὲ Φίλους ὁ τοιοῦτος θέλει ζῆσει φιλικῶς
 Ἄν δ' ἐξ ἀτυχίας, οὗτος μὲ αὐτοὺς ζῆ ἀυστηρῶς,
 μήτε εἰς τὴν σὴν Φιλίαν θέλει εἶναι καθαρὸς.
 Ἐπειδὴ ὅστις βιαίως μὲ τοὺς συγγενεῖς του ζῆ,
 πῶς εἰλικρινῶς νὰ ζῆσῃ μὲ τοὺς Φίλους του μαζῆ ;
 Τὴν διάθεσιν ὁμοίως παρατῆρει ἀκριβῶς,
 ἂν εἰς Φίλους εὐχαρίτως φέρεται καὶ ἀβιτῶς.
 Ἐπιζήμιος γὰρ Φίλος πάντοτε εἶν' βλαβερός,
 ὡς σκorpίας ἰσθύλος, ὅφισ τε φαρμακερός.

Ἄττη πλέον οὐ Φιλία, ἀλλ' ὑπόκρισις σκληρὰ,
 κολακεία σαφειστάτη, μᾶλλον δ' ἔτι μιαιρά.
 Εἰς πλαστὰς δ' ἀνάγκας Φίλος δοκιμάζεται καλῶς,
 ἂν εἰς συμφορὰς μελλούσας θέλῃ τρέξει ἀσφαλῶς.
 Ἄν λοιπὸν φόβους κινδύνων ὑπὲρ σοῦ καταφρονῆ,
 ἡ Φιλία θέλει εἶναι εἰς αὐτὸν ἀληθινή.
 Ἐὰν δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἦν' ἀχάριστος πολὺ,
 ὁ τοιοῦτος δι' ὀλίγου τὴν Φιλίαν σου πωλεῖ.
 Περίτουτου οὖν ἀόκνως ἄς προσέχῃ ὁ καθεῖς,
 νὰ ἐκλέγῃ διὰ πείρας Φίλους πάντας ἀληθεῖς.
 Καὶ ἀφ' οὗ ἐπιστηρίξῃ τὴν Φιλίαν ἀσφαλῶς,
 πάντοτε ἄς τὴν φυλάττῃ ἱεράν ἐπιμελῶς.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΤΙΝΑ ΓΝΩΜΙΚΑ.

Νόμον ἂν θέλῃς, Ἡγεμῶν, δίκαιον νὰ θεσπίσης
 σὺ πρῶτος εἰς παράδειγμα πρέπει νὰ τὸν τηρήσης.
 Ἄρμεγε γάλα φρόνιμα καὶ μὴν ἐκβάλλῃς αἷμα,
 κούρευε μόνον τὸ μαλλί καὶ ἄφινε τὸ δέριμα.
 Ὅταν τιμᾷ ὁ Ἡγεμὼν τὰς ἐναρέτους πράξεις,
 ὁ κόσμος ὅλος τὸν τιμᾷ καὶ πᾶς' ἀνθρώπων τάξις.
 Ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ κακὸν ἔχει ἀδυναμίαν,
 ὡς πρὸς τὸ πράττειν δὲ καλὸν, τὴν παντοδυναμίαν.
 Ἡ θέλησις ἡ ἐθνικὴ νόμῳ ἐκφραζομένη,
 ἐπέχει τόπον τῆς ἐνὸς θελήσεως ἐν γένει.
 Ὁ τρόπος Κυβερνήσεως καὶ ἡ νομοθεσία,
 τοῦ χαρακτήρος τῶν λαῶν πρώτη ἐστὶν αἰτία,
 Ἡ τούτων δὲ ἀμάθεια, ἔθιμα, ἡ παιδεία,
 ἡ προτερήματ' ἀρετῶν, ἡ πάθη, ἡ κακία,
 Τῶν νόμων ἔργον βέβαια ἐστὶ καὶ οὐκ ἀνθρώπων,
 οὔτε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλίματος τῶν τόπων.
 Δεσποτισμὸς κί ἀμάθεια, εἰσὶν εἰς πάντα τόπον,
 αἰτίαι ἰσχυρώταται κακίας τῶν ἀνθρώπων.

Ἐλευθερία δὲ κοινή· ὑψώνει χαρακτῆρας,
καὶ κατασταίνει φρόνιμα γενναῖον, ὡς ἐκ πείρας.

Ἀδύνατον εἶναι ποτὲ λαὸς νὰ συνειθῆσθῃ,
προθύμως καὶ ἐπιμελῶς τὸ μέλλον νὰ φροντίσῃ,

Ἄνισως εἶν' ἀβέβαιος τοῦ ὅτι αἱ σπουδαί του,
οἱ κόποι του οἱ τίμιοι καὶ αἱ προσπάθειά του

Θὰ λάβουν ἔκβασιν καλὴν κ' ὠφέλειαν τελείαν,
καὶ νὰ προσμένῃ μάλιστα καλὴν ἀντιμισθίαν.

Καὶ ὅτι ὅσ' ἀπέκτησε καὶ ὅσα ἀποκτήσει,
δικαία νομοθέτησις θέλει τὰ ἀσφαλίσει.

Χωρὶς δὲ τὴν πολιτικὴν σωστὴν ἔλευθερίαν,
τὴν οὖσαν ἀπαραίτητον διὰ τὴν κοινωνίαν.

Δὲν εἶν' ἀνεπηρέαστος μήτε ἀσφαλισμένη,
ποτὲ ἡ ἰδιωτικὴ καὶ θεμελιωμένη.

Ἐλευθερία δὲ κοινή, ὡς φαίνεται ἐκ πείρας,
πάντοτε εἶναι ἄσφατος εἰς ἀσυντάκτων χεῖρας.

Σκοπὸς ὁ κυριώτερος ἐστὶ παντὸς ἀνθρώπου,
τὴν ὑπαρξίν του νὰ τηρῇ μετ' εὐαρέστου τρόπου.

Ἡ φύσις ἡ κακεντρέχεις δράττουσα ἐξουσίας,
τὰς συμφορὰς ἐργάζεται πάντοτε δημοσίας.

Ἄλλοιμονον εἰς τὸ χωρὶν, ἀλλοίμονον στὴν πόλιν,
ὅπου κρατεῖ εἰς ποταπὸς τὴν ἐξουσίαν ὅλην.

α Ἡ ἀνάγκη τὰς ιδέας τῶν ἀνθρώπων συμμορφώνει,
εὐζωτὰ τοὺς ἀθροίζει καὶ ὁ φόβος τοὺς ἐνώνει.

» Καθὼς εἰς ἵππον χαλινός, εἰς ἄνθρωπον θρησκεία,
οὕτως εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἡ εὐσυνειδησία.

Πᾶς ἀνθρώπος γνωρίζεται ἀπὸ τὸ φρόνημά του,
καθὼς καὶ ἕκαστον πτηνὸν ἀπὸ τὸ φώνημά του.

Ἀνθρώπων ἰδιώματα ἂν θέλῃς νὰ γνωρίσῃς,
πολὺ βαθεῖαν προσοχὴν πρέπει νὰ ἐπιστήσῃς.

» Τοὺς γνωρίζω τοὺς μεγάλους, τοὺς δοκίμασα καλὰ,
τοὺς ἐζύγισα, τοὺς ἤρα ματαιόφρονας πολλὰ.

Ἀχαρίστους, μισανθρώπους, μᾶλλον ὅταν εὐτυχοῦν,
προσπεποιημένους φίλους, ὅταν μόνον δυστυχοῦν.
Εὐσπλαγχνίας δὲν μετέχουν, τοὺς ἐλλείπ' ἢ ἐντροπῇ,
τοὺς μικροὺς ὄλοις νομίζουν ὡς ἀγγελία χαμερπῆ.
Τὰ ὅποια καταθραύουν μὲ μανίαν ἐντελῆ,
ἀφοῦ πλέον καταντήσουν εἰς αὐτοὺς ἀνωφελῆ.

• Οἱ βασιλεῖς τοὺς αὐλικούς ὡσάν λεμόνια βάλλουν
εἰς τράπεζαν, καὶ τὸν ζῶμὸν θλίψαντες ἀποβάλλουν.

• Ὅσον περισσώτεραι λευκαὶ κεφαλαὶ εἰς ἐκάστην συνάφειαν,
καὶ ὅσον περισσώτεραι λευκαὶ τρίχες εἰς ἐκάστην κεφαλὴν, τό-
σον ὀλιγώτερα κακὰ ἐνδέχονται ἐξ αὐτῆς· καὶ τ' ἀνάπαλιν.

• Προδότης τῆς πατρίδος του ὅστις αὐτὴν προδίδει,
καὶ ὅστις εἰς ἀνάγκην τῆς βοήθειαν δὲν δίδει.

Τὸ μὲν νικᾶν αὐτὸς αὐτὸν πασῶν νικῶν ἀρίστη,
ἠττᾶσθαι δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ πασῶν ἠττῶν αἰσχίστη.

Ἡ τύχη μεταβάλλεται, καθὼς καὶ ἡ Σελήνη,
καὶ εἰς κἀνένα σταθερὰ ἀδύνατον νὰ μείνη.

Ὁ ἄνθρωπος εἰς ξένην γῆν νέαν πατρίδα κάμνει,
ὡς δένδρον φυτευόμενον εἰς ἄλλο χῶμα πιάνει.

Ἡ χάρις ἀπὸ μισητῆν χαριζομένη χεῖρα,
δυσφορωτάτης ὕβρεως λαμβάνει χαρακτῆρα.

Καλὸν νὰ μάθῃ, χωρὶς νὰ πάθῃ.

πλὴν ἀφοῦ πάθῃ καθεὶς ἀς μάθῃ,

νὰ μὴν γλυστρήσῃ πάλιν εἰς λάθῃ.

• Τὸ ὄμμα πρῶτον θεωρεῖ, ὁ νοῦς δεύτερον κρίνει,
ἡ γλῶσσα τρίτον ὁμιλεῖ ὅσα ὁ νοῦς προτείνει.

• Τὸ παρελθὸν ἠπάτησε, τὸ ἐνεστὸς πειράζει,
τοῦ μέλλοντος τὸ ἀδύλον ὄλους κατατρομάζει.

• Ψεύστην κἀνεὶς δὲν ἀγαπᾷ, κἀνεὶς δὲν τὸν πιστεύει,
ὅσον τὰ ψεύδη του σκορπᾷ τόσον χειροτερεύει.

Πραγματευτὴς ἀν ψεύδεται τὸ κέρδος τὸν βιάζει,
ὅσα ἔμπορῃ τοῖς ἐκατὸν αἰσχροκερδῶς ἀρπάζει.

ὅσον πολὺ μὲ φίλον σου ἔφαγες, φίλε, ἄλας,
 τόσον νὰ φεύγης χωρισμοῦ αἰτίας τὰς μεγάλας.
 Ἄν δὲ σταθῇ ἀδύνατον φιλιάν νὰ τηρήσης,
 νὰ τὴν ξερράψῃς πάσχισε, χωρὶς νὰ τὴν ξεσχίσης.
 Φίλους ταχὺ μὴν ἀποκτᾶς, πλὴν ὅσους ἀποκτήσης,
 φροντίζε ὅσον ἠμπορεῖς νὰ τοὺς διατηρήσης.
 Ὅστις δυσαρεστημένως μὲ τοὺς συγγενεῖς του ζῆ,
 ἴπως εἰρηνικῶς νὰ ζήσῃ μὲ τοὺς φίλους του μαζῆ ;

Φιλοπονία.

Ὁ φιλόπονος ματαίως τὸν καιρὸν του δὲν περνᾷ,
 τὰ ἐνδύματά του ράπτει, ἢ τὸν οἶκον κυβερνᾷ,
 ἢ βιβλί' ἀναγινώσκει, ἢ τὰ ὄπλα ἀκονᾷ.
 Φροντίζων ἐκ νεότητος περὶ τῶν μαθημάτων,
 ἔση ποτὲ πολυμαθὴς καὶ εὐπορος χρημάτων.
 Ὁ χάλυψ εἰς τὸν χάλικα, ὁ νοῦς εἰς τὸ κονδύλι,
 ὅταν εὐστόχως ἐνεργοῦν καλὴ γεννᾶται ὕλη.
 Αἱ ἀπορίαι γίνονται διὰ τῆς ἀεργίας,
 αἱ κακουργίαι δ' ἔπειτα διὰ τῆς ἀπορίας.
 Πολὺ ἀργὰ ὕδοιπορεῖ παντοῦ ἡ ὀκνηρία,
 νὰ τὴν προφθάσῃ δὲν ἀργεῖ ἐκ τούτου ἡ πενίη.
 Προτίμα τὸ ἀποθανὼν ν' ἀφήσης εἰς ἐχθροῦς σου,
 τοῦ νάχῃς χρειάν ἔτι ζῶν τινὸς καὶ συγγενοῦς σου.
 Γίνεται παντοῦ εὐκόλως πλούσιος ὁ πονηρὸς,
 καὶ πτωχὸς ἀναντιρρήτως ἕκαστος δαπανηρὸς,
 καὶ ταλαίπωρος καὶ πένης ἄθλιος ὁ ὀκνηρὸς.

Ἀγαθὸν δὲ γυναικί περ ἐν φιλότῃτι μίσηγεσθαι,
 Οὐ γάρ μοι δηρὸν βέη ἀλλά τι ἦδη
 Ἄγχι παρέστην θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή.
 Δὸς καὶ τὸς τῆ φύσει, τέκε δ' ἔμπαλιν ὡς ἐλοχεύθης.

Θανεῖν δ' οἷσιν ἀνάγκη τί κέ τις ἀνώνημον
γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἔψοι μάταν
ἀπάντων καλῶν ἄμμορος.

Νεότης, πλοῦτος δόξα τε τὸ πᾶν σκιά καὶ πλάνη,
ὁ θάνατος, ὡς ἄωρος, ὄλους καταλαμβάνει.

Ὁ προδεύων ἄνθρωπος εἰς τὴν δικαιοσύνην,
καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἀρετῆς καὶ εἰς ἀγαθοσύνην,

Εἰς τὴν γηραλαιότητα καὶ εἰς τεκνοποιίαν,
ἐξομοιοῦται τῷ θεῷ κατὰ κοσμοποιίαν.

Ὅλος οἱ νόμοι ἀπαιτοῦν καὶ τὸ προστάζ' ἡ φύσις,
πρὸς τὴν ἀνθρωποποίησιν ποτὲ μὴν ἀμελήσῃς.

Δύο ἀνθρώπων σύγκρουσις γενῶ καὶ τρίτον ἄλλον,
ὡς χάλυβδος καὶ χάλικος, πυρσεύει φῶς μέγανον.

Ὁ θεὸς ὡς χάριν μόνην ἔδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα,
νὰ γεννογαλακτοτρέφῃ καὶ μορφόνῃ τέκνα δέκα.

Καθὼς τὸ βρόχινον νερὸν ποτίζει τὰ πεδία,
οὕτως ἰδρώτες τοῦ πατρὸς τρέφουσι τὰ παιδιά.

Γυναῖκες ἂν ῥαβδίζωνται, ἡ γλῶσσαι τῶν τὰς δέρνει,
καὶ ἄλλα δυστυχήματα εἰς αὐτὰ εἰς ἄλλους φέρνει.

Τὴν γῆν ἣν ἐρρύπωσαν φωναὶ τῶν κακολάλων,
δυσκόλως πλύνουν ὕδατα καὶ ποταμῶν μεγάλων.

Περὶ Διαίτης.

Ἴδοὺ πιστοὶ μὲς ἰατροὶ ! λιτότης, εὐθυμία,

ὁ τῶν παθῶν κανονισμὸς καὶ ἀσκησις μετρία.

Ἐγγρατεία καὶ γύμνασις, καὶ τῆς τροφῆς λιτότης,
καὶ ἔγερσις ἐπιθνή ἐστὶ μακροβιότης.

Ὡς τὰ φυτὰ τὸν στόμαχον πρόσσεχε νὰ ποτίζῃς,
ἀλλὰ ποτὲ μὲ πλησμονὴν μὴ τὸν καταποντίζῃς.

Τὴν ζῶν καὶ τὴν υἰεῖαν συντηρεῖ μὲν ἡ τροφή,
κατατρέχει δὲ καὶ κόπτει ἀεννάως ἡ τρυφή.

Δὲν τρέφουσι τὸν ἄνθρωπον ὅσα ἀποθηκεύει,
ἀλλ' ὅσα εὐκολώτερα ὁ στόμαχος χωνεύει,
ἔχων τοὺς πόδας σου ζεστοὺς τὴν κεφαλὴν δὲ κρύαν,
καὶ τὴν κοιλίαν εἰλαφρὰν, ἵατροῦ δὲν ἔχεις χρεῖαν.
Νὰ μὴν τρώγῃς πρὶν πεινάσῃς,
καὶ νὰ παύῃς πρὶν χορτάσῃς.
Ξένον πρᾶγμα μὴ συνάξῃς,
τὸ ἴδικόν σου νὰ φυλάξῃς.

Ὅσοι τοῦ Βάκχου τὸν χυλὸν πίνουσι μ' ἀμετρίαν,
οὗτοι θὰ ὑποφέρουσι χολῶν τὴν τιμωρίαν.
Χειράγραν καὶ πκράλυσιν καὶ τὴν ἀποπληξίαν,
εἰς δὲ τὴν οἰκογένειαν φέρουσι δυστυχίαν.

Τῆς ἀρετῆς τὸ φυτὸν οὔτε βλαστάνει οὔτε αὐξάνει, ἂν δὲν
ἔχῃ γεωργὸν τὴν ἐλευθερίαν, ἡ δὲ ἐλευθερία ἐστὶ θυγάτηρ τῆς
εὐνομίας.

Τὸν φίλον δεῖ εὐεργετεῖν ὅπως ἢ μᾶλλον φίλος, τὸν δ' ἐχθρὸν
φίλον ποιεῖν.

Μὴ κάμῃς ^{χωρὶς ἐν...} _{ἰσότητος} ἄλλους ὅτι δὲν θέλεις νὰ σοὶ χ...ουν,
ἰδοὺ ἡ δικαιοσύνη.

Κάμνε εἰς ἄλλους ὅ,τι θέλεις νὰ σοὶ κάμνουν,
ἰδοὺ ἡ ἀρετή.

Αἰ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἔχουσαι μᾶλλον ἐπιβροήν ἀσθένειαί ἐδρεῖου-
σιν εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα, ἐπομένως ἔχουσιν ἐπιβροήν κατὰ
πάντα μὲ τὸν τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι, τοῦ ὁποίου τὸ βαρόμετρον
εἰς τὴν κάτω κοιλίαν ἐστὶ. Σκεπτόμεθα λοιπὸν καὶ ἐργαζό-
μεθα ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς χωνεύσεώς μας.

Τ Ε Λ Ο Σ .

